

**T.C
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANA BİLİM DALI
KLASİK ARKEOLOJİ BİLİM DALI**

**ROMA DÖNEMİ MOZAİK BETİLERİNE GÖRE NEREİD
İKONOĞRAFİSİ**

DOKTORA TEZİ

**DANIŞMAN
DOÇ.DR. İ. HAKAN MERT**

**HAZIRLAYAN
DERYA ŞAHİN**

KONYA-2007

ÖNSÖZ	3
1. GİRİŞ	5
1.1- Konu	5
1.2-Araştırma Tarihi	6
1.3- Amaç, Yöntem ve Çalışmanın Bölümleri	7
2- İKONOĞRAFI	10
2.1. Marine Thiasos	18
2.2. Europa'nın Yolculuğu.....	24
2.3. Andromeda'nın bulunması	26
2.4. Gynaikeionun İç Yüzü	27
2.5. Evlilik Hazırlıkları, evlilik ve ölüm	29
2.6. Gynaikeion'da Nereidler ve Aphrodite.....	31
2.7. Thetis – Tethys – Thalassa.....	33
3. MARİNE KONULU MOZAIKLER	35
4. NEREİD BETİMLERİ VE MEKÂN İLİŞKİSİ	41
4. 1. Evler.....	41
4.2. Hamamlar.....	51
4.3. Nympheumlar	56
4.4. Mezarlar	57
4.5. Kiliseler.....	58
5. TİPOLOJİ	60
5.1 Nereid Tipleri.....	61
5.1.1 Mantosu Havalanan Nereid Tipi.....	61
5.1.2 Uzanan Nereid Tipi.....	61
5.1.3 Giyinik Nereid Tipi.....	61
5.1.4 Silah Taşıyan Nereid Tipi.....	62
5.1.5 Giyinik ve Ayakta Nereid Tipi	62
5.1.6 Çıplak Şekilde Yüzen Nereid Tipi.....	62
5.2. Tethys Tipleri.....	62
5.2.1 Klasik Tethys Tipi	62
5.2.2 Büst Şeklinde Betimlenen Tethys Tipi	64
6. ROMA EYALETLERİNDE ÜRETİM MERKEZLERİ	65
6.1. Mozaik Ustalarının Roma Toplumundaki Sosyo - Ekonomik yeri	65
6. 2. Kuzey Afrika.....	68
6.3. Suriye (Syria).....	72
6.4. Asya Eyaleti (Asia):.....	78
6.4.1. Pontus (Pontus et Bithynia)	78
6.4.2. Ephesos ve Cyprus.....	80
6.5. Gallia.....	80
6.6. Macedonia ve Achaia.....	81
6.7. İtalya ve Sicilya	82
7. KRONOLOJİ	89
8. SONUÇ	94
9. KATALOG	98
9.1 Evler (E).....	98
9.2 Hamamlar (H).....	127
9.3 Nympheumlar (N).....	140
9.4 Mezar (M)	141

9.5 Kilise (K)	142
9.6 Bilinmeyenler (B)	143
KAYNAKÇA ve KISALTMALAR	156
LEVHA VE RESİM LİSTESİ	167
LEVHALAR	177
HARİTALAR	231

ÖNSÖZ

Antik çağ mozaikleri konusu yurdumuzda bugüne kadar ihmal edilen uzmanlık alanlarından birisi olmuştur. Mozaik üretiminin ilk ortaya çıkmasından Bergama’da sanat dalı olmasına kadar geçirdiği süreçte dâhil olmak üzere bu sanata ait örneklerin kesintisiz bir şekilde Bizans çağı sonlarına kadar izlenebildiği tek ülke olmasına rağmen, yurdumuzda bu uzmanlık alanına sahip çıkılmaması çok önemli bir eksiklik olmuştur. Yüksek lisans tezimde de mozaik konusu üzerinde çalışmış olmam ve danışman hocam Sayın İ. Hakan Mert’in telkin ve destekleri mozaik konusunu seçmemde önemli rol oynamıştır.

Çalışmaya başladığım günlerde Zeugma kazıları ve orada bulunan eşsiz mozaikler en parlak günlerini yaşıyordu. Bu nedenle doktora tez konusunu seçerken Zeugma mozaikleri avantajlı ve dikkat çekici bir konu olarak önümüzde durmaktaydı. Ancak doğal olarak yayın hakkının öncelikle kazı yapan hafırlara ait olması beni araştırmaya başlamadan bitirmek zorunda bıraktı.

Bir bursla bulduğum Bonn Arkeoloji Enstitüsü Kütüphanesinde araştırma yaparken Nereidler konusu çok ilgimi çekti ve sonunda Nereid betili mozaikler üzerinde çalışmaya karar verdik. Çünkü Nereidler Roma çağı mozaiklerinin birçoğunda kullanılmış olmalarına karşın, bunların anlamı ve fonksiyonu konusunda her hangi bir çalışma yoktu. Böylece Türkiye’nin herhangi bir bölgesinde yer alan unik mozaikleri toplamak yerine, mozaik araştırmalarının yine ihmal edilen bir sahası olan ikonografi konusuna eğilmeye karar verdik.

Nereidler konusunu ele alırken sadece yurdumuzda bulunan Nereid betili mozaiklerle yetinemezdik. Bu nedenle Roma İmparatorluğunun hüküm sürdüğü bütün coğrafyayı kapsama alanı içerisine dâhil etmeye karar verdik. Bunun da anlamı nerede ise bütün Akdenizi çevreleyen bir bölgeydi. Başlangıçta malzeme toplamak oldukça zor oldu, zira doğrudan hali hazırda tanıtılan örnekler üzerinden yapılabilecek bir çalışma olacağından kaynakları taramak ve saptanan mozaiklerin katalog bilgilerini oluşturmak hayli zordu. Özellikle de Arapça da dâhil olmak üzere çok farklı dillerde yazılmış,

Roma İmparatorluğunun dört bir yanında yer alan mozaikleri toplayarak bir katalog oluşturmak hiçte kolay değildi. Sonunda zorlu bir çalışmanın ardından katalog çalışmaları tamamlandı ve sonrasında en zorlu adım geride bırakılmış oldu.

Bu tezin hazırlanmasında DAAD bursu ile Bonn Frederich Wilhelm Üniversitesi Arkeoloji Enstitüsü kütüphanesinde yapılan çalışmaların katkısı büyük olmuştur. Bu olanağı sağlayan DAAD yetkililerine ve kütüphane çalışmasında bana her türlü kolaylığı sağlayan başta Bonn Üniversitesi Arkeoloji Enstitüsü Başkanı Sayın H. Mielsch olmak üzere Enstitü'nün bütün çalışanlara minnettarım.

Çalışmaya başladığımda kafamdan geçen tüm soruları bu tezde cevaplama fırsatı bulabildim. Bilim âlemine faydalı olabileceğini düşündüğüm bu çalışmada öncelikle tez danışmanım, Sayın Hakan Mert'e çok teşekkür etmek istiyorum. Çalışmamın her aşamasında, hatta bazen anlamakta zorlandığım metinlerde yardımcı olmuş ve olumlu eleştirileri ile yönlendirmiştir. Ayrıca bana maddi ve manevi yönden destek olan eşim ve meslektaşım Sayın Mustafa Şahin'e, tercümelerde bana yardımcı olan Sayın Mustafa Bulba'ya teşekkür ediyorum.

Bursa - 2007

Derya Şahin

1. GİRİŞ

1.1- Konu

Mozaikler daima arkeologları etkilemiş ve onların ilgisini çekmeyi başarmıştır. Başlangıçta sadece ikonografik ve kronolojik olarak düşünölen konular, son zamanlarda farklılaşmış ve ilgi onların fonksiyonları ve mimari konteks olarak önemleri ve anlamları yönüne kaymıştır. K. Dunbabin'in Kuzey Afrika Mozaikleri üzerine yapmış olduğu çalışma bu gelişmeyi yansıtmaktadır¹. Yazar kitabının önsözünde "bu kitabın ana bölümünde ben figürlü mozaikleri çalıştım ve onların anlamlarına yoğunlaştım" der. Aynı zamanda onların sosyal ve sivil ilgi alanları, dini ve batıl inançları ile ilgili konuları ortaya çıkarmaktadır. Dunbabin bu çalışmasında ayrıca patronların oluşturulması, tasvir edilen konular ve atölyelerin geleneksel çizimleri arasındaki geleneksel ve özel farklar üzerinde de durur.

Diğer tasvir sanatlarında olduğu gibi mozaik sanatında da kompozisyon sanatçılar için çok önemlidir. Fakat onların ifade edilişı modern sanatçılardan çok farklıdır. Antik dönemde figürlerin tasvirlerinden çok ikonografi daha fazla ön planda tutulmuştur. Bunun yanında kompozisyon içinde simetri ve ritim akıcılık gibi kompozisyona anlam kazandıran unsurlara da önem verilmiştir. Adeta bir tiyatro sahnesi gibi merkezde bir ya da birkaç baş aktör, yanlarda ise doldurucu motif ya da figürler kullanılarak boş alanlar zenginleştirilmiştir. Mekânlarda yer alan figürlü mozaikler özel bir fonksiyona sahiptirler. Bunlar sadece mekânı süsleme amacı gütmeyip aynı zamanda halkın sosyal yaşantısı ve mekânın fonksiyonu ile de doğrudan ilgilidirler. Bu nedenle her figür ya da motif ikonografik açıdan kendi içinde değerlendirilmeli ve mekân içinde bulunma gerekçesi ortaya konulmalıdır. Ne yazık ki mozaik sanatında bugüne kadar yapılan yayınlarda bu yön ihmal edilmiş ve çoğunlukla salt bir sanat türü olarak ele alınmışlardır.

¹ Dunbabin, Mosaics, tümü.

Nereus ve Doris'in kızları olduğuna inanılan Nereidler Grek Pantheon'unda oldukça küçük bir yere sahip olmasına karşın, mitolojide önemli tanrıçalar olarak bilinmektedirler². Homeros ve Hesiodos'da onlardan sık sık bahseder³. Grek ve Korint vazolarında da İ.Ö. 6. yüzyıldan itibaren görülmeye başlarlar⁴. Nereid tasvirleri Attika'dan diğer bölgelere yayılmıştır⁵. Helenistik Grek ve Roma'da da popülariteleri eksilmeden devam etmiştir⁶. En az İ.S 12. yüzyıla kadar sikke, mozaik ve lahitler üzerinde sevilerek kullanılan betimler arasında yer almaktadır⁷.

Mozaik sanatında ihmal edilen ve hangi amaçla resmedildikleri üzerinde kafa yorulmayan motiflerden birisini de Nereid'ler oluşturmaktadır. Özellikle Roma çağında Nereid betili mozaik döşemelere hemen tüm Roma eyaletlerinde rastlanmaktadır. Bu nedenle çalışmanın konusunu Nereid betili mozaikler oluşturmaktadır.

1.2-Araştırma Tarihi

Nereidlerle ilgili yapılan araştırmalara baktığımızda ilk çalışma olarak A. Rumpf'un Nereid tasvirli lahitler üzerine yapmış olduğu çalışmayı görmekteyiz⁸. Araştırmacı bu çalışmasında Nereid betimli lahitleri bir araya toplamış ve oluşturduğu katalog üzerinden onların tipolojilerini yaparak, önemleri ve öbür dünya ile olan ilişkileri üzerinde durmuştur. Ancak mozaik döşemelerinde tercih edilen Nereid motifleri lahit üzerindeki betimlerden farklı düşünülmeli ve değerlendirilmelidir.

S. Lattimore'un "The Marine Thiasos in Grek Sculpture" isimli çalışması da doğrudan olmasa bile dolaylı bir şekilde Nereid'lerle ilişkilidir⁹. Kitapta özellikle Skopas'a atfedilen deniz konulu çalışmalar ve lahitler konu edilmiştir. Roma ulusal müzesinde bulunan Thetis heykelini¹⁰, Leningrad'da Hermitage'de sergilenen Anapa lahtini¹¹ ve Atina Ulusal müzesinde yer alan Thermopylae yakınında bulunan bir firizi¹²

² RE 33 (1936), 1–23, bkz. Nereiden (Gertrud Herzog-Hauser)

³ Homeros, İlyada, 18, 38–49; Hesiodos, Theog. 240–264.

⁴ Heydemann, Nereiden, 82–83.

⁵ Deichgräber, Nereiden, 175–207; Robbins, Golden Distaff, 25–33.

⁶ Deichgräber, Nereiden, 175–207; Robbins, Golden Distaff, 25–33.

⁷ Muth, Nereiden, 467–469.

⁸ Rumpf, Meereswesen.

⁹ Lattimore, Thiasos.

¹⁰ Lattimore, Thiasos, Resim 20.

¹¹ Lattimore, Thiasos, Resim 13

¹² Lattimore, Thiasos, Resim 14–16.

araştırmış ve Skopas stili ve Yunan heykel sanatında “marine thiasos” motifi üzerinde durmuştur.

J.M. Barringer 1995 yılında yayınladığı kitabında Nereidlerin vazolar üzerindeki betimlerinden hareketle, onların özellikleri üzerinde durmuştur¹³. Vazolar üzerindeki betimlerin yer alan Nereidlerin hangi konularla ilişkilendirildiğini ve bunun nedenini açıklamıştır. Birinci bölümde antik yazarlar; Hesiodos, Homeros, Apollodoros, Hyginus Nereidlerin isimlerini ön plana çıkartmıştır¹⁴. Daha sonra ise Nereid’ler ve Europa ilişkisini Nereidlerin olaya refakat etme fonksiyonunu detaylı bir şekilde irdelemiştir¹⁵.

Mozaikler üzerindeki Nereid’leri konu eden son çalışma S. Muth tarafından yapılmıştır.¹⁶ Söz konusu makalede Roma sanatındaki Nereid, Triton ve deniz yaratıklarının dünyası ele alınmış değişik sanatlarda görülen betimler karşılaştırılmış, deniz canlılarının biçim değiştirmesi ve erotikleşmesi açıklanmıştır. Yapmış olduğu çalışmada daha çok felsefi analize yer veren Muth, değişik mekânlar içinde bulunan Nereid tasvirleri üzerinde durmamış, ayrıca da özellikle Nereid’ler alayında başrol oyuncusu olan Thetis ve deniz tanrıçası Tethys betimlerine hiç değinmemiştir.

1.3- Amaç, Yöntem ve Çalışmanın Bölümleri

Yukarıdaki araştırma tarihinde de görüldüğü gibi Nereid ikonografisi, vazolar tasvirlerinde ve plastik sanatta kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Ancak mozaikler üzerindeki Nereid ikonografisine pek yer verilmemiştir. Yapacağımız çalışmadaki amaç özellikle mimari konteksler içinde, üzerinde Nereid tasvirleri bulunan mozaikleri değerlendirmek olacaktır.

Elde ettiğimiz örnekler ışığında Nereidlerin tanımları, özellikleri ve mozaikler üzerinde tercih edilen isimleri üzerinde durulacaktır. Bunun yanı sıra Nereidlerin bir

¹³ Barringer, Escort.

¹⁴ Barringer, Escort, 5–7.

¹⁵ Barringer, Escort, 8–13.

¹⁶ Muth, Nereiden

arada kullanıldığı kompozisyonlar da çalışmamız açısından önemlidir. Bu nedenle Nereidler'in döşemeler üzerinde yer aldığı kombinasyonlara dikkat çekilerek, kullanıldıkları kompozisyonlarda daha çok hangi bölümlerde yer almışlar, ana motif ya da tamamlayıcı motif olarak mı kullanılmışlar bu konu kapsamlı bir şekilde irdelenecektir

Bu sorulara verilecek yanıtlar ışığında Nereidler'in fonksiyonlarını elimizden geldiğince çözmeye çalışacağız. Örnekler arasına, bilinen en erken ve en geç Nereid betili mozaiklerde yerleştirilecektir. Bunun nedeni, bu sanatta Nereidlerin ilk defa ne zaman ve nerede görüldüğünü tespit etmektir. Ele alınan örnekler, veriler olanak verdiği ölçüde mimari kontekstle birlikte değerlendirilme yoluna gidilecek, hangi yapının hangi mekânında kullanıldığı ve bunun nedeni üzerinde durulacaktır.

Nereid figürlerinin Roma İmparatorluğu eyaletleri içinde dağılımları araştırılarak, yoğun olarak görüldüğü bölgeler ve bunun nedenleri ve dini bağlantısı açıklanmaya çalışılacaktır. Bunun yanı sıra tipoloji çalışması yapılarak mozaikler üzerinde kullanılan Nereid tipleri tespit edilecek ve kompozisyonun temelini hangi sanata ve zamana dayandığına yanıt aranacaktır.

Bu ve benzeri soruların yanıtlarını bulabilmek Roma çağı mozaikleri üzerine odaklanmak üzere ancak bu dönemden daha önce ve sonraki mozaiklerde göz önünde bulundurularak, başlangıçtan sonuna kadar;

- 1) Öncelikle yapılan kütüphane çalışması doğrultusunda, elden geldiğince Nereid ve Tethys betili tüm mozaiklerin tespiti ana hedefimiz olmuştur. Bu amaçla üzerinde Nereidler ve yine ilk kuşak deniz tanrıçalarından olan Tethys betimi bulunan tüm mozaikler bir araya getirilerek, etraflı bir katalog oluşturulmuştur.
- 2) Tespit edilen tüm mozaiklerin kaynaklar üzerinden fotoğrafları çekilerek belgelenmiştir.
- 3) Araştırmalar ve değerlendirmeler yapılırken mozaiklerin ve Nereid ikonografisinin tarihsel gelişim süreci, kullanımları ve Roma yaşamındaki yerleri belirlenerek farklı sanatlar içinde kullanılan betillerle karşılaştırmaları yapıp değerlendirme yoluna gidilmiştir.

- 4) Kent Roma ve eyaletlerde üretilmiş olan Nereidler arasında tipolojik açıdan farkların olup olmadığı irdelenmiştir.
- 5) Tiplerin tek bir merkezde yaratılıp patronlarla eyaletlere gönderilmiş olduğu mu, yoksa yerel ustaların bizzat kendi yaratısı olarak mı ortaya çıkmış oldukları belirlenmeye çalışılmıştır.
- 6) Yer aldıkları mekânlar ile ikonografik açıdan ne tür bir ilişkilerinin bulunmuş olduğu araştırılmıştır.
- 7) Yukarıda sözü edilen ilişkilere göre kronoloji de göz önünde bulundurularak mekânların ve Nereidlerin yeniden yorumu yapılacak ve çalışmanın sonunda da Nereidler konusunda geniş bir kaynakçaya yer verilmiştir.

2- İKONOĞRAFI

Bu bölümde Nereidler ile ilgili ikonografik bilgiler verilecek ve bu kadın figürlerinin hangi mitolojik konular içinde yer aldıkları irdelenerek örneklendirilecektir. Nereus'un kızlarının isimleri antik kaynaklarda ilk defa Homeros ile zikredilmeye başlamıştır. Nereidler'in isimlerinin geçtiği kaynaklar; Hyginus, Apollodorus ve Hesiodos olmuştur. Nereidler'in isimleri antik yazarlardan olan Vergilius tarafından da sıklıkla anılmıştır¹⁷. Bunun yanında Nereid isimleri antik vazolar üzerinde de karşımıza çıkmaktadır¹⁸. Kaynaklarda Nereidler'in yanında Tritonlardan da bahsedilmektedir. Ancak Tritonların geç çoğalması onların isimlerinin orijinalde tekil olmasına neden olmuştur. Daha geç dönem sanatçıları ise Tritonlara yeni isimler bulmuşlardır. Bu isimler Hellenistik mitolojide deniz dünyasında geçen kahramanlara aittir¹⁹. Deniz canlılarının etkileyici bir şekilde Nereidler'le gösterilmesi Yunan sanatında çok sonraları ortaya çıkmıştır. Bunlar yani Nereidler ve Tritonlar önceleri ikonografide birbirinden ayrı bir şekilde betimlenmiştir. Daha sonraları ise birbirleriyle kaynaşmışlar ve birbirlerini etkilemişlerdir. Korkunç ve yenilmez olan Tritonlar Arkaik sanatta yoğun olarak kullanılmıştır. Bunlar genellikle yılan bacaklı ve at gövdelidirler. Güçlü bir zaferi ve üstünlüğü temsil etmişlerdir. Bunlar tanrı Poseidon'un arabasına çekerler²⁰. Bunların yumuşak halleri, korkunçluklarının ortadan kalkması daha sonraki zamanlarda baskın olmuştur²¹.

Nereidler Grek Pantheon'unda oldukça küçük bir yere sahip olmalarına karşın, Grek mitolojisinde önemli rolleri olan tanrıçalar olarak bilinirler. Nereidler, Homeros ve Hesiodos'un çalışmalarında İ.Ö. 8. yüzyılda sık sık zikredilirler. Grek ve Korint vazolarında da en erken 6. yüzyıldan itibaren görülmeye başlarlar. Nereid tasvirleri Attika'dan diğer bölgelere yayılmıştır, Hellenistik çağ ve Roma'da da önemini eksiltmeden devam ettirmiştir. Nereid betimleri İ.S 12. yüzyıla kadar Doğu Roma lahitleri²² üzerinde sıkça tercih edilen betimler arasındadır.

¹⁷ Vergil. Aen. V, 826.

¹⁸ Kretschmer, Vaseninschriften, 104.

¹⁹ Vergil. Aen. V, 826

²⁰ Bu konuyla ilgili bkz. E8, E9, H13 de yer alan örnekler.

²¹ Muth, Römische Kunst, 469–471

²² Rumph, Meereswesen, 110–123.

En iyi bilinen Nereid Thetis'dir ki o Achilleus'un da annesidir. İlyada'da önemli bir rol oynamaktadır²³. En ünlü Nereid olmasından dolayı da en sık betimlenen Nereid tipi olma özelliğini göstermektedir²⁴.

Nereidler genellikle denizle özdeşleşmişlerdir. Dans ederler yüzerler ve deniz canlıları üzerinde önemli rol oynamışlardır. Nereidler'in kişisel isimleri ile ilgili bilgileri Hesiodos²⁵ ve Apollodorus'un eserlerinde²⁶ detaylı olarak bulmak mümkündür. Antik yazarlar Nereidler'i deniz tanrısı Nereus ve Tethys'in kızı olan Doris'in kızları olarak gösterirler²⁷. Bazen de Nereus ve Amphitrite'nin kızları olarak tanımlanmaktadır.

Thetis dışında genellikle Nereidler'in betimlerde isimleri belirtilmemiştir. Onlardan sadece genel olarak Nereidler diye bahsedilmiştir. Bu Nereidler'in sayıları hakkında da oldukça değişik bilgilere sahibiz. Örneğin; Apollodoros'da Nereidler ile ilgili kırkbeş isim geçer²⁸. İsimler çeşitli nedenlerle de karıştırılmış olabilir. Birçok antik yazar Nereidler'i bir grup olarak gösterir²⁹. Bu kadar isim çeşitliliğine belkide suların özellikleri neden olmuştur.

Hesiod	Homer	Apollodorus	Hyginus
Πρωτο	Γλαυκη	Κυμοδοη	Gluce
Ευκραντη	Θαλεια	Σπειω	Thalia
Σαω	Κυμοδοκη	Γλαυκονομη	Cymodece
Αμφιτριτη	Νησαιη	Ναυσιθοη	Nesaea
Ευδωρε	Σπειω	Αλιη	Spio
Θετις	θοη	Ερατω	Thoe
Γαληνη	Αλιη	Σαω	[Halie]
Γλαυκη	Κυμοθον	Αμφιτριτη	Cymothoe
Κυμοθον	Ακταιη	Ευνικη	Actaea
Σπειω	Λιμνωρεια	Θετις	Limnoria
θοη	Μελιτη	Ευλιμενη	Melite
Αλιη	Ιαιρα	Αγαυν	Iaera
Πασιθεη	Αμφιθοη	Ευδορη	Amphithoe

²³ Homeros, İlyada, 18, 470, 615.

²⁴ Bundan dolayı Tipoloji bölümünde Thetis tipleri ayrı bir başlık altında ele alınmıştır.

²⁵ Hesiodos, Theog. 243.

²⁶ Apollodorus, Bibl. 1.2.7

²⁷ Hesiodos, Theog. 240.

²⁸ Apollodoros, Bibl. 1.2, 7

²⁹ Hesiodos, Theog. 240–264; Homeros, İlyada, 18, 37–53; Apollodorus, Bibl. 1.2,7; Hyginus, Fab. praefatio.

Ερατώ	Αγαυή	Δωτώ	Agaue
Ευνίκη	Δωτώ	Φερουσα	Doto
Μελίτη	Πρωτώ	Γαλατεία	Proto
Ευλιμένη	Φερουσα	Ακταιή	Pherusa
Αγαυή	Δυναμένη	Ποντομεδούσα	Dynamene
Δωτώ	Δεξαμένη	Ιπποθοή	Dexamene
Πρωτώ	Αμφινομή	Λυσιανασσα	Amphinome
Φερουσα	Καλλιανείρα	Κυμώ	Callianassa
Δυναμένη	Δυρίς	Ήιονη	Doris
Νησαίιν	Πανοπή	Αλιμηδή	Panope
Ακταιίιν	Γαλατεία	Πληξάυπη	Galatea
Πρωτομέδεια	Νημερτής	Ευκραντή	Nemertes
Δυρίς	Αψευδής	Πρωτώ	Apseudes
Πανοτή	Καλλιανασσα	Καλύψω	[Callianira]
Γαλατεία	Κλύμένη	Πανοτή	Clymene
Ιπποθοή	Ιανείρα	Κραντώ	Ianira
Ιππονοή	Ιανασσα	Νεομηρίς	Ianassa
Κυμοδόκη	Μαίρα	Ιππονοή	Maera
Κυματολήγη	Ωρειθυία	Ιανείρα	Orithyia
Αμφιτρίτη	Αμαθία	Πολυνομή	Amathia
Κυμώ	άλλαι θ'	Αυτονοή	Drimo
Ήιονη		Μελίτη	Xantho
Αλιμηδή		Διώνη	Ligea
Γλαυκονομή		Νησαίιν	Phyllodoce
Ποντοπορεία		Δηρώ	Cydippe
Λειαγορή		Ευαγορή	Lycorias
Ευαγορή		Ψαμάθη	Clio
Λαομέδεια		Ευμόλπη	Beroe
Πούλυνοή		Ιώνη	Ephyre
Αυτονοή		Δυναμένη	Opis
Λυσιανασσα		Κητώ	Asia
Ευάρνη		Λιμνώρεια	Deiopea
Ψαμάθη			Arethusa
Μενίππη			Clymene
Νησω			Crenis
Ευπομτή			Eunice
Θεμιστώ			Leucothoe
Προνοή			
Νημερτής			

Tablo 1. İsimleri bilinen belli başlı Nereidler

Nereidlerin isimleri çoğu zaman deniz yaratıkları ve özellikle de Nympheler ile birlikte anılır³⁰. Fakat bu birleşim erken Grek metinlerinde yer bulmaz. Aslında Nereidler ve Nympheler birbirlerinden farklı varlıklar olmalıdır. Erotizm ve duygular değişik deniz yaratıkları üzerine binerek ya da onların yanında yüzerek işaret edilmiştir. Genel olarak erotik sunum Nereidler ikonografisinde zaman içinde giderek artmıştır. Helenistik dönemden sonra bunların tasvirlerine çıplaklık yerleşir. Daha sık olarak resimlerde arzulu bir biçimde, deniz yaratıkları üzerinde oturur ya da uzanırken görülürler. Kısacası deniz thiasosu dünyası imparatorluk dönemi resimlerinde daha fazla erotik ve duygulu, aynı zamanda canlı bir hal alır³¹. Özellikle Roma döneminde betimlenen Nereidler arzularını eşlerine gösterir şekildedirler³². Öyle ki kompozisyonlarda yer alan bu kadın figürler arzuları ve yaşam sevincini göstermede aktif rol oynamışlardır. Roma döneminde yapılan Nereid betili resimlerde figürlerin daha hareketli ve etkileyici olduğu gözlenir. Eroslar canlı bir şekilde deniz yaratıkları çiftleri arasında oynamaktadır, ya da deniz canavarlarıyla yüzmektedirler³³. Yaşam sevincini ve mutluluğu gösteren bu atmosfere çeşitli belirteçler de işaret etmektedir. Nereidler Yunan sanatında öncelikle Achilleus'un silahını taşırlar³⁴. Daha sonraları kadınlığı simgeleyen cisimler ayna, küçük kutular ve süs eşyaları taşırlar ya da yanlarında eroslara taşıtılırlar³⁵. Bir müddet sonra ise bunlara kantaroslar, kraterler, rhytonlar, meyve dolu sepetler gibi Dionysos thiasosun belirteçleri eklenir³⁶. Kimi zamanda bu Nereid, Triton ya da deniz yaratıklarından oluşan bu alayın kithara ya da lir³⁷, çift ağızlı flüt ya da çaldıkları deniz kabuğu³⁸ gibi müzik aletleri taşıdığı görülür³⁹.

Grek sanatında olduğu gibi Roma sanatında da Nereidler kadın olarak resmedilmişlerdir ve bunları birlikte bulunan belirteçleri ile Nereid olarak tanımlayabiliriz. Fiziksel görünüşleri ya da elbiseleri onları birbirinden ayırmaz. Diğer bir ifade ile Nereidler'in kişisel karakteristik özellikleri yoktur. Onlar ancak betimlerin

³⁰ Picard, *Néréidés et Sirènes*, 127–153.

³¹ Muth, *Römische Kunst*, 475.

³² Örnek olarak bkz. Muth, *Römische Kunst*, 470–488.

³³ Bkz. H7, N2, B2, B3, B10, E3, E8, E17, E18, E25.

³⁴ Bkz. E28 ve E29. Muth, *Römische Kunst*, 478.

³⁵ Kat. No. H7. Ayrıca bkz Muth, *Römische Kunst*, 479–81.

³⁶ Kat. No. H5, E6, E8, E9, B11, H2, H3, H4, H8 ve H11. Ayrıca bkz Muth, *Römische Kunst*, 478.

³⁷ Kat. No. B3.

³⁸ Kat. No. E8.

³⁹ Kat. No. E8, E9, B3.

üzerinde ayırıcı isimleri yer aldığı birbiriinden ayırt edilebilir. Genellikle vazo resimleri üzerinde de Nereidler'in isimlerine rastlanmazken⁴⁰ Geç Klasik ve Roma Dönemi mozaik sanatında Nereid isimlerinin betimlerin başlarının üzerinde kullanılmış olması önemlidir⁴¹. Şayet figürün üzerinde ismi yazmıyorsa konuya göre Nereid olabilecekleri düşünülür. Antik kaynaklarda bunlarla ilgili birçok belirteçten bahsedilir⁴². Örneğin, silah taşıyan, deniz canlıları üzerinde yolculuk yapan, balıklarla ve küçük yunuslarla gösterilen kadın figürler Nereidler olarak tanımlanmaktadır⁴³. Nereidler arasında en iyi tanımlanan ve en önemli Nereidlerden biri olan Thetis, kral Peleus ya da Poseidon'un eşi, Achilleus'un annesidir⁴⁴.

Nereidlerden, özellikle de Amphitrite'den, ayrıca altın eğirenler olarak ta bahsedilir⁴⁵. Nereidlerden Galateia'da Poseidon'a deniz üzerindeki yolculuğunda eşlik eden Nereid olarak tanımlanır⁴⁶.

Nereidler bazı özel durumlarda da karşımıza çıkmaktadır. Bunlar; Achilleus'un silahları⁴⁷, Patroklos için üzülen kadınlar⁴⁸, Thetis ve Europa'nın kaçırılması⁴⁹, Andromeda'nın teşhis edilmesi⁵⁰, Aphrodite'nin doğumu⁵¹, Herakles'in Nereus⁵², Triton ve Theseus'un güreşi⁵³ gibi konulardır.

Betim sanatında Nereidler sevimli deniz perileri olarak oldukça çok sevilmiş ve birçok sahnede başrol oynamış olmalarına rağmen, neden bazı durumlarda yaşamdan ölüme- ölümden ölümsüzlüğe bir nevi refakat görevi üstlendikleri hep sorgulanmıştır. Bu sorunun kaynağında antik yazarların kaynağı deniz yolculukları olan konularda

⁴⁰ Barringer, Escort, 10 vd.

⁴¹ Kat. No. B6, E3, E22, E28, H2, H3, H11, H12.

⁴² Barringer, Escort, 10 vd.

⁴³ Kat. No. E28, E29.

⁴⁴ Bkz. Thetis, LIMC 1, 1981, 123 res. 514.

⁴⁵ Robbins, Golden Distaff, 25–33.

⁴⁶ RE 33 (1936), bknz. Nereiden (Gertrud Herzog-Hauser), 14.

Galetea isimli Nereidlerin yer aldığı mozaikler bknz. E22, H12.

⁴⁷ Şahin, Amisos, 7–10. Silah teslimi konulu mozaikler için bkz. E14, E28, E29.

⁴⁸ Barringer, Escort, 10.

⁴⁹ Europa'nın kaçırılması konulu mozaik için (?) bknz. E24. Barringer, Escort, 10–11.

⁵⁰ Barringer, Escort, 12.

⁵¹ Aphrodite'nin doğuşu ile ilgili mozaik için bknz. E26.

⁵² Barringer, Escort, 12.

⁵³ Barringer, Escort, 12.

Nereid tapınmalarından söz etmeleri bulunuyor olmalıdır⁵⁴. Bu yolculuklarda bazen tehlikeli ölümcül kovalamalar Nereidleri ön plana çıkarmış olabilir⁵⁵. İşte tüm bunlar yani ölüm kaygısı su üzerindeki yolculuklarda Nereidler'e saygı duymayı gerektirmiş olmalıdır. Onları ağaçtan yapılmış bezemeli lahitler üzerinde de bulmak mümkün olmuştur⁵⁶.

Karadeniz Bölgesindeki mezarlarda bu konunun betimlendiği çok sayıda vazoda bulunmuştur⁵⁷. Araştırmacılar evlilik, ölüm gibi insan hayatındaki önemli geçişleri tartışmışlardır⁵⁸. Antik çağda ölüm gibi evliliğe de oldukça saygı gösterilmiştir. Grek inanışlarına göre “bekâret” Hades'in köprüsüdür⁵⁹. Europa ile ilgili sahnelerde Nereidler onun kısa yolculuğuna eşlik etmektedirler. Bu aynı zamanda bekârlıktan kadınlığa, yaşamdan ölüme ve yeniden doğuşa yapılan yolculuk olarak algılanmıştır. Belki de bu nedenle Thetis'i vahşi bir bakireden uysal bir geline dönüş yaparken veya Achilleus'un sonsuz hayata geçişine eşlik ederken görmekteyiz⁶⁰.

Aynı zamanda Nereidler Andromeda'nın bulunması konusuyla da ilişkilendirilmektedirler⁶¹. Nereidlerin bu mitolojide önemli rolleri olmuştur. Andromeda'nın annesinin övgüsü tanrılar tarafından Ketos adındaki bir yaratığın gönderilmesine neden olmuştur. Nereidler Andromeda'nın ölüm ile olası evliliğinde en uygun şahittirler. Ölüm burada Ketos formunda gelmiştir⁶².

Marine thiasos sahnelerine baktığımızda çoğunlukla Nereid ve Tritonları bir arada görürüz. Bilim adamları „*marine thiasos*“, „*dionysiac thiasos*“ bir devamı olarak düşünürler ve her ikisinin de sonraki yaşamların sembolleri olduğunu ileri sürerler⁶³.

⁵⁴ RE 33 (1936), bknz. Nereiden (Gertrud Herzog-Hauser), 9.

⁵⁵ Bunlar dilden dile dolaşan, mistikleştirilen ve gizemi açıklanamayan akıbetlerle ilgili hikâyeler olabilir.

⁵⁶ Rumph, Meereswesen, 110–123.

⁵⁷ Kemp-Lindemann, Achilleus, 243.

⁵⁸ Barringer, Nereids, 657–667.

⁵⁹ Europa'nın kaçırılması konulu mozaik için (?) bknz.E24. Barringer, Nereids, 657–667.

⁶⁰ Barringer, Nereids, 657–667.

⁶¹ Barringer, Escort, 12.

⁶² Bu konunun işlendiği herhangi bir mozaik döşeme şimdiye kadar bilinen örnekler arasında yer almamaktadır. Ancak Andromeda'nın annesi Kassiope'nin cezalandırılmasını konu alan ve Nereidlerin kararı olarak bilinen iki tane mozaik döşeme vardır. Bkz.B6, E3.

⁶³ Çalışmamızın katalog bölümünde yer alan örneklerin büyük bir kısmında marine thiasos konusu işlenmiştir.

Nereidler kimi zamanda Herakles ve Theseus gibi iki kahramanla birlikte anılırlar⁶⁴. Bu kahramanlar söz konusu taarruz aktivitelerini Nereidler'den almışlardır. Nereidler Herakles'in Triton ve Nereus ile yaptığı güreşe tanıklık ederler. Theseus'un Girit'e gitmek için sualtına dalışı, Amphitrite tarafından Theseus'a Ariadne ile ilgili olacak olası evliliği için hediye verilmesi hep Nereidler'in yanı başında gerçekleşmiştir⁶⁵.

Nereidler'in evlilik ile ilgili imajları, ölümle ve öbür dünyayla olan imajları ile oldukça güçlü bir zıtlık içindedir. Bu durumları oldukça tartışmalıdır. İ.Ö. 6. ve 5. yüzyıllarda vazo resimleri üzerinde Nereid Thetis'in ölümlü Peleus ile evlenmesine oldukça sık yer verildiğini görürüz⁶⁶. Ancak Roma dönemi mozaikleri üzerinde bu tür konuların yer almadığı görülmektedir.

Betim sanatının değişik türlerinde Nereidler'in neden böyle çok değişik rollerde sık sık karşımıza çıktığını sorgulamak gerekir. Bunun cevabını Dionysiac Şenliklerde Satyrler'in Nympheler'e olan saldırıları ve Nympheler'in dansı gibi betimlerle benzerlik göstermesinde aramak doğru olacaktır.

Vazo resimlerine bakmadan önce antik kaynaklara şöyle bir göz atacak olursak, kaçırılış ile ilgili en kapsamlı kaynak Apollodorus ve Ovid'in eserleridir⁶⁷. Heriki kaynak da Thetis'in neden Zeus yerine Peleus ile evlendiğini şöyle açıklar: Thetis'in Zeus'u reddetmesi Hera ile alakalıydı ve Hera Thetis'i adeta kızı gibi yetiştirmişti⁶⁸. Bazı kaynaklarda da Themis ya da Nyx Thetis'in oğlunun babasından da büyük olacağını bildirir⁶⁹. Bu nedenle Zeus Thetis'in ölümlü Peleus'un gelini olmasını arzu eder. Böylece Zeus Thetis'e olan ilgisini de kaybeder ve Thetis'in hayatı yeniden şekillenmeye başlar. Apollodoros, Thetis'in evliliğini ve daha sonra oğlu Achilleus'u ölümsüz yapma girişimlerini de detaylı anlatmaktadır⁷⁰.

⁶⁴ Barringer, Escort, 12.

⁶⁵ Barringer, Escort, 12.

⁶⁶ Barringer, Escort, 12.

⁶⁷ Apollod. Bibl. 3.13, 4–6, Ovid, Met.11.238–265 bkz. Zeus'un Thetis tarafından reddedilişi ve Zeus'un öfkesi.

⁶⁸ Apollod. Bibl. 3.13, 4-6. - Merkelbach –West, Hesiodica, No: 210. - Radt, Tragicorum, Frag No. 202b.

⁶⁹ Bu durumu Themis tastik eder: Pind. Isth. 8.29–52 ve Apollod. Bibl. 3.13, 4–6, Nyx de onaylar: Lib. Progymnasmata 2.27.1.

⁷⁰ Apollod. Bibl. 3.13, 4–6,

Ovid, Peleus'un Thetis'i „grotlo“da⁷¹ kuşa, ağaca ve kaplana dönüşürken yakalamasından ve orada Thetis'in kendine itaat etmesi için deniz tanrılarına ve Thetis'in dedesi olan Proteus'a yalvarmasından bahsetmektedir⁷². Ovid, Thetis'in en sonunda Peleus'a itaat ettiğini yazmaktadır.

Thetis zaman zaman hayvanlarla ya da ateş yakınında da gösterilir⁷³. Bu durum onun başkalaşımını işaret etmektedir. Bu tür sahneler çoğunlukla İ.Ö. 5. yüzyılda ortaya çıkmıştır⁷⁴. Bu tür sahneler de Nereidler veya onlarla alakalı motiflerle ilişkilendirilmektedir⁷⁵.

Thetis'in kaçırılması ile ilgili en erken betimlerden birisi „C Ressamı“na aittir⁷⁶. İ.Ö 560–550 yıllarına tarihlenen ve günümüzde Münih'te korunan siyah figür tekniği ile yapılan bu betim, Korint kraterleri ile oldukça benzerlik göstermektedir⁷⁷. Kompozisyonda Peleus atların arkasına saklanarak Thetis'e hamle yapmaktadır. Bu olayı karşı tarafta birbirinin benzeri olan altı Nereid izlemektedir.

İ.Ö 510–500 yıllarına ait siyah figür tekniği ile bezenmiş bir amphoranın üzerinde yine Thetis ve Peleus'un konu edildiği bir sahne yer almaktadır⁷⁸.

Attik kırmızı figür vazo resimlerinde yine benzer betim değişik varyasyonları ile birlikte karşımıza çıkar. Genel olarak merkezde Thetis ve Peleus bulunmakta, bunların etrafında da Nereid ya da deniz canlılarının yer aldığı bir kuşak yer almaktadır⁷⁹. Çoğunlukla bu betimlerin üzerinde isimler de mevcuttur. Doris ismi genellikle bu sahnelerde yer almaktadır⁸⁰. Ancak Nereus ile olan ilişkisi Doris'i diğer Nereidler'den farklı kılmaktadır.

Antik kaynaklarda Thetis ve Peleus ile ilgili çeşitli bilgiler bulunmaktadır. Fakat bunların dışında kalan diğer kişiler ve onların fonksiyonları hakkında fazla bilgiye sahip

⁷¹ Yapay yeraltı mağarası anlamına gelmektedir.

⁷² Ovid, Met. 11.238–265

⁷³ Barringer, Nereids, 657–667.

⁷⁴ Barringer, Nereids, 657–667.

⁷⁵ Barringer, Nereids, 657–667.

⁷⁶ Barringer, Nereids, 660.

⁷⁷ Barringer, Nereids, 657–667.

⁷⁸ Barringer, Escort, 74–75

⁷⁹ Barringer, Escort, kitabın çeşitli yerlerinde.

⁸⁰ Cömert, ikonografi, 36.

değiliz. Krieger ve Schneider, genellikle Thetis’in Peleus tarafından kaçırılmasını ve Nereidler’in panik halinde olmalarını tanımlamıştır⁸¹.

Diğer kaçırma sahneleri için vazo resimlerindeki betimlere bakmak faydalı olabilir. Menelaos ve Helena⁸², Zeus ve Thetis⁸³, Boreas ve Oreithyia⁸⁴, Poseidon ve Amymone⁸⁵ örnekler olarak ele alınabilir. Genellikle figürler değişse de bu bilindik kompozisyon hep birbirini takip etmiştir⁸⁶.

2.1. *Marine Thiasos*

Kaynaklarda “*marine thiasos*” olarak geçen deniz alayının önemli bir mitolojik hikâyesi bulunmamaktadır⁸⁷. Bu terim aynı zamanda modern sanatçılar tarafından deniz yaratıklarını işaret etmek için de kullanılmaktadır.

S. Lattimore „*marine thiasos*“un sanatla tanımını şöyle yapmaktadır; grup halindeki deniz yaratıklarını Tritonlar ve Nereidler (genellikle deniz yaratıklarına binerler) oluşturmaktadır⁸⁸. İ.Ö 5. yüzyılda kimi zaman “*marine thiasos*” terimi Poseidon ve Nereidler’in bir arada bulunduğu betimler için de kullanılmıştır⁸⁹. Amphitrite’nin evliliğinde de birlikte işlenmişlerdir⁹⁰. Bu nedenle konunun genellikle evlilikle ilgili betimlerde tercih edildiğini savlamak olasıdır. Bu konu Hellenistik ve Roma çağlarına kadar pek kullanılmamıştır.

Su içinde yani deniz yaşamında balıklar, yengeçler ve su içinde olduklarını belirtmek için vücuda yapışan saydam kıyafetleriyle Nereidleri görmekteyiz.

Arkaik ve Klasik döneme ait bazı vazo resimlerinde Nereidler *marine thiasos* konusu ile yer almaktadır⁹¹. Bu konu nadir de olsa grup heykellerde de kullanılmıştır. Plinius’un rivayetine göre, Skopas Nereid ve Triton ile bir yontu grubu yapmıştır⁹². Bu heykel Klasik dönemde *marine thiasos* konusunun betimlendiğini kanıtlamaktadır. Bu

⁸¹ Schneider, Thetis, 140.- Krieger, Pleus und Thetis, 20 vdd.

⁸² Tübingen 67,5806, ARV² 585,27; Paris G 482, ARV² 615.

⁸³ Kaempf-Dimitriadou, Liebe, 22–24

⁸⁴ Kaempf-Dimitriadou, Liebe, 36–41

⁸⁵ Kaempf-Dimitriadou, Liebe, 26–30

⁸⁶ Krieger, Pleus und Thetis, 53–54

⁸⁷ Schöne, Thiasos, 9–12.

⁸⁸ Latimore, Thiasos, s. 14–15.

⁸⁹ Kat. No. B8, B6, E8, E12, E23, H13 ve N1 de yer alan örneklerde Poseidon ve Nereidler aynı kompozisyon içinde kullanılmışlardır.

⁹⁰ E8 ve E12 örneklerinde Amphitrite’nin evliliğinde olaya refakat eden Nereid alayı bulunmaktadır.

⁹¹ Barringer, Escort, 20 vdd.

⁹² Plinius, NH, 36.25.

konuya olan ilgi Roma döneminde de devam etmiş ve hatta lahitler üzerinde oldukça popüler olmuştur⁹³.

“*Marine Thiasos*”un tanımlanması üzerine oldukça fazla yayın bulunmaktadır. Örneğin Lattimore bu konunun gelişimini baştan sona kadar irdelemektedir⁹⁴. Buna göre bu konu ilk olarak İ.Ö 5. yüzyılda ortaya çıkar. Nereidlerle birlikte işlenen *marine thiasos* konusu muhtemelen Dionysiac Thiasos ile bağlantılıdır. Bu durum Nereidler’in Dionysos’un dünyasıyla da yakından ilişkili olduğunu göstermektedir.

Nereidler ilk defa İ.Ö 440 yıllarında yunus balığı gibi deniz hayvanlarına binerken görülürler⁹⁵. Nereidler’in yunuslar ile yapmış oldukları arkadaşlıklar antik çağ yazınına da esin kaynağı olmuştur. Örneğin Euripides’in Elektra’sında Nereidler’in yunuslarla birlikte Troya’ya giden Grek gemilerine eşlik etmesi konu edilmiştir⁹⁶. Yani bir nevi refakat (eskortluk) vazifesi yapmışlardır.

Apollonius Rhodius ise Nereid ve yunusların Argonoutlara rehberlik ettiğinden bahsetmektedir⁹⁷. Erken tarihlerden beri su ile ilgili olarak Nereidler ve Tritonlar birlikte anılmaktadırlar. Örneğin Homeros ve Hesiodos Nereidler’den bahsetmektedir⁹⁸. Tritonlara ilk defa Hesiodos’un Thegonyasında rastlanır⁹⁹. Burada Triton, Poseidon ve Amphitritenin oğlu olarak anılmaktadır. Özellikle İ.Ö 5. yüzyıldan itibaren betim sanatında Triton figürlerinin sayısı olarak arttığı dikkat çekmektedir. Buna rağmen Nereid ve Tritonlar Hellenistik Çağa kadar oldukça nadir bir arada betimlenmişlerdir.

Nereidler ve Tritonlar ilk defa bir arada Locri’deki İ.Ö 440–420 yıllarına tarihlenen Marasa İon Tapınağı’nın batı akroter süslemesinde görülürler¹⁰⁰. Söz konusu bu mermer eser şu an Reggio di Calabria’da korunmaktadır. Grupta iki binici betimlenmiştir. Bunların bitişiğinde merkezde yer alan bir kadın bulunmaktadır. Genç grup atlara yaslanıyor ya da attan iner pozisyonda olmalıdır¹⁰¹. E. Langlotz bu kadın figürü Thetis, diğer genç figürlere ise ölmüş olan Herolar ya da Dioscurlar olarak tanımlamaktadır¹⁰². Ancak kadın figürü tanımlamak için maalesef herhangi bir belirteç

⁹³ Rumph, Meereswesen, 110–123.

⁹⁴ Latimore, Thiasos, 31–35.

⁹⁵ Barringer, Escort, 20 vdd.

⁹⁶ Euripides, Elektra, 432–441

⁹⁷ Apollonius Rhodius, Argon. 4. 930–955

⁹⁸ Hesiodos, Theog. 240–264; Homeros, İlyada, 18, 37–53.

⁹⁹ Hesiodos, Theog. 930–933.

¹⁰⁰ Lattimore, Thiasos 14; Franciscis, Locri, 23.

¹⁰¹ Lattimore, Thiasos, 56–62.

¹⁰² Langlotz, Sculpture, 286 No. 122 ve 123.

söz konusu değildir. Diğer çalışmalarda başlıca Dioscurların Sagra deniz savaşına yardım için Sagra'ya gelmeleri üzerinde durulmaktadır¹⁰³ Bu genç figürleri atlar taşımaktadır. Denizde bu atlara Tritonlar tarafından destek yapılır. Burada Thetis de muhtemelen bu gençlere rehberlik görevini üstlenmektedir. Bu genç erkekler neşeli bir şekilde ölümden sonraki hayata gitmektedirler. Bu fikir açık bir şekilde Thetis'in Achilleus'un ölümünden sonra onu diğer yaşama götürmesiyle ilişkilendirilmelidir. Yazılı kaynaklarda bu konuyla ilgili Thetis'e Nereidler'in eşlik ettiği geçer. Ancak burada sadece Thetis temsil edilmiştir.

Marine thiasos konusunda en önemli örneklerden birisi, yukarıda da değindiğimiz gibi, Klasik çağın ünlü heykeltıraşlarından Skopas'a aittir¹⁰⁴. Bu heykel grubu *marine thiasos* konusunun betimlendiği ilk heykel grubu olmalıdır. İlk olarak İlyada'da konu edilen olayı betim sanatına ilk taşıyan Skopas olmuştur¹⁰⁵. Plinius tarafından detaylı bir şekilde anlatılan bu eser maalesef günümüze kadar ulaşamamıştır¹⁰⁶. Bu grubun kopyalarından birisi muhtemelen İ.Ö 1. yüzyılda yapılmıştır. Bu kopyanın Bithynia'dan Roma'ya getirilen yontulardan birisi olduğu düşünülmektedir¹⁰⁷. Lattimore, Skopas'ın yaptığı iddia edilen grupla ilgili birçok sorular sorar ve kompozisyonun öncülünü ve ardılını bulmaya çalışır. Bilim adamları Tritonların bir Helenistik çağ yaratması olduğu konusunda birleşmektedir. Lattimore, Plinius'un bahsettiği bu grubun Karadeniz'de Poseidon tapınağı, ya da Achilleus hereonunun alınlık süslemelerinde kullanıldığını sanmaktadır¹⁰⁸. Achilleus'un sonraki yaşamı ve kültü ile ilgili Karadeniz bölgesinde yeterince kanıt bulunmaktadır¹⁰⁹. Bu grubun *marine thiasosla* mı, yoksa mitolojik başka bir konuyla mı ilgili olduğu tam olarak kestirilememektedir. Fakat yaygın görüş olarak bu grupta hem Achilleus'un silahlarının işlendiği üzerinde durulmakta¹¹⁰, hem de Achilleus'un diğer yaşama

¹⁰³ Lattimore, Thiasos, 14. -Franciscis, Locri, 15.

¹⁰⁴ Urlichs, Skopas, 136; Stewart, Sculpture, 182 vd.

¹⁰⁵ Urlichs, Skopas, 136; Lattimore, Thiasos, 30.

¹⁰⁶ Plinius, NH 36.4.26

¹⁰⁷ Lattimore, Thiasos, 13; Bieber, Sculpture, 25.

¹⁰⁸ Lattimore, Thiasos, 15,18.

¹⁰⁹ Şahin, Amisos, 17–19.

¹¹⁰ Jovan, Euripide, 221.

gönderilişinin konu edildiği sanılmaktadır¹¹¹. Sonuç olarak Achilleus'un diğer yaşama geçişinde Poseidon'nun da ölüme eşlik ettiği sıklıkla iddia edilmektedir¹¹².

Nereidler'in betimlendiği bir diğer örnek Epidauros'daki Asklepios Tapınağında bulunmaktadır. Bu tapınağın heykeltıraşı olarak yine Skopas'ın adı geçse de, temelde bulunan yazıt, tapınağın cephe akroterlerinden birisinin heykeltıraş Timotheus tarafından yapıldığını bildirmektedir¹¹³. Bazı araştırmacılar Timotheus'un alınlık heykellerinin tasarımcısı olduğunu düşünmektedirler¹¹⁴. Doğu akroterinde ve doğu alınlıkta Timotheus'un stil özellikleri görülmektedir. Ve hala bazı araştırmalar usta-başı tasarımcı olarak göstermektedir¹¹⁵. Bu yapının tarihi tartışmalı olmasına rağmen birçok araştırmada İ.Ö 4. yüzyılın ilk yarısına tarihlenmektedir¹¹⁶. Köşe akroterlerinde kadın figürler işlenmiştir. Atlara binen bu kadınların giysileri üzerlerine yapışık yani ıslak görünümlüdür. Merkezde bulunan kadın figürü bir kuş tutmaktadır. Köşelerdeki figürler¹¹⁷ bu figürlerin görünümü Nereidler'e benzemektedir¹¹⁸.

Marine thiasos'daki binici Nereidler Achilleus'un silahlarının götürülmesi kompozisyonundan türemiş olmalıdırlar¹¹⁹. Ancak ilişki biraz dolaylıdır. *Marine thiasos* yaygın bir şekilde ölümsüzlük sembolü ve sonsuz mutluluk olarak tanımlanmaktadır. Araştırmalar ve düşünceler bu tanımlı iki kategoriye ayırmaktadır: ölümsüzlük fikri Achilleus'un silahlarına ve onun mitolojisine geri gitmektedir. Ölümsüzlük fikri inancı *marine thiasos*'un *dionysiac thiasos*la birleştirilmesi ona ondan çağrışım yapmasından türetilmiş olmalıdır. *Dionysiac thiasos* Satyr ve Nympheler'i de içine almaktadır¹²⁰.

¹¹¹ RE 2: 5 (1927) 573 bkz. Skopas (G. Lippold); Kossatz-Deissmann, Achilleus, 126 no. 533; Lattimore, Thiasos, 13; Bieber, Sculpture, supra n.16. Picard, Afrique, 675–76; Bulas, Iliade 56; Heydemann, Nereiden 9; Ulrichs, Skopas, 149–50.

¹¹² Heydemann, Nereiden 9.

¹¹³ Stewart, Sculpture, 36,66,170, 273-74; Pollitt, Grek Art, 272-93.

¹¹⁴ Muhtemelen bahsedilen bu kısım batı taraftadır. Ayrıca bkz. Yalouris, Epidauros, 186; Lippold, Plastik, 220.

¹¹⁵ Robertson, Grek Art, 398-99; Lippold, Plastik, 220; Winter, Niobegruppe, 51.

¹¹⁶ Bakınız, Stewart, 1990 (supra n.25) 28

¹¹⁷ Atina Ulusal Müzesi 156–157 Pls. 139–40 App.No.386.

¹¹⁸ Francis, Locri, 21. Chiton detayları Nereidler'in ata binmediğini göstermektedir: Crome, Epidauros, 22–26, pls. 4–8. Fakat bu kadınlar yaygın olarak Aurai olarak gösterilirler. Stewart, Sculpture, 170; Picard, Néréidés et Sirènes, 219; Yalouris, Epidauros, 180. Yalouris ayrıca ısrarla merkezdeki figürün Asklepios'un karısı Epione değil de Nike olduğunu düşünmektedir..

¹¹⁹ Bkz. E28 ve E29 örneklerinde Achilleus'a silah taşıyan Nereidler betimlenmiştir.

¹²⁰ Kossatz-Deissmann, Achilleus, 128 çalışmasında bu ilk kategoriden farklı düşünmektedir. Ayrıca bkz. Yalouris, Epidauros, 78.

Bu sonuca göre „*dionysiac thiasos*“ ölümsüzlük sembolüdür ve „*marine thiasos*“ onunla bağlantılıdır. Roma lahitleri de adeta bu düşünceyi doğrular niteliktedir. Lahitlerde *marine* ve *dionysiac thiasos* birlikte dekoratif motif olarak kullanılmıştır. Örneğin Lattimore, *marine thiasos* için ölüm fikri ile ilgili olarak deniz yolculuğu ve onun da ötesinde deniz yaratıklarının eşliğinde ölümden sonraki hayata yolculuğun çizimidir der¹²¹. Bu yorumu en iyi *marine* motifli imparatorluk dönemi lahitleri göstermektedir. Lattimore bu arada *marina thiasosun* bacchic törenlerle alakasını kabul etmez¹²².

Ancak genellikle kabul gören fikir her iki *thiasosun* birbiri ile ilişkili olduğudur. *Marine thiasosun* İ.Ö 4. yüzyıldaki gelişimi tanımlanır ve Bacchic geleneklerden gelen neşe ve mutluluk sembolünden kaynaklanıp geliştiği savlanır. Ayrıca sonraki hayatla da ilişkilendirilir. J. Bachafen benzer bir şekilde Nereidler’i neşe ve ölümsüzlük sembolü olarak göstermekte ve ruha diğer dünyada refakat eden figürler olarak tanımlamaktadır¹²³. Böylece “*Bacchic Thiasosun*” Nereidler’de tekrar can bulduğunu düşünülmektedir¹²⁴. Büyük bir olasılıkla Skopas’ın *Marine Thiasosunun* temelinde de *Bacchic Thiasos* bulunmaktadır.

Nereidlerle ilgili iki olası varyasyondan bahsedilmektedir. Binici Nereidler Achilles’un silahları söylencesinden kaynaklanmış olmalıdır. Ancak Skopas’ın zamanından sonra, bu hikâye önemini kaybetmiş ve yerini *marine thiasos*, Satyr, Nympe ve Dionysos ile ilgili sahnelerle bırakmıştır¹²⁵.

Bir diğer tartışma konusu Nereidler’in ölümden sonraki hayata yaptıkları refakat vazifesi ve bu eşlikte onların rolleri olmuştur. Nereidlerin cenaze ile ilgili anlamları ve deniz yolculuklarında koruyuculuk görevlerini üstlenmeleri fikri ilk defa İ.Ö. erken 5. yüzyılda ortaya çıkmıştır¹²⁶.

Fakat *marine thiasos* ve *dionysiac thiasos* arasındaki ilişki hiçbir zaman göz ardı edilmemelidir. Dionysos ve onun Satyr, Menad gibi müridlerinin de ölümden sonraki yaşamla ilişkileri vardır¹²⁷. Hipponion’da İ.Ö 5. yüzyılda sonuna ya da 4. yüzyılın başına tarihlenen bir mezar içerisinde Dionysiac sunum olarak bilinen altın yaprak

¹²¹ Lattimore, *thiasos*, s. 13–14, 28.

¹²² Lattimore, *thiasos*, s. 13–14, 28.

¹²³ Mevli, Bachofens, 504–5.

¹²⁴ Mevli, Bachofens, 504–5; Urlichs, Skopas, 136.

¹²⁵ Herdejürgen, Terrakotten.

¹²⁶ Picard, Néréidés et Sirènes, 675–76.

¹²⁷ Bkz. Burkert, *Grek Religion* 293–95; Gernet, *Antropology*, 56–67.

bulunmuştur¹²⁸. Güney İtalya mezarlarında yine birçok altın yaprak bulunmuştur. Bu durumu W. Burkert *dionysiac thiasos*'un gizemi olarak açıklamaktadır¹²⁹.

Diğer dikkate alınması gereken konu ise olaylara refakat etmeden silah taşıyan Nereidlerdir¹³⁰. *Marina thiasos* konusunun nereden gelmektedir? Güney İtalya mezarlarında bulunan cenaze töreni betili vazolar *marine* ve *dionysiac thiasos* ile ilişkili midir? Bu konuda yapılan araştırmalara göre Nereidler Nympheler gibi davranırlar ve bazen olaylarda seyirci olarak yer alırlar¹³¹. G. Ch. Picard'a göre Nereidler tarafından götürülen silahlar İ.Ö. 1. yüzyılda *bacchic* belirteçlerin yerine geçmiştir¹³². Aynı şekilde yaygın kabul gören bir diğer görüş, *eleusinian mysterilerinde* olduğu gibi Demeter'in de benzer şekilde müritlerinin olduğudur. Her durumda da ölümden sonraki hayat garanti altına alınmaktadır¹³³.

Peleus ve Thetis'in yer aldığı kaçırma sahnelerinde yaygın olarak Peleus Thetis'i yakalamış pozisyonda tasvir edilmektedir¹³⁴. Buna paralel Satyr sahnelerinde de Satyrler kadınlara karşı saldırı pozisyonundadır¹³⁵. İ.Ö 525–500 yıllarından seramik sanatçısı Pamphaios ve ressam Oltos'a ait Nikosthenes amphoralarında yer alan betimler bu konuda iyi örneklerdir¹³⁶. Bu durum *marine thiasos* sahnelerinin *dionysiac* sahnelerle ilişkili olduğunu göstermektedir. Karşılıklı ilişki konusunda ele alınabilecek diğer bir benzerlik Attik siyah figür vazolarda arka planda yer alan asma dallarında görülmektedir. Bilindiği gibi asma dalları *dionysiac* konulu betimlerin vazgeçilmez motiflerindendir¹³⁷.

Dans Nereidler için önemli bir karakteristik özelliktir¹³⁸. Örneğin Euripides Nereidler'in dans ile olan ilişkileri hakkında detaylı bilgiler de vermektedir¹³⁹. Bu konuda betim sanatında da ipuçları bulmak mümkündür. Örneğin İ.Ö. 550 yıllarına

¹²⁸ Burkert, Greek Religion 293–94; Lloyd-Jones, Pindar, 269–72; Cole, Dionysos 223–38; Burkert, Orfeo, 84; Foti – Carratelli, Hipponion 275–393.

¹²⁹ Burkert, Greek Religion, 234–37.

¹³⁰ Bkz. Kat. No. E28 ve E29.

¹³¹ Örneğin Thetis'in Pleus tarafından kaçırılışı gibi.

¹³² Picard, Afrique 218.

¹³³ Antik kaynaklarda Hom. Hymn. Cer 480–482; Aynı zamanda bkz. West, Orphic, 23–24.

¹³⁴ Schneider, Thetis, 140; Krieger, Pleus und Thetis, 20 vdd.

¹³⁵ Schöne, Thiasos 110, 134, 141; Krieger, Pleus und Thetis, 42.

¹³⁶ Paris GR, Pl. 9.1Krieger, Pleus und Thetis, 42

¹³⁷ Boardman, ABF fig. 167

¹³⁸ Calame, Choeurs, 173

¹³⁹ Tro. 2; IA 1056–1057

tarihlenen Attik siyah figürlü bir kylix üzerinde bezeme süslemeleri ile birlikte dans eden Nereidler vardır¹⁴⁰. Yine aynı vazo üzerinde, Herakles ile güreşen Tritonlar bulunmaktadır ve bu kompozisyonun etrafını kadınlar çevrelemektedir. Bu kadınların Nereid olduğu düşünülmektedir¹⁴¹. Burada Nereidler sanki Euripides'in tanımladığı gibi daire içinde bir dans gösterisi yapmaktadırlar¹⁴². Bunun yanı sıra Artemis için yapılan festival kutlamalarında da evlilik çağına gelmiş kızların dans ettiklerini biliyoruz.

Dans ve kaçırma sahnelerinin bir arada sergilendiği birçok vazo resmi bulunmakta ve doldurma motifi olarak genellikle atlar ya da palmye ağacına yer verilmektedir¹⁴³. *Dionysiac* betimlerindeki kadınlarla Nereidler'in birbirlerine oldukça benzerlik gösterdiği bilinmektedir. Her iki grupta da yer alan kadınlar bakiredir ve saldırılara karşı koyarlar. Şu an Boston'da bulunan İ.Ö 520 yıllarına tarihlenen kırmızı figür tekniği ile yapılmış psykterin parçaları bu görüşü doğrulamaktadır¹⁴⁴. Söz konusu bu vazo Euphronios tarafından Pentheus sahnesi ve kadın figürler ile bezenmiştir. Bu kadın figürlerden birinin ismi "sakin" anlamına gelen Galene'dir. Aynı zamanda bu ismi Hesiodos tarafından sıralanan Nereid isimleri arasında da görmekteyiz¹⁴⁵.

2.2. Europa'nın Yolculuğu

Antik yazarlar tarafından Europa'nın kaçırılışının bir boğa tarafından yapıldığı yazılsa da bazı vazo resimleri üzerinde Nereidler'in de bu olaya eşlik ettiklerini görürüz¹⁴⁶. Görünüm olarak Europa'nın kaçırılış sahnesindeki Nereidler ile Thetis'in kaçırılış sahnesindeki Nereidler birbirinden farklıdır. Europa'nın kritik ve bilinmeyen bir yaşama doğru yolculuğuna; Thetis'in bekârlıktan evliliğe geçişine ve birçok önemli yolculuklara hep Nereidler eşlik etmiştir. Bu onların sosyal ve metafiziksel özelliklerinden kaynaklanıyor olmalıdır. Su kenarında Europa arkadaşları ile birlikte oynarken ya da çiçek toplarken boğa kılığına giren Zeus sudan gelir, Europa'yı sırtına alarak tekrar suya döner ve Europa'yı Girit adasına götürür. Onların bu ilişkisinden olan

¹⁴⁰ Tarquinia RC 4194, app.no.224, pl.104; Simon, Locresi, 15–21; Simon, Festivals.

¹⁴¹ Barringer, Escort, 12.

¹⁴² Bir daire etrafında adeta dans eder gibi oluşturulan mozaik kompozisyonları için bkz. E1, E11, H4, B10.

¹⁴³ Krieger, Pleus und Thetis, s. 77–80

¹⁴⁴ Env. No. 10.221Beazley, ARV² 16,14

¹⁴⁵ Bkz. Yukarıda Tablo 1.

¹⁴⁶ Barringer, Nereids, 657–67

çocukları bu adada bir yaşam kurarlar. Europa'nın iki ya da üç oğlu olur. Minos da bu oğullar arasında yer almaktadır¹⁴⁷.

Europa'nın Girit adasına olan yolculuğunda ona Nereidler'in eşlik ettiği antik yazarlardan sadece Moschus ve Lucian anlatmaktadır. Lucian deniz yaratıkları ve Europa'nın yolculuğu sırasında ona eşlik edenler hakkında da bilgiler verir¹⁴⁸. Eşlik edenlerin arasında Nereidler, yunuslar, Tritonlar, Poseidon ve Amphitrite de vardır. Lucian Nereidler'i yarı çıplak elleriyle alkışlayan ve yunuslar üzerine oturan kadınlar olarak tanımlar.

Nereidler Europa sahnelerinde en erken İ.Ö. erken 4. yüzyılda görülmeye başlanır. Europa'nın yanındaki kadın figürlerini tanımlayacak bir yazıt söz konusu olmamasına rağmen deniz yaratıkları üzerindeki kadın figürleri onları tanımlamamıza yetmektedir. Nereidler'e vazo resimleri, mezar lahitleri, heykeltıraşlık eserler ve mozaikler¹⁴⁹ üzerinde de rastlanmaktadır.

Nereidler, Tritonlar, Hippocampos ve diğer deniz hayvanları erken dönem sanatında *marina thiasos* olarak bilinirler ve bu *thiasos* motifleri genellikle ölümle ilgilidir¹⁵⁰. Kerch'deki bir yerleşimde Europa betili balık tabaklarına ait parçalar bulunmuştur¹⁵¹. Bu tasvirlerin evlilikten çok başka manalar taşıdıklarını düşünmek gerekir.¹⁵²

Nereidler aynı zamanda gelinlere kızlıktan kadınlığa geçişte eşlik etmektedirler. Bu konudaki en iyi örnek Europa'nın baba evinden Girit adasına yaptığı yolculuktur.

¹⁴⁷ Hom. 11.14.321–322; Hesiodos, Theog. 357; Apollod, Bibl. 3.1,1–2

¹⁴⁸ Lucian, D.Mar.15,1–11–47

¹⁴⁹ Bknz. E24 de yer alan örnekte Europa'nın yolculuğu (?) konu edilmiştir. Bu kompozisyonda yer alan kadın figürlerinden biri kanatlı panter başlı bir deniz yaratığı üzerinde betimlenirken, diğer kadın figürü boğa başlı bir deniz yaratığı üzerinde gösterilmiştir. Bu boğa başlı deniz yaratığı üzerinde betimlenen kadın figürünün Europa olması olasıdır. Ancak aynı sahnede birden çok gösterilen deniz yaratıklarını birbirinden ayırmak için çoğu zaman farklı başların kullanılmasında şahit olmaktayız. Bu nedenle kompozisyonda boğa başlı deniz yaratığı üzerinde betimlenen kadın figürünün nereid olabileceği olasılığında düşünülmelidir.

¹⁵⁰ Wrede, Meereswesen, 147–78

¹⁵¹ Barringer, Nereids, 657–67

¹⁵² McPhee- Trendal, Fish-plates, 31

2.3. Andromeda'nın bulunması

Bilindiği gibi Andromeda'nın hikâyesi şöyledir: Perseus, Gorgo Medusa'nın başını kestikten sonra birçok ülkeyi geçer, daha sonra Habeşistana varır. Kral Kepheus'un karısı Kassiopeia, güzelliği ile çok övünür ve Nereus kızlarına meydan okur. Nereus kızları yani Nereidler kendini çok beğenen bu kadını cezalandırması için Poseidon'dan yardım ister. Deniz tanrısı Poseidon önüne geçen herşeyi parçalayan bir ejder gönderir Habeşistan'a, biliciler bu cezadan kurtulmanın tek çaresi olarak Kassiopeia'nın kızı Andromeda'nın ejdere yem olarak verilmesini önerir. Andromeda bir kayaya bağlanır ve ejderin gelmesini bekler. İşte tam bu sırada Perseus oradan geçer ve kayaya bağlı kızı görür görmez âşık olur. Perseus Andromeda'yı kurtarır, elmastan orağı ile ejderin başını keser ve onunla evlenir¹⁵³.

Andromeda'nın Perseus tarafından bulunması ile ilgili çeşitli duvar resimleri¹⁵⁴ ve mozaikler de¹⁵⁵ bulunmaktadır. Genellikle kayalık bir alan üzerinde betimlenen Andromeda'ya Perseus elini uzatarak onu bulunduğu yerden kurtarır şekilde gösterilmiştir. Elimizdeki bu örneklerden sadece birinde olaya gözlemci olarak katılan Nereidler sözkonusudur¹⁵⁶. Pompeji'de beş iskelet evinde bulunmuş olan bu duvar resminde Andromeda ve Perseus betimleri diğer örneklere benzer, sadece kompozisyona ek olarak sol tarafta olayı seyreden Nereidler bulunmaktadır. Dördüncü Pompeji resim stilinde yapılmış olan bu duvar resmi İ.S 1. yüzyılın ikinci çeyreğine verilmektedir¹⁵⁷. Bilinen mozaikler arasında Andromeda'nın bulunması kompozisyonuna eşlik eden Nereid betimli bir örnek yoktur.

Bunun yanı sıra, aynı konunun betimlendiği üç tane önemli vazo bulunmaktadır¹⁵⁸. Euripides bu mitolojinin içine Nereidler'i de yerleştirmektedir¹⁵⁹. Euripides anlatımında Ketos vasıtasıyla Andromeda'nın ölümle tanışmaya hazırlanması anlatılmaktadır. Bunun ötesinde evlilik ikonografisiyle ilgili olarak bu ölüm diğer bir ifadeyle Hades ile olan evliliği işaret etmektedir. Sonuç olarak Andromeda onbirinci

¹⁵³ Cömert, İkonografi, 48–49.

¹⁵⁴ Ling, Painting, 131, res. 134–135.

¹⁵⁵ Önal, Zeugma, 38.

¹⁵⁶ Ling, Painting, 131, res. 135.

¹⁵⁷ Ling, Painting, 130.

¹⁵⁸ Woodward, Perseus, 3–25

¹⁵⁹ Woodward, Perseus, 3–25

saatte kurtarılır ve bu potansiyel felakette, ölüm evliliğe dönüşerek mutlu sonla noktalanır¹⁶⁰. Bu mitoloji ile ilgili birkaç belirgin nokta bulunmaktadır. Bunlardan birisi kral Kepheus'un karısı Kassiopeia'nın Nereidler'den daha güzel olmakla iftihar etmesi üzerine Nereidler ve Poseidon bu duruma oldukça çok kızmaları ve onu cezalandırmak amacıyla Kepheus'un üzerine sel ve *Ketosu* göndermesidir¹⁶¹. Deniz değişebilir özelliklere sahiptir. İnsanlar için bazen tehlikeli olabilmektedir. Andromeda hikâyesinde de Nereidler bu nedenle rol almış olmalıdırlar. Andromeda'nın yer almadığı sadece Kassiopeia'nın betimlendiği Apemeia¹⁶² ve Nea Paphos'da¹⁶³ Kassiopeia'nın cezalandırılması ile ilgili Nereidler'in kararı mozaikleri bulunmaktadır.

Arkaik ve Klasik dönemlere tarihlenen vazo resmi üzerinde Andromeda resmedilmiştir ve burada sadece üç Nereid yer almaktadır¹⁶⁴. Europa ve Andromeda betimlerinde benzer olarak bekârlıktan-evliliğe, yaşamdan-ölüme ve yeniden doğuşa yapılan yolculuk anlatılmak istenmiştir.

2.4. *Gynaikeionun İç Yüzü*

İ. Ö 5. yüzyılda *gynaikeion* ismi verilen kadınların yatak odalarının tasviri oldukça sevilen konular arasında yer almaktadır. Bu tasvirlerle kadınların günlük yaşamlarından sahneler yer almaktadır. Örnek olarak yün eğirme ya da yün sepetleri, oturarak saçlarını şekillendiren kadınlar veya onlara bir şeyler getiren diğerleri¹⁶⁵. İ.Ö. 5. yüzyıl Attik *pyxioles*lerde de *gynaikeion* sahnelerini sık sık görürüz. Bu tasvirlerin içinde Nereidler de bulunmaktadır¹⁶⁶. Ayrıca iki lekanis üzerinde de Nereidler'in *gynakeionda* yer alan betimleri vardır¹⁶⁷. Muhtemelen burada gelin hazırlığı konu edilmiştir. Diğer yüzünde ise Aphrodite betimi yer almaktadır. Berlin'deki bir vazo üzerinde yer alan Aphrodite'nin doğumu konulu betimde Aphrodite ve Nereidler birlikte işlenmişlerdir¹⁶⁸. Thetis, Europa ve Andromeda, Nereidler gynakeion gelinlerine

¹⁶⁰ Woodward, Perseus, 3–25

¹⁶¹ Apollod. Bibl.2.4.3. - Lucian, DMar.14.

¹⁶² Bknz. B6, Dunbabin, Mosaics, 170, res.177; Balty, Syrie, 82.

¹⁶³ Bknz. E3, Daszewski- Michaelides, Cyprus, 68–70; Dunbabin, mosaics, 231, res. 242–243; Bowersock, Hellenism, 49–50; Balty, Iconographie, 17–32.

¹⁶⁴ Barringer, Escort, 114–120

¹⁶⁵ Barringer, Escort, 130 vd.

¹⁶⁶ Götte, Fraugemachbilder; Webster, Potter and Patron.

¹⁶⁷ Barringer, Nereids, 657–67.

¹⁶⁸ Barringer, Nereids, 657–67.

onların bu önemli yolculuklarında eşlik ederler. Bu durumun içinde değişim ölümü ya da yeniden doğum olarak adlandırabileceğimiz bir olgu yer almaktadır.

Nereidler çoğu zaman *gynaikeionlarda* oldukça farklı durumlarda işlenmişlerdir. Onları sadece isimlerinden dolayı tanımlayabiliriz. Bunun dışında onları tanımamıza yardım edebilecek herhangi bir belirteçleri yoktur. Aynı zamanda antik kaynaklarda Nereidler'in evlilik hazırlıklarına yardımcı olduğu ya da ev bireylerinin aktiviteleri ile ilgilendikleri şeklinde herhangi bir bilgi yoktur. Onlar genellikle babaları Nereus ya da Poseidon ile birlikte betimlendiklerinden kolayca tanınabilmektedirler.

Makron tarafından yapılan ve İ.Ö 500–490 yıllarına tarihlenen Attik kırmızı figürlü pyxis parçası üzerinde gynaikeion konu edilmiştir ve bu muhtemelen en erken örneklerden biridir¹⁶⁹.

Pindar'ın Nereidlerin altın eğirmesi hakkında çeşitli görüşler sunmasına rağmen bu durumla ilgili kesin bir bilgi antik kaynaklarda bulunmamaktadır¹⁷⁰. Nereidler günlük hayata da dâhil edilmişlerdir. Özellikle *gynaikeiondaki* aktivitelerle yakından ilgilidirler. Bazen Nereid isimlerinin sıradan kadınlarla ve sıradan sahnelerde kullanıldığı görülmektedir¹⁷¹. Demek ki, mitolojik ve günlük yaşam bazen birbirine karıştırılabilmektedir.

Başlıca *gynaikeion* betimlerinde evlilik ve düğünle ilgili geleneksel objeler yer alır. Bu betimlerin birçoğu vazo resimlerinde de kullanılmıştır. Bu konuda en güzel örneklerden birisi Londra'da bulunan Eretria ressamı tarafından yapıldığına inanılan ve İ.Ö 430–440 yıllarına tarihlenen pyxisdir¹⁷². Burada sandalyede oturan ve yarı üzgün iki kadın, onlara ziynet ve diğer eşyaları taşıyan hizmetçiler resmedilmiştir.

Atina'da Aioulou caddesinde bir mezarda bulunan Kalliope ressamına ait İ.Ö 430 yıllarına tarihlenen başka bir pyxis üzerinde oturan kadınlara çeşitli eşyalar taşıyan hizmetçi kadınlar betimlenmiştir¹⁷³. Söz konusu bu kadınların bir kısmı chiton bir kısmı

¹⁶⁹ Richards, Acropolis, 186–197

¹⁷⁰ Robbins, Golden Distaff, 25–33.

¹⁷¹ LIMC 4 (1988), 152–153 bkz. “Galene” (Noëlle Icard-Gianolia); Dumont- Chaplain, Céramiques, 367; Cameron – Kuhrt, Images, 99–100.

¹⁷² Env. No. E774. Beazley, ARV², 32; LIMC 3 (1986), 668 bkz. “doto, doso” (Jean Ch. Balty)

¹⁷³ Barringer, Escort, 124.

da chitonla birlikte himation giymişlerdir. Duvarda ayna ve alabastron asılı durmaktadır. Oturan figürün isimleri Thetis, Galene, Glauke, Kymothoe ve Melite olarak yazılmış. Oturan figürlerden birisi de Thetis olduğuna göre burada Thetis'in evliliğe hazırlığı betimlenmiş olmalıdır. Ayna ve alabastron tipik kadın eşyalarıdır ve evliliği sembolize etmektedirler. Nereidler evliliğe hazırlıkta yaygın olarak kadınlara yardımcı konumda görülmektedirler. Nereidlerin mitolojik evliliklere yaptıkları yardımla ilgili birçok belge bulunmaktadır. Thetis, Europa ve Andromeda'nın gynakionda yer almalarının temeli bu düşünceye dayanmaktadır.

E. Götte evliliğe hazırlığın açık bir şekilde günlük *gynaikeion* sahnelerinden türediğini düşünmektedir¹⁷⁴. Evlilik hazırlıkları sahnelerinde aynı Europa ile ilgili sahnelerde olduğu gibi kızlıktan kadınlığa geçişlerinde onlara Nereidler tarafından yardım edilmektedir. Muhtemelen evlilik hediyeleri de yine Nereidler tarafından sağlanmaktadır. Önceleri evliliğin değişim yani ölüm ve bunu takiben yeniden doğuş olduğuna inanılmaktaydı. Bu nedenle Nereidler kadınlara bu önemli geçiş yolculuklarında hep bir koruyucu güç olmuşlardır.

2.5. Evlilik Hazırlıkları, evlilik ve ölüm

Antik inanışlara göre evlenmeden ölen genç kızlara Hades köprüsünde izin vermekteydi. Bu konu ayrıca antik çağ yazınında sıklıkla yer verilmiştir¹⁷⁵. İ.Ö 6. yüzyıldan itibaren de özellikle mezar yazıtlarında bu konu çok sık tercih edilir olmuştur¹⁷⁶. Evlenmeden ölen genç kızlar çeşitli sembollerle özellikle belirtilmiştir. Evlilik hazırlıkları paralel bir şekilde mezar stellerinde de dekorasyon amaçlı kullanılmıştır¹⁷⁷.

Atina ulusal müzesinde bulunan Hegeso steline bu konuyu görürüz¹⁷⁸. Bu stel İ.Ö 5. yüzyılın sonlarına tarihlenmektedir. Sahnede Atina'da oturan bir kadın ve ona bir kutu getiren genç bir kızla temsil edilmektedir. Kutu, ayna, alabastron mezar stelleri ve

¹⁷⁴ Götte, *Fraugemachbilder*, 33

¹⁷⁵ Barringer, *Escort*, 129.

¹⁷⁶ Reilly, *Brides*, 411–444.J.

¹⁷⁷ Reilly, *Brides*, 411–440.

¹⁷⁸ Env. No. 3624. Johansen, *Attic 17-20*, fig.5; Conze, *Grabreliefs*, No. 68 Pl. XXX; Thimme, *Hegeso*, 16-29.

lekythoslar üzerinde hayatta olan figürler, oturan yani ölen figürlere bir şeyler getirirler. Bu tür betimler kadınların *gynaikeiondaki* aktivitelerini temsil etmektedir.

Bu mezar stelleri *gynaikeion* pyxislerinden daha geç tarihlidir. Fakat bu durum onların *gynaikeion* sunumlarındaki mezar anlamlarını gidermez. Pyxislerin birçoğu İ.Ö 5. yüzyıla tarihlenir. Beyaz zeminli lekythoslar muhtemelen yasaklanmış olan antik mezar stelleri yerine ve benzer şekilde kullanılmışlardır.

Atina'da Aioulou caddesindeki bir mezar içerisinde bulunan evlilik hazırlığı tasviri, diğerlerine benzer bir şekilde mezar anıtı üzerinde işlenmiştir¹⁷⁹. Muhtemelen bu mezar evlenmemiş genç bir kıza ait olmalıdır. Bu evlilik hazırlıkları Hades ile ilgili olmalıdır. Thetis'in düğün hazırlıkları teması da kullanılmıştır. Elbette Thetis ile ölen kızların düğün hazırlığı birbirinden farklıdır. Thetis ölümsüzdür ve ölümlü Peleus ile evlenecektir, aynı zamanda Nereidler de bu hazırlığa eşlik etmektedir.

Bu arada hemen aklımıza şu soru gelmektedir, düğün ile ilgili bu hazırlıklar bütün betim sanatında görülmekte midir? Bu konuların tasvir edildiği bazı vazolar mezarlarda, bazıları ise evle ilgili kontekstlerde bulunmuştur. Ölümle evlilik için hazırlıklar akla uygundur. Nereidler'in Thetis, Europa ve Andromeda'nın kaçırılışında, bazen de Achilleus'un silahları ile tasvir edilmeleri, ölüm ya da evlilik gibi *gynaikeion* içinde üzerinde durulan bu geçiş onların kişisel olarak hayat geçişlerinde yardımcı rol üstlenmiş olduklarını gösterir.

Fakat Nereidler hiçbir zaman için düğün alayında, seramoni ya da festival sahneleri esnasında işlenmemişlerdir. Onları sadece *gynakeionlarda* düğün hazırlıkları esnasında görebiliriz¹⁸⁰. Ara sıra Nereidler'in, özellikle Peleus ve Thetis'in düğününde, evlilik kutlamasında hazır bulundukları rivayet edilmektedir. Fakat bu durum Hellenistik döneme kadar devam eder ve daha sonra Roma Döneminde Nereidler sık olarak *marina thiasos* sahnelerinde Neptün ve Amphitrite'nin düğün alayına refakat ederken görülür.

¹⁷⁹ Barringer, Escort, 124.

¹⁸⁰ Boardman, ARF: Classical, res. 89, 191.- Alexiou, Lament, 120–122

2.6. *Gynaikeion*'da Nereidler ve Aphrodite

Çok sayıda Grek vazosu üzerinde Aphrodite betimlerini görürüz. Ancak bunlardan sadece üç tanesi Nereidler'i içermektedir. Marsyas ressamı tarafından yapılan Attik kırmızı figürlü pelike üzerinde Thetis'in Peleus tarafından kaçırılışı resmedilmiştir¹⁸¹. Bir lekanis üzerinde *gynakeion* resmedilirken,¹⁸² Atina'dan Attik kırmızı figürlü bir oinochoe üzerinde Aphrodite'nin doğumu bulunmaktadır. Ancak bu vazo II. Dünya Savaşı esnasında kaybolmuştur. Lekanis üzerinde *gynakeionun* işlendiği vazoda Meidias Ressamının stilini görmekteyiz. Burada Aphrodite (ΑΦΡΟΔΙΤΕ) ve kadın figürler vardır ve Klymene'nin (ΚΛΥΜΕΝΕ) ismi yazıtta verilmiştir. Klymene ismi Nereidler'in isimlerinden biridir. Aphrodite Eros'tan bir taç almaktadır, bu durum gizli bir evliliğin belirteci olmalıdır. ΚΛΥΜΕΝΕ Eros'un arkasında durmaktadır ve diğer tarafta Aphrodite'ye bir kadın çelenk taşımaktadır. Aphrodite ve söz konusu olan bu kadın arasında bir yazıt bulunmaktadır. ΠΑΝΝΥΚΙΣ ikinci oturan kadın, ΑΡΜΟΝΙΑ değerli bir eşya kutusu tutmaktadır ve ΕΥΚΛΕΙΑ bir çelenk getirmektedir. Kadının arkasında bulunan ΠΑΝΝΥΚΙΣ alabastron taşımaktadır. *Eunomia* ve *Eukleia* burada evlenmeye ya da düğüne ait bir sahneyi temsil etmektedir. Burada düğünden önce çift tarafından tanrıçaya sunu verilmektedir¹⁸³. D. Metzler bu görüntünün yazıtla birlikte geceye ait bir başlama “üyeliğe kabul” ΠΑΝΝΥΚΙΣ, ya da gece festivali ile ilintili olabileceğini şiddetle savunmaktadır¹⁸⁴.

Genç kızlar Atina Akropolisinde Athena'ya peplos giyiminde yardım ederlerdi. Arrhēphoria zamanı Athena rahibeleri yabancı kızlara ya da rahibelere *kistai* içeren nesneler verirlerdi¹⁸⁵.

G. Minervini vazonun Klymene tarafından banyo suyu için kullanıldığını düşünür¹⁸⁶. Klymene bir Nereid ismidir¹⁸⁷. Nereidler Eleusis'deki gizemlerle

¹⁸¹ Env. No. London E 424, res. 164. Krieger, Pleus und Thetis, 25 vdd.

¹⁸² Env. No. Naples Stg. 316, lev.132 res. 208; Shapiro, Personifications, 10 vdd.

¹⁸³ Plut. Arist.20; Guarducci, Eukleia, 1,3. Guarducci'nin makalesi Eukleia çalışması, bu burada sanatsal mevcut delil onun karakteri ve kültü üzerine örneklerin Artemis ile olan ilişkisini kapsamaktadır; Shapiro, Personifications.

¹⁸⁴ Metzler, Aphrodite, 82

¹⁸⁵ Simon, Festivals, 39–46.

¹⁸⁶ Minervini, Patera, 125–26.

¹⁸⁷ Homeros, İlyada, 18.47.

ilişkilendirilirler¹⁸⁸ Klymene'nin anlamı "ünlü" demektir ve bunun ötesinde suyla herhangi bir alakası yoktur. Muhtemelen bu isim bir adın kişileştirmesi için kullanılmıştır. Ki o burada tipik Nereid rolü üstlenmemiştir ama aşk tanrıçasına arkadaşlık yoldaşlık etmektedir. Klymene aynı zamanda Helios'un sevgilisidir ve ondan bir oğlu vardır, Phaethon; Prometheus'un annesi ve Boeotia Minyas'ın kızıdır¹⁸⁹. Aphrodite'nin doğumu için bilinen en erken kaynak Theogonia'dır¹⁹⁰. Kronos'un cinsel organı kesildikten sonra denize akan spermlerden oluşan tanrıçaya Aphrodite denmektedir. O ilk önce Kythera'ya daha sonra ilk ayak bastığı yer olarak bilinen Kıbrıs'a çıkmıştır¹⁹¹.

Berlin'de bir kuğu üzerinde duran Aphrodite figürü kısmen cephedendir ve merkez figürü oluşturmaktadır¹⁹². Aphrodite'nin başı sola doğru dönüktür, Eros Aphrodite'nin sol tarafında bulunmaktadır. Kuğunun diğer tarafında yunus balığı üzerinde bir Nereid vardır. Çizgilerle dalgalar verilmeye çalışılmıştır. Sahne adeta deniz görünümünde oluşturularak Aphrodite'nin doğumu konu edilmiştir¹⁹³. Aphrodite'nin başının üzerinde sağında ve solunda bulunan Eroslar ona çelenk getirmektedirler. Yine her iki tarafta birbirine simetrik yapılan yunus balıkları üzerinde Nereid motifleri vardır. Sağda her iki Nereid'in arasında Hermes bulunmaktadır. Burada Hermes haberci pozisyonunda olmalıdır. Chlamys ve petasos giymiş olan Hermes coduceus taşımaktadır. Sol tarafta uzakta oturan kadın ise tympanon(?) a karşı durmaktadır. Yine diğer tarafta uzakta başka bir kadın betimi daha yer almaktadır.

Gynaikeionlarda düğün hazırlıklarında yer alan Nereidler, aynı zamanda. Peleus ve Thetis, Europa, Andromeda gibi aşklarla da ilişkilendirilmişlerdir. Ayna, pyxis, mücevher gibi kadınların güzelleşmek için kullandıkları kozmetik eşyalarda da Nereidler söz konusu olmaktadır.

¹⁸⁸ Hes. Theog. 351, 507–508.

¹⁸⁹ LIMC 6 (1992), 68–69 bkz. "Klymene I" (N. Icard-Gianolio). - LIMC 6 (1992), 69-71 bkz. "Klymene II-VIII" (A. Kossatz-Deissmann).

¹⁹⁰ Hesiodos, Theog., 154-206.

¹⁹¹ LIMC 2 (1984) 2 bkz. "Aphrodite" (A. Delivorrias- G. Berger-Doer – A. Kossatz-Deissmann).

¹⁹² Barringer, Escort, 136–137.

¹⁹³ Kırmızı figürlü oinocheia, Env. No. F2660 İ.Ö 4. yüzyılın başları. Vazo eskiden doğu Berlin'de bulunmaktaydı, şuan ise kayıp.

2.7. *Thetis – Tethys – Thalassa*

Kişilik olarak Thetis ile hiçbir ilişkisi olmasa da Nereidlerin anneanesi olarak kabul edildiği için araştırma konumuz kapsamına aldığımız Tethys (Τηθύς), bir titan olmakla birlikte Okeanos'un kız kardeşi ve aynı zamanda da eşidir¹⁹⁴.

Grek mitolojisine baktığımızda Thetis'in Tethys'den daha çok önemsendiği dikkat çekmektedir¹⁹⁵. Bunun nedeni büyük bir olasılıkla Thetis'in aynı zamanda Achilleus'un annesi olmuş olmasıdır¹⁹⁶. Thetis Nereidlerden biridir. Buna karşın Tethys ismi Nereidler arasında yer almaz. Ancak, Tethys Nereidlerin büyük annesi olarak kabul edilmektedir.

Tethys ile Thetis aynı kişilikler olmamasına rağmen antik çağdan başlayarak günümüze kadar çok sık bir şekilde birbiri ile karıştırılan karakterler olmuşlardır. Örneğin birçok Latin şairin Tethys ile Thetis'i birbirine karıştırdığı bilinmektedir¹⁹⁷. Modern araştırmacıların çoğunun da yaptığı yayınlarda yine iki farklı tanrıçayı birbirine karıştırdığı gözlemlenmektedir. Bu konuda verilebilecek en güzel örnek H10 numaralı mozaikte yer alan betimdir. Burada tanrıçanın kimliği ismi ile birlikte açıkça gösterilmiş olmasına karşın, D. Levi tarafından Thetis olarak tanımlanmıştır¹⁹⁸. Her iki tanrıçanın sıklıkla birbirine karıştırılmasının en önemli nedeni belirteçlerinin birbirine çok yakın olması ile açıklanabilir.

Deniz tanrıçası Tethys ilk olarak doğuda Helenistik dönemin hamam ve havuz süslemelerinde sık bir şekilde kullanılmaya başlamıştır¹⁹⁹. Başının ortasında bir çift kanatla betimlenen deniz tanrıçasını İ.S 2. yüzyıl ve 5. yüzyıl arasında Antiochia²⁰⁰ ve Zeugma²⁰¹ başta olmak üzere değişik yerlerde sevilen betimler arasında yer aldığı görülmektedir.

¹⁹⁴ LIMC VII, 1, 1193–1195 bknz. Tethys I (Marie-Odile Jentel)

¹⁹⁵ Wages, Tethys, 125.

¹⁹⁶ Bilindiği gibi Achilleus özellikle Roma çağında saygı gören ve kültü bulunan mitolojik kahramanlar arasında yer almaktadır. Böylesine önemli bir kişiliğin annesinin ön plana çıkması gayet normaldir. Achilleus kültü için ayrıca bkz. Şahin, Amisos, 17–19.

¹⁹⁷ Charles Daremberg ve Edmond Saglio, Dictionnaire des antiquités grecques et romaines 5 (Paris–1877) 158.

¹⁹⁸ Levi, AMP, 258.

¹⁹⁹ Wages, Tethys, 124.

²⁰⁰ Bkz. Kat. No. B14, B15 E15, E17, E18, E19, E20, H10.

²⁰¹ Bkz. Kat. No.E23 ve E25.

Mozaikler üzerinde yer alan deniz tanrıçası betimleri başlangıçta Tethys (İ.S. erken 3. yüzyıl), daha sonra Tethys ya da Thalassa (İ.S. geç 3. yüzyıl), en sonunda ise sadece Thalassa olarak tanımlandığı dikkat çekmektedir (İ.S. 5. yüzyıl)²⁰².

Thalassa bilindiği gibi Grek mitolojisinde Akdeniz'in kişiselleştirilmiş halidir²⁰³. Tanrıça Tethys'ün yanında eşi Okeanos olmaksızın karşımıza çıkan şekli olarak da tanımlanabilir. Böylece, deniz tanrıçasının sadece Okeanos'un eşi Tethys olarak değil de, aynı zamanda Akdeniz'in kişiselleştirilmesi olarak da resmedildiği de anlaşılmaktadır.

Sık sık vurguladığımız gibi, Tethys Nereidlerden birisi olmaması nedeni ile normalde kapsam dışında kalmalıdır. Ancak hem deniz tanrıçalarından birisi olması nedeniyle Nereidlerle bir kan bağının bulunması, hem de Nereid Thetis ile sıklıkla karıştırılıyor olması Tethys betili mozaikleri de katalog kapsamına alınmasını gerektirmiştir.

²⁰² Wages, Tethys, 125.

²⁰³ Wages, Tethys, 124.

3. MARİNE KONULU MOZAIKLER

Roma döneminde deniz konulu mozaikler içerisinde balık mozaikleri oldukça yaygın bir kullanıma sahip olmuş ve imparatorluğa bağlı eyaletlerin hemen hemen her yerinde ve her dönemde görülmüşlerdir²⁰⁴.

Bu balık motifleri özellikle eski ve yeni Mısır krallıklarında boyalı mezar kabartmalarında, Ege Bronz çağında Minos ve Myken kültürlerinde kullanılmıştır²⁰⁵. Fakat bunlar bizim Roma örneklerimizden oldukça farklı karakterdedirler. Roma balık mozaikleri ve onların öncülleri Geç Klasik ve Helenistik çağlardan gelmektedir. Bu resimler deniz canlılarının anatomik özelliklerini de doğru bir şekilde yansıtmaktadır²⁰⁶.

Geç Helenistik dönem mozaiklerinde balık betimlemelerinde iki tip; yüzen balıklarla birlikte doğal ortamda deniz manzarası ve besin olarak ölü balık kompozisyonları yer almaktadır. Bunlar ressam ve mozaikçiler tarafından taklit ve kopya edilmişlerdir. Muhtemelen her iki tipin de orijinali Geç Klasik ya da Erken Helenistik resimlere dayanmaktadır. Özellikle İ.Ö 2. ve 1. yüzyıllarda Pompeji döşemeleri bu erken gelenekler ve mozaiklerdeki balık betimleri ile ilgilidir²⁰⁷.

Roma mozaikleri doğrudan bu erken örneklerle ilgilidir. Fakat teknik sunum kısmen farklılaşmaktadır. Bunun yanı sıra doğal deniz manzaralarına ve hayat sitiline iki yeni ikonografik tipde eklenmiştir. Bunlardan ilki günlük hayattan balık mozaikleri ki burada insanlar balıklarla uğraşan Eroslar ya da Pigmeler de resmedilmişlerdir. İkinci mitolojik balık mozaiklerinde ise hayal ürünü yaratıklar ve denizle ilgili kişileştirilmiş karakterler ilave edilmiştir. Her iki tipte de, balıklar bu insanlarla ya da yarı kutsal figürlerle ikincil duruma gelmişlerdir.

Çoğu zaman Geç Helenistik dönemle karakterize balık mozaikleri stilize ya da sıklıkla tanımlanamayacak karakterde yapılmışlardır. Buna rağmen bu becerikli ustaların örnekleri Erken Hıristiyanlık sanat döneminde de doğa içerisinde karikatürize edilerek kullanılmışlardır. Aynı zamanda bu pagan sahneleri yeni Hıristiyan ikonografisine adapte edilmiştir²⁰⁸.

²⁰⁴ Depuma, Fish Mosaic, 4–5.

²⁰⁵ Depuma, Fish Mosaic, 8.

²⁰⁶ Thompson, Biologist, pl. 12–13.

²⁰⁷ Thompson, Biologist, 10 vd.

²⁰⁸ Bknz. K1 de yer alan mozaik.

Özellikle Akdeniz insanı denizle ve bu yaratıklarla çok ilgilenmiştir. Tasvirlerinde doğayı bu antik düşünce çerçevesinde yapmışlardır. Birçok balık mozaikleri *impluviumları*, hamamları, çeşme yapılarını ve benzer mekânları süsledi. Bu mekânlar genellikle suyun yer aldığı mekânlardı. Çünkü marine konuları bu mekânlar için çok uygundu. Renkli tesseralar içerisinde suyun hareketi oldukça etkileyici verebilmekteydi. Ayrıca Akdeniz mutfağı yiyeceklerinin büyük bir kısmı denizden elde edilmekteydi. Balık mozaikleri sıklıkla *triclinium* döşemelerinde ele geçmiştir. Hristiyanlık döneminden önce popüler olan balık mozaikleri sembolik içerik taşımıyorlardı. Fakat deniz ile ilgili ve tamamen dekoratif fonksiyonlarıyla tercih edilmişlerdir. Bu konuyla ilgili mozaikler çeşitli gruplara ayrılabilir;

Birinci grupta yer alan doğal balık mozaikleri yaşayan doğal deniz canlılarının yer aldığı sahnelerden oluşturulmuştur. Deniz manzarası taşlar ve liman ile verilmiştir.

İkinci grupta yer alan still-life mozaiklerinde ölen deniz yaratıkları gösterilmektedir. Genellikle bu kompozisyonlar gıda maddeleri ile ilgilidir.

Bu ilk iki sınıflandırmada yer alan kompozisyonlar içerisinde deniz canlıları unsurları, bu kompozisyonda rol oynayan balıkçılara benzer değildir. Bu büyük kategoriye de üç bölüme ayırmak mümkündür; insanların yer aldığı sahneler, Nil nehriyle ilgili sahneler ki burada pigmelerde yer alır, Nil yaşamı içinde yer alan egzotik hayvanlar. Son grupta yer alan balıklar hem mitolojik yaratıklar (Hippocampos, Triton, Nereid vb.) olarak hem de kişiselleştirilerek (Okeanos, Thalassa, Amphitrite ve Neptun gibi) gösterilmişlerdir. Ancak bunlar arasında Okeanos mozaiklerinin baskın olduğu aşikârdır. Antik yazarların balıklarla ilgili yazıları²⁰⁹:

Literatürde üç tip tartışılabilir.

- 1) Bilimsel ve Zoolojik incelemeler.
- 2) Deniz ürünlerini kapsayan yemek kitapları
- 3) Deniz ürünlerinden elde edilen ilaç katalogları. Bu çalışmalar İ.Ö 4. yüzyıldan – İ.S erken 3. yüzyıla kadar gitmektedir.

Bilimsel ve Zoolojik incelemeler: Aristo'nun biyolojik araştırmalarını kapsamaktadır. Aristo (384/83–322–21 BC) görünüyorki Lesbos'da iki yıl süre

²⁰⁹ Thompson, Biologist, 8.

ile yapılan biyolojik araştırmaları taşımıştır. Mytilene ve onun evresi İ.Ö 345–343²¹⁰.

Aristo tarafından yapılan dört biyolojik çalışma bulunur²¹¹:

Historia Animalium (Hayvanların tarihi)

De Partilous Animalium (Hayvanlar zerine bölümler)

De Incessu Animalium (Hayvanların hareketleri zerine)

De Generatione Animalium (Hayvanlar zerine yapılan tekrar üretimler)

Ptolemy (İ.S 2. yüzyıl), Diogenes Laertinus (İ.S 3. yüzyılın ilk yarısı) ve Hesychius (İ.S 5. yüzyıl) kataloglarla bize Aristoteles’in yazısını aktarırlar. Bu biyolojik çalışmalarla ilgili yediden fazla büyük koleksiyon bulunmuştur. İlk altı kitap “Historia Animalium” olarak isimlendirilmektedir ve Aristoteles tarafından yazılmıştır. Ancak tabi ki Aristo’nun böyle başlık tercih edip etmeyeceği şüphelidir. Ahtapot betimlerinde Argonautlarla bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Deniz yaratıklarından özellikle ahtapot Ege-Bronz ağında favori dekoratif unsur olarak karşımıza ıkmaktadır²¹².

Grek-Roma deniz mozaiklerine ve ikonografisine baktığımızda, Akdeniz kültür ve sanatında deniz ve onunla ilgili yaratıkların son derece önemli olduğunu görürüz. Deniz konularındaki genel tercih ve belirteçlerini etkileyen birçok faktör vardır.

Bunlardan birincisi, Akdeniz’in insanlar için hayati önem taşımasıdır, onların yolculukları, politik kontrolleri, ticaretleri hep deniz vasıtası ile yapılmıştır. İkinci nedene geldiğimizde, denizin ucuz yiyecek kaynağı olmasını görmekteyiz. ncs ise dalgaların ötesinde ve denizin dibinde olanlara karşı olan merak olmalıdır. Birçok Akdeniz ülkesinde iklim ile alakalı olarak suyun normal yaşama etkisinden kaynaklanan günlük yaşamdaki önemi beraberinde ona saygıyı da getirmiştir.

Deniz konusu Miken sanatında kullanılmazken, Grek geometrik sanatında tekrar görülür. Deniz yaşamı İ.Ö erken 3. yüzyılda boyama, rölyef ve diğer küçük objelerde de sık grlmektedir²¹³. Deniz yaratıklarının ayrı bir şekilde gösterimi İ.Ö 2. yüzyılda Ege

²¹⁰ Bu tez Thompson, Biologist kitabında destek bulmaktadır.

²¹¹ Thompson, Biologist, 8–20.

²¹² Thompson, Biologist, 20.

²¹³ rneğin saqqara’daki Ti mezarından boyama rölyef . T.A. sakellarakis, 2 Le thme du pcheur dans l’art prhistorique de l’ge, AAA 7(1974), 385–387 figs.13-18 (AAA Athens Annals of Archeology)

sanatında da iyi bilinmektedir. Bu konuyla ilgili bilinen freskoların tarihi İ.Ö 1520 ya da 1500 olarak bilinmektedir²¹⁴.

Mozaikler üzerindeki genel deniz manzaralarını sınıflandıracak olursak, bu konuyu beş tipte toplamak gerekecektir.

İlk tipte kıyı şeridinde yer alan balıkçılar, deniz kayıkları ve balıkları görüyoruz. Hellenistik resimlerde ve mozaik stilinde ön plan ile arka planın birbirinden ayırımı söz konusudur. Açık bir şekilde gökyüzünün topraktan ayrılmış olduğu gözlenir. Tamamen gerçeğe uygun bir şekilde perspektif vurgulanmıştır. Nesneler işlenirken açık bir şekilde birbirlerinden ayırt edilebilmelerine önem verilmiştir. Böylece her döşemedeki tasarım küçük resimler şeklinde olmuş ve resimler çerçevelerle etraflarındaki dekorasyondan ayrılmıştır. Her tasarımın odanın en önemli noktasında tek başına görünebilmesi amaçlanmış olmalıdır. Döşemeler üzerindeki ahtapot, ıstakoz, yılan balığı gibi tanıtık Hellenistik motifler oldukça yaygın olarak Kuzey Afrika'daki birinci tipte gruplandırılan mozaikler üzerinde oldukça sevilerek tercih edilmişlerdir. Bu üç hayvan arasındaki yaşam ve ölüm mücadelesi birçok antik Grek ve Romalı yazar tarafından defalarca zikredilmiştir²¹⁵.

Erken Pompeji balık mozaiklerinde merkezde balık motiflerinin baskın olduğu görülür.

İkinci tipte mitolojik deniz konuları işlenmiştir. Örneğin; Neptün, Venüs, Okeanos ya da Arion denizde yüzen fantastik ya da doğal marine yaratıklarıyla tasvir edilmişlerdir. Mitolojik konuların çeşitliliği ve mevcudiyeti Kuzey Afrika'da da söz konusu olmuştur. Ancak İmparatorluğun diğer bölgeleri ile karşılaştırdığımızda ne kadar sınırlı olduklarını kolayca saptayabiliriz. Muhtemelen bu konular Kuzey Afrika'da İ.S 3. ve 4. yüzyıl esnasında sihirli ve koruyucu semboller olarak kabul edilmişlerdir²¹⁶.

Bu mitolojik konuların en yaygın olanları; Neptün'ün dalgalar üzerinde arabayla betimi, Venüs'ün tahtıyla bir deniz kabuğu içinde Eros'ların da katılımıyla yapılan betimi, Triton ve Nereidler, su üzerinde yüzen Okeanos başı ya da bir Eros'a binen Arion gibi örneklerdir. Her bir motif başta Afrika olmak üzere hemen tüm Roma

²¹⁴ I.A. Sakellarakis., "Le thème du pêcheur dans l'art préhistorique de l'Étée, AAA 7(1974), 370-390)

²¹⁵ (Aristotle, Historia Animalium, 590 b 12-20 günümüzde de mevcut bu literatürde ilk bahisleri geçer; Pliny., NH IX,185.)

²¹⁶ Foucher, Influence, 264 vd.

eyaletlerinde dini inanışlara uygun olarak kötülöklere karşı sembol olarak kullanılmışlardı²¹⁷.

Deniz mozaiklerinde Orpheus da tasvir edilmiştir. Orpheus ve Arion kişileştirmelerine oldukça sık rastlanır²¹⁸. Özet olarak söylemek gerekirse bu ikinci tipte sık olarak marine motifleri balıkçılar, balıklar, Neptün, Venüs, Okeanos, ya da Arion gibi mitolojik figürler kullanılmıştır. Mitolojik figürler genellikle kompozisyon ve konu bakımından ayrılmışlardır. İkinci tipte insan figürleri mükemmel bir şekilde Eros figürleri ile yer değiştirmiştir.

Üçüncü tipte basit balık sahneleri ve onların detaylı işlenmesi yer alır. Bazen gemilerle birlikte basit balık motifleri de görülür.

Balıklar ve deniz yaratıkları yatay çizgilere karşı dalgaların üzerine paralel yüzerler. Yatay çizgilerin arkasında beyaz bir zemin oluşturulmuştur, zemindeki çizgiler siyah tesseralarla verilmiştir²¹⁹.

Dördüncü tipte denizin iç halinin yalın olarak yansıtılması amaçlanmamıştır. Deniz çevresi ile bir bütün olarak adalarıyla, kıyıdaki insanlarla, binalarıyla yani dış çevresiyle bir bütün oluşturacak şekilde betimlenmiştir. Bu tipte birbiriyle alakalı uyumlu tipler mevcuttur. Bu tipteki bazı mozaikler üzerinde liman manzaraları da yer almaktadır²²⁰.

Erken Roma mozaiklerinde dışa dönük deniz döşemeleri Palestrina mozağinde görülür. Muhtemelen bu motif Roma topraklarında üretilmiş olmalıdır²²¹. Buna rağmen Hellenistik ressamıar birçok mitolojik sahneyi değişik manzaralarla kombine ederek kullanmışlardır. Hellenistik dönemden birçok manzara resmi sanatçılara kaynaklık etmiştir²²².

²¹⁷ G.Ch. Picard., *Les Religions de l'Afrique antique*, Paris, 1954, 239.

²¹⁸ H. Stern., "La mosaïque d'Orphée de Blanzv-lés-Fismes", *Gallia* 13, 1955, 41-77

²¹⁹ Bknz. Kat. No. E2, E3, E7, E8, E9, E10, E11, E12, E17, E22, E26, H1, H2, H3, H4, H5, H7, H8, H9, H11, H12, N1, N2, B1, B2, B3, B4, B5, B8, B9, B11, B12, B13.

²²⁰ Örnek için bknz. Kat. No. B4, burada sadece bir kayalık tasviri vardır. Kyklop Polyphemos bu kayalık üzerinde betimlenmiştir.

²²¹ I. Lavin., "Hunting mosaics of Antioch and their sources" *Dumbarton Oaks papers* 17, 1963, 181-226.

²²² Foucher, *Influence*, 271.

Özetle söylemek gerekirse çalışmamızın konusunu oluşturan deniz tanrıçaları ve yine bu gruptan olan Nereid betimleri mozaikler üzerinde kullanılan deniz manzaralı kompozisyonlar içinde ikinci tipte ele alınmakta ve kompozisyonların ön tipleri Hellenistik sanata dayanmaktadır.

4. NEREİD BETİMLERİ VE MEKÂN İLİŞKİSİ

Bu başlık altında bugüne kadar tanınan Nereid ve Tethys betimli mozaiklerin hangi mimari mekânlarda kullanılmış olduğu toplu bir şekilde irdelenecektir. Böylece Nereid kompozisyonlarının mekânlar arasında farklılık gösterip göstermediği, gösteriyorsa mekân ve kompozisyon arasındaki herhangi ortak bir ilişkinin olup olmadığı araştırılacaktır.

Bu amaçla ilk aşamada en fazla örneğe sahip olduğumuz mekândan en aza doğru sıralama yapılacaktır. Daha sonra aynı mekânda ortak bir tipolojinin olup olmadığı saptanmaya çalışılacaktır. Farklılıklar varsa, bunların eyaletlere göre değişiklik gösterip göstermediği de araştırma konularımız arasında yer almaktadır.

4. 1. Evler

En fazla Nereid betili mozağin bulunduğu mekân türü yirmidokuz örnekle evlerdir. Romalılar çok farklı evlerde ve villalarda yaşamışlardır²²³. Roma evleri atrium stilinde yapılmış Etrüsk evleriyle benzerdir²²⁴. Zengin kişilerin evlerinde *tablinumlar* (çalışma odası) gibi özel bölümler yer almıştır²²⁵. İ.S. 2. yüzyıldan itibaren *atriumların peristylli* hale getirildiği bilinmektedir. Sözü edilen *peristylli* evlerde sadece zengin insanların yaşadığı bilinmektedir. Evlere girişin iki yanında bulunan yatak odaları atölye ve restoranlara dönüştürülerek kiraya verilmiş, hatta bazen oturma odaları da buna dâhil edilmişti²²⁶.

Roma *domus*'u bir evdir ve bu mekânlarda iş ve eğlencelere bir arada yer verilmiştir²²⁷. Aile reisi olan erkek günlük işlerini tamamladıktan sonra akşamları arkadaşları ya da ortakları ile *triclinium* da eğlenmekteydi. Doğum, evlilik ve ölüm ile ilgili törenler büyük ölçüde bu evlerin içinde gerçekleştirilmekteydi.

²²³ Örnek olarak bkz. Walthew, Villa House, 189 vd.

²²⁴ Waites, Roman House, 114 vd.

²²⁵ Tablinum için ayrıca bkz. Vitruvius, VI, 3, 5–6.

²²⁶ Connolly- Dodge, Antike, 134–149.

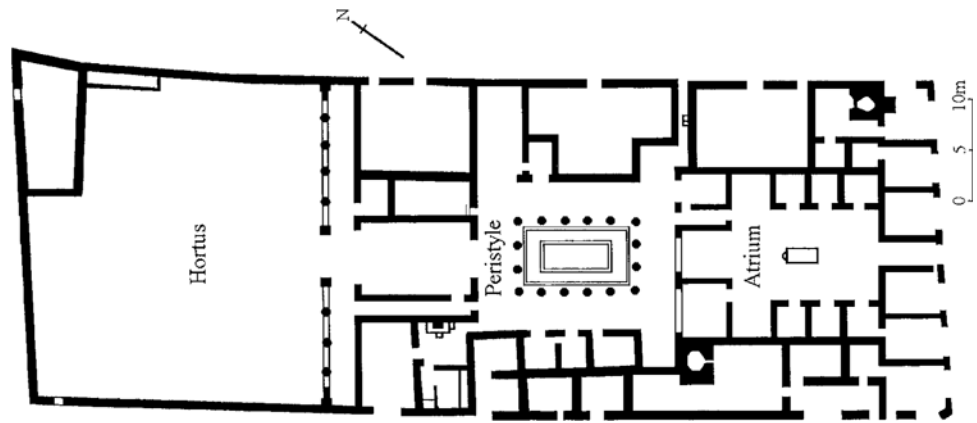
²²⁷ Métraux, Domus, 392 vd.

Romalılar evde bir doğum gerçekleştiği zaman avluda bir sunağı bulunan doğum tanrıçası Juno Lucina'ya sunular yaparlar, evin en önde gelen odası ve ön kapının eşiği çiçeklerle süslenirdi²²⁸. Benzer şekilde seçkin tabakanın iki genç üyesinin evliliği de iki gencin aile evleri arasında gerçekleştirilirdi.

Romalılar cenaze törenlerini de, ailenin ata maskelerini giyerek evlerin avlularında yaparlardı²²⁹. Evin içinde gerçekleşen bu adetler, ailelerin göreneklerine göre dış dünyaya yansıtılırdı. Evlerde yapılan törenlerin görkemi Roma kimliğini açıkça göstermekteydi.

Yukarıda sözü edilen adetlerin sürekli gerçekleştirilebilmesi için ev planlarının ve dekorasyonlarının bu amaçlara hizmet edebilecek şekilde şekillendirilmesi gerekmiştir. Diğer bir ifade ile söz konusu düzenlemeler yapılırken kişisel beğenilerin yanı sıra toplumsal değerler de ön planda tutulmuş olmalıdır.

Roma ev mimarisinin kabul edilmiş bir örneği olarak avlusu ve arkada *hortusu* bulunan belli bir simetri anlayışına göre yapılan evler dikkat çekmektedir²³⁰. Aynı zamanda da fiziksel faaliyetlerin her alanını sınıflandıran bir düzenlemeye gidilmiştir. Evlerde, ustaların çalıştığı *tablinumlar*, yemek yenilen *triclinium* ve yatak odası olarak hizmet veren birçok *cubicular* mevcuttur. Avlular ise düzenli depolama ve üretimin yapıldığı, aynı zamanda da kült alanı özelliği taşıyan alanlar olarak kullanılmıştır²³¹.

Geleneksel bir Roma evi²³²

²²⁸ Juno Lucina için ayrıca bkz. Simon, Römer, 54 vd.; Grimal, Mitoloji, 347; Preller, Mythologie, 129.

²²⁹ Ayrıca bkz. Preller, Mythologie, 227 vd.

²³⁰ Vitruvius, VI, 3, 1 vd.

²³¹ Hales, Roman House, 2–15.

²³² Pompeji Pansa Evi: Hales, Roman House, 11.

Erken dönemlerde Romalıların ev mimarisinde Etrüsk mimarisi oldukça baskındır²³³. Etrüsk ev mimarisini en iyi yansıtan örnekler Marzabotta'da bulunmuştur²³⁴. Etrüsk evlerinin planlarında tapınak ve mezar mimarisinin etkili olduğu bilinmektedir²³⁵. Bu evler oldukça büyüktür ve aynı Roma evlerinde olduğu gibi evlerin sokağa açılan kısımlarında işlik ve dükkanlar bulunmaktadır²³⁶. Evin oturulan yeri bir iç avlu etrafına yerleştirilmiş odalardan ibarettir.

Roma evlerinin bu kısa tanıtımından sonra evlerde yer alan Nereid, Thetis ve Tethys betimli mozaiklerin bulundukları yerleri değerlendirmeye başlayabiliriz. Böylece bulundukları alanda ne tür bir fonksiyona sahip olduklarını daha rahat anlayabilme olanağına sahip olabiliriz.

İlk olarak ele almak istediğimiz örnekler banyo birimleri bulunan villalarda yer alan mozaiklerdir. Bu tür birimlerin evlerde olmamasına karşın büyük villalarda özel banyo mekânlarının olduğu saptanmıştır. Roma evlerinde bu küçük banyo mekânları *balnearia* olarak isimlendirilmiştir²³⁷. *Balnearia tepidarium* ile donanımı bir küvetten oluşan basit bir *caldariumdan* ibarettir. Isıtma sistemi olmayan hamamlarda sadece banyo küveti bulunmaktadır. Isıtma sistemlerine sahip banyolar bir yandan temizlenme amacıyla kullanılırken, öte yandan da banyoyu ısıtmak için elde edilen enerji evin duvarlarında bırakılan hava boşluklarında dolaştırılarak kış aylarında evlerin ısıtılması sağlanmıştır²³⁸. Normalde bu örneklerin hamam yapıları grubunda ele alınması gerekirdi. Ancak genel olarak ev müştemilatı içerisinde yer almış olmaları nedeni ile bunları biz ev grubu içerisinde incelemeyi uygun gördük.

²³³ McKay, Houses, 64–65; Waites, Roman House, 113 vd.

²³⁴ McKay, Houses, 19.

²³⁵ McKay, Houses, 13.

²³⁶ McKay, Houses, 21.

²³⁷ Ayrıca bkz. Blanck, Privatleben, 14–44.

²³⁸ Örnek olarak bkz. Erdemgil vd., Efes, 28.

Belirlediğimiz Nereid betimli mozaiklere ait en fazla örnek üç mozaikle evlerin banyo bölümlerinde bulunmuş olanlardır (Kat. Nr. E4, E6 ve E12). E4 numaralı örneğimiz İspanya’da, E6 numaralı olan İsviçre’de, E12 numaralı örnek ise Tunus’ta bulunmuştur. Kompozisyonlar karşılaştırıldığında bunların kompozisyonlarında pek ortak bir özelliğinin olmadığı görülmektedir.

E4 de Nereid boğa vücutlu bir deniz canavarı üzerinde yer almaktadır. Nereid üzerinde bulunan manto üst vücudu açıkta bırakacak şekilde sarılmıştır. Nereid sağ elinde situlaya benzer bir nesne tutmaktadır. Nereidlerin kalçadan yukarı olan ve beden boyu olarak adlandırılan kısımları bacaklarına oranla daha uzundur. Göbek bölümleri koyu renkli tesseralarla yuvarlak bir hat oluşturacak şekilde işlenerek dolgun bir görüntü sağlanmıştır. Kompozisyonun hemen solunda yer alan bir Okeanos büstü ve onun da solunda kıyıda oturur şekilde betimlenmiş olan bir diğer Nereid ile tamamlanmıştır. Okeanos başında daha iyi seçilen gözler tıp dilinde *eksoftalmus* olarak bilinen, dışa doğru bir özellik göstermektedir. Resim alanında yer alan boşluklar yunus balığı gibi değişik balık motifleri ile doldurulmuştur.

E6 numaralı İsviçre örneğimizde ise Nereidler haftanın günlerinin tanrı betimleri ile kişiselleştirildiği madalyonların köşelerine gelecek şekilde yerleştirilmiştir. İki elinde dümen tutar şekilde olmak üzere üç Tritonun ve bir denizatının üzerinde oturur şekilde betimlenmiştir. Denizatinın üzerinde oturduğu sahnede de yine bir Triton bulunmaktadır. İki panoda yer alan Nereidler tamamen çıplak olarak betimlenmişken, diğer iki panoda İspanya örneğinde olduğu gibi üst vücudu açıkta bırakacak şekilde manto sarılmıştır. Doğu ve kuzey Afrika eyaletlerinde evlerin banyo zemin kaplamaları üzerinde Nereid betiminin bulunmaması kayda değerdir.

Banyo bölümünde bulunan bir diğer örneğimiz ise Kuzey Afrika’da bulunan Utica’da Cato evi olarak bilinen villada gün ışığına çıkartılmıştır (Kat. No. E12). Altalta üç panodan oluşan döşemenin en üstteki bölümünde Okeanos başı yer almaktadır. Sakalın altına gelecek şekilde heriki köşede yunusbalıkları üzerinde Eroslar yer almaktadır. Bunun altında dört denizati tarafından çekilen

bir araba üzerinde Neptün ve Amphitrite bulunmaktadır. En alt pano ise deniz yaratıkları üzerinde iki Nereide ayrılmıştır.

Ev içinde bulunan ancak, hangi bölümünde olduğu belirtilmeyen örneklerimizden Kat. No. E10 numaralı mozaik üzerinde yer alan Nereid E4 de olduğu gibi olasılıkla bir boğa üzerinde betimlenmiştir. Mantosunu da heriki eliyle tutarak havalandırmıştır. Ayrıca pano üzerindeki boş alanlarda yine benzer şekilde yunusbalıkları bulunmaktadır. Kompozisyon açısından bütün bu benzerlikleri göz önünde bulundurursak, E10 numaralı mozağin de evin banyo bölümü için tasarlandığını öne sürebiliriz.

Ev içinde kullanılan mozaik döşemelerinde Nereidler'in kullanıldığı bir diğer mekân üç sedirli yemek odası olarak kullanılan *triclinium*lardır²³⁹. Bu bölüme ait üç örnek belirleyebildik (Kat. Nr. E3, E15 ve E20). Bunlardan ikisi Antiochia a.O., diğeri de Güney Kıbrıs'ta Neo Paphos'tandır.

E3 numaralı mozaik zemin üzerinde Bythos, Pontos gibi Tritonlar tarafından taşınan Nereid Doris, Thetis, Galateia'nın isimleri geçmektedir. Burada Nereidler ana panoda yer almazlar. Birçok panele ayrılan mozaik döşeme içinde sadece bir panelde kullanılmışlardır. Diğer panellerde ise; Leda, çocuk Dionysos, Apollon ve Marsyas, *dionysiac thiasos* konularıyla bir arada kullanılmışlardır.

E15 de yer alan örneğimizde bir *triclinium* döşemesine aittir. Burada Okeanos ile betimlenen Tethys tipik Nereid formunda betimlenmiştir. Antiochia'da bir evde bulunan E15 numaralı mozağımız üzerinde yer alan Tethys panosu Antiochia'da bulunan ve büst şeklinde işlenen diğer örneklerle göre oldukça farklıdır²⁴⁰. Buradaki Tethys klasik Nereid pozisyonunda tüm vücut hatları ile üst tarafı çıplak belden aşağısı ise mantoya sarılı olarak betimlenmiştir. Başının ortasında yer alan kanatlar olmasa bu figürün Tethys olduğunu söylemek oldukça zor olacaktır.

²³⁹ Er, Arkeoloji, 361 bkz. *triclinium*.

²⁴⁰ Kat. No. E16, E17, E18, E19, E20, E23

E20 numaralı döşemede ise Tethys karşımıza çıkmaktadır. Okeanos'un eşi olarak saygı gördüğünden burada onunla birlikte yer almaktadır. Geleneksel olduğu üzere Tethys boynunda ejder başlı bir yılanla birlikte.

Ne yazık ki birbirinden çok farklı betimlerin yer aldığı mozaiklerle bir önceki grupta olduğu gibi *tricluniumlar* için kullanılmış olan ortak bir formun olduğunu söyleyemiyoruz. Ancak, Olynthus kökenli E28 numaralı pano üzerinde yer alan Achilleus'a silah teslimi konusunun betimlendiği mozaik de T şeklindeki şeması nedeni ile bir *triclunium* için tasarlanmış olmalıdır. Ne yazık ki bu düşüncemizi destekleyen bir motif kompozisyonda yer almamaktadır.

Nereid mozikli bir diğer mekân evlerin içerisinde yer alan *oecus* bölümüdür²⁴¹. Yunanca *oikos* olarak bilinen ve etrafı sütunlarla çevrili büyük oda anlamına gelen *oecus* bölümüne ait iki mozağe sahibiz (Kat. Nr. E9 ve E13). Heriki örnek de Tunus'ta bulunmuştur. İşçilik ve dekorasyon bunların en azından birbirini tanıyan atölyeler tarafından üretildiğini akla getirmektedir. Bunlardan E13 numaralı olanı büyük bir taban mozağıdır ve elli altı adet madalyon ile bölümlere ayrılan yüzey üzerinde otuzsekiz madalyon Nereid betimine ayrılmıştır. En ortadaki alan denizatlarının çektiği araba üzerinde Neptün'e ayrılmıştır. Bunu çevreleyen üç panoda ise Sirenler vardır. Panoların bazılarında ise Nereidsiz deniz yaratıkları yer almaktadır.

E9 numaralı örneğimizde ise tanıtıldığı kadarı ile yine orta panoda denizatlarının çektiği araba üzerinde Neptün yer alırken, bu panoyu deniz yaratıkları üzerinde yolculuk eden Nereidlerin bulunduğu madalyonlar çevrelemektedir.

Sonuç olarak bu iki örnekten hareketle, en azından Kuzey Afrika'daki villaların *oecus* bölümlerinde ortada Neptün'ün yer aldığı bir şemanın kullanılmış olduğunu ileri sürmek olasıdır.

Evlerin mozaik zeminle döşendiği bir diğer mekân *vestibulum* olarak adlandırılan koridorlardır²⁴². Koridorlara ait olduğunu belirlediğimiz iki örnek bulunmaktadır (Kat. Nr. E16 ve E18). Heriki örneğimizin de Antiochia a.O.

²⁴¹ Er, Arkeoloji, 248 bkz. *oecus*.

²⁴² Er, Arkeoloji, 374 bkz. "*vestibulum*"

kökenli olması ayrıca kayda değerdir. Bu mekânlarda döşeme olarak kullanılan figürler alışılmışın aksine Nereid betimi yerine, onların büyük anneleri ve aynı zamanda deniz tanrıçası olan Tethys'tir.

E16 numaralı örneğimizde Tethys büstü ana pano olarak kullanılmıştır. Burada başının heriki yanında kanatlar yer almaktadır. Yalnız işlenmiş oluşunun altı özellikle çizilmelidir.

E18 numaralı örneğimizde ise farklı olarak Tethys eşi Okeanos ile birlikte işlenmiştir. Kompozisyonun dört köşesinde olta veya ağla balık tutan veya balık üzerinde yolculuk eden Eroslar yer almaktadır. Zemin üzerindeki boşluklar ise yine değişik türde balıklar tarafından doldurulmuştur.

Heriki örneğe göre koridorlarda yer alan kompozisyonlarda eğer deniz konusu tercih edilecekse özellikle Tethys'in tercih edildiğini ileri sürmek olasıdır. Aynı zamanda koridor mozaiklerinde banyo mozaiklerinde olduğu gibi deniz yaratıklarına değil de, deniz ürünlerine yer verilmiş olduğu dikkat çekmektedir.

Elde ettiğimiz bu ortak sonuçtan hareket ederek, yine Tethys betiminin Eros ve deniz ürünleri ile birlikte betimlenmiş olduğu ve bulundukları mekân konusunda herhangi bir bilgiye sahip olmadığımız E17 ve E19 numaralı mozaiklerimizin de evlerin koridor döşemelerinde ya da atriumda yer alan havuz döşemelerinde kullanıldığını ileri sürmek mümkündür. E17 ve E19 numaralı örneklerimiz de yine Antiochia'da bulunmuştur. E19 numaralı mozaik üzerinde Tethys suyun içinden sadece başını çıkartmış olarak yer almaktadır. Bu durumu motifin büst olarak betimlenmiş olduğu şeklinde yorumlamak mümkündür²⁴³.

Roma villalarında Nereid betimi yer alan mozaik kaplamaların bulunduğu diğer bir mekân yatak odası olarak kullanılan *cubiculum*lardır²⁴⁴. İtalya Sardinia kökenli E7 ve Zeugma'da bulunan E22 numaralı mozaikler bugüne kadar bilinen iki örneği oluşturmaktadır.

E7 numaralı örneğimizde olasılıkla yunus balığı üzerine uzanır şekilde betimlenen Nereid yer almaktadır. Mantosunu başının üzerinde havalandırarak

²⁴³ B7, B14, H10, E23 de olduğu gibi.

²⁴⁴ Er, Arkeoloji, 69 bkz. cubiculum.

tutmaktadır. Kompozisyonda dikkat çeken en önemli özellik Nereidin tek başına ve sakin bir ruh hali içerisinde gözükmesidir.

E22 numaralı diğer örneğimizde yine tek başına ve sakin görünümlü Nereid tipinin devam ettiğini izlemekteyiz. Yazıtından anlaşıldığı gibi Nereid Galetea burada panter başlı bir deniz yaratığının üzerinde giyinik bir şekilde gösterilmiştir. Bir önceki örnekte olduğu gibi mantosunu başının üzerinde havalandırmaktadır.

Heriki örnek göz önünde bulundurulduğunda yatak odasının dinginliğinin Nereid kompozisyonuna da yansıdığını söylemek mümkündür. Bu örnekler göstermektedir ki, seçilen motif ile mekân arasında doğrudan bir ilişki mevcuttur. Diğer bir ifade ile sanatçılar işi kesinlikle şansa veya tesadüfe bırakmamışlardır.

Bulunduğu mekân bilinmeyen Korinth kökenli E27 numaralı taban mozaïği de yukarda belirlemeye çalıştığımız sakin tavır ve peçesini açar şekilde betimlenmiş olması gibi nedenlerle yine cubiculum'a ait bir döşeme olmalıdır. Bilindiği gibi peçe açma Zeus ve Hera'nın kutsal evlenmeleri anlamına gelen “*hieros gamos*” sahnesinin vazgeçilmez bir motiftir²⁴⁵. Taban mozaïğimiz üzerinde yer alan Nereid de peçe açarak olasılıkla evlenmeyi temsil etmektedir. Evlilikle ilgili bir sahnenin bir ev içinde yer alacağı en uygun mekân da *cubiculum* olmalıdır.

Nereid betiminin evlerdeki mozaik zemin üzerinde kullanıldığı son mekân *peristylli atrium*lardır. Roma evinde avlu olarak kullanılan bu bölümler çoğunlukla mozaik döşemelerle kaplanmıştır²⁴⁶. Bu gruba ait örneklerimizden birisi Ephesos'da (Kat. Nr. E21), diğer ikiside Zeugma'da (Kat. Nr. E23, E25) bulunmuştur.

Ephesos'da bulunan mozaik döşemede Nereid at vücutlu bir deniz yaratığı üzerinde mantosunu sağ eliyle havalandırarak oturmaktadır. Kompozisyona elinde yaba ile bir *Triton* eşlik etmektedir.

İlk Zeugma örneğinde (Kat. Nr. E23), Neptün, Okeanos ve Tethys'in birlikte yer aldığı bir sahne söz konusudur. Ancak bu kaplama bir öncekinden

²⁴⁵ Simon, Griechen, 53 vd. Res. 43 vd.

²⁴⁶ Er, Arkeoloji, 42 bkz. “atrium”.

farklı olarak atriumda yer alan *impliviumun* içinde zemin olarak kullanılmıştır. Sahnede Okeanos ile Tethys büst şeklinde yer alırken, Neptün denizatlarının çektiği altın arabası ile yolculuk ederken gösterilmiştir.

Zeugma'dan olan ikinci örnekte de (Kat. Nr. E25) Okeanos ve Tethys'in yer aldığı kompozisyon *Peristylli avlunun impliviumunda* kullanılmıştır.

Aynı mekânda ve birbirinden çok farklı kompozisyonlar olmaları nedeni ile bunların su ile ilişkili olmalarının ötesinde bir bağlantı kuramadık. Ancak açıkça görülmektedir ki, avlularda yer alan sığ havuzlarda Okeanos ve Tethys betimleri suyla bağlantılı ve kötü olayları durdurma becerisine sahip tanrı ve tanrıça olduklarından dolayı özellikle tercih edilmiş olmalıdırlar.

Bu örneklerin yanı sıra evlerin hangi mekânına ait olduğunu belirleyemediğimiz dokuz adet daha örneğimiz bulunmaktadır (Kat. Nr. E1, E2, E5, E8, E11, E14, E24, E26 ve E29). McKay'a göre apsidal formlu zemin döşemeleri banyo veya triclinium için karakteristiktir²⁴⁷. Bu nedenle E1 numaralı mozağin banyo veya tricliniuma ait olabileceği düşünülebilir. Ancak Jobst'un ilk kazı raporlarından hareketle ileri sürdüğü gibi²⁴⁸, zeminin bir tricliniuma ait olması daha büyük bir olasılıktır. Kesin bir netice elde edemediğimiz için biz bu örneği şimdilik bilinmeyenler arasına almaya karar verdik.

Sonuç olarak; Nereidlerin yer aldığı döşemeleri toplu bir şekilde ele aldığımızda, aklımıza ilk gelen soru ev mimarisinde hangi mekânlarda kullanıldığı sorusudur. Ancak yapmış olduğumuz çalışmalarda çok erken dönemlerde kısmen fütursuzca yapılmış olan kazılar, ya da yetersiz veri toplanması gibi nedenlerle maalesef elimizde bulunan mozaiklerden sekiz âdetinin bulunduğu mekân tespit edilememiştir. Bu nedenle ancak sahip olduğumuz veriler ışığında bir değerlendirme yapma şansımız bulunmaktadır. Buna göre; E4, E6, E10 ve E12 evlerin banyo bölümünde, E3, E15, E20 ve E28 tricliniumda, E16, E17, E18 ve E19 vestibulumda, E7, E22 ve E27

²⁴⁷ Bu formda düzenlenen mekânlar için bkz., McKay, Houses, 70.

²⁴⁸ Jobst, Salzburg, 75 vd. Taf. 37.

cubiculumlarda, E21, E23 ve E25 *peristylli* avluda, E9 ve E13 *oecusda* yer almıştır.

Evlerde yer alan mozaik kaplamalarında Neptün, Venüs, Okeanos, Tethys ve diğer deniz yaratıklarının yanında Nereid betimlerinin de yer aldığı gözlemlenmiştir. Bunların her biri evlerde ilahi güç ve kötü olayları durdurma becerisine sahip varlıklar olarak düşünülmüş olmalıdır. Burada yer alan motiflerin çoğu Roma eyaletlerinde dini inanışlara uygun olarak kötülöklere karşı sembol olarak kullanılmışlardır²⁴⁹. E8, E9, E12, E13, E23 numaralı örneklerde yer alan mozaiklerde Neptün her zaman için denizin şef tanrısıdır. Ayrıca E26 de tanrıça Venüs'ün ana sahneyi oluşturduğu mozaikte Nereidler, Tritonlar ve deniz yaratıkları onun etrafında tamamlayıcı figürler olarak bulunmaktadır.

E4, E12, E18, E20, E23 numaralı kataloglarda oldukça etkileyici bir biçimde işlenen Okeanos başları dikkat çekicidir. Merkezde bir Okeanos başı ve onun etrafında Nereidler yer almaktadır. Araştırmalarımız Okeanos başının İ.S 2. yüzyıldan sonra özellikle İtalyan, Kuzey Afrika ve Suriye ve Zeugma mozaiklerinde sık kullanıldığını ortaya çıkarmaktadır²⁵⁰.

Diğer bir ilginç grubu Tethys büstleri oluşturmaktadır²⁵¹. Boynuna dolanmış ve hemen arkasında bir ejder başı görülür. Bu motif özellikle Antiochia mozaikleri üzerinde oldukça sık kullanılmıştır. Bu döşemelerden ikisi *vestibulum*, biri *cubiculum*, ikisi *peristylli avlu* içinde ve bunlardan birisi havuz döşemesi olarak bir tanesi de *tricliniumda* kullanılmıştır.

Sonuçta verilen örneklerde de anlaşıldığı kadarıyla Nereid betileri, evlerde mozaik döşemenin kullanıldığı tüm alanlarda tercih edilmişlerdir. *Cubiculumda* tercih edilmelerinin nedeni evlilikle olan alakaları, avlularda ve yemek odalarında tercih edilmelerinin nedeni özellikle Akdeniz ölkelerinde denize olan saygı ve korku, havuzda ise muhtemelen suyla ilgili varlıklar olduklarından olmalıdır²⁵². Bunların dışında üst sınıfta bulunan kesim tarafından denizle ilgili

²⁴⁹ Picard, Afrique 239.

²⁵⁰ Foucher, Dionysiaque, 139 vd.

²⁵¹ Kat. No. E15, E16, E17, E18, E19, E20, E23

²⁵² Belz, North Africa, passim

hobilerin artmış olması ve sıcak kuru iklimlerde özellikle tercih edilmiş olabilecekleri fikri üzerinde de durmak gerekir (Grafik 2).

Nereid betili kompozisyonlar E1 ve E11 numaralı örneklerde bordür tasarımı olarak, E2, E5, E7 (?), E10, E15, E16, E17, E18, E19, E20, E21, E24, E25, E28, E29 numaralı örneklerde bizzat ana pano olarak, E3, E4, E6, E8, E9, E2, E13, E14, E22, E23, E27 ve E28 numaralı örneklerde tamamlayıcı figürler olarak kullanılmışlardır.

Nereid panolarının kullanıldığı mozaikler üzerinde bordür tasarımı olarak E1, E12, E26, E28, E29 de meander, E2 akantus yaprakları, E3, E5, E6, E21, E22, E25 ve E27 de ikili örgü motifi, E4, E10, E14 ve E23 de üçlü örgü, E6 da hayvanlardan oluşan kuşak, E7 de diş sırası, E20 de tavus kuşlarından oluşan bordür, E15 ve E18, E14 de dalga deseni, E16, E19 ve E20 de piramidal basamaklı üçgenler, E24 de kalkan ve peltalar kullanılmıştır.

Nereidler'in Bacchic eğlencelere benzer neşe ve mutluluk sembolünden kaynaklanıp geliştiği inancı hâkimdir ve onlar neşe ve ölümsüzlük sembolü olarak evlerde özellikle konukların görebileceği yerlerde kullanılmış olmalıdır. Elimizde yer alan sadece iki örnekte E7 ve E22 de *cubiculumda* tercih edilmişlerdir. Bunun da nedeni Nereidler'in kadınlarla ve evlilikle ilişkilendirilmeleri olmalıdır.

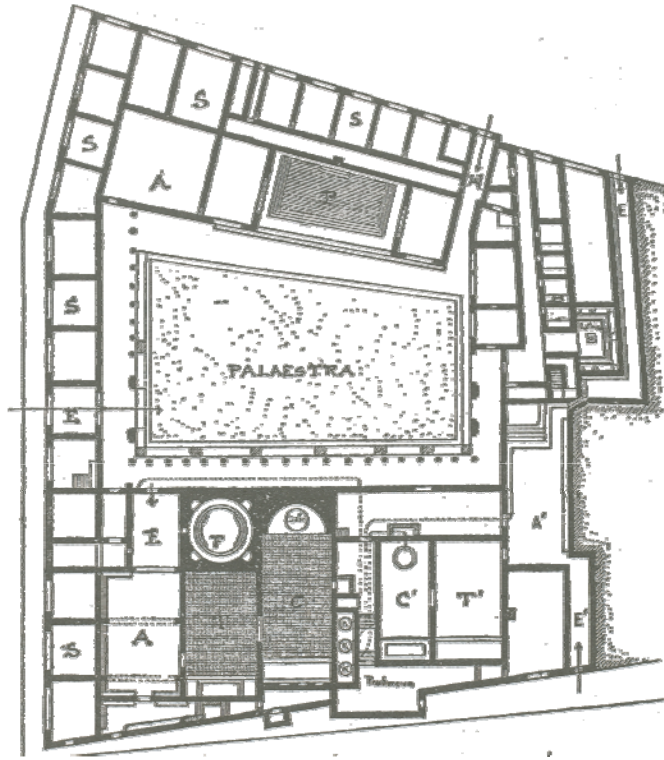
Yoğunlukla İ.S 4. yüzyıla tarihlenen evlerde bulunan Nereid betili mozaiklerden en erken olanı E28 ve E29 de yer alan örneklerimizdir. Buradaki mozaikler İ.Ö 360–350 yıllarına tarihlenir ve Achilles'a teslim edilen silahlarla bağlantılı bir betim içermektedir. En geç örnekler arasında ise E17 ve E26 yer almaktadır. Bunlardan E17 de başında kısıkaçlar bulunan bir Tethys büstü mevcuttur. E26 de ise ana panoda Venüs'ün yer aldığı mozaikte Nereidler deniz yaratıkları üzerinde tamamlayıcı motif olarak yer almışlardır.

4.2. Hamamlar

Mimarlık tarihi açısından genelde kabul edilen görüş, Roma İmparatorluğundaki sayısız halk hamamının plan ve strüktürlerinin gelişimine

paralel olarak önemli bir biçimde yaygınlaşmış olmalarıdır. Küçük bir kasabanın bile dikkat çekici bir boyutta, çeşitli ölçü ve biçimlerdeki farklı mekânlardan oluşan iki ya da daha fazla umumi hamamı olabilmektedir²⁵³. Başlangıçta planlamada belirli bir düzen gözetilmemiştir. Örneğin M.Ö erken 1. yüzyılda inşa edilen Pompei’deki forum hamamlarında simetriden uzak bir plan dikkat çekmektedir²⁵⁴. Küçük hamamlar *balneae*, büyük hamamlar *thermae* olarak isimlendirilmektedir²⁵⁵.

Hamamlar başlıca dört ana mekandan oluşmaktadır. Bunlar *apoditerium* (soyunmalık), *frigidarium* (soğukluk), *tepidarium* (ılıkılık) ve *calidarium*dur (yılanmalık). Bu bölümler imparatorluk hamamlarını ve bütün hamamların temel plan şemasını oluşturmaktadır²⁵⁶.

Geleneksel bir Roma Hamamı Planı²⁵⁷

²⁵³ Ward-Perkins, Architecture, 50–100.

²⁵⁴ Fagan, Public Bath, 407vd.

²⁵⁵ Er, Arkeoloji, 49 bkz. “balneum”.

²⁵⁶ Der kleine Pauly (1979), 742 bkz. “Thermen” (W.H. Gross).

²⁵⁷ Vitruvius, V- 10.

Roma döneminde hamam mimarisinin yaygınlaşmasına paralel olarak hamamların döşemeleri de önem kazanmış ve birçok hamam yapısında figürlü ya da figürsüz mozaikler kullanılır olmuştur. Söz konusu mozaikler üzerindeki bezemeler arasında Nereid betimleri de yer almaktadır. İmparatorluk sınırları içerisinde inşa edilen hamamların toplam ondördünde Nereid betili örnek belirleyebildik. Bu sayı ile hamamlar evlerden sonra en çok Nereid tasvirine yer verilen yapılar olma özelliğine sahip olmaktadır. Söz konusu mozaiklerin sadece beş tanesinin hamamın *frigidarium* bölümüne ait olduğunu kesin olarak biliyoruz. Geri kalan dokuz örneğin hamamın hangi bölümünü süslediği konusunda ne yazık ki herhangi bir mevcut değildir. Bu nedenle de bölümlere göre Nereid dekorasyonunda farklılık olup olmadığı konusunda kabul edilebilir bir öneride bulunmamız mümkün değildir.

Frigidariumunda bölümünü süslediğini kesin olarak bildiğimiz beş örnekten H2 ve H3 İtalya, H5 Tunus, H11 Türkiye ve H14 numaralı Yunanistan'da bulunmuştur. Bu örneklerin tamamında ortak olarak Nereid ve Tritonların birlikte yer aldığı gözlemlenmektedir. Yine ortak olarak kompozisyonda bir sepet yer alır. Ancak sepet H2, H3 ve H5'te Tritonlar tarafından taşınırken, H11de farklı olarak Nereidin elindedir. H14de ise sepet yerine asa ve kalkan gibi farklı nesneler tutulmaktadır. Buradaki değişikliğin nedenini mozağin erken tarihi ile açıklamak doğru olacaktır. Tritonlar'ın hepsinin başında yengeç kısıkaçları mevcuttur. Kompozisyonda yer alan Nereidler'in havalanan şalları betimi daha da hareketlendirmiştir.

Hamamın hangi bölümüne ait oldukları belirtilmemiş olsa da motif ve desen organizasyonundan hareketle H8 ve H12 numaralı mozaiklerin de *frigidarium* bölümüne ait olduğunu düşünüyoruz. Çünkü heriki örnekte de diğer bilinmeyenlerden farklı olarak Nereidler Tritonlarla birlikte dirler ve Nereidler mantolarını başlarının üzerinde havalandırır şekilde tutmuşlardır.

H11 ve H12 de bir arada betimlenen Nereid ve Triton gruplarındaki figürlerin tümünün ismi başlarının üzerinde yer alan yazılarla bizzat belirtilmiştir. H11 de yer alan Tritonlar'dan birinin elinde flüt, diğerinin meşale, asa ve tepsi gibi objeler bulunmaktadır. Her iki örneğimizde de figürler dolgun

ve hareketli olarak tasvir edilmişlerdir. Bu objeleri “Dionysiac Thiasos” konulu tasvirlerde görmekteyiz²⁵⁸.

Dionysos alayı ve dört mevsim konu olarak tercih edilmiş olmasına rağmen deniz konusunun ve Nereid alayının burada bordür olarak bile olsa özellikle vurgulanmak istenmesinin nedeni buranın bir hamam yapısı olmasından kaynaklanmalıdır. Nereidler Dionysos dünyası ile yakından ilişkili olmalıdır. Nereidlerle birlikte yapılan “Marine Thiasos” muhtemelen “Dionysiac Thiasos” ile bağlantılı olmalıdır²⁵⁹. Suyla ilgili mekânlarda, Nereidler’in ve onlarla ilgili kompozisyonların yer alması mekân-konu ilişkisinden kaynaklanmış olmalıdır. Kompozisyonun frigidarium kısmında seçilmiş olması, denizin serinliğini insanlara sadece soğukluk kısmında fiziksel şartlarla değil aynı zamanda manevi olarak ta hissettirmek isteğidir. Bundan dolayı konunun seçimi boş alanları doldurmaktan öte, bilinçli bir şekilde yapılmıştır.

H2 ve H3 de numaralı örneklerimizde de görüldüğü gibi, İtalya kökenli betimlerde genellikle ikili grupların sahneye yerleştirilmişlerdir. Her ikisinin de *frigidariumda* yer alması, Nereid betili bu kompozisyonların özellikle İtalya’da *frigidariumlarda* tercih edildiğini göstermektedir.

Sonuç olarak hamamlarda görülen Nereid betili döşemelerden en erkeni H13 de Ostia’da yer alan ve İ.S. 139 yılına tarihlenen örnektir. En erken örneğin İtalya’da görülmesi Nereid betimlerinin ilk olarak İmparatorluğun merkezine yakın kentlerde bulunan hamam yapılarında kullanılmaya başladığını göstermektedir. En geç örneğimiz ise H6 numaralı mozaiktir. Görüldüğü gibi kökeni Kıta Yunanistan’a ve Hellenistik geleneğe dayanan Nereid betili kompozisyonların hamamlarda kullanılması Roma dönemiyle birlikte Güney Avrupa, Kuzey Afrika, Anadolu ve Suriye’ye kadar yayılmış ve kabul görmüştür. Bilindiği gibi, tüm eyaletlerin usta ve atölyelerden kaynaklanan farklı stilleri bulunmaktadır. Ancak Nereidlerin temsil edildiği betimler hamamlarda, özellikle de onların *frigidarium* bölümlerinde çok değiştirilmeden

²⁵⁸ Lattimore, Thiasos, 50–61; Rumph, Meereswesen, 110–123.

²⁵⁹ Schöne, Thiasos, 9–12.

kullanılmıştır²⁶⁰. Erken örneklerden olan H13 ve H14 Kıta Yunanistan ve Roma döşemelerinde siyah-beyaz teknik hâkim olduğundan figürler siluet tarzıdır. Bu örnekler dışında kalanlar için ise çok renklilik hâkimdir.

H5 de Dionysos alayı ve mevsim betilerinin yer aldığı ana panoda Nereidler bordür tasarımı olarak kullanılmışlardır. H4de de Nereidler çerçeve oluşturmada kullanılırken, çoğunlukla ana konu olarak tercih edilmişlerdir²⁶¹. H6 ve H9 ise Nereid figürleri tamamlayıcı olarak kullanılmışlardır.

H2, H3, H11 ve H12 numaralı Antiochia ve Aquileia örneklerinde kompozisyonda yer alan Nereidler isimleri ile gösterilmişlerdir. H2 de yarısı eksik Thetis, H3de Klymene, H11de 1. panelde Pherousa, Dynamene, 2. panelde Kymodoke ve Aktaia, H12 de Galateia isimleri yer almaktadır²⁶². Ayrıca bunun yanında Antiochia örneklerinde Nereidlerle birlikte betimlenen Tritonların isimleri de gösterilmiştir. H11 de 1. panelde Galeos, Phorkys, 2. panelde Agreus, Palaimon, H12 de Anabesineos gibi Triton isimlerinin yer aldığını görüyoruz.

Nereid panolarının kullanıldığı mozaikler üzerinde bordür tasarımı olarak; H1 ve H4 de meander, H2de üçlü örgü, H3de dalga motifi, H5de ok ucu motifi, H6da çark motifi, H9da ikili örgü ve son olarak H14de eşkenar dörtgen ve sıkıştırılmış karelerin oluşturduğu geometrik kuşaklar kullanılmıştır.

Diğer örneklerde daha çok Triton ya da deniz yaratıklarıyla oluşturulan gruplarda ana panoyu temsil eden Nereid betimleri, H9 ve H13 numaralı mozaiklerde arabasına binmiş olarak tasvir edilen tanrı Neptün'ün merkezde olduğu kompozisyonlarda tamamlayıcı ve denizle ilgili figürler olarak kullanılmışlardır. Bu betimlerde özellikle Neptün denizlerin baş tanrısı olarak vurgulanmıştır. Özellikle Roma eyaletlerinde dini inanışlara uygun olarak deniz tanrısı Neptün ve onun alayında yer alan Nereidler serinletici etkilerinin yanında insanları kötülüklere karşı korumanın sembolü olarak da hamamlarda kullanılmış olmalıdırlar²⁶³.

²⁶⁰ Kat. No. H5, H4, H11, H12, H2, H3

²⁶¹ Kat. No. H11, H12, H1, H2, H3, H14, H17 ve H18.

²⁶² Hesiodos, Theog. 243, Apollodorus, Bibl. 1.2.7

²⁶³ Picard, Afrique, 139.

4.3. Nymphaeumlar

Nereidlerle süslenen taban döşemelerinin bulunduğu bir diğer yapı grubu Nymphaeumlardır. Nymphaeum, etimolojik olarak Nymphelene adanmış su kaynağı, ırmak veya koruluk anlamına gelse de, klasik mimaride duvarların içinde heykelli nişlerin bulunduğu yarım daire şeklindeki anıtsal çeşmelere verilen isimdir²⁶⁴. Çeşme yapılarından günümüze ulaşan mozaiklerden sadece iki örneğin üzerinde Nereid yer almaktadır (Kat. Nr. N1 ve N2)

N1 de yer alan Neptün çeşmesi Cherchel müzesi avlusunun kuzey kısmında bulunmaktadır²⁶⁵. Sütunlu çeşme mozaïği olarak bilinen N2 numaralı örneğimiz de özel bir villanın tam ortasında bulunan bir Nymphaeumda niş içerisinde yer almaktadır²⁶⁶. Nişler arasındaki dikey panellerde bulunan *kantharoslardan* asma dalları çıkmaktadır. Tam ortaya gelecek şekilde yerleştirilen ve tipik Nereid formunda olan figürler aynı zamanda bir deniz kabuğu içinde yıkanan Aphrodite'yi anımsatmaktadır²⁶⁷. Hemen Nereid olarak betimlenen figürün altında vücudunun üst kısmı beline kadar görülen başının üzerinde havalanan şal benzeri bir kumaşla tasvir edilen çıplak kadını Nereid olarak tanımlayabileceğimiz gibi, kuşkusuz bir çeşme yapısında bulunmasından dolayı Nymphae olarak da tanımlamak olasıdır. Ancak betim klasik Nereid tarzında işlendiği için, biz bu örneği de Nereid olarak nitelemenin doğru olacağını düşünmekteyiz²⁶⁸.

Her ne kadar iki örnekle sonuca gitmek risk teşkil etse de, hem N1, hem de N2 numaralı örneklerde yer alan kompozisyonlar, Nereidler'in Nymphaeumlarda deniz yaratıkları ya da Tritonlar'la birlikte betimlenmediği sonucuna ulaştırmaktadır. Belki de, Nereidler çeşme yapılarına yerleştirilirken, sadece onların suyla olan bağlantıları ve suyu çağrıştırmaları düşünülmüştür. Onlar burada ne ev sahiplerine mutluluk getirecek, ne de ölümlere refakat edeceklerdir. Sadece suyla ilgili yaratıklar olduğundan orada yer almış olmalıdırlar. Daha fazla detaya girmek, altında farklı anlamlar aramak gereksizdir. Kısaca,

²⁶⁴ Er, Arkeoloji, 244 bkz. "Nymphaeum".

²⁶⁵ Stern, Cherchel, 286, Resim 1.

²⁶⁶ Dunbabin, Mosaics, 244, Resim 258. - Joly, Mosaïque, 63–9, Resim 2, 27–8, 32. - Sear, Roman Wall, 71–2 no.32, Levha 18–19, 1. - Jashemski, Gardens, 242 no.504, fig. 279.

²⁶⁷ Grigson, Aphrodite, 24 vd. Abb. 2.

²⁶⁸ Zaten su ile ilintili tasvir edilen kadın figürlerinin kimlikleri her zaman tartışma konusu olmuştur. Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Hesiodos, Theog. 243, Apollodorus, Bibl. 1.2.7.

Nereidler sadece suyu çağrıştırdıkları ve de buranın bir çeşme yapısı olduğu için tercih edilmiş olmalıdırlar.

4.4. Mezarlar

Romalılar ölülerine sonderece saygı göstermişler ve onları son yolculuklarına büyük törenlerle uğurlamışlardır²⁶⁹. Roma döneminde mezar yapılarına da en az diğer yapılar kadar önem verilmiş ve mezarlarda değişik dekorasyon yöntemleri kullanılmıştır²⁷⁰. Söz konusu dekorasyonların arasında mozaik sanatına ait ürünler de bulunmaktadır²⁷¹.

Dolayısıyla Nereid tasviri ile karşılaştığımız bir diğer mimari olarak mezar yapıları da gösterilmelidir. Ancak ne yazık ki bu gruba girebilecek sadece bir adet Nereid betili mozaik belirleyebildik (Kat. Nr. M1).

Söz konusu örnek Anamurium'da A II 14 numaralı mezarda bulunmuştur²⁷². Korunma durumları tam tarihlemeye elverişli değildir. Ancak İ.S 2. ya da 3. yüzyıla ait olmalıdır. Kompozisyon olarak incelediğimizde, bir deniz yarattığı üzerinde binici Nereid grubuna giren betim, aslında betim olarak evde, hamamlarda ya da diğer herhangi bir mekânda tercih edilenlerden farklı değildir. Bu durum da aslında Nereid kompozisyonunun bulunduğu mimariye göre değişmediğini, sadece bulunduğu mekânın Nereide başka bir anlam kazandırdığını akla getirmektedir.

Daha önce de ileri sürdüğümüz gibi “*marine thiasos*” deniz şenliklerindeki Nereidler Achilles’un silahlarının götürülmesi sahnesinden türemiş olmalıdır. Sözü edilen bu deniz şenlikleri yaygın bir şekilde ölümsüzlük sembolü ve sonsuz mutluluk olarak tanımlanmaktadır. Daha çok bu fikri iki kategoriye ayırmak mümkündür. Bunlardan birincisinde ölümsüzlük fikri Achilles’un silahlarına ve onun mitolojisine kadar geri gitmektedir²⁷³. İkincisinde ise

²⁶⁹ Toynbee, Death, 33 vd.

²⁷⁰ Russell, Necropolis, 45–62.

²⁷¹ Mozaiklerin kullanıldığı mezar örnekleri için bkz. Russell, Necropolis, 58–59.

²⁷² Rosenbaum, Anamurium, 25–26, Res. Lev.34, fig. 1–2.

²⁷³ Detaylı bilgi için bkz. Şahin, Amisos, 7–12.

ölümsüzlük inancının “*dionysiac thiasos*” ile birleştirilmesi ve ondan çağrışım yapmasından türemiş olmalıdır. Roma döneminde oldukça yaygın olan nereid betili lahitlerde bu düşünceleri doğrular niteliktedir²⁷⁴. Buna göre mezarlarda kullanılan Nereidlerin, özellikle deniz yaratıklarının eşliğinde, ölümden sonraki hayata yolculuğun göstergesi olduğunu savlamak olasıdır.

Nereidlerin ölümden sonraki hayata yaptıkları refakat vazifesi onların rollerini de tartışmalı kılmıştır. Nereidlerin cenaze ile ilgili anlamları ve deniz yolculuklarında koruyuculuk görevi üstlenmeleri fikri ilk defa İ. Ö 5. yüzyılda ortaya çıkmıştır²⁷⁵. Muhtemelen inanişâ göre bu durum kutsanan diğer hayatı garanti altına almaktadır.

4.5. Kiliseler

Nereid betimli mozaiklerin kullanıldığı diğer bir mekân kiliselerdir (K1)²⁷⁶. Kilise gibi tek tanrılı dinlere ait bir mabette pagan dinlerden gelen bir motifin kullanılmış olması çok ilginçtir. Bu nedenle de oldukça önemlidir. Ürdün Madaba’dan İ.S 578–579 yıllarına taihlenen mozağımız üzerinde Tethys betimlenmiştir²⁷⁷. Buradaki tasvir Antiochia a.O. ya da Zeugma’da bulunan Tethys büstleri ile çok yakın benzerlik göstermektedir²⁷⁸. Merkezde yer alan madalyon içinde Thalassa (ΘΑΛΑΚΑ) betimi yer almaktadır. Thalassa’nın sırtında yer alan dümen aslında Tethys’in belirteçlerinden başka bir şey değildir. Ancak sadece isim farklıdır²⁷⁹. Mozaiklerde figürlerin yazılı olarak ifade edilmesi Madaba atölyelerde sık kullanılan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır²⁸⁰. Madaba’da mozaik üretimin aktif olarak başladığı dönem olarak İ.S. 5. yüzyılın ikinci yarısı gösterilmektedir²⁸¹.

²⁷⁴ Rumph, Meereswesen, 110–123.

²⁷⁵ Picard, Néréidés et Sirènes, 127- 153.

²⁷⁶ Dunbabin, Mosaics, 199–200, res.212.

²⁷⁷ Madaba, Arap eyaletinin sınırları içinde bulunan en önemli mozaik merkezlerinden birisidir.

²⁷⁸ Bknz. B5, B14, B15, H10, E15, E16, E17, E18, E19, E20, E25 de yer alan örneklere.

²⁷⁹ Çalışmanın ikonografi bölümünde Tethys ve Thalassa ayrıca yer verilmiştir.

²⁸⁰ Dunbabin, Mosaics, 199–200, res.212.

²⁸¹ Bu dönem İ.S. 6. yüzyılın ortalarına kadar devam etmiştir. Bu konuda ayrıca bkz. Dorigo, Tardoromana, Levha 15. - Levi, AMP, 224. ;Levi, Mystery, 51 vd.

Bir kiliseyi süsleyen bu tekil örnek, deniz konulu mozaiklerin Roma döneminden sonra da sevilerek tercih edilen kompozisyonlar arasında olduğunu göstermesi açısından kayda değerdir.

Sonuç olarak Nereid betili mozaiklerin en fazla evlerde tercih edildiğini söylemek mümkündür. Bu tercihte Neredilerin şans getiren ve evleri her türlü kötülöklere karşı koruyan bir tılsım özelliğinin bulunması önemli rol oynamış olmalıdır. Bunun yanı sıra suyla ilişkili olmaları nedeni ile hamamları süsleyen mozikler üzerinde de tercih edilen konular arasında yer almışlardır. Yine suyla olan ilişkilerinden dolayı Nympheumlar süsleme konularındandır. Bununla birlikte az sayıda örnek saptanmış olsa da mezar süslemelerinde de karşımıza çıkarlar. Çünkü inanışa göre ölümlülerin ruhlarını ölümsüzlüğe taşıyan bir yönleri bulunmaktadır. Belki bu özelliklerinden dolayı daha sonra Hıristiyanlık dininde de saygı görmüşler ve kiliseleri süsleyen betimler arasında yer almışlardır (Grafik 3).

5. TİPOLOJİ

Bu bölümde kataloğumuzda yer alan mozaikler üzerinde bulunan Nereidler arasında tipolojik açıdan farklılık olup olmadığı, varsa, karışıklığa meydan vermemek için, bunların hangi kıstaslara göre sınıflara ayrılabilceği irdelenecektir. Bugüne kadar belirleyebildiğimiz deniz tanrıçaları betili mozaiklere göre bunlarla “Nereid Tipi” ve “Tethys Tipi” olmak üzere başlıca iki ana grup oluşturulabileceği sonucuna ulaştık.

Belki bu sınıflama Tethys’ün neden Nereid Tipleri bölümünde bir alt başlık olarak ele alınmadığı sorusunu akla getirebilir. Mitolojide Tethys ve Thetis olarak iki karakter bilinmektedir. Aslında her ikisi de farklı kişilikler olsa da, özellikle mozaik ikonografisi konulu yayınlarda, çok sık birbiriyle karıştırılmaktadır²⁸².

Nereidler’den birisi olan Thetis (Θετις), genel olarak yurdu Theselya gösterilen deniz tanrıçası Nereus ve Doris’in kızlarından birisidir²⁸³. En tanınmış özelliği Achilles’un annesi olmasıdır. Antik dönemde büyük saygı gördüğüne inanılan tanrıçaya Persliler de Yunan geleneklerine uygun olarak Magnesia Yarımadası’nda saygıda bulunmuşlardır. Çünkü Peleus’un Thetis’i burada kaçırdığına inanılmaktadır²⁸⁴.

Thetis, antik çağ inancında Nereidler’le bağlantılı olarak bazen küçük bazen de önemli bir yer tutmaktadır. Annesi Hera tarafından denize atılan Hephaistos’u koruması altına alan ve büyüten Thetis’in, bu yardımdan dolayı, Hephaistos ile özel bir ilişkisi vardır. Bundan dolayı da oğlu Achilles’un silahlarının üretimine özel bir önem vermiş olmalıdır²⁸⁵.

Tethys (Τηθυς) ise Uranus ve Gaia’nın çocuklarından birisidir²⁸⁶. Diğer bir ifade ile kişilik olarak Thetis ile hiçbir ilişkisi yoktur. Ancak Thetis’in soy ağacına baktığımızda Tethys’ün Thetis’in anneannesi olduğunu görürüz. Gaia ve Uranus ile başlayan ilk tanrı soyunda deniz tanrıçaları arasında yer aldığı görülmektedir. Bir titan olmakla birlikte Okeanos’un kız kardeşi ve aynı zamanda da eşidir. Sonuç olarak

²⁸² Örnek olarak bkz. Önal vd, Belkıs-Zeugma, 108 (Kat. No. E25), res.158 ve 110, res. 162 (Kat.No.E23) yer alan Tethys Thetis olarak gösterilmiştir; Cimok, Corpus, 195 (Kat. No. E15) Tethys, 248 (Kat.No.E29), 46 (Kat.No.E15), 197 (Kat.No.E16); Campbell, Antioch, lev.142’de Thetis/Tethys olarak aynı kişiymiş gibi gösterilmiş.

²⁸³ RE 2.11 (1936), 206 vd. bkz. Thetis (Maximilian Mayer)

²⁸⁴ Ayrıca bkz. RE 2.11 (1936), 206 vd. bkz. Thetis (Maximilian Mayer)

²⁸⁵ Achilles’un silahları için ayrıca bakınız: Şahin, Amisos, 7–10.

²⁸⁶ LIMC VII, 1, 1193–1195 bknz. Tethys I (Marie-Odile Jentel)

Tethys'ün Achilles'un annesi olan Thetis ile uzaktan yakından bir benzerliği yoktur²⁸⁷. Buna karşın Tethys de Thetis gibi denizle ilgili bir kişiliktir ve bu yönü ile özellikle Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerde özel bir saygı görmüştür. Bundan dolayı da Tethys konulu mozaikleri konu kapsamı dışında bırakmak yerine, Nereidler ile birlikte değerlendirmenin doğru olacağına karar verdik.

5.1 Nereid Tipleri

Nereid tiplerini kendi içinde başlıca dört alt grupta incelemek olasıdır.

5.1.1 Mantosu Havalanan Nereid Tipi

Bu grupta yer alan Nereidler Triton ya da deniz yaratıklarından herhangi birisi üzerinde kimi zaman tamamen çıplak²⁸⁸, ama çoğunlukla belden aşağısı himationa sarılı olarak gösterilmektedirler²⁸⁹. En belirgin özellikleri mantolarının kenarından tutarak başlarının üzerinde havalandırır biçimde betimlenmiş olmalarıdır.

Nereidler'in saçları normalde serbest bırakılmış olarak işlenirken²⁹⁰, bazı örneklerde saçlar topuz olarak da betimlenebilmektedir²⁹¹. Nereidler yanlarında bulunan Triton ya da deniz yaratıklarının üzerinde hafif uzanır şekildedirler. Mozaik örnekler üzerinde oldukça sık görülen bu tip "Klasik Nereid Tipi" olarak tanımlanabilir.

5.1.2 Uzanan Nereid Tipi

Bu grupta yer alan Nereidler görüntü olarak aslında birincisi ile aynıdır²⁹². Nereidler Triton ya da deniz yaratıklarının üzerinde yarı uzanmış durumda resmedilmişlerdir. Ancak bu grupta farklı olarak Nereidler'in başları üzerinde havalanan şalları yoktur.

5.1.3 Giyinik Nereid Tipi

Bu grupta tamamıyla giyinik Nereidler yer almaktadır. Bunlar vücutlarını giysileri ile çıplak alan bırakmayacak şekilde örtmüşlerdir (Kat. Nr. E8, E22, E24). E8 numaralı örnekte ise Nereidlerin ayrıca başlarını örttüğü dikkat çekmektedir.

²⁸⁷ Bu konuya "İkonografi" bölümünde ayrıca değinilecektir.

²⁸⁸ Kat. No. B2, B11, B12, E10, E11.

²⁸⁹ Kat. No. H2, E5, B2, B1, B6, E13, H14, E14, B11, E10, E9, B10, B12, E21, E2, E7, B13, E3, E4, H11, H12 ve H6.

²⁹⁰ Kat. No. H12, E3, B13, E21, B12, B10, E10 ve H6.

²⁹¹ Kat. No. E2, E4, E5, E6, E9, E14, E22, E24, E26, E28, E29, H4, H6, H8, H14, B1, B2, B11.

²⁹² Kat. No. E26, H3, B4, H1, E25, B8, H5, H4, H13, E12, E6, B3, H9, H7, E11 ve B9.

5.1.4 Silah Taşıyan Nereid Tipi

Nereidlerin bir bölümü ise silah taşıyıcı şekilde betimlenmişlerdir (Kat. Nr. E28-E29). Hippocampus ya da deniz yaratıkları üzerinde gösterilen Nereidler'den E29'de yer alan Nereid'in üst kısmı çıplak, belden aşağı kısmı ise himationa sarılıdır. E28'de yer alan Nereidler'de chiton giymiş şekilde deniz yaratıklar üzerinde doksan derecelik bir açı ile dik otururken gösterilmiş, herhangi bir erotik anlatıma başvurulmamıştır.

5.1.5 Giyinik ve Ayakta Nereid Tipi

Bu tipe ait bir örneğimiz mevcuttur (Kat. Nr. E28). Bu grupta da silah taşıma söz konusudur. Ancak, deniz canlıları üzerinde betimlenen Nereidlere göre Thetis'in en önde ayakta duruyor olması nedeni ile bu motifi diğerinden ayırma gereğini gördük.

5.1.6 Çıplak Şekilde Yüzen Nereid Tipi

Belirlediğimiz tipler arasında bir de denizde tamamen çıplak bir şekilde yüzen Nereidlerin oluşturduğu bir grup vardır (Kat. Nr. N1 ve N2). Burada Nereidler'in yanında Tritonlar ya da deniz yaratıkları yoktur. Nereidleri çıplak bir şekilde yüzerken betimlemenin nedeni bunların Nymphaeumları süslüyor olması olmalıdır. Böylece Nereidler bu tipte Nymphaeumlar'a benzer bir şekilde tasvir edilmişlerdir.

5.2. Tethys Tipleri

İkinci ana kümemizi Tethysler oluşturmaktadır. Bunları kendi aralarında farklı iki alt gruba ayırabildik. Tethysler betim açısından Nereidlerden ayrılmazlar. Yine denizle ilişkili sahnelerde karşımıza çıkarlar. Nereidlerden ayrılan en belirgin farklılıkları başlarının ortasında yer alan kısa kasa ya da kanat motifleri ve deniz yaratıkları ya da Tritonlar üzerinde betimlenmemiş olmalarıdır. Ayrıca yine farklı olarak çoğunlukla boyunlarına sarılı bir yılanla birlikte betimlenirler.

5.2.1 Klasik Tethys Tipi

Belirlediğimiz ilk tipte Tethyse uzanır pozisyonda, vücudunun üst tarafı çıplak, alt kısmı ise himationa sarılı şekilde betimlenmiştir (Kat. Nr. B15 ve E15). Nereid formuna benzer görünüşü nedeniyle bu grubu "Klasik Tip" olarak adlandırmak istiyoruz. E15 numaralı örnekte su üzerinde bir kütleye (muhtemel kaya) dayanmış şekilde gösterilen Tethys sol elinde bir dümen, sağ elinde ise ejder başlı bir yaratık tutmaktadır. B15 numaralı örneğimiz ise neredeyse E15 ile birebir aynıdır. Ancak E15'de büyük oranda tessera kaybı söz konusu olduğundan Tethys'in ellerinde bulunan nesnenin ne

olduğu bilinmemektedir. Her iki döşemede aynı patron üzerinden çalışılmış olacağından net bir şekilde E15 de Tethys'in sol elinde bir dümen, sağ elinde ise ejder başlı yaratık olduğunu söyleyebiliriz. E15 de arka zemin daha karmaşık verilmiş ve her iki döşemenin çerçeve kombinasyonları değişik ele alınmıştır.

Mozaikler üzerinde kanatlı deniz tanrıçası imajı üç aşamada incelenir²⁹³.

Birinci aşamada Tethys öncelikle Okeanos ile birlikte mitolojik bir rol oynar. Bu durum 3. yüzyıl döşemelerde görülür. Bu dönemde artık standart belirteçlerin arasına dümen motifi de eklenmiştir. Tanrıçanın etrafında yer alan belirteçler suyun kontrolünde rol oynar.

İkinci aşamaya geldiğimizde Tethys figürlerinin değiştiğine ve geliştiğine şahit oluruz. Bu farklılaşım 3.yüzyılın sonunda başlar ve 5. yüzyıla kadar devam eder. Burada Tethys Grek mitolojisinde Thalassa adıyla anılan tanrıça gibi tamamen denizi simgeler²⁹⁴. 3. yüzyılda denizin kişiselleştirilmesi olarak işaret edilen Thalassa²⁹⁵ Trak sikkeleri üzerinde de görülür. Herhangi bir yazıtlı kimlikleri belirtilmemesine rağmen kaynaklarda Thalassa olarak geçmektedir²⁹⁶.

E15 de bir kayaya yaslanmış olarak gösterilen Tethys betiminde tanrıçaya ait tüm belirteçleri görüyoruz. Bu belirteçler içinde başının üzerinde kanatlar, ketos ve dümen motifleri yer almaktadır.

Yakto kompleksinde yer alan E17 de Tethys figür gelişiminin son aşamasını buluruz. Tethys ikonografisinde bu son aşama tamamen Thalassa ile bütünleşmiştir. Burada tanrıça ortadan ikiye ayrılmış dalgalı siyah saçlara sahiptir. Tethys'in ilk aşamada imajı olan *ketos* tanrıçanın vücuduna dolanmıştır ve ikinci aşamada Tethys'in belirteçlerinden dümen ve yunuslar Thalassa'nın yanında da yer almaktadır. Ayrıca bu kompozisyonda tanrıçanın başının üzerinde kanat motiflerinin yerini kabuklu deniz canlılarına ait kışkaçlar almıştır. Bu nedenle kanatlar Tethys betimlemelerinde belirleyici unsur olarak gösterilmelidir. Dolayısıyla E17 de yer alan kadın figürünü Tethys yerine Thalassa olarak isimlendirmek daha doğru olacaktır.

²⁹³ Wages, Tethys, 123.

²⁹⁴ Wages, Tethys, 124.

²⁹⁵ Bkz. Kat. No. K1 burada betimlenen figürün Thalassa olduğu yazıtlarda bizzat belirtilmiştir.

²⁹⁶ Wages, Tethys, 124.

5.2.2 Büst Şeklinde Betimlenen Tethys Tipi

Tethyslerin mozaik üzerinde en yaygın betimlendiği tip büst şeklinde işlenmiş olanlardır²⁹⁷. Ancak E17 de diğer örneklerden farklı olarak Tethys'in başının ortasında kıskaçlar mevcuttur. E18 de E16 gibi Antiochia'da bir evin koridor döşemesinde kullanılmıştır. Merkezde büst şeklinde işlenmiş Tethys ve Okeanos daha öncede belirtildiği gibi detaylarda birtakım farklılıklar bulunmakla birlikte, patron açısından E16, E18, E19, E20, E23, B7, B14, H10 ile aynıdır. E19 numaralı katalogda da tanrıça Tethys yine suyun içinden sadece başını çıkartmış olarak yer almaktadır. Bu durum tanrıçanın büst şeklinde betimlenmesini gerektirmiş olmalıdır.

Thetis bazı antik kaynaklarda belirtildiği gibi Okeanos'un eşi olarak saygı görmüş olmalı ki bir arada betimlensin. E19 ve E17, olduğu gibi Tethys'in boynuna ejder başlı bir yılan sarılmıştır.

²⁹⁷ Kat. No. E16, E17, E18, E19, E20 ve E23.

6. ROMA EYALETLERİNDE ÜRETİM MERKEZLERİ

Yapılan bu çalışmada sadece Nereid ve Tethys betimleri üzerinde yoğunlaşıldığından ve sınırlı bir alanda kalındığından eyaletlerin tüm mozaiklerini inceleme şansımız olmamıştır. Bu sebeple eyaletlerde veya bölgelerde çalışan olası atölyeleri belirleme imkânına sahip değiliz. Ancak örneklerin yer aldığı eyaletlere göre mozaiklerin genel bir takım özelliklerini belirleyerek, bundan hareketle en azından Nereid tipolojisinde bölgesel farklılıkları ve niteliklerini ortaya koymak mümkündür.

Bu bölümde özellikle Roma İmparatorluk çağında Nereid betili mozaikleri üreten merkezlerin birbirleri ile ilişkili olup olmadıkları sorgulanmak istenmektedir. Daha açık bir ifade ile benzer bir betimin işlenmesinde yerel atölyelerin bağımsız davranıp davranmadıkları, yani belli bir merkezde yaratılan patronların atölyeler arasında elden ele dolaşıp dolaşmadığı irdelenecektir.

Bu hedef doğrultusunda öncelikle katalogumuzu oluşturan örnekler kendi bölgelerinde gruplara ayrılıp ortak yönlerin olup olmadığına bakılacak; bir sonraki adımda ise bölgeler arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla betimler kompozisyon ve stil açısından birbirleri ile karşılaştırılacaktır.

Söz konusu bölgeler Romalılar tarafından kullanılan eyaletlere göre belirlenecektir. Bu konuda bugüne kadar yapılmış en rahat anlaşılabilir sınır ayırımı Dunbabin tarafından oluşturulmuştur. Bundan dolayı ön örnek olarak Dunbabin tarafından önerilen harita göz önünde bulundurulacaktır²⁹⁸. Daha dar kapsamda ise, gerekli olduğu durumlarda, eyaletler içerisinde bulunan bölgelere göre de alt başlıklar oluşturulacaktır.

Bu amaçla öncelikle mozaik ustalarının Roma dünyasındaki konumlarına kısaca bir göz atmak faydalı olacaktır. Daha sonra da eyaletlere göre bir değerlendirme yapılarak, eyaletler arasındaki farklılıklar ve bezerlikler belirlenmeye çalışılacaktır.

6.1. Mozaik Ustalarının Roma Toplumundaki Sosyo - Ekonomik yeri

Klasik çağ doğu dünyası eğitiminin parçası olan çizim, resim, müzik gibi unsurlar Romalılar arasında taraftar bulmamış ve hatta bu işle uğraşanlar aşağılanmıştır. Bu

²⁹⁸ Dunbabin, Mosaics, 331 – 338

nedenle resim yapmak çok saygıdeğer olmamış, bu işi yapanların çoğu iyi kazansa da, sosyal sınıf açısından üst basamaklara çıkamamışlardır²⁹⁹.

Panel ve duvar resimlerini yapanlar çoğunlukla doğulu sanatçılar olsa da, bazen Romalılar da bu işle uğraşmışlardır³⁰⁰. Cumhuriyet dönemindeki bazı ressamın keskinlikle doğudan gelmiş olmalıdır. Buna en iyi örnek İ.S geç 3. yüzyıldan itibaren moda olmaya başlayarak karşımıza çıkan Küçük Asyalı sanatçı isimleridir. Bunlardan iki yüz kadarının M. Plautius Ardea tarafından onurlandırıldığı rivayet edilmektedir³⁰¹.

Asyalı isimlerin dışında, Erken Augustus dönemine ait ikinci stile verilen duvar resimlerinde de doğulu unsurlara rastlanır. Bu durum Mısırlı ressamın da Roma'ya geldiğini kanıtlamaktadır. Augustus'un ev süslemelerini İskenderiyeli ressamın yaptığı bilinmektedir. Bu nedenle seçilen patronlar daha çok doğu geleneklerine uygundur. Ancak bu patronların zaman zaman sanatçılar tarafından kendi yaratıcılıklarının göstergesi olarak değiştirebildiği de unutulmamalıdır.

Antik dönemde *pictor imaginarius* yani merkezdeki betimi çalışan figür ressamı her gün için 150 denar kazanmaktaydı. Bu aynı zamanda onların yeteneği ve kalitesinin bir göstergesidir. Buna karşın *pictor parietarius* lar yani boyacılar ise ancak 75 denar kazanabiliyorlardı. Duvar ve zemin mozaikçileri ise ancak 60 ve 50 denar civarında kazanmaktaydılar³⁰².

Cumhuriyet ve imparatorluk döneminde çok rağbet gören ustalar ya köle ya da özgür kişilerdir. Birçoğunun Roma İtalya'sında küçük ve bağımsız atölyeleri olduğunu söylemek doğrudur. Mozaik atölyelerinin birçoğu aile atölyesidir ve meslek ve beceriler babadan oğula geçer. Ancak eyaletlerde durum biraz farklıdır. Şöyle ki, eyaletlerde bu işi özgür doğan ressamın kendi yerel atölyelerinde yapmaktadırlar. İmparatorluk zamanında bağımsız atölyelere bakacak olursak bu dönemde ressamın yeni heykeltıraş ve mozaikçiler bulmak için yolculuk yapmalarına daha az ihtiyaç vardır.

Yapılan çalışmalar hep usta sanatçılar tarafından kontrol ediliyor olmalıdır. Ancak müşterilerin istekleri de kesinlikle göz önünde bulundurulmuştur. Bu nedenle kompozisyon tercihi aynı zamanda mülk sahiplerinin hem sosyal statülerini, hem de

²⁹⁹ Hales, Roman House, 207.

³⁰⁰ Örneğin Romalı sanatçı olarak Plinius üç ya da dört panel ressamından bahsetmektedir. Ancak bunlar da Yunan sanatçıların etkisi altında üretimde bulunmuş oldukları dikkat çekmektedir. Ayrıca bkz. Plinius, NH, 36.

³⁰¹ Pallarés, Inscripciones, 59–96.

³⁰² Hales, Roman House, 21.

kültür düzeylerini göstermede önemli ipuçları sunabilmektedir. Çünkü şüphesiz çok yüksek fiyatlara elde edilebilen bu sanat ürünlerini sıradan vatandaşların evlerine yaptırmaları çok zordur. Değer göz önünde bulundurulursa, mozaikleri çok gösterişliler, sadeler olmak üzere başlıca iki gruba ayırmak mümkündür. Zenginlerin yatak odalarını ve kabul salonlarını birinci grup mozaikler süslerken, daha az önemli odaları ikinci grupta yer alan sade mozaikler süslemiş olmalıdır³⁰³.

Bilgilerimize göre antik dönemde usta ve zanaatçı sayısı oldukça kısıtlı idi. Mozaiklerin hangi sanatçılar tarafından yapıldığı konusunda oldukça sınırlı bilgilere sahibiz. Antik yazarların çoğu ustalarla ilgili aktivitelerini not etmişlerdir, fakat onların çalışma şartları ve hayat standartları ile ilgili herhangi bir bilgi vermemişlerdir. Bu ustalar hayatlarını elleri ile kazanıyorlardı, sanatçıların bir kısmı özellikle ressam ve heykeltıraşlar sürekli şöhret elde etmeyi başarabilmişlerdir. Örneğin heykeltıraş Phidias, Polykletios, ressamlardan Zeuxis ya da Apelles'in isimleri günümüze kadar ulaşmıştır ve başlıca yapıtları çoğunlukla Roma çağı kopyaları de olsa bilinmektedir. Bunun yanı sıra sadece isimleri ulaşan daha küçük sanatçılar bile bulunmaktadır. Yaşlı Plinius İ.S. 1. yüzyılın üçüncü çeyreğinde yazdığı „Naturalis Historia“ isimli eserinde birçok sanatçının ismini ansiklopedik olarak sıralamaktadır³⁰⁴. Plinius döneminde çok az ilgi gösterilen sanatçılar, günümüzde başlı başına bir araştırma konusu olmuş ve sanatçılar bir yandan asistanlar-çıraklar, ustalar ya da anonim olarak sınıflandırılırken, diğer yandan yaşadıkları tarihler belirlenmeye çalışılmaktadır.

Bu sınıflamada mozaik sanatçılarına ayrı bir bölüm ayrılarak, bunlar kendi aralarında ayrıca uygulayıcı ustalar (pratik ustalar) ve dekoratörler gibi daha alt gruplarda da sınıflandırılabilir. Mozaiklerin her zaman mimari ile yakın bir ilişkisi olmuştur. Zemin mozaikleri daha çok pratik fonksiyonlara sahip olmalıdır. Çünkü üzerinde yürümek gerekmektedir. Mozaik döşemeler, antik atölyeler içerisinde muhtemelen ustalar, onların oğulları ya da çırakları tarafından veya köleler ve yardımcıları tarafından yapılmaktadır.

Antik çağ sanatçıları içinde mozaikle uğraşanlar konusunda çok az bilgi bulunmaktadır. Günümüze ulaşan nadir kaynaklardan birisi de Plinius'tur. Plinius, mozaik konusunu tartışmakta ve hatta diğer edebi kaynaklardan referanslar

³⁰³ Ling, Mosaics, 34–113

³⁰⁴ Dunbabin, Mosaics, 269; Burford, Craftsmen, 20 vd.

vermektedir³⁰⁵. Ancak aktardığı bilgilerin büyük çoğunluğu günümüzde çok fazla bir önem arz etmemektedir.

Muhtemel mozaik kompozisyonları ile ilgili betimlerin bulunduğu patron kitaplar Roma'nın merkezinde hazırlanmakta ve buradan eyaletlere dağıtılmaktadır. Ancak bazen eyaletlerde bulunan sanatçılar için yazılı kaynaklar ve daha önce yapılmış önemli çalışmalar da esin kaynağı olabilmektedir³⁰⁶.

Roma sanatında patronların yeri oldukça önemli olmuştur. Bu durum muhtemelen Vitruvius'un da üzerinde durduğu sosyal yapı ile doğrudan alakalı olmalıdır³⁰⁷. Bu etki aynı zamanda kamu yapılarını ve mezar dekorasyonlarını da kapsamaktadır.

Eyaletlerdeki³⁰⁸ Nereid betili kompozisyonların seçimi ve İtalya arasındaki ilişki ikonografi ile bağlantılı olmalıdır. Elbette bunun ötesinde patronlar ve modanın da etkisi asla azımsanamaz. Denizle ilgili konular aristokratik hobi ve lüks gibi sembolik sunumlara sahne olmuştur. Bu gibi nedenlerle Erken Hellenistik ikonografi değiştirilmiş ve bu zengin sınıf tarafından sevilerek kullanılmıştır.

6. 2. Kuzey Afrika

Kuzey Afrika'da Latince konuşulan eyaletler doğuda Tripolitania'dan Mauretania'a (Atlantik kıyısına) kadar uzanmaktadır (Harita 2)³⁰⁹. Roma İmparatorluğunun egemenliği altında Afrika Prokonsüllerinin başarılı çalışmasıyla bu bölge kısa sürede zenginleşmiş ve önemli eyaletler arasında yer almıştır. Bundan dolayı da İmparatorluğun diğer eyaletlerine oranla sayı olarak bu bölgede daha fazla mozaik bulunmuştur³¹⁰. Bu yüksek standart halk binalarının ve özel evlerin dekorasyonlarında, heykellerde ve kültürel değerlerde hemen kendini göstermektedir. Bugüne kadar tanıtılan mozaikler dikkatli incelendiğinde çoğunlukla figürlü mozaiklerin tanıtıldığı ve bitkisel veya geometrik desenli bölümlerin göz ardı edildiği dikkat çekmektedir. Kuzey Afrika mozaiklerinin tahrip olmadan günümüze kadar iyi bir şekilde ulaşmalarındaki en

³⁰⁵ Burford, Craftsmen, 20 vd.

³⁰⁶ Örnek olarak bkz. Burford, Craftsmen, 20 vd; Calabi Limentani, società.

³⁰⁷ Vitruvius, VI-5.

³⁰⁸ Roma Eyaletleri için bkz. Harita 1.

³⁰⁹ Dunbabin, Mosaics, 335 Harita 5.

³¹⁰ Bkz. Kuzey Afrika mozaikleri ile ilgili temel yayınlar: Alexander-Ennaifer, Tunisie; Alexander-Khader, Mosaiques; Ben Abed-Ben Khader, Tunisia; Marec, Hippone; Parrish, Season Mosaic; Yacoub, Bardo.

önemli etken, modern kentlerin antik kentlerin üzerlerine değil de uzağına kurulmuş olmasıdır. Dunbabin'in savladığı gibi, bu konuda olasılıkla iklim şartları da önemli rol oynamıştır³¹¹.

1960 yılında birçok proje, mimariyi ve arkeolojik konteksi birlikte çalışmayı amaçlamış ve bu kapsamda Utica, Thuburbo Maius, Thysdrus'un bölümleri (El Djem), Bulla, Regia, Thamugadi (Timgad), Numidia içinde Cuicul (Djemila) yerleşmelerinde araştırmalar yapılmıştır. Katalogumuza aldığımız örnekler bu kentlerde bulunan örneklerdir. Birbirinden çok farklı olan idari ve coğrafi durum kabaca özetlenecek olursa, Tunus'a kadar zirai zenginliğin gelişmesine etkili olmuştur. Özellikle Tripolitania'nın tarihi yeniden şekillenmiştir. Bu sınırsız kültürel alanda mozaik üzerinde oluşan daha sonra üzerinde detaylı duracağımız „Kuzey Afrika Stili“ kendine özgü karakteristik özellikler barındırmaktadır.

Yeri gelmişken burada kısaca Kuzey Afrika villalarının plan açısından farklılıklar gösterdiğine değinmek doğru olacaktır. Örneğin villalarda üç tane oda vardır ve onlar doğrudan portikoya açılmazlar, köşe yapılarda birbirleri ile birleşirler³¹². Girişleri genel kapıdandır ve merkezi avluda bu tipte değişik özellikte mekânlar bulunur. Havuzlarda çok ince işçilikle yapılmış mozaiklerden doğrudan *oecusun* önüne geçilebilir bu arada herhangi bir bariyer yoktur. İmparatorluk döneminde peristilli avlular adeta bir oda gibi dekore edilmiştir. Bazı araştırmalar bu durumu Hellenistik geleneğin etkileri olarak açıklarken³¹³, bazıları da bu formların Roma imparatorluğu döneminde alındığını ileri sürmektedir³¹⁴. Yukarda sözü edilen farklılıklar sadece ev mimarisinde karşımıza çıkmaktadır. Resmi yapılar tamamen Roma geleneklerinde inşa edilmiştir.

Roma döneminde Kuzey Afrika Eyaletinde bulunan en erken mozaik İ.S 1. yüzyıla tarihlenmektedir³¹⁵.

Katalogumuzda Kuzey Afrika'dan toplam 21 adet örnek bulunmaktadır³¹⁶. Kataloga sayısal olarak baktığımızda Nereid betili kompozisyonların sık tercih edildiklerine şahit oluyoruz.

³¹¹Dunbabin, Mosaics, 101.

³¹² Kuzey Afrika vilları için bkz. McKay, Houses, 210–237.

³¹³ Dunbabin, Mosaics, 101–130.

³¹⁴ Schmelzeisen, Africa 45.

³¹⁵ Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 26.

N1, H8, H9, H12, H13, E9 numaralı örneklerde merkezde Neptün yer alırken Nereidler ikincil figürler olarak betimlenmişlerdir. Diğer mozaik alanlarında ise ana panoda kullanılmış olan Nereidler Triton ve değişik deniz canlılarının üzerinde gösterilmişlerdir. Katalogları tarih olarak incelediğimizde en erken İ.Ö 2. yüzyılda başlayan Nereid betilerinin 4. yüzyıla kadar devam ettiklerini görürüz. Nereidler bu tarihlerde sihirli ve koruyucu semboller olarak kabul edilmişlerdir³¹⁷.

Kuzey Afrika mozaiklerinin tipik yerleşimi hakkında bir şeyler söylemek oldukça zordur. Çünkü örneklerimizden büyük bir kısmının lokalizasyonu ve planları bilinmemektedir. Ancak genellikle mozaik döşemelerinin kullanıldığı alan; yatak odaları, koridorlar ve hamam *frigidariumları* olmuştur.

İ.S 2. yüzyıldan itibaren Kuzey Afrika mozaiklerinde Okeanos başının sık kullanılan örnekler arasında olduğunu görmekteyiz³¹⁸. Ancak E12 de yer alan Okeanos başının da bulunduğu Nereid betili kompozisyon İ.S 3. yüzyıla tarihlenmektedir³¹⁹. Sonuç olarak Kuzey Afrika İ.S. 3. yüzyıldan itibaren, Okeanos başlarının Nereid betileri ile birlikte kullanılmaya başladığını söyleyebiliriz. Bunun dışında Romanın diğer eyaletlerinde sıklıkla tercih edilen Dionysos ile birlikte herhangi bir Nereid kombinasyonunun burada olmaması dikkat çekicidir.

Kuzey Afrika mozaiklerinde kombinasyon olarak sadece Neptün, Okeanos ve mevsimlerin tercih edildiğini görmekteyiz³²⁰. Kuzey Afrika Nereid betili mozaikler belirteç, tarz ve teknik açıdan Hellenistik sanata dayanmaktadır³²¹. Resim alanlarında geometrik ya da bitkisel bordür süslemelerinden çok figürlerin sunumuna önem verilmesi ayırıcı özellikler arasında sayılabilir. Bitkisel süslemeler sadece B8 ve B9 da rastlanırken, E12 de meander, E10 da üçlü örgü motifi, H6 da çark motifi, H5 de ok ucu, H9 da ikili örgü, B10 da ise hayvan motiflerinden oluşturulan bir sınırlamaya gidilmiştir. Diğer örneklerin birçoğunda da siyah tesseralarla bant şeklinde bir çerçeve oluşturulmuştur. Görüldüğü gibi Kuzey Afrika'da oldukça zengin ama gösterişsiz ve sade bir bordür repertuarı vardır.

³¹⁶ Kat. No. E2, E9, E10, E11, E12, E13, H5, H6, H7, H8, H9, B1, B2, B3, B8, B9, B10, B11, B12, B13 ve N1.

³¹⁷ Foucher, Influence, 264 vd; Picard, Afrique, 239.

³¹⁸ Foucher, Influence, 139 vd.

³¹⁹ Schmelzeisen, Africa 78-92.

³²⁰ Örnek için bkz. Kat. No. B8, H9, E9, E12, E13.

³²¹ Foucher, Mosaïque, 263 vd.

Kompozisyonda yer alan figürlerin hepsi durağanlıktan uzak, oldukça hareketlidir. Resim alanlarında mümkün olduğu kadar boş yer bırakılmamış hemen tüm alanlar doldurulmaya gayret edilmiştir.

E11, H5, H8, B11, B12 numaralı örneklerde Nereidler Tritonlarla birlikte tasvir edilmişlerdir. Bu figürlerin ellerinde meşale, sepet, phiale, flüt, asa gibi objeler bulunmaktadır.

Oldukça geç tarihlerden olan H6 ve E11 numaralı örneklerde diğer tüm eyaletlerde olduğu gibi, figürlerin küçülmüş, yassılaşmış ve proporsiyonlarının değişmiş olduklarını görürüz.

Nereidlerin yer aldığı alan sadece E11 de bordür tasarımı olarak kullanılmıştır. Onun dışındakiler daha çok ana pano ve tamamlayıcı figürler olarak tercih edilmişlerdir. Kuzey Afrika’da yer alan dokuz örnekte Nereidler’in ana pano olarak kullanıldığını görmekteyiz³²². H5 de yer alan döşemede Dionysos alayı ve dört mevsim konu olarak tercih edilmiş olmasına rağmen deniz temasının ve Nereid alayının burada bordür olarak bile olsa özellikle vurgulanmak istenmesinin nedeni buranın bir hamam yapısı olmasından kaynaklanmalıdır. Bunun yanı sıra Nereidler Dionysos dünyası ile yakından ilişkili olmalıdır. Nereidlerle birlikte yapılan “*marine thiasos*” muhtemelen “*dionysiac thiasos*” ile bağlantılı olmalıdır³²³.

E10 ve B12 aynı patron üzerinden oluşturulmuştur, çerçeve tasarımları da dâhil olmak üzere birebir aynıdır.

Resimlerin çoğunda Nereidler’in saçları topuz olarak gösterilmiştir. Ayrıca bu eyalette yer alan Nereidler’in hepsi çıplak olarak tasvir edilmiştir, sadece vücutlarının kalçadan aşağı kısmı bir himationa sarılı olarak verilmiştir. Bazen de baştan aşağı inen ve rüzgâr nedeni ile havalanan şalları bulunmaktadır³²⁴.

E11, H5 ve B11 numaralı örneklerde Nereidler’le birlikte gösterilen Tritonlar’ın hepsinin başında kısaç motifi olduğu düşünülen kısımlar uzun çubuklar şeklindedir. Ayrıca burada yer alan Tritonların hepsinin de genç olarak betimlenmesi bu eyalet

³²² Kat. No. H5, H7, H8, H10, B8, B9, B10, B11 ve B12.

³²³ Schöne, Thiasos, 9–12.

³²⁴ Kat. No. E10, H6, H8, H9, H13, B10, B11, B12 ve 13B.

stiline özgü olmalıdır. Yazılı kaynaklarda ilk defa İ.Ö. 150 yılında Nereid ve Tritonlar'dan bir arada bahsedildiğine şahit olmaktadır³²⁵.

H7 ve H8 numaralı örnekler Sidi Ghrib hamamlarında yer almaktadır. Mozaiklerin yapımında çok renklilik esası hâkim olmuştur.

H6, H7, H8 ve H9 numaralı örneklerin tümü kısmen farklı tarihlerden ve farklı kentlerden olmalarına rağmen, hepsinin hamam yapıları içinde kullanılmış olmaları sonuç çıkarma açısından önemlidir. Kuzey Afrika'da yer alan hamamlarda İtalya'da olduğu gibi özellikle Nereid betili kompozisyonlar seçilmiştir. H7 ve H8 de Nereidler'in merkez panoda ana motif olarak kullanıldıklarını görürüz.

Kuzey Afrika mozaiklerinde E11 dışında tüm figürlerin oldukça dolgun, vücut oranlarının gerçeğe uygun olduğu göze çarpmaktadır. Renk olarak beyaz, krem, sarı yeşil, kahverengi ve tonları sık tercih edilmiştir. Nereid figürlerinin teninin oluşturulmasında genellikle krem rengi tercih edilmiştir.

Hellenistik resimlerde olduğu gibi Kuzey Afrika mozaiklerinde de ön plan ile arka planın ayırımı söz konusudur. Açık bir şekilde denizin vurgulandığı gözlemlenmektedir. Ayrıca tamamen gerçeğe uygun bir şekilde perspektif vurgulanmıştır. Nesneler işlenirken açık bir şekilde birbirinden ayırt edilebilmelerine önem verilmiştir. Böylece her döşemedeki tasarım küçük resimler şeklinde olmuş ve resimler çerçevelerle etraflarındaki dekorasyondan izole edilmişlerdir. Her tasarımın mekânın en önemli noktasında tek başına görülebilmesi amaçlanmış olmalıdır. Döşemeler üzerinde yer alan Nereidler, Tritonlar, deniz yaratıkları ve balıklar gibi tanıdık Hellenistik motifler oldukça yaygın olarak Kuzey Afrika mozaiklerinde kullanılmıştır.

6.3. Suriye (Syria)

En doğudaki eyalet olan Suriye, Romanın en zengin ve en önemli eyaletlerinden biri olmuştur. Yakın doğu Akdeniz'den Fırat'a kadar oldukça büyük bir alanı kapsar (Harita 3)³²⁶. Roma bu bölgede eski çağ medeniyetlerinin en önemlilerinin kurulduğu yer olan Mezopotamya'nın varisi olmuştur. Bölgede resmi dil olarak ağırlıkla Grekçe

³²⁵ Lattimore, Thiasos, 14.

³²⁶ Dunbabin, Mosaics, 337 Harita 7.

kullanılmıştır. Ancak yerli halk arasında Suriye dili ve Sami ırklarının dilleri gibi yerel diller de kabul görmüştür. Bu alanda her ne kadar bölgesel gelenekler etkili olsa da yaygın olarak farklı bölgelerden gelen yabancı etkilerin varlığını da kabul etmek gerekir³²⁷.

Suriye’de gelişen mozaik sanatının yerel karakterleri bulunmakla birlikte, kısmen Hellenistik sanat geleneğinin etkileri mevcuttur. Suriye mozaikleri üzerinde bulunan geometrik motiflerin İtalya kökenli olduğunu kabul etsek bile, kompozisyonlarda Grek ve İtalya etkisinin yok denecek kadar az olduğunun özellikle altı çizilmelidir.

Suriye Roma İmparatorluğunun en önemli eyaletlerinden biri olmasına rağmen, Antiochia am Orontes’de mozaikler bulunana kadar, eyalette mozaik sanatının durumu hakkında herhangi bir bilgi mevcut değildi. Princeton Üniversitesinin 1930 yılında Antiochia a.O.de başlattığı kazılar ile birçok ev, hamam, kilise, mezar gibi önemli yapı gün ışığına çıkartılmıştır³²⁸. Bu kazılar sırasında birbirinden farklı 180 mozaik döşeme bulunmuştur³²⁹. Yapılan araştırmalarda burada üç evre tespit edilmiştir:

1. Evre: İ.S. 115 yılındaki büyük deprem
2. Evre: İ.S. 526 yılındaki deprem.
3. Evre: İ.S. 540 yılındaki Pers yağması.

Suriye’nin kuzeyinde bulunan ve bugün modern Türkiye’nin sınırları içinde olan Antiochia a.O. böylece Suriye eyaletinde mozaik sanatın da merkezi olmuştur. Burada konumuzu ilgilendiren ve bundan dolayı katalogumuza aldığımız 11 adet mozaik taban mevcuttur³³⁰.

Eyaletin güney bölümü günümüzdeki Filistin ve Ürdün’ün doğusunu da içine almaktadır³³¹. O dönemden kalan ve halen ayakta olan birkaç ören çok önemli olmasına rağmen Romalı varisler tarafından tahrip edilmiştir. Bu tahribe rağmen bölgede yine de Hellenistik dönemden kalan birkaç mozaik tabana rastlamak mümkündür³³². Ancak bunların hiçbirisinde Nereid betimlerine yer verilmemiştir.

³²⁷ Dunbabin, Mosaics, 160–187.

³²⁸ Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Levi, AMP.

³²⁹ Balty, Syrie, 10 vdd.

³³⁰ Kat. No. E15, E16, E17, E18, E19, E20, H10, H11, H12, B14 ve B15.

³³¹ Millar, Roman, 10–20

³³² Dunbabin, mosaics, 160.

Günümüze ulaşan mozaik tabanlar üzerindeki panolardan anlaşıldığı kadarı ile Nereid figürleri Antiochia’da tamamen doğal mekânlara yerleştirilmiştir. Kompozisyonlarda arka plan deniz canlıları ile oluşturulmuştur³³³. Bu tarz Pompeji manzaralarıyla benzerlik göstermektedir³³⁴. Mozaikler üzerinde *vermiculatum* tekniği uygulanmıştır. Tessera büyüklükleri figürlerde 3 mm büyüklüğünde, diğer kısımlarda ise 5 mm civarındadır. Tesseralar mermer ve kireç taşından oluşturulmuş olup, renk repertuarı oldukça çeşitlidir. Antiochia’da da Kuzey Afrika mozaiklerinde olduğu gibi, geometrik süsler basit işlenmiş, figürlere daha fazla itina gösterilmiştir.

Antiochia mozaikleri üzerinde işlenen Nereid konulu kompozisyonlarda Homeros ve Eurupides’den alınan olaylara yer verilmiştir. Bu durum rastlantı olarak açıklanmamalıdır. Çünkü bilindiği gibi Homeros ve Eurupides Hellenistik ve Roma çağlarında önemli iki otorite olarak saygı görmüşlerdir³³⁵. Bu durum büyük bir olasılıkla Antiochia mozaiklerine yansımış olmalıdır. Dolayısı ile mozaikleri oluşturan sanatçılar mutlaka bu durumu göz önünde bulundurmuşlardır. Marcus Aurelius ve Lucius Verus zamanında yaşayan Suriyeli şair Lucian Antiochia’da Nereid betili mozaiklerin oluşturulmasında bizzat bulunmuş ve bunları sık sık şiirlerinde dile getirmiştir³³⁶. Antiochia’da yer alan Nereid betili kompozisyonların çoğu Pompeji’deki III. stil tarzı ile stil açısından paralellik göstermektedir³³⁷.

H11 ve H12 de bir arada betimlenen Nereid ve Triton gruplarındaki figürlerin tümünün ismi başlarının üzerinde yer alan yazılarla bizzat belirtilmiştir. H11 de yer alan Tritonlar’dan birinin elinde flüt, diğerinin meşale, asa ve tepsi gibi objeler bulunmaktadır. Her iki mozaikte de figürler dolgun ve hareketli olarak tasvir edilmişlerdir. Bu objeleri “*dionysiac thiasos*” betili kompozisyonlarda da görmek olasıdır³³⁸. Tritonlar’ın hepsinin başında yengeç kısıkaçları mevcuttur. Kompozisyonda yer alan Nereidlerin havalanan şalları betimi daha da hareketlendirmiştir. Antiochia’da tüm Nereid alaylarının ana pano olarak işlendiğini görüyoruz.

³³³ Örnek olarak bkz. Kat. No. E15, E16, E17, E18, E19, B15, H10.

³³⁴ Ling, Painting, res. 74113–124.

³³⁵ Levi, mystery, 19–55.

³³⁶ Dunbabin, Mosaics, 176.

³³⁷ Rodenwaldt, Wandgemälde 109 Resim 137 ve 139.

³³⁸ Lattimore, Thiasos, 50-61. - Rumph, Meereswesen 110-123.

E15 de yer alan Tethys panosu Antiochia’da bulunan ve büst şeklinde işlenen diğer örneklerle göre oldukça farklıdır³³⁹. E15 de Tethys klasik Nereid pozisyonunda tüm vücut hatları ile üst tarafı çıplak belden aşağısı ise himationa sarılı olarak betimlenmiştir. Ancak başının ortasında yer alan kanat ve yüz betimi E16, E18, E19, E20 ve E23 ile aynıdır.

E16 da yer alan Tethys büstü ana pano olarak kullanılmıştır. E19 ve B14 de yer alan Tethys büstü ile karşılaştırıldığında saç şekli, yüz şekli ve yüz ifadesi yakın benzerlik göstermektedir. Muhtemel aynı usta ya da aynı atölye tarafından yapılmış olmalıdır.

E17de yine E16, E18, E19, E20, E23 gibi büst şeklinde işlenmiştir. Ancak E17 de diğer örneklerden farklı olarak Tethys’in başının ortasında kısıkaçlar mevcuttur. Diğerlerine göre İ.S 450 gibi oldukça geç bir tarihten olan katalog E17, Antiochia’daki erken örneklerle öykünerek yapılmış olmalıdır. Burada yer alan Tethys (Thalassa) büstü patron olarak erken örneklerle benzese dahi yüzü dikkatli incelendiğinde geç antik dönem özelliklerini gösterdiği açıktır. Burada yer alan betimler sertleşmiş ve yassılaştırılmış formlardan oluşturulmuştur³⁴⁰.

E18 de E16 gibi Antiochia’da bir evin koridor döşemesinde kullanılmıştır. Merkezde büst şeklinde işlenmiş Tethys ve Okeanos daha öncede belirtildiği gibi detaylarda birtakım farklılıklar bulunmakla birlikte, patron açısından E16, E18, E19, E20, E23, B7, B14, H10 ile aynıdır. E18 de yer alan tanrıçanın yüzü oldukça yuvarlaktır. Yüzde elmacık kemiklerinin üzeri pembe tesseralarla daha belirgin hale getirilmiştir. Saçları diğer örneklerle karşılaştırıldığında daha kısadır. Dudaklar ince bir çizgi şeklinde gösterilmiş, yüzde çocuksu bir ifade oluşturulmuştur.

E19 numaralı mozaikte de tanrıça Tethys yine suyun içinden sadece başını çıkartmış olarak yer almaktadır. Bu durum tanrıçanın büst şeklinde betimlenmesini gerektirmiş olmalıdır³⁴¹.

Tethys antik kaynaklarda belirtildiği gibi Okeanos’un eşi olarak saygı görmüş olmalı ki bir arada betimlensin³⁴². E19 ve E17 olduğu gibi Tethys’in boynuna ejder başlı bir yılan sarılmıştır.

³³⁹ Kat. No. E16, E17, E18, E19, E20, E23.

³⁴⁰ Geç dönem mozaik özellikleri için bkz. Ling, Mosaics, 98

³⁴¹ Örnek olarak Kat. No. B 7, B 14, H 10 ve E 23.

Bu bölgedeki diğer bir kazı alanı yine Orantes Nehri kıyısındaki Apameia şehri olmuştur. Bu antik şehirde Belçikalı bir ekip kazı yapmıştır³⁴³. B6 numaralı mozaikte yer alan örneğimiz Apameia kökenlidir. Apameia’da örneğini Antiochia örnekleri ile karşılaştırdığımızda esaslı bir farklılaşmanın olmadığı görülmektedir. Bu durum da Apameia ile Antiochia üretim merkezlerinin bir şekilde yakından ilişkili olabileceği olasılığını güçlendirmektedir. B6 geleneksel kompozisyonun kullanıldığı bir mozaiktir. Burada yer alan resimli panel son derece titizlikle işlenmiştir. Apameia İ.S 4. yüzyılda Neoplatonik Filozof Okulunun merkezi olmuştur³⁴⁴. Apameia’da bulunan bu örneğin bulunduğu mekân özel yapılara çok uygun değildir. Ama yine de mekân hakkında bir şeyler söylemek pek mümkün görünmemektedir.

Güney Suriye ve Arabistan’ın sınırında yer alan Shahba–Philippopolis’de bu bölgedeki önemli mozaik atölyelerinin olduğu bir kent özelliği taşımaktadır. Bu kent aynı zamanda İmparator Philippus Arabs’ın doğum yeridir. Bu nedenle imparatorun onuruna tekrar isimlendirilmiştir³⁴⁵. İ.S 244 yılı burada bulunan mozaikler için terminus post quemdir. Burada oldukça iyi bir mozaik serisi bulunmuştur³⁴⁶. Ancak konumuzu ilgilendiren sadece bir örnek bulunmaktadır³⁴⁷. Burada yer alan Tethys mozaïği oldukça yüksek kalitede bir mozaiktir. Shahba- Philippopolis’de bulunan mozaiklerin ebat olarak Antiochia’dakilere göre daha büyük olduğu görülmektedir. Ancak bizim elimizdeki Tethys betili mozaik yaklaşık 250 cm² ebadında ve H 11 numaralı Antiochia örneğine göre oldukça küçüktür³⁴⁸. Tethys’in B7 de saçları balıklarla oluşturulmuştur. Boynuna dolanmış ve arkasında hemen bir ejder başı görülür. Bu kompozisyonun Antiochia’da da yaygın olarak kullanıldığı gözlemlenmektedir. Ancak hiçbir zaman için buradaki gibi güçlü bir şekilde gösterilmemiştir. Gözlerin büyüklüğü, yüzündeki huzursuz hareketlilik, güçlü ve koyu renkteki saçlardaki kalite Bizans Rönesans’ının tipik öncü özelliklerini taşımaktadır. Mozaik üzerindeki kişiselleştirme ve soyut özellikler Antiochia’ya oldukça yakındır. Bu kentte bulunan döşemelerin büyük bir

³⁴² Homeros, İlyada, 14,200–204; Hesiodos, Theog.337–370.

³⁴³ Balty, Syrie,10 vdd.

³⁴⁴ Balty, Proche-Orient, 42–46, 299–305.

³⁴⁵ Balty, Proche-Orient, 141

³⁴⁶ Balty, Proche-Orient, 141–8

³⁴⁷ Kat. No. B7.

³⁴⁸ Antiocheia örneğimiz 36 m2 ebadındadır.

kısmı *triclinium*lara aittir. Dolayısı ile bu dehşet verici Tethys büstünün de bir yemek odasını süslemiş olabileceği düşünülebilir.

Çoğu zaman dümen motiflerinin Nereidler’le ya da Tethys ile birlikte kullanılmış olduğuna şahit olmaktayız. Muhtemelen Nereidler’e ve doğal olarak da deniz tanrıçalarının ilk soyundan olan Tethys’e denizciler tarafından büyük saygı gösterilmiş olmalıdır. Denizciler, kendi gemilerinin dümen kontrolünün, Tethys tarafından yapıldığını göstermek amacıyla böyle bir kompozisyon seçmiş olmalıdırlar. Bazen Tritonlar’la (E9, E3), bazen Okeanos’la (E17, E20), bazen de sadece Tethys’le birlikte dümen motifi kullanılmıştır.

B15 de Tethys büst olarak değil de klasik Nereid pozisyonunda tüm vücut hatları ile birlikte, vücudunun üst kısmı çıplak, alt kısmı himationa sarılı olarak gösterilmiştir. Tanrıça sol elinde uzunca bir dümen tutmaktadır. K1 tarih olarak oldukça geçtir. Ancak dümen motifi ile birlikte Tethys büstünün uzunca bir süre kullanıldığını göstermesi açısından önemlidir. Burada Thalassa³⁴⁹ adıyla gösterilen kadın büstü, Antiochia Tethys modellerinde olduğu gibi büst şeklinde betimlenmiştir. Sol eliyle de seyirciyi selamlamaktadır. Vücudunun sol tarafından yukarı doğru bir dümen çıkmaktadır. Sağ pazısında ve bileğinde kalın bilezikler göze çarpmaktadır. Başı ince bir örtüyle örtülmüştür. Bir madalyon içinde gösterilen kadının etrafında balıklar ve dalga motifleri vardır. Burada yer alan ve prototipinin denizde betimlenen Tethys büstleri olduğunu savunduğumuz kadın betiminde ayırıcı özellik olarak, tanrıça Tethys’in saçlarından çıkan kısaç veya kanat motiflerinin bulunmaması, kadının başında ise sadece bir örtü olması gösterilebilir.

Genellikle dümenle birlikte ya da boynuna dolanmış bir ejderle betimlenen Tethys büstlerinin yoğunlukla Antiochia’da olduğunu görüyoruz³⁵⁰. Bunun yanı sıra E23 ve E25 numaralı örneklerde Zeugma’da karşımıza çıkmaktadır. Shahba’dan ise sadece bir örnek mevcuttur³⁵¹.

Görüldüğü gibi örneklerimizin tamamı Akdeniz’e kıyısı olan kentlerde yer almaktadır. Bu durum betimlerin daha çok denizle ilişkisi olan insanlar tarafından tercih

³⁴⁹ Thalassa; Pontos’un dişisi, deniz tanrıçası Tethys’le eşleştirilir. Ayrıca bkz. Dunbabin, *Mosaics*, 199 vd.

³⁵⁰ Kat. No. E 16, E 17, E 18, E 19, E 20 ve H 10.

³⁵¹ Kat. No. B7

edildiğini göstermektedir. Özellikle İ.S. 3. yüzyıldan itibaren denizin yaşamlarının bir parçası olması nedeniyle, deniz tanrı ve tanrıçalarına önem verilmiş ve özellikle Nereidler denizde insanlara yardımcı olmaları, şans getirmeleri, kendilerini güvenli hissetmeleri açısından büyük saygı görerek mozaik döşemelerde çok tercih edilir olmuşlardır.

6.4. Asya Eyaleti (Asia):

6.4.1. Pontus (Pontus et Bithynia)

E14 de yer alan Amisos mozağıne baktığımızda Nereid Thetis'in oldukça farklı bir şekilde betimlendiğine şahit oluyoruz (Harita 4)³⁵². Thetis Amisos mozağı üzerinde anaç bir kadın formunda betimlenmiştir. Etrafında yer alan Nereidler ise dört farklı pano içerisinde değişik başlı deniz yaratıklarının üzerinde üst tarafları çıplak, belden aşağı kısımları himationa sarılı olarak ve başları üzerinde havalanan şalları ile birlikte klasik Nereid pozisyonunda gösterilmiştir. Amisos mozağında yer alan kompozisyon nispeten diğer eyaletlere göre farklı olsa da, kullanılan motif kombinasyonları, özellikle bordür tasarımında yer alan motifler Suriye eyaletindeki Zeugma mozaiklerinde kullanılan renklerde dâhil olmak üzere aynıdır. Bunun dışında Roma çağında Türkiye'nin güneyindeki mozaiklerde çok değişik konular tercih edilmiştir. Thetis'in yanı sıra sevilen konuların başında "Tethys" gelmektedir.

Amisos mozağında kullanılan mevsimlerin kişileştirilmesi Antiochia mozaiklerinde de sevilen konular arasındadır³⁵³. Ayrıca kullanılan mevsim belirteçleri birbirine oldukça yakındır.

Genel atölyelerin kimliğini saptamak için motif kombinasyonları bize ipucu verebilir. Antakya'da Oda 6'daki Tethys panelinde, iç bordür koyu mavi dar bir şeritten ibarettir. Buradaki piramit motifi basamaklıdır. Sade yapılan bantlardan birincisi beyaz, ikincisi ise koyu mavi renktedir. Zeugma'daki Tethys panellerinden birinde ise içten dışa doğru önce siyah düz bir şerit, daha sonra kırmızı kahve renkli dalga motifi; ondan sonra yeşil kahve, taba renkli ve sınırlamalarda siyah rengin kullanıldığı saç örgüsü motifi gelir. Saç örgüsü motifini yine dalga motifi çevirir. En dışta ise önce ince, daha sonra biraz daha kalın bir bantla motif sonlandırılmıştır. Bu bordür kombinasyonunun aynısı Amisos'taki Thetis mozağı için de geçerlidir.

³⁵² Dunbabin, Mosaics, 331 Harita 1.

³⁵³ Örnek olarak bkz. Şahin, Amisos, Resim 17–20.

Amisos mozaığının yazıtında Orentes isimli bir mozaik ustasının bu mozaığı yaptığı belirtilmektedir³⁵⁴. İsim doğrudan bize Orantes Nehri'ni (Asi Irmağı) çağrıştırmaktadır. Yani motiflerle birlikte yine güneydoğu ön plâna çıkmaktadır. Mozaikler üzerinde imza yaygın olarak atılmaz. Burada olması, belki de yine alışılmışın dışında yabancı bir ustanın burada çalıştığının bir göstergesidir. Ne yazık ki, bu ustanın adına başka hiçbir kaynakta rastlayamadık. Bu nedenle, kesin olarak bir şey söylemek bugün için çok zordur. Ancak ismin güneyli olmasının yanında, mozaikteki stil ve desen de güneye işaret etmektedir. Amisos mozaığında kullanılan motif kombinasyonları, özellikle bordür dizaynındaki motifler, dalga, saç örgüsü ve tekrar dalga motifi Zeugma mozaiklerinde kullanılan renkler de dâhil olmak üzere aynıdır. Bunun dışında geometrik desenler rozetler, eşkenar dörtgenler, sarılı ikili halatlar hemen hemen tüm Doğu Akdeniz mozaiklerinde kullanılmıştır. Ayrıca figürlü panellerin etrafını çevreleyen geometrik desenlerin ana hatlarını oluşturan sekizgen çerçeveler, içi farklı şekilde olmak üzere, Tarsus³⁵⁵ ve Bergama³⁵⁶ mozaiklerinde de mevcuttur. Yine konu olarak tercih edilen Thetis motifleri de aynı bölgelerde sık tercih edilmiştir. Ancak sadece mevsimlerin kişileştirildiği motiflere Antakya'da iki mozaikte rastlanmıştır³⁵⁷. Bu motifle Amisos mozaığı sadece Antakya ile benzerlik göstermektedir. Bunlara çerçeve düzenlemesinde Zeugma mozaikleri ile olan benzerlikler de eklenirse, Amisos'un güneydoğu ile sanat yönünden ilişkisi açık bir şekilde ortaya çıkacaktır³⁵⁸.

Amisos mozaığının güneyli etki altında, Zeugma veya civarından gelen bir gezgin usta tarafından yapıldığını söyleyebiliriz. Bu durumda farklı bölgelerde benzer çalışmaların görülmesi sürpriz olmamalıdır. Zira elden ele dolaşan patron kitaplar yanında, gezgin ustaların da var olduğunun hesaba katılması bu durumu çok güzel bir şekilde açıklamaktadır³⁵⁹.

Amisos'un güneyle olan bağlantısını ise Yozgat'ın 35 km. doğusunda Küçük Köhne'de bulunan bir define ortaya çıkartmaktadır³⁶⁰. Bu definde İ.Ö. 4. yüzyıla ait Amisos, Sinope ve Tarsus sikkeleri yer almaktadır. Kuzey ve güneye ait paraların tam merkezde bir yerde bulunması, her iki bölge arasında bir ilişkinin varlığını ve bu

³⁵⁴ Şahin, Mozaikler, 175 vd.

³⁵⁵ Bingöl, Mosaik, 127.

³⁵⁶ Bingöl, Mosaik, 1121-122, 124..

³⁵⁷ Cimok, Corpus, 71, 74-75, 81, 84, 140-143, 178, 203, 205, 207-208, 211, 277-280.

³⁵⁸ Şahin, Amisos, 36 vd.

³⁵⁹ Şahin, Amisos, 40.

³⁶⁰ Şahin, Mozaikler, 176 Dipnot 43.

dönemde veya sonrasında bu ticaret yolunun kullanıldığına işaret etmektedir. Amisos-Tarsus arasında yer alan kuzey-güney yolunun tam olarak ne zaman kullanılmaya başlandığı bilinmemektedir. Bu ana ticaret yolu üzerinde Roma Devrinde yeni şehirler kurulmuş ve birçok yan yollar ile desteklenmiştir. Amisos'tan başlayan yol, Therma ve Amaseia'dan Zela'ya gelip buradan iki kola ayrılmıştır. Bir yol Tavion/ Büyük Nefes Köyü yoluyla Kaesareia/ Kayseri'ye, diğer yol ise Sebasteia/ Sivas yoluyla Kaesareia'ya varmaktadır. Kaesareia'dan güneye inen yol Gülek Boğazı'ndan geçerek Kilikia'ya ulaşmaktadır. Bu ticaret yolu daha sonra Dura Europos, Susa üzerinden Persepolis'e kadar varmaktadır. Amisos Zeugma mozaikleri arasındaki yakın benzerlikler bu karayolunun Roma Döneminde kullanıldığını ve mozaik ustalarının olasılıkla bu kestirme yolu kullanarak Amisos'a ulaştığını akla getirmektedir.

6.4.2. Ephesos ve Cyprus

Asya Eyaleti sınırları içerisinde gösterilen Cyprus ve Ephesos aslında başlı başına Roma eyaletlerinden birisi olmasa da, karışıklığa meydan vermemek için, bunları farklı bir alt başlık halinde ele almayı uygun gördük (Harita 2)³⁶¹. E21 de yer alan Ephesos örneği, E22 ve E24 numaralı mozaiklerle yakın benzerlikler göstermektedir. Nereidlerin yer aldığı panonun bordür tasarımı E23 Zeugma örneği ile benzeşir.

Nereid betiminin bulunduğu bir mozaik de Cyprus'ta bulunmuştur³⁶². E3 de Neo-Paphos'dan olan örnek klasisizm etkisiyle yaratılmıştır. Figürlerin çoğu doğal değildir ve birçok detay basit çizgilerle verilmiştir. Bununla birlikte yine de mozaikte yüksek bir kaliteden söz etmek gerekir. Açık bir şekilde Shahba-Philippopolis ve Apamea örnekleriyle paralellik gösterir

Bu kalitede bir örnek Kıbrıs için tektir. Bekli de bu döşemenin yapılması için Suriye'den mozaik ustaları getirilmiştir. Son derece özel olan bu döşeme ancak bu şekilde açıklanabilir.

6.5. Gallia

Roma İmparatorluğu eyaletleri arasında yer alan Germania ve Gallia eyaletlerinde mozaik kullanımı bölge farklılığına göre değişiklik göstermektedir (Harita

³⁶¹ Dunbabin, Mosaics, 337 Harita 7.

³⁶² Bknz. Kat. No. E3. Daszewski- Michaelides, Cyprus, 68–70; Dunbabin, Mosaics, 231, res. 242–243; Bowersock, Hellenism, 49–50; Balty, Iconographie, 17–32.

5)³⁶³. Roma'dan bu bölgelere giden göçmen yerleşimciler, kendileriyle birlikte Roma stilini ve yaşantısını da götürerek yerli halka adapte etmişlerdir³⁶⁴. E1, H1 ve E6 yer alan mozaikler dikkatle incelendiğinde mozaik ustalarının İtalya'dan geldiği rahat bir şekilde anlaşılabilir. Bunun yanı sıra atölyeler kurulmuş ve ustalar kendi stil ve repertuarlarını bu döşemelere yansıtmışlardır.

E1 ve H1 numaralı örnekler karşılaştırıldığında meanderler ile oluşturulan bordür tasarımının aynı olduğu görülecektir. Ancak her iki örnekte de figürlü kısımlarda oluşan yüksek tahribat nedeniyle figürleri yeterince karşılaştırma şansımız bulunmamaktadır.

E6 aslında stil olarak Kuzey Afrika mozaiklerini anımsatsa da, figürlerin daha doğal işlenmiş oluşu bu bölgeye has bir usta tarafından döşemenin yapıldığını açıkça ifade etmektedir.

6.6. Macedonia ve Achaia

Macedania eyaletinde bulunan E28 numaralı Nereid betili mozaik döşeme katalogumuza aldığımız örnekler içerisinde bilinen en erken örnektir (Harita 4)³⁶⁵. Siyah- beyaz çakıl taşlarından yapılmış olması doğal olarak ayrıntıların resimde mümkün olduğu kadar az işlenmesine neden olmuştur.

Romanın Achaia Eyaletinden Eretria'da E29 bir ev döşemesi olarak bulunmuş olan örnek tarih olarak E 26 ya göre çok az daha geçtir. Daha renkli tesseraların kullanılması resmi kısmen renklendirmiş olmasına rağmen burada da daha önceki erken örneğimiz gibi detaylara fazla yer verilmemiştir. İ.Ö 3 yüzyıllarda özellikle renk kullanımı önem kazanmıştır. Bu döşemeler mozaiklerde renk kullanımına öncü olmuştur. Achilleus'a silah teslimi konusunun işlendiği mozağe muhtemelen vazo resimleri üzerinde tasvirler kaynaklık etmiştir. Bekli de daha öncede dediğimiz gibi Hellenistik geleneğin takip edilmesi nedeniyle erken örneğin Kıta Yunanistan'dan olması son derece akılcıdır. En geç örnekte H6 dır.

Görüldüğü gibi kökeni Greklere ve Hellenistik geleneğe dayanan Nereid betili kompozisyonlar Roma dönemiyle birlikte Güney Avrupa, Kuzey Afrika, Anadolu ve Suriye'ye kadar yayılmış ve kabul görmüştür. Daha önce de detaylı bir şekilde açıkladığımız gibi tüm eyaletlerin usta ve atölye farklılığından kaynaklanan farklı

³⁶³ Dunbabin, Mosaics, 333 Harita 3.

³⁶⁴ Parlasca, Mosaiken 24 vdd.

³⁶⁵ Dunbabin, Mosaics, 331 Harita 1.

stilleri bulunmaktadır. Ancak temelde konu özellikle hamamlarda ve onların *frigidarium* kısımlarında çok değiştirilmeden kullanılmıştır³⁶⁶. Erken örneklerden olan H13 ve H14 Kıta Yunanistan döşemelerinde siyah-beyaz teknik hâkim olduğundan figürler siluet tarzıdır. Bu örnekler dışında kalanlar için ise çok renklilik hâkimdir. Ancak Yunanistan'da imparatorluk döneminde yapılan mozaikler oldukça problemlidir. Büyük halk yapılarının döşemelerine oldukça hassasiyet gösterilmiştir. Ancak evlerde bulunan döşemeler daha ilgi çekicidir. Kısacası erken imparatorluk dönemi Yunanistan için karanlık dönem olarak nitelendirilebilir. Diğer sanatlarda da bu durum kısmen böyle olmasına rağmen mozaik sanatı buna daha fazla maruz kalmıştır³⁶⁷.

E25 Korint'te bir Roma villasında yer almaktadır³⁶⁸. Bu mozaiklerin tarihlenmesinde “gökkuşağı stili” önemli bir göstergedir. Gökkuşağı stili ile karakteristik parçalara ayrılmış alanlarda renklerin ustalıkla kullanılışı, yani renkten renge geçişte belirgin olmayan bir kullanım söz konusudur. Bu stil İ.S 3. yüzyıla kadar İtalya'da görülmez. Daha çok doğudan gelen güçlü oriental etkiye işaret etmektedir. Açık renkte olan arka zemin üzerinde renkli kullanım özellikle Antiochia mozaik örneklerinde kendini göstermektedir³⁶⁹.

H14 örnekler açık bir şekilde siluet tarzda İtalyan stili ile yapılmışlardır. Mevcut İtalyan modası Yunanistan'a ithal edilmiştir.

Özellikle H14 de yer alan Istmia örneği oldukça farklı bir geleneği yansıtmaktadır. Tamamı siyah beyaz tasarımdan oluşturulan geometrik ve figürlü mozaikte, kare panolar geometrik desenler içermektedir. Merkezde yer alan iki panoda ise Tritonlara binmiş Nereidler'in betimlendiği kompozisyon yer almaktadır. Burada Hellenistik bir gelenek söz konusudur.

6.7. İtalya ve Sicilya

İtalya'da mozaik alanında en iyi stili hamamlar gibi büyük halk yapılarında görebiliriz (Harita 6)³⁷⁰. İ.S. 139 yıllarına tarihlenen dört tane siyah beyaz mozaik söz konusudur³⁷¹. Bunlardan üçünde deniz, dördüncüsünde ise atletlerin gösterisi konu

³⁶⁶ Kat. No. H5, H4, H11, H12, H2, H3.

³⁶⁷ Dunbabin, Mosaics, 209.

³⁶⁸ Broneer, Corinth, , 61-62, lev.XVII; - Weinberg, Corinth, 113-121, lev. 53-57.

³⁶⁹ Weinberg, Corinth, 113-121.

³⁷⁰ Dunbabin, Mosaics, 332 Harita 2.

³⁷¹ Kat. No. H13, E7, E26 ve N2.

edilmiştir³⁷². Betimler beyaz zemin üzerine koyu renklerle siluet tarzda oluşturulmuş tipik İtalyan stilinden oluşmaktadır. Eyaletlerin birçoğunda söz konusu olan renkliliğe merkezde pek rastlanmaması oldukça ilginçtir. H13 numaralı örnek de H14 gibi siyah-beyaz siluet tekniği ile oluşturulmuştur. Ostia bu tekniğin en ilgi gördüğü yerler arasında sayılabilir. Tarih olarak H14 de yer alan Istmia mozaigine oldukça yakındır. Ancak ondan bir on yıl daha önceye gittiği söylenebilir. Ostia mozaigi İ.S. 139 yılına tarihlenmektedir³⁷³.

İ.S 2. ve 3. yüzyıllarda çok renkli mozaikler Ostia’da bilinmez, ancak opus sectile tarzda İ.S. 4. yüzyılda mozaik uygulanmıştır³⁷⁴.

E8 de Pompeji’den olan örnek diğer İtalyan örneklerine göre oldukça farklıdır. Burada hem çok renklilik hem de kalabalık bir kompozisyon vardır. Figürler siluet tarzda değil daha doğal gösterilmişlerdir. H2, H3 ve H4 numaralı örnekte de benzer uygulama yer alır. Bu da bize merkezde siluet ve doğal tasvirlerin yer ve mekâna göre değişerek bir arada kullanıldığını göstermektedir. H5 gibi H4de de Nereid betimlerinin bordür olarak kullanıldığını tanık oluyoruz. Ancak Nereid ve Tritonlar’ın oluşturduğu bordürün dışında, birde kalın bir meander kuşağı bulunmaktadır. Buradaki çerçeve kuşağı bir daire oluşturacak formda tasarlanmıştır. H5 de yer alan geometrik bordürde İ.S 2. yüzyıla tarihlenmektedir. Burada yer alan binici Nereid olarak tabir edeceğimiz Nereid grupları kompozisyonlarda ikincil rol oynamışlardır.

H4 örneğinde olduğu gibi H1de de Nereidleri kalın bir meander kuşağı çevirmektedir. H1de işlenen sahnede keskin hareketlerin yer alması bize olay anının, eylemlerle dolu bir zaman diliminde gerçekleştiğini işaret etmektedir.

H2 ve H3de İtalya’da işlenen panolarda genellikle ikili grupların sahneye yerleştirildiklerini görüyoruz. Her iki katalogda da Nereid ve Tritondan oluşan bir grup yer almaktadır. H3de Nereidler’den Klymene, H2de ise Thetis ismi H11-H12 de yer alan Antiocheia örneklerinde olduğu gibi başlarının üzerinde yer alan bir alana isimlerinin yazılması suretiyle özellikle belirtilmiştir. Daha önce değerlendirdiğimiz örneklere baktığımızda hem stil hem de kompozisyon olarak Roma eyaletlerinde Antiocheia’nın muhtemelen merkezde oluşturulmuş patronlara ne kadar sağdik

³⁷² Dunbabin, Mosaics, 64.

³⁷³ Dunbabin, Mosaics, 63, fig.62. - Clarke, Black and White, 26–9, 69–73, 93.100 no.30. - Becatti, Ostia 4, 47–52, nos. 69–72, pls. CXI, CXXIV–CXXXVI. - Blake, Roman Mosaics, 146–147, lev.34. - Sydow, Ostia, 340–415.

³⁷⁴ Dunbabin, Mosaics, 64.

kaldığını bize ispatlamaktadır. Aquileia’da bulunan bu iki örneğin de stil özelliklerinden aynı usta tarafından yapıldığı açıktır.

E4 yer alan figürlerin gözleri ve vücut yapıları oldukça ilginçtir. Okeanos başında daha iyi seçilen gözler tıp dilinde *exoftalmus* olarak bilinen, dışa doğru bir özellik göstermektedir. Ayrıca Nereid figürlerinin kalçadan yukarı olan ve beden boyu olarak adlandırılan kısımları bacaklarına oranla daha uzundur. Ayrıca Nereidler’in göbek kısımları koyu renkli tesseralarla yuvarlak bir hat oluşturacak şekilde işlenerek oldukça dolgun olarak vurgulanmıştır. Bu vücut oranları ve göbek işlenişi İspanya gibi Güney Avrupa’ya ustalara özgü bir tarz olmalıdır. Zira E5 de yer alan Nereid betimi de farklı bir usta tarafından yapıldığı çok belli olmasına rağmen oldukça uzun verilen beden kısmıyla E4 ü anımsatmaktadır. E5 daha öncede söylediğimiz gibi vücut oranları bakımından E4 e benzemesine rağmen, ondan daha iyi bir ustalık göstermemektedir. Figür gerçeğe yaklaştırılarak yapılmaktan çok şematize edilmiştir. B5 de yer alan Thetis büstü Suriye örnekleriyle tasarım açısından paraleldir. Bu durum muhtemel patron kitapların tüm Roma eyaletleri üzerinde mevcut olduğunun en güzel göstergesidir.

Sonuç olarak, genel anlamda baktığımızda stil açısından İtalya, Kuzey-Batı Avrupa ve Yunanistan’ın aynı grupta yer aldığını görüyoruz. Genellikle az sayıda da olsa çok renkli ve mükemmel döşemelerin yanında çoğunda siluet teknikte yapılmış siyah-beyaz bir tekniğin bu bölgelerde hâkimiyetinden söz edilebilir. H2, H3, H11 ve H12 numaralı Antiochia ve Aquileia örneklerinde kompozisyonda yer alan Nereidler isimleri ile gösterilmişlerdir. H2 de yarısı eksik Thetis, H3 de Klymene, H11 de 1. panelde Pherousa, Dynamene, 2. panelde Kymodoke ve Aktaia, H12 de Galateia isimleri yer almaktadır³⁷⁵. Ayrıca bunun yanında Antiochia örneklerinde nereidlerle birlikte betimlenen tritonların isimleri de gösterilmiştir. H11 de 1. panelde Galeos, Phorkys, 2. panelde Agreus, Palaimon, H12 de Anabesineos gibi triton isimlerinin yer aldığını görüyoruz. E3 de tercih edilen konu Suriye Apameia (B6) örneği ile aynıdır. E3 de Bythos, Pontos gibi Tritonlar tarafından taşınan Doris, Thetis, Galateia isimli Nereidler’in isimleri geçmektedir. B6 da Kassiepeia, Thetis, gibi isimleri görüyoruz

³⁷⁵ Nereid isimleri için bkz. Hesiodos, Theog. 240–264. -Homeros, İlyada, 18.37–53. - Apollodorus. Bibl. 1.2, 7. -Hyginus Fab. Praefatio 8. - Barringer, Divine escort, 5–7.

Güney Avrupa’da İspanya örneklerine baktığımızda, E2de Nereid ve deniz yaratıklarından meydana gelen kompozisyon ana panoyu oluşturmaktadır. Bu figürlerin betimleniş tarzı, vücut oranları E12de yer alan Tunus örneği ile yakın ilişki içersindedir. Her ne kadar E12de Amphitrite ve Neptün’ün düğün alayı konu edilmişse de stil özellikleri bakımından benzemektedir.

E6da olduğu gibi panolar içerisine figürlerin yerleştirildiği bir başka örnek E13 numaralı örnekte yer almaktadır. Tasarım olarak bu iki örnek benzerlik göstermektedir.

E8de konu olarak E12de de kullanılan Amphitrite-Neptün evliliği seçilmiştir. Ancak E8de yer alan kadın figürleri E12deki gibi çıplak değil, aksine giyinik ve hatta himationları ile başları dahi örtülü bir şekilde tasvir edilmişlerdir. E12de dört Hippocamposun çektiği arabada, E8de ise iki Triton tarafından çekilen bir araba mevcuttur. Ayrıca E8 numaralı örnekte Amphitrite ve Neptün arabada oturlarken gösterilirken, E12de arabanın içinde ayakta betimlenmişlerdir. Bunun dışında E12de üstte büyük bir Okeanos başı, ortada Amphitrite-Neptün, en altta ise iki deniz yaratığı üzerinde yolculuk yapan iki nereid bulunmaktadır. Bu iki mozaik te İ.S 3. yüzyıla tarihlenmektedir³⁷⁶.

E9, E6 ve E13 ile benzerlik göstermektedir. Bu örneklerin hepsinde de pano içinde oluşturulan madalyonlarda farklı figürler betimlenmiştir.

E11 de olduğu gibi E12, E23, E18, E20 numaralı mozaik örneklerinde de benzer şekilde Okeanos başları yer almaktadır. Tarih olarak oldukça geç bir tarihten olan bu figürler oldukça küçük boyutta ve doğal olmayan çizgilerle betimlenmişlerdir. Bu da bize Roma’da var olan patronların hala kullanılmakta olduğunu göstermektedir. Ancak figürleri sanatçıların mozaik üzerine taşımaları erken dönemlere göre daha başarısız olmuştur.

E13, E9 ve E6 gibi benzer patronlardan elde edilmişlerdir. E18 olduğu gibi burada da Tethys bazı antik kaynaklarda belirtildiği gibi Okeanos’un eşi olarak saygı görmüş olmalı ki bir arada da betimlenmiş olsun. E17, E19, E23 ve E25 örneklerde olduğu gibi Tethys’in boynuna ejder başlı bir yılan sarılmıştır.

³⁷⁶ Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 535 Resim 320. - Alexander- Ennaifer, Tunisie, 55 Levha 33–34.

Başının üzerinde ismi Zeugma ve Apuleia ve Neo Paphos örneklerinde olduğu gibi özellikle yazıyla belirtilmiştir. Oldukça farklı renkte tesseraların yan yana getirilmesi ile oluşturulan döşeme H12de yer alan Antiochia Galeteia örneği ile karşılaştırılabilir. H12de Galeteia'nın isminin belirtildiği Nereid ve Triton'dan oluşan bir kompozisyon vardır. Ancak burada Nereid Gallateia'nın isminin verilmesi ve havalanan şalı dışında E22 ile başka bir benzerliği söz konusu değildir.

Katalog E23de yer alan Tethys biçim açısından E16, E17, E19 ve E20 numaralı mozaiklerle aynıdır. Ancak E18 ve E20 de olduğu gibi yanında bir de Okeanos büstü yer almaktadır. Ancak benzer diğer örneklerden farklı olarak burada (E23) Okeanos ve Tethys'in başının üzerinde altın arabası ile yolculuk ederken betimlenen tanrı Neptün de yer almaktadır. Panonun ana kısmında yer alan Neptün'ün altında büst şeklinde işlenmiş Tethys tamamlayıcı figür olarak kullanılmıştır.

Merkezde yer alan Aphrodite formu da birçok mozaikte karşımıza çıkan Aphrodite'nin doğuşu sahnesidir. Benzer örnekleri Thumgadi'de³⁷⁷ ve Suriye'de³⁷⁸ görmek mümkündür.

E29 en erken örnekler arasındadır. E28 da olduğu gibi burada da Achilleus'a silah teslimi konusu işlenmiştir. Sadece çizgilerle detaysız olarak verilen Nereid figürünün sol elinde bir kalkan, sağ elinde de bir mızrak yer almaktadır. Konu bakımından E28 ile E29 aynıdır. Ancak E29 de sadece bir Nereid yer almaktadır.

Dikkate alınması gereken konulardan birisi de olaylara refakat etmeyen silah taşıyan Nereidlerdir. Homeros İlyada'sında Hephaistos'un Achilleus için yaptığı silahları teker teker anlatır³⁷⁹. Achilleus'a ikinci defa verilen tanrısal silahların Nereidler tarafından getirildiği Euripides'in Elektra isimli oyununda konu edilmiştir³⁸⁰. Söz konusu iki mozaik örneğimizden E 26 İ.S 370-360 yıllarına tarihlenir ve E 27 de gördüğümüz ve İ.Ö. 350 yıllarına tarihlenen mozaik üzerindeki temanın uzun süre kullanılmış olduğuna şahitlik eder. Ancak geçen zaman içinde Nereidler'in elinde yer

³⁷⁷ Timgad Müzesinde Marine Venüs mozaigi. Ayrıca bkz. Dunbabin, Mosaics, 126 Resim 129.

³⁷⁸ Souwedra Müzesinde. Ayrıca bkz. Dunbabin, Mosaics, 167 Resim 172. - Balty, Proche-Orient, 143 Levha VI.1. - Balty, Syrie, 16-19 Resim 3-4.

³⁷⁹ Homeros, İlyada, 18, 475 vd.

³⁸⁰ Euripides, Elektra I, 442 vd.

alan bu silahların yerini E 6, E 9, E 13, E 25 numaralı örneklerde olduğu gibi, İ.Ö. 1. yüzyıldan itibaren Dionysiac (Bacchic) belirteçleri almıştır. H12 numaralı örnekte Dionysos alayının üzerinde görülen “*nebris*” denilen benekli ceylan postunun Triton üzerinde de gösterilmesi bu savı kanıtlar niteliktedir. Bunun yanı sıra H5, H8, H11, B11, E6 numaralı örneklerde de yine Dionysos alayının taşıdığı “*thyrsos*”³⁸¹ ve “*narteks*”³⁸² benzeri nesneler taşımaktadırlar³⁸³.

Roma sanatında konu seçimlerinde patronların yerinin oldukça önemli olduğunu görüyoruz. Bunda muhtemelen Vitruvius’un da üzerinde durduğu sosyal durum ile alakalıdır³⁸⁴. Bu etki aynı zamanda dükkân ve ofislerin dekorasyonlarında ayırdır. Mezar dekorasyonlarında ise genellikle günlük hayat aktivitelerinden, portre resimlerinden ya da heykellerden oluşturulur.

Plinius bazı villalardan söz eder ve onları tanımlar³⁸⁵. Fakat mozaik döşemelerden ve duvar resimlerinden bahsetmez. Villaların detaylarına deyindir, pratik ve estetik sebeplerden söz eder. Ayrıca Plinius’un deniz manzaralarını sevdiği açıktır. Eyaletlerdeki mozaik konusu seçimi ve İtalya arasındaki ilişki ikonografi ile ilişkili olmalıdır. Mozaikler üzerinde yapılan çalışmaların çoğunda ikonografik ve sembolik yansımalar dikkat çekicidir. Mozaikler fonksiyon olarak kültür ve statü sembolü olmuşlardır. Özellikle duvar resmi ve mozaik kullanımı dikkat çekicidir. Burada önemli olan denizle ilgili bir çok konunun mozaikler üzerinde kişiselleştirilerek kullanılmasıdır. Elbette bunun ötesinde patronlar ve modanın etkileri de unutulmamalıdır. Sonuç olarak, Roma eyaletlerindeki villa dekorasyonları sadece yüksek kalite ile değil aynı zamanda en son stille dekore edilmişlerdir.

Denizle ilgili konular aristokratik hobi ve lüks gibi sembolik sunumlara sahne olmuştur. Özel ilgiler ve patronlardaki favori sahneler bu yansımalarda direk rol oynar. Bu gibi özel sebeplerle erken Hellenistik ikonografi değiştirilmiş ve bu zengin sınıf tarafından sevilerek kullanılmıştır³⁸⁶.

³⁸¹ Ucunda çam kozalağı bulunan sarmaşık ve asma yaprakları sarılı değnek.

³⁸² Prometheus’un insanlara ateşi taşıdığı kamış.

³⁸³ Erhat, Mitoloji, 88.

³⁸⁴ Vitruvius, VI-5..

³⁸⁵ Dunbabin, Mosaics, 269.- Burford, Craftsmen, 20 vd.

³⁸⁶ Nock, Sarcophagi, 20–35.

Roma döneminden sonra deniz konulu mozaikler Hristiyan ve Bizans mozaiklerinde de devam etmiştir³⁸⁷.

Yaptığımız çalışma ışığında Nereid betili mozaiklerinde, diğer deniz temalı mozaikler gibi özellikle Akdeniz ülkelerinde rağbet gördüğünü tespit etme şansımız oldu. Ancak kompozisyonlara dikkatli bir şekilde baktığımızda ve özellikle Pompeji'deki duvar resimleri ile karşılaştırdığımızda, aslında Roma imparatorluğunun merkezinde bulunan ustalar tarafından dönemin moda resimlerinin çizildiğini ve bu resimlerin daha sonra bir şekilde eyaletlere patron kitapları olarak dağıtıldığını savlamak olasıdır. Eyaletlerde kullanılan resimlerde kısmen aslına sadık kalınmış olmakla birlikte, değişik yaratımlardan da söz edilmelidir. Özellikle Antiochia'da Okeanos ve Tethys eş olarak benimsenmiş ve onların denizin yüzeyinde vücutlarının bir kısmını portre şeklinde gösteren görkemli tasvirleri burada bulunan ustalar tarafından sevilerek kullanılmıştır.

³⁸⁷Dorigo, Tardoromana, Levha15. - Levi, AMP, 224. - Levi, Mystery , 51 vd.

7. KRONOLOJİ

Bu bölümde ele alınan mozaiklerden önce tarihi bilinenler erkenden geçe doğru sıralanacak daha sonra da tarihi bilinmeyenler bilinenlere göre karşılaştırılarak tarihlenecektir. Böylece mozaikler üzerinde yer alan Nereid betimlerinin stil ve kompozisyon olarak zaman içerisinde göstermiş olduğu değişimlerin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Bu konuyla ilgili en erken örnek İ.Ö. 4. yüzyılın ilk yarısına, yaklaşık olarak İ.Ö. 370–360 yıllarına tarihlenen E28 numaralı mozaiktir³⁸⁸. Olynthus’da bulunan bu çakıl taşı döşemede silah taşıyan Nereidler betimlenmiştir. Hâlihazırda herhangi bir paralel örneğini saptayamadığımız göz önünde bulundurulursa, kompozisyon sadece Yunanistan’da tercih edildiğini ileri sürmek olasıdır. Yunanistan dışında Triton ve Nereidler’in ellerinde silah yerine Dionysos şenliklerinde Satyrlerin ve Menadların taşıdıkları nesnelerin kullanıldığı dikkat çekmektedir.

İ.Ö. 350 yıllarına tarihlen E29 numaralı örneğimiz Yunanistan’da Eretria’de bulunmuştur³⁸⁹. Olynthus örneğine göre daha geç bir tarihe verilen taban döşemesinde detaylara fazla önem verilmeden tasarlanmış olduğu ilk bakışta dikkat çekmektedir. Resim alanında bir denizati üzerinde saçları topuz, başı profilden verilmiş, vücudunun üst kısmı çıplak altı ise himationa sarılı olarak betimlenen Nereid figürü sağ elinde bir kalkan, sol elinde ise mızrak taşır şekilde betimlenmiştir. Denizatinin kuyruk kısmı oldukça kalın ve düz olarak gösterilmiştir. Koyu zemin üzerinde açık renklerle oluşturulan döşeme bir eve aittir.

İ.Ö. 4. yüzyıl örneklerinden sonra İ.Ö. 1. yüzyılın 2. yarısına kadar Nereid betili herhangi bir mozaik tabanına rastlamıyoruz. Bunun nedenini Hellenistik çağ mozaik örneklerinin yeteri kadar tanınmaması ile açıklamak olasıdır.

Bunu izleyen örnekler İ.S. 1. yüzyılın 2. çeyreğindendir. Diğer bir ifade ile mozaik döşemelerde yine bir devamlılık söz konusu değil. Bu konuda ele almak istediğimiz ilk örnek Pompeji’den N2 numaralı mozaikimizdir³⁹⁰. Önceki örneklere göre oldukça farklı bir biçimde tasarlanan mozaikte yüzen bir Nereid ve ona eşlik eden Eros figürleri bulunmaktadır. Bu mozaik siluet tarzda tipik İtalyan stilinde yapılmıştır.

³⁸⁸ Salzmänn, Kieselmosaiken, 103, lev. 14, kat. 88; Robinson, Olynthus, 59, lev. 16.

³⁸⁹ Dunbabin, Mosaics, 74–75

³⁹⁰ Dunbabin, Mosaics, 244, res.258; Joly, Mosaïque, 63–9, res. 2,27–8,32; Sear, Roman Wall, 71–2 no.32, lev.18–19,1; Jashemski, Gardens, 242 no.504, fig. 279.

İ.S. 2. yüzyılla birlikte dokuz tane örnekle Nereid konulu mozaiklerde sayı olarak gözle görülür bir artış olmuştur³⁹¹. E23 Zeugma³⁹² ve E15 Antiochia³⁹³ ve E25 Korint örneklerine baktığımızda mozaikler üzerinde çok renkliliğin egemen olduğunu ve ilk defa bu dönemde Okeanos ile birlikte Tethys büstlerinin kullanılmaya başladığını görürüz. Konularda herhangi bir sınırlama söz konusu değildir. Nereidlerin yer aldığı ana ve tamamlayıcı panolar bulunmaktadır. Bu dönemden itibaren artık Nereidler Achilles'a silah götürmenin yanında, erotik betimlerle refakat eden figürler olarak ta karşımıza çıkmaya başlamışlardır. H5, H13 ve B8 numaralı örneklerde kompozisyonların oldukça karmaşık ve kalabalık kümeler oluşturduklarını, E13 ve B8 de Amphitrite ve Neptün'ün evlilik törenlerine refakat eden figürler olarak gösterildiklerine şahit oluruz. H13 numaralı Ostia³⁹⁴ ve H14 numaralı Istmia³⁹⁵ örnekleri İtalya etkisiyle yapılmış basit siyah-beyaz mozaiklerdir. Otricoli'de bulunmuş olan H4 numaralı örnek İtalya'da diğer kentlere göre alışılmışın dışında çok renklilik anlayışı ile yapılmıştır³⁹⁶. E25 Korint'te bir Roma villasında³⁹⁷ bulunan örnekte merkez panelde panter başlı yaratıklara binen Dionysos, diğer panelde ise Triton üzerinde Nereid betimi yer almaktadır. Nereid erotik bir şekilde hafif uzanır biçimde vücudunun üst kısmı çıplak, alt kısmı ise himationa sarılı olarak gösterilmiştir. Antoninler dönemi, İ.S 117-193 yıllarına tarihlenmektedir. Açık arka zemin üzerinde renkli kullanım söz konusudur. Özellikle Antiochia'da yaygın olan bu stil doğu kökenli olmalıdır. İlk iki örnekte de görüldüğü üzere Nereid betili kompozisyonların kökeni ilk defa Yunanistan'da ortaya çıkan silah taşıyan Nereid figürlerine dayanmaktadır. Motif olasılıkla daha sonra buradan diğer bölgelere kısmen değiştirilerek yayılmıştır.

Aslında Cumhuriyet devri geleneği olmasına karşın, siyah-beyaz mozaiklerin İ. S. 2. yüzyılda tekrar karşımıza çıkması oldukça ilginçtir. Bu siyah-beyaz nostaljik moda daha sonra Antoninler döneminde rağbet görerek sayı olarak daha da artmıştır. Bu

³⁹¹ Kat. No. H2, H3, H4, H5, H13, H14, E13, E15, E23 ve B8.

³⁹² Ergeç-Önal-Wagner, Zeugma, 110;- , 1289, res.9.

³⁹³ Cimok, Antioch, 68, res.24.

³⁹⁴ Dunbabin, mosaics, 63, fig.62; - Clarke, Black and White, 26-9, 69-73, 93.100 no.30; -Becatti, Ostia 4, 47-52, nos. 69-72, pls. CXI, CXXIV-CXXXVI; - Blake, Roman Mosaics, 146-147, lev.34. - Sydow, Ostia, 340-415.

³⁹⁵ Dunbabin, mosaics, 211, res. 223; Packard, Istmia, 326-46, lev. 97-101; Waywell, Greeke, 48, res. 25

³⁹⁶ Darmon, Occident, 266-319.

³⁹⁷ Broneer, Corinth, , 61-62, lev.XVII; - Weinberg, Corint, 113-121, lev. 53-57.

modanın, birkaç istisna göz ardı edilirse, sadece İtalya ile sınırlı kaldığını özellikle vurgulamakta fayda vardır.

İ.S. 3. yüzyıla geldiğimizde Nereid betili mozaiklerin en çok bu dönemde talep gördüklerine şahit oluruz. Zira elimizde 23 tane 3. yüzyıla ait örnek bulunmaktadır³⁹⁸.

E1 numaralı kaplamanın Avusturya³⁹⁹ ve E7-E8 numaralıların İtalya⁴⁰⁰ kökenli olmaları dışında yaygın olarak Suriye ve Kuzey Afrika bölgelerinde kullanılmış olduklarını görmekteyiz. Bu dönemde Antiochia'da yine yaygın olarak Okeanos ile birlikte Tethys büstleri kullanılmıştır. Diğer örneklerdeki kompozisyonlar oldukça sadedir. Triton ya da deniz yaratıkları ile betimlenen, eşlik eden Nereid formları yaygındır. Nereidler genellikle erotik tarzda betimlenmişlerdir. Ancak Zeugma'da yer alan E22 ve E24 numaralı örneklerde Nereidlerin giyimli olarak verilmiş olması muhtemel atölyeden kaynaklanmış olmalıdır.

İ.S 4. yüzyıla tarihlenen 15 tane mozaik döşeme bulunmaktadır⁴⁰¹. Mozaikler çoğunlukla Kuzey Afrika ve Suriye'dendir. Kompozisyonlarda herhangi bir sınırlama yapmak mümkün değildir. Tethys büstü, Triton ya da deniz yaratıkları ile Nereidler ve Apamea ve Neo Paphos'dan olan aynı tarihlerden Nereidlerin kararı konulu mozaikler gibi değişik konular işlenmiştir. Bu dönemde Nereidler ile birlikte oluşturulan kombinasyonlar daha da zenginleştirilmiştir. Bu dönemde kullanılan kompozisyonlar oldukça kalabalık figürlerle oluşturulmuştur. Sahnede yer alan figürler ve motifler yer yer birbirini kesmektedir.

İ.S 6. yüzyıla kadar elimizdeki örneklerden Nereid figürlerinin kullanılmış olduklarını tespit ediyoruz. E17 ve K1 de yer alan Tethys büstleri, B9, E11, H6 ise değişik deniz yaratıkları üzerinde Nereid figürleri mozaik döşemelerde kullanılmıştır.

H1, B1 ve B2 numaralı döşemelerin tarihleri konusunda herhangi bir bilgi mevcut değildir. H1 ve B2 numaralı mozaikleri tarihlemek için B10 ve E2 numaralı tarihleri daha önceden bilinen örneklerle karşılaştırma yapmak mümkündür. B10 da bulunan örnek stil ve kompozisyon açısından H1 ve B2 ile tamamen örtüşmektedir.

³⁹⁸ Kat No. M1, N1, B3, B10, B11, B12, B15, E1, E2, E12, E14, E6, E7, E8, E9, E10, E16, E18, E19, E20, E21, E22, E24 ve E25.

³⁹⁹ Jobst, Salzburg, 76, lev.38, parça.2.

⁴⁰⁰ Angiolillo, Italia, lev. XLIX, res. 42, PPM, IX, 118, res. 3; -Lochin, Culte, 42, res.8.

⁴⁰¹ Kat. No. E3, E4, E5, E26, E28, B5, B6, B7, B13, B14, H7, H8, H9, H10, H11 ve H12.

Kullanılan renk kombinasyonu figürlerin işleniş şekli, „rainbow“ adı verilen gökkuşağı stilinin mozaikler üzerinde kullanılmış olması, eserlerin aynı tarihlerde üretildiğini işaret etmektedir. Gökkuşağı stilinde renklerin kullanımı oldukça önemlidir. Farklı renklere geçiş keskin bir şekilde değil gökkuşağında olduğu gibi izleyiciye farketirmeden yapılmıştır. Dolayısı ile H1 ve B2 numaralı mozaikleri de İ.S 3. yüzyıla tarihlenmek olasıdır.

B1 de yer alan örneğin tarihini belirlemek için yine Cezayir’den olan B3 numaralı mozaikle karşılaştırmak yerinde olacaktır. Tek pano içine yerleştirilmiş deniz yaratığı üzerinde erotik şekilde betimlenmiş olan Nereid panellerinin aynı tarihten olduğunu düşünmek hatalı olmayacaktır.

Yukarıda özlüce olarak belirlemeye çalıştığımız kronolojinin ne kadar doğru olduğunu salt Tethys motifleri göz önünde bulundurarak bir kronoloji oluşturmaya çalışan Wages’in kriterleri ile de kontrol edebiliriz. Sadece mozaikler üzerinde betimlenen Tethys motiflerini inceleyen ve bunlardaki farklılıklara göre kronoloji oluşturmaya çalışan Wages’e göre üç farklı evre söz konusudur⁴⁰².

İlk evrede Tethys öncelikle Okeanos ile birlikte mitolojik bir rol oynar. Bu durum İ.S. geç 3. yüzyıla kadar olan döşemelerde görülmektedir⁴⁰³. Bu dönemde artık standart belirteçlerin arasına dümen motifi de eklenmiştir. Tanrıçanın etrafında yer alan belirteçler suyun kontrolünde rol oynar. E15 de bir kayaya yaslanmış olarak gösterilen Tethys betiminde tanrıçaya ait tüm belirteçleri görürüz. Bu belirteçler içinde başının üzerinde kanatlar, ketos ve dümen motifleri yer almaktadır.

İkinci evreye geldiğimizde Tethys figürlerinin değiştiğine ve geliştiğine şahit oluruz. Bu farklılaşım İ.S. 3. yüzyılın sonunda başlar ve 5. yüzyıla kadar devam eder⁴⁰⁴. Burada Tethys Yunan mitolojisinde Thalassa adıyla anılan tanrıça gibi tamamen denizi simgeler⁴⁰⁵. 3. yüzyılda denizin kişiselleştirilmesi olarak işaret edilen Thalassa⁴⁰⁶ sikkeler üzerinde de görülür. Herhangi bir yazıtlı kimlikleri belirtilmemesine rağmen kaynaklarda Thalassa olarak geçmektedir⁴⁰⁷.

⁴⁰² Wages, Tethys, 123.

⁴⁰³ Kat. No. E15, E18, E20, E23 ve E25.

⁴⁰⁴ Kat. No. B5, B7, B14, B15, E16, E19 ve H10,

⁴⁰⁵ Wages, Tethys, 124.

⁴⁰⁶ Bkz. Kat. No. K1 burada betimlenen figürün Thalassa olduğu yazıtlarda bizzat belirtilmiştir.

⁴⁰⁷ Wages, Tethys, 124.

Yakto kompleksinde yer alan E17 ve Madaba'da bulunan K1 numaralı mozaikler İ.S. 5. yüzyılda başlayan son evreyi temsil eden örneklerdir. İlk olarak vurgulamak istediğimiz özellik, yazıtlarla da açıkça belirtildiği gibi, Tethys ikonografisinin tamamen Thalassa'ya dönüşmesidir. Burada tanrıça ortadan ikiye ayrılmış dalgalı siyah saçlara sahiptir. Tethys'in ilk evre imajlarından olan *ketos* tanrıçanın vücuduna dolanmış şekilde burada da vardır. Ayrıca ikinci evrede görülen Tethys'in belirteçlerinden dümen ve yunuslar Thalassa'nın yanında da yer almaktadır. Ayrıca bu evrede tanrıçanın başının üzerindeki kanat motifleri yerini kabuklu deniz canlılarına ait kısıklara bırakmıştır.

Wages'in farklı bir metotla yaptığı önerinin bizim kronolojimizi desteklediği açıkça görülmektedir. Tarihleme yaparken her ne kadar çok geniş bir zaman dilimini kullanmak zorunda kalmış olsak da, ileride bu konudaki tarihi daha kesin mozaiklerin sayı olarak artması ile kabul edilir bir zaman diliminde kronoloji yapmanın önü açılacaktır.

Sonuç olarak, mozaikler üzerinde Nereid betimlerinin ilk olarak İ.Ö. 4. yüzyılda orataya çıktığını, daha sonra İ.S. 1. yüzyıla kadar mozaik kaplamaları üzerinde her nedense tercih edilmediğini söyleyebiliriz. İ.S. 1. yüzyılda tek örnek olarak mozaik betim repertuarına giren Nereid kompozisyonu İ.S. 2. yüzyılla birlikte tercih edilen motifler arasına girmiştir. Nereid konusu mozaikler üzerinde altın çağını İ.S. 3. yüzyılda yaşar ve İ.S. 6. yüzyıla kadar azalarak varlığını sürdürür (Tablo 1 ve Grafik 1).

8. SONUÇ

Roma döneminde Roma’da olan her olay ve konu eyaletlere taşınmıştır. Ancak Roma’dan alınan döşemelerin ne kadar zamanda eyaletlere verildiği konusunda çok az sayıda kronolojik kanıt bulunmaktadır.

Mozaiklerin büyük bir çoğunluğu özel villaların dekorasyonu için kullanılmıştır. Özel villalarda kullanılan mozaik döşemeler özellikle ikonografi ve onun fonksiyonu bir statü sembolü haline gelmiştir.

Mozaiklerin fonksiyonları ile ev ya da bulunduğu mimari yapıyla bir ilişki vardır. Evlerde görülen resimlerde Neptün, Venüs, Okeanos diğer deniz yaratıklarının dışında Nereid betimleri de özellikle tercih edilmiştir. Bunların her biri evlerde ilahi güç ve kötü olayları durdurma becerisine sahip varlıklar olarak düşünülmüş olmalıdır.

Kuzey Afrika mozaiklerinin kullanıldığı mekânlar hakkında bir şeyler söylemek oldukça zordur. Çünkü örneklerimizden büyük bir kısmının lokalizasyonu ve planları bilinmemektedir. Ancak genellikle mozaik döşemelerinin kullanıldığı alan; yatak odaları, koridorlar ve hamamların *frigidarium* bölümleri olmuştur.

Bunun dışında Romanın diğer eyaletlerinde sıklıkla tercih edilen Dionysos ile birlikte herhangi bir Nereid kombinasyonunun Kuzey Afrika’da tercih edilmemiş olması dikkat çekicidir. Kombinasyon olarak sadece Neptün, Okeanos ve mevsimlerin tercih edildiğini görmekteyiz Kuzey Afrika Nereid betili mozaikler belirteç, tarz ve teknik açıdan Hellenistik sanata dayanmaktadır. Döşemeler üzerinde yer alan Nereidler, Tritonlar, deniz yaratıkları ve balıklar gibi tanıdık Hellenistik motifler oldukça yaygın olarak Kuzey Afrika mozaiklerinde kullanılmıştır. Neptün denizin baş tanrısı olmuştur. Tanrıça Venüs ise genellikle Nereidler, Tritonlar, Hippocampos ve Eroslarla gösterilmiştir. Her ikisinde de genellikle kompozisyondaki baskın figür merkezde olandır. Fakat Venüs bazen kompozisyonun alt ya da üst kısmında da işlenmiş olabilmektedir. Venüs deniz kabuğu içinde dinlenirken aynayla kendini takdir etmektedir. Bu kompozisyonların ön tipleri duvar resimleridir.

Okeanos başı İ.S 2. yüzyıldan sonra özellikle İtalyan ve Kuzey Afrika mozaiklerinde sık kullanılmışlardır. Geç İmparatorluk zamanında merkez motif sembolik bir anlam taşımaz ve kompozisyonda baskındır. Okeanos başı su yapıları için plastik süslemelerde de kullanılmıştır.

Tethys bazı antik kaynaklarda belirtildiği gibi Okeanos'un eşi olarak saygı görmüştür. Özellikle Tethys'e Antiochia'da Okeanos'un eşi olarak farklı bir saygı duyulmuş olmalıdır. Çoğu zaman Nereidlerle birlikte, özellikle Nereid Thetis'in ve Tethys'in dümen motifleri ile birlikte kullanılmış olduğuna şahit olmaktayız. Muhtemelen Nereidler'e ve doğal olarak içlerinden en güçlüsü, en popüler olan Thetis'e ve onların anneanneleri olan deniz tanrıçası Tethys'e denizciler tarafından büyük saygı gösterilmiş olmalıdır. Denizciler, kendi gemilerinin dümen kontrolünün, Tethys tarafından yapıldığını göstermek amacıyla böyle bir kompozisyon seçmiş olmalıdırlar.

Akdeniz de yer almakta ve denizle ilgili olan toplumlarda özellikle 3. yüzyıldan itibaren denizin yaşamlarının bir parçası olması nedeniyle, deniz tanrı ve tanrıçalarına önem verilmiş ve özellikle Nereidler denizde insanlara yardımcı olmaları, şans getirmeleri, kendilerini güvenli hissetmeleri açısından büyük saygı görerek mozaik döşemelerde çok tercih edilir olmuşlardır. Elden ele dolaşan patron kitaplar yanında, gezgin ustaların da var olduğunun hesaba katılması bu durumu çok güzel bir şekilde açıklamaktadır.

Dikkate alınması gereken konulardan birisi de olaylara refakat etmeyen silah taşıyan Nereidler'dir. İ.Ö. 1. yüzyıldan itibaren Nereidler'in Achilleus için taşıdıkları silahların yerini Dionysiac (*bacchic*) belirteçler almıştır. Nereidler'in Dionysos ile de yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Bu durumda da muhtemelen „*Marine Thiasos*“ ile „*Dionysiac Thiasos*“ yakın ilişki içerisinde olmuşlardır. Nereidlerin Bacchic eğlencelere benzer neşe ve mutluluk sembolünden kaynaklanıp geliştiği inancı hâkimdir ve onlar neşe ve ölümsüzlük sembolü olarak evlerde özellikle konukların görebileceği yerlerde kullanılmış olmalıdır. Bunun da nedeni Nereidler'in kadınlarla ve evlilikle ilişkilendirilmeleridir.

Ancak kompozisyonlara dikkatli bir şekilde baktığımızda ve özellikle Pompeji'deki duvar resimleri ile karşılaştığımızda aslında Roma imparatorluğunun merkezinde bulunan ustalar tarafından dönemin moda resimlerinin çizildiğini ve bu resimlerin daha sonra bir şekilde eyaletlere patron kitapları olarak dağıtıldığını görebiliriz. Eyaletlerde kullanılan resimlerde kısmen aslına sadık kalınmış olmakla birlikte, değişik yaratımlarda uygulanmıştır.

Özellikle Antiochia’da Okeanos ve Tethys eş olarak benimsenmiş ve onların denizin yüzeyinde vücutlarının bir kısmı portre gösterilerek görkemli tasvirleri burada bulunan ustalar tarafından sevilerek kullanılmıştır. Araştırmalarımız Okeanos başının İ.S. 2. yüzyıldan sonra özellikle İtalyan, Kuzey Afrika ve Suriye ve Zeugma mozaiklerinde sık kullanıldığını ortaya çıkarmaktadır

Betim olarak baktığımızda, mimari mekânların farklılığının kompozisyon farklılığına neden olmadığını görüyoruz. Evlerde kullanılan resimler benzer bir şekilde hamam yapılarına da uygulanmıştır. Sahip olduğumuz veriler ışığında bir değerlendirme yapma şansımız bulunmaktadır. Buna göre Roma villası *balnealarında*, *tricliniumda*, geçiş odası ya da koridor kaplamasında, *peristylli avluda* ya da avluda yer alan *implivium* döşemelerinde, *cubiculumda*, *oicusda* yer almıştır.

Cubiculumda tercih edilmelerinin nedeni evlilikle olan alakaları; avlularda ve yemek odalarında tercih edilmelerinin nedeni özellikle Akdeniz ülkelerinde denize olan saygı ve korku, havuzda ise muhtemelen suyla ilgili varlıklar olduklarından tercih edilmişlerdir. Bunların dışında üst sınıfta bulunan kesim tarafından denizle ilgili hobilerin artmış olması ve sıcak kuru iklimlerde özellikle tercih edilmiş olabilecekleri fikri üzerinde de durmak gerekir.

Nereidler’in serbest betimlenmesi bizi *nypheumlarda* Nereidler’in deniz yaratıkları ya da Tritonlar’la betimlenmediği sonucuna ulaşmaktadır. Onların suyla olan bağlantıları ve suyu çağrıştırmaları düşünülerek *nypheumlarda* kullanılmışlardır.

Nereidlerin evlilikle ilgili anlamları, ölümle ve öbür dünya ile olan ifadeleri ile oldukça güçlü bir zıtlık göstermiştir. Nereidler’in ölümden sonraki hayata yaptıkları refakat vazifesi onların rollerini de tartışmalı kılmıştır. Nereidler’in cenaze ile ilgili anlamları ve deniz yolculuklarında koruyuculuk görevi üstlenmeleri muhtemelen inanışa göre bu durum kutsanan diğer hayati garanti etmektedir.

Mozaikler üzerinde İ.Ö 4. yüzyılın ortalarında Yunanistan’da silah taşıyan Nereidler’le başlayan betim, daha sonra İ.S. 1. yüzyıla kadar mozaik kaplamaları üzerinde her nedense tercih edilmemiştir. İ.S. 1. yüzyılda tek örnek olarak mozaik betim repertuarına giren Nereid kompozisyonu İ.S. 2. yüzyılla birlikte tercih edilen motifler

arasına girerek erotik bir görünüm almıştır. Nereid konusu mozaikler üzerinde altın çağını İ.S. 3. yüzyılda yaşar ve İ.S. 6. yüzyıla kadar azalarak varlığını sürdürmüştür.

9. KATALOG

Ön Açıklama: Katalog bölümüne başlamadan önce karışıklığa meydan vermemek ve okuyucuya kolaylık sağlamak açısından yaptığımız uygulamalar hakkında kısa bilgi vermek faydalı olacaktır.

Katalog bölümünde sıra, mimari kontekst ve onların içinde bulunduğu ülkenin günümüzdeki adının ilk harfinin alfabetik sırası önemli rol oynamıştır.

Katalog numaraları verilirken karışıklığa meydan vermemek için bunların bulundukları mekanlar birbirinden ayrılmış ve mekanın ilk harfi dikkate alınarak bir kodlamaya gidilmiştir. Bu harf ayrıca mekan başlığında parantez içerisinde gösterilmiştir. Katalogun son bölümünde buluntu yeri mimari olarak bilinmeyen örnekler yer almaktadır. Bu bölüm „Bilinmeyenler“ olarak ele alınacaktır.

Katalog bilgileri oluşturulurken yayınlar esas alınmıştır. Bu nedenle yayınlardan ulaşılamayan bilgiler boş bırakılmıştır.

Kataloga, konu başlığımızla örtüşmese de, Roma çağı öncesi ve sonrasına ait örnekler de dâhil edilmiştir. Ancak böylece mozaik sanatında Nereidlerin ilk defa ne zaman ortaya çıktığı ve ne zamana kadar süreklilik gösterdiği belirlenebilir.

Katalogda yer alan mozaik tarihleri eserin yayınlandığı kitap veya makaleden herhangi bir değişiklik yapılmadan aynen alınmıştır.

Okuyucuya kolaylık olması açısından ilgili resimlerin bulunduğu yer katalog numarasının yanında levha ve resim numarası olarak gösterilmiştir.

9.1 Evler (E)

E 1 (Lev. 1 Res. 1)

Adı: Roma Mozaïği

Buluntu Yeri: Avusturya, Salzburg kenti, Waagplatz altındaki Roma villası.

Korunduğu Yer: Salzburg Müzesi (Env. No. 2851/2)

Ölçüler: 1,01 x 0,28 m

Kullanılan Malzeme: Mermer tesseralar.

Korunma Durumu: Oldukça tahrip olmuş bu döşemenin, sadece çerçeve tasarımının bir kısmı, Hippocampusların ön ayak kısımları ve Nereid'in sol kol, kalçadan göğse kadar olan sol vücut kısmı korunmuştur.

Tanım: Deniz şöleni kompozisyonundan bir bölümün tasvir edildiği mozaik, Salzburg'da Waagplatz altındaki bir Roma evinde bulunmuş. Mozağin yapımında kullanılan renkler; kahverengi, siyah, beyaz, sarı, turuncu, zeytin yeşili. Koyu renkli zemin üzerine açık renklerle oluşturulmuş bir bordürle çerçevelenmiştir. Bordürün kavisli formundan dolayı bir daire oluşturacak şekilde yapılan döşemeden söz edilebilir. Döşemeden geriye kalan parçalarda ancak solda sadece bir Hippocamposa ait olan ön ayaklar ve hemen onun önünde formu tam anlaşılamayan deniz yaratığına binmiş Nereid'in bilezikle bezenmiş sol kolu seçilebilmektedir. Bir madalyon içine yerleştirilen deniz yaratıkları üzerinde beş tane Nereid figürü yer almaktadır. Madalyonun dış köşelerine ise başlarının ortasına kanat yerleştirilmiş Okeanos formunda büstler yerleştirilmiştir. .

Tarih: İ.S 3. yüzyıl ortası.

Kaynakça: Jobst, Salzburg, 76, lev.38, parça.2.

E 2 (Lev. 1 Res. 2)

Adı: Nereidler mozaïği.

Buluntu Yeri: Cezayir, Procurateur A Hippone villası

Korunduğu Yer: İn-situ.

Ölçüler: 3.40 x 1.85 m

Kullanılan Malzeme: Mermer, kireçtaşı.

Korunma Durumu: çerçeve tasarımında yer yer bozulmalarla birlikte, sağ köşe bordür tamamen eksiktir. Sol üstte bulunan Nereid'in vücudunun bir kısmı ve sol bacağı, sol altta yer alan Nereid'in sol omzu ve başın bir kısmı, sağ üst köşedeki Nereid'in sağ bacağı eksiktir.

Tanım: Çerçeve tasarımında köşelerdeki büyük akantus yapraklarından çıkan (akant motifi çıkış elemanı olarak kullanılmıştır.) bitkisel kıvrık dal (ranke) motifi kullanılmıştır. Köşelerden çıkan karşılıklı rankeler, ait olduğu kenarın tam ortasında birleşerek bir palmet içinde sonlanmaktadır. Bu ranke frizi çok çeşitli yan kıvrımlarla, sürgünlerle ve çiçek motifleri ile zengin bir şekilde ele alınmıştır. Ana kompozisyonda başları birbirinden farklı dört deniz yaratığı üzerinde dört Nereid yer almaktadır. Arka planda deniz etkisi uyandırmak amacıyla yapılmış dalga etkileri ve aralara serpiştirilmiş düzensiz balık grupları bulunmaktadır. Üst

üste yerleştirilen ikişer gruplar halinde yapılan Nereidler'in yönleri karşılıklıdır. Deniz yaratıklarının başları anlaşıldığı kadarıyla ejder, panter, keçi ve at formunda işlenmiştir. Buradaki tasvir konusu deniz tanrıçalarından oluşan bir alaydır. Sol üst köşede ejder başlı bir deniz yaratığına binen Nereid'in vücut kısmı oldukça tahrip olmuştur. Resimden anlaşıldığı kadarıyla diğer Nereid tiplerinde olduğu gibi burada da Nereid'in vücudunun üst kısmı çıplak, kasıklarından altı ise bir himationa sarılı olarak verilmiştir. Muhtemelen sol eliyle havalanan himationunu bir ucundan tutar şekilde tasvir edilmiştir. Saçları tepede topuz yapılarak toplanmıştır.

Hemen bu figürün altında panter başlı deniz yaratığına binen ikinci bir Nereid daha yer almaktadır. Sol omzu ve yüzünün bir kısmı tahrip olmuştur. Her iki grupta da deniz yaratıklarının başı Nereidler'e doğru dönüktür. Nereid'in vücudunun üst kısmı çıplak kasıklarından altı ise bir himationa sarılıdır, sol kalça altından gelen himation parçası sol göğüs üstünden geçirilip sırttan alınarak sağ kol üzerine bırakılmıştır. Sağ eliyle deniz panterinin çenesine dokunmaktadır. Kumaş yine tüm Nereid betimlerinde olduğu gibi su ve hızlı yapılan yolculuğun etkisiyle havalanmıştır. Nereid'in saçları tepede topuz yapılarak toplanmıştır.

Kompozisyonun sağına geçtiğimizde yönü sol taraftaki Nereid'lere dönük iki kadın grubu görürüz. Bunlardan üste olanı keçi başlı bir deniz yaratığının üzerinde yaslanmış şekilde işlenmiştir. Vücudunun alt kısmından gelen kumaş parçasının bir ucu sol koluna bırakılırken, sağ eliyle de havalanmış olan kumaşın diğer ucunu tutar. Saçları topuz olarak betimlenmiş Nereid'in ve deniz keçisinin başları birbirlerine doğru dönüktür. Bu ikili grubun altında ise yönü üsteki ile aynı olan başka bir grup daha vardır. Hippocampos daha çok üzerinde değil de yanında yüzer şekilde betimlenen Nereid'in himationu bacaklarının arasından geçtikten sonra sol omzuna bırakılmıştır. Her iki eliyle adeta başka bir havalanan kumaş parçasını tutar. Başı tamamen tahrip olan bu Nereid ile denizati diğerlerinden farklı olarak birbirlerine bakmamaktadır.

Tarih: İ.S 3. yüzyıl.

Kaynakça: Marec, Hippone, 157–172.

E 3 (Lev. 2 Res. 3–4)

Adı: Nereid'lerin kararı mozaiği.

Buluntu Yeri: Güney Kıbrıs, Nea Paphos.

Korunduğu Yer: in situ.

Ölçüler: 7,6 x 9 m

Kullanılan Malzeme: mermer, kireçtaşı.

Korunma durumu: Çerçeve ve küçük bozulmalar dışında oldukça iyi korunmuştur.

Tanım: Güney Kıbrıs'da Arion evinde yemek odasına (triclinium) ait bir döşemedir.

Söz konusu mozaik iki sıra ikili halatların ortada bir daire yapacak şekilde çevrelediği resim alanında yer almaktadır. Resim alanı daha ince verilmiş ikili halat bordürlerle kendi içerisinde yatay üç panoya ayrılmıştır. Alt ve üst panolar düşeyde bir kez daha ikiye ayrılırken orta panoda herhangi bir bölünme olmamıştır. Böylece toplam beş kompozisyon çerçevesi oluşmuştur.

Sol üst köşedeki panoda Leda ve kuğu resmedilmiştir. Figürlerin başlarının üzerinde yazıtlarla isimleri belirtilmiştir. Leda çıplak olarak ayakta ortada durmaktadır. Sol tarafında ikisi ayakta birisi oturur şekilde üç kadın ona eşlik eder. Resim alanının sağ yarısında ise sırtında chylamis ile çıplak işlenmiş oturan bir erkek yer almaktadır. Bunun solunda ise ayakta durur şekilde chiton ve himation ile bir kadın bulunmaktadır. Leda'nın arkasında olayın açık alanda geçtiğini vurgulamak üzere yerleştirilen ağaç vardır.

Bu panelin yanında, yani üst sağ köşede çocuk Dionysos konusu işlenmiştir. Çocuk Dionysos başında halesiyle tamamen çıplak olarak betimlenmiştir. Kucağında oturduğu erkek figürün başında kanatlı bir diadem bulunmaktadır. Oturan bu figürün arkasında başı yine çelenkle bezenmiş başka bir erkek figürü daha vardır. Çıplak olarak betimlenen bu figürün boynundaki chlamys bağı seçilebilmektedir. Ve yine bu erkek figürün yanında başı haleli chiton ve himation giymiş sağ elini yukarıya kaldırmış kadın yer almaktadır. Dionysos'un sol tarafında ona doğru uzanan başı çelenkli genç bir erkek ve yaşlı bir başka erkek daha bulunur. Onların arkasında başlarında çelenk bulunan chiton giyimli ayakta üç kadın ve bu kadınların önünde diz çökmüş yerdeki kaba sıvı bir şeyler boşaltan iki kadın figürü daha işlenmiştir.

Merkez panelde bir güzellik yarışması konusu yer alır. Burada Kassiopeia, kraliçe Joppe, Krisis ve Nereidler yer almaktadır. Zafer kraliçesi Aphrodite Anadyomene tarzında hoş bir vücutla dikkati çeker. Kanatlı bir tanrıça olan Krisis'in karar veren

bir kişileştirmesidir. Bu tören yaşlı Aion'un gözleri önünde olmaktadır. Sol tarafta Güneş tanrısı Helios ve muhtemelen Selene (tamama yakını tahrip olmuş) yukarıdan olayları seyretmektedirler. Genç erkek Kairos Kassiopeia'nın yanında durur. Bythos, Pontos gibi deniz kentaurları tarafından taşınan Doris, Thetis ve Galatea yarışmanın neticesinden memnun olmadıklarından oldukça kızgın ifadelerle betimlenmişlerdir.

Sağ alt köşedeki panelde Apollon ve Marsyas arasındaki mitolojik tema yer alır. Lirine yaslanarak bir platform üzerinde oturan Dionysos sol elinde bir zeytin dalı tutmaktadır. Başında çelenk ve halesiyle işlenen tanrı chiton ve himation giymiştir. Onun yanında sağ elini kaldırmış bir menad betimi bulunur. Marsyas'ı başından ve kolundan tutan iki satyr işlenmiştir.

Alt sol panel diğerlerine göre oldukça tahrip olmuş olmasına rağmen yine Dionysos ile ilgili bir konunun işlendiği tespit edilebilmektedir. Önde yarı çıplak menad sol elinde bir sadak taşımaktadır. Genç satyr Skirtos tanrıya içinde meyve bulunan bir sepet getirmektedir. Panelin sol alt köşesinde çiçeklerin bulunduğu kare bir kutu yer almaktadır. Burada tipik Dionysos Thiasos konusu işlenmiştir.

Tarih: İ.S 4. yüzyılın 2. çeyreği.

Kaynakça: Daszewski- Michaelides, Cyprus, 68–70; Dunbabin, Mosaics, 231, res. 242–243; Bowersock, Hellenism, 49–50; Balty, Iconographie, 17–32.

E 4 (Lev. 3 Res. 5)

Adı: Roma villasında Okeanos mozaïği.

Buluntu Yeri: İspanya, Dueñas.

Korunduğu Yer: in situ

Ölçüler: 12 x 5 m (mozaïğin tamamı), 5 x 2.30 m. (Nereid bulunan pano)

Kullanılan Malzeme: Pişmiş toprak, kireçtaşı, cam.

Korunma durumu: Merkezde yer alan panel ve onun çevresinin büyük bir kısmı tamamen tahrip olmuştur. Nereid ve Okeanos'un yer aldığı pano mozaïğin tamamının yaklaşık dörtte biridir ve panelin sol alt kısmı dışında tüm alan iyi korunmuştur. Merkez kompozisyonda ancak bir at başının bulunduğu alan sağlamdır.

Tanım: Roma villasına ait bir tepidariumda bulunan mozaik döşeme oldukça büyük bir alanı kaplamaktadır. Nereid ve Okeanos'un yer aldığı pano mozaïğin tamamının

yaklaşık dörtte biridir. Merkez kompozisyonda korunan at başında “**AMORIS**” yazısı mevcuttur. Merkezdeki bu panelin etrafını ikili örgünün oluşturduğu kalın bir meander kuşağı çevirmektedir. Bu kuşağın bazı alanlarda boş kalan yerlerine kare çerçeveler içerisinde rozet ve “Hz. Süleyman düğümü” olarak adlandırdığımız motifler yerleştirilmiştir. Döşemenin batı tarafında figürlü bir panel yer almaktadır. Burada yer alan su tesisatına göre hafirler tarafından alan frigidarium olarak düşünülmektedir⁴⁰⁸. Panelin kısa kenarlarının her ikisinde de ciddi tahribatlar mevcuttur. Sol tarafta boğa başlı bir deniz yaratığı üzerine oturan Nereid sağ dizinin üzerinde sağ eli ile bir sepet tutmaktadır. Sağ bacağını ve sol baldırını örten giysisi sağ bileğinden yukarı yükselmiş ve sol eli tarafından tutulmaktadır. Boynunda uzun bir kolyesi olan figürün saçları ortadan ayrılmış ve arkada toplanmıştır. Başı seyirciye bakar şekilde gösterilmiştir. Hemen bu figürün yanında kompozisyonun ortasına gelecek şekilde yerleştirilmiş bir Okeanos başı yer almaktadır. Tanrının yüz hatları oldukça detaylı verilmiştir. İri bölümler halinde işlenen saç ve sakal biçimi Antoninler stil özelliklerini çağrıştırmaktadır. Kaşları oldukça kalın, gözleri ise badem şeklinde yaşlı ve torbalı bir görünümde betimlenmiştir. Saçlarının her iki tarafından kısaçalar çıkmaktadır. Ancak bunlardan sağdaki tahrip olmuştur. Okeanos başının solunda arkadan betimlenmiş yüzü oldukça tahrip olan bir deniz panteri üzerinde ikinci bir Nereid betimi daha yer almaktadır. Denizpanterine ters binen figürün kalçalarının altını bir himation sarmaktadır. Sağ eliyle panterin başından destek alır, sol eliyle de muhtemelen elbisesinin bir ucunu tutar şekilde gösterilmiştir. Saçları ince bir bantla toplanmıştır. Tüm bu figürlerin çevresine deniz ortamını vurgulayan balık motifleri yerleştirilmiştir. Paneli üçlü örgü kuşağından oluşan bir bordür çerçevelemektedir.

Tarih: İ.S 330–340.

Kaynakça: Palol, Okeanos-Mosaik, 196–225.

E 5 (Lev. 3 Res. 6)

Adı: Hinojal villası mozaïği

⁴⁰⁸ Palol, Okeanos-Mosaik, 198.

Buluntu Yeri: İspanya, Mérida, Hinojal villasında bulunmuş,

Korunduğu Yer: Hinojal-in situ.

Ölçüler: ?

Kullanılan Malzeme: kireçtaşı, mermer.

Korunma durumu: Oldukça iyi korunmuştur, ancak çerçeve tasarımında yer yer tessera kayıpları vardır.

Tanım: Birbirine geçmiş ikili halat kuşağı ile çevrilmiş olan panelde sadece kuyruk kısmı seçilebilen deniz yaratığına binmiş bir Nereid betimlenmiş. Vücudunun üst kısmı çıplak olarak verilmiş Nereid'in kalçalarından aşağısını bir manto kapatmaktadır. Boynundan beline doğru uzanan havalanmış kumaş parçası hızlı bir yolculuk yaptığının göstergesi olmalı. Vücut oranları oldukça ilginç olarak işlenmiş. Belden başına kadar olan kısmı, boyunda dâhil olmak üzere oldukça uzun olarak verilmiş. Nereid'in karın yapısı ve göbek deliği özellikle vurgulanmış.

Tarih: İ.S 4. yüzyıl sonu.

Kaynakça: VI. Colloquio Internacional sobre Mosaico Antiguo Palencia-Mérida, 1990, 290, fig. 12; - Blázquez, Mosaicos, 140–141.

E 6 (Lev. 4 Res. 7, Lev. 4a Res. 8.a-d)

Adı: Günler mozaïği.

Buluntu Yeri: İsviçre, Orbe-Boscéaz Villası, Env. Nr. 18523

Korunduğu Yer: in situ

Ölçüler: 4,25 x 4,60 m

Kullanılan Malzeme: Mermer ve cam.

Korunma durumu: Resim alanının sol üst köşesinde bulunan madalyon dışında oldukça iyi korunmuş bir döşemedir.

Tanım: Bir Roma villasında bulunan bu döşemenin yer aldığı oda hamam olarak kullanılmıştır. Haftanın yedi gününü temsil eden tanrıların bulunduğu ana mozaik onüç tane sekizgen madalyondan oluşmaktadır. Haftanın yedi gününü yedi gezegeni temsil eden tanrılar ile gösteren madalyonlarda Saturn, Sol, Mars, Mercur, Jupiter ve Venüs betimlenmiştir. Bunların yanı sıra Narziss ve Ganymed gruplarından oluşan mitolojik sahnelerin yer aldığı madalyonlar da bulunmaktadır. Köşe madalyonlarında denizyaratıkları ile birlikte Nereidler resmedilmiştir. Kenar

frizlerinde av sahnelerine yer verilirken, köşelerde mevsimleri kişiselleştiren betimlere yer verilmiştir.

Resim alanını hayvan frizi çevrelemektedir. Koşar şekilde betimlenmiş farklı hayvanların bulunduğu bu bordürde; köpek, at, domuz, aslan gibi hayvanlar bulunmaktadır. Panolarda çok canlı renklerle üretilen figürlü gruplar beyaz zemin üzerinde yer almaktadır. Bunların etrafını meander biçimli bitkisel bir dekor oluşturacak şekilde birbirine geçmiş ikili halat kuşağı ve birbiri ardına sıralanmış üçgen çerçeve tasarımları çevirmektedir. Orta madalyonda Venüs bir bant üzerinde oturur şekilde görülmektedir. Ona iki eros eşlik eder. Venüs sağ elinde tuttuğu bir aynaya doğru bakmaktadır. Diğer madalyonlar Venüs madalyonuna saat yönünde dizilmişlerdir. Bunlardan birinci olarak gösterebileceğimiz solda bir bank üzerinde elinde orak ile yaşlı bir adam görülmektedir. Buna iki tane kanatlı erkek eşlik eder. Bu kişi bereket tanrısı olan Satürn'dür. Onu quadrigada betimlenmiş tanrı Sol ve Luna takip etmektedir. Venüs'ün sağında savaş tanrısı Mars vardır. Tanrı iki Victoria tarafından taşınan rahat bir oturakta yer alır. Son iki madalyonda da Merkür görünmektedir. Tanrıyı kanatlı şapkası, para kesesi, caduceusdan tanımaktayız. Tanrı bir keçi üzerinde betimlenmiştir. Son olarak Jupiter kartalının üzerinde yıldırım demeti ve asası ile resmedilmiştir. Ortada yer alan yedi sekizgen resim alanında Roma'nın yedi ünlü gezegen tanrıları bulunmaktadır. Bu kompozisyon aynı zamanda haftanın yedi gününü de vurgular, Satürn İngilizce Saturday yani cumartesi, Sol Sunday yani pazarı temsil eder.

Bu panonun üzerindeki sadece gezegen tasvirleri yer almaz. En üstte üç madalyonda soldan sağa tanrıların sakisi Ganymed'in Jupiter'in kartalı tarafından kaçırılması, diğer ikisinde ise Tritonlar üzerinde Nereid tasvirleri bulunmaktadır. Altta bunlara paralel madalyonlarda da yine Triton Nereid ikilisinin oluşturduğu iki grup daha bulunmaktadır. Açıkça Nereid-Triton grupları en dışta tam köşelere gelecek şekilde yerleştirilmişlerdir. Sağ üst köşede yer alan Triton sol eliyle Nereid'i kavramıştır. Resim boyutu küçük olmasına karşın tritonun son derece adeleli yapısı gözden kaçmaz. Burada yer alan Nereid arka taraftan betimlenmiştir. Vücudunun üst kısmı çıplaktır. Elinde Dionysos şenliklerinde çoğu zaman menadlar tarafından tutulan kurdeleli asa bulunmaktadır. Sağ altta yer alan grubun

yönü diğer tarafa doğrudur. Elinde dümen tutan triton üzerindeki Nereid tamamen çıplaktır ve sağ elinde uzun bir mızrak tutmaktadır. Sol altta bulunan tritonun elindeki nesne tam bilinmemektedir. Tritonun üzerinde çıplak olarak betimlenen Nereid'in arkada havalanan giysisi sağ eli tarafından tutulmaktadır. Sol üst köşede yer alan grupta ise çıplak olarak işlenen Nereid Triton'a değil, Tritonun kontrol ettiği bir denizatına binmiştir. Triton sağ eli ile bir meşale taşımaktadır.

Tarih: İ.S. 3. yüzyılın 1. çeyreği.

Kaynakça: Gonzenbach, Schweiz, 184 vd.; Die Römische Villa von Orbe-Boscéaz und ihre Mosaiken, Archäologische Führer der Schweiz 4, 1997, 37-40, res. 45-49 (Fransızcadan Almancaya çeviri 2001 yılında Silvia Hirsch tarafından yapılmış).

E 7 (Lev. 5 Res. 9)

Adı: Cubiculum mozaiği.

Buluntu Yeri: İtalya, Sardinia, Dell' Atrio Tetrastilo evi cubiculumu.

Korunduğu Yer: in situ

Ölçüler: Asimetrik bir mozaiktir, kuzey kenar: 6.60 m, doğu kenar: 4.55 m, güney kenar: 6.15, batı kenar: 3.70 m.

Kullanılan Malzeme: Mermer, kireçtaşı.

Korunma durumu: Çerçeve tasarımı iyi korunmuş olmasına rağmen, merkezde yer alan Nereid'li panel oldukça zarar görmüştür. Nereid'li panelin sağ üst köşesinde yer alan tesseraların tamamına yakını eksiktir.

Tanım: En dışta ranke daha sonra primidal motiflerin çevirdiği dikdörtgen panelin merkezinde döşemeye göre oldukça küçük kare bir alan oluşturulmuş ve bu kare alanın etrafı dış sırası motifleri ile çerçevelenmiştir. Merkez panelin etrafını devam eden geometrik desenler olarak adlandırdığımız motifler çevrelemektedir. Söz konusu bu geometrik desenler; yan yana sıralanmış sekizgenler ve çapraz haç formlarıyla oluşturulmuştur. Sekizgenlerin içi önce yuvarlak çelenk, daha sonra yuvarlak bir bant, bantın içine yerleştirilen sıkıştırılmış kare formları ve son olarak merkezde oluşturulan dört yapraklı rozetlerle, haçların içi pelta ve iç büyük sekizgen, daire ve rozet motifleri ile doldurulmuştur. Merkezde yer alan Nereid'li panel oldukça tahrip olmuştur. Ancak korunabildiği kadarıyla yunus balığı üzerinde çıplak bir Nereid betimi seçilebilmektedir. Nereid'in kolları arasından yukarı havalanan giysi stili ise diğer Nereid betimleriyle bire bir örtüşmektedir.

Tarih: İ.S. 3. yüzyıl sonu - 4. yüzyıl başı.

Kaynakça: Angiolillo, Italia, lev. XLIX, res. 42.

E 8 (Lev. 6 Res. 10)

Adı: Amphitrite alayı mozaiği.

Buluntu Yeri: İtalya, Pompei, Toscana Granduca evi,

Korunduğu Yer: Napoli Ulusal müzesi, env. no.10007.

Ölçüler: ?

Kullanılan Malzeme: Mermer, kireçtaşı, cam.

Korunma durumu: Döşeme oldukça iyi korunmuştur.

Tanım: Kompozisyonu oldukça büyük kenger yapraklarından oluşan bir bordür çerçevelemektedir. Kare bir alan içine yerleştirilen mozaikte, üstte iki triton tarafından çekilen arabada Neptün ve Amphitrite yer almaktadır. Arabayı çeken Tritonlar'dan sağdaki bir lir, soldaki ise çift flüt çalmaktadır. Amphitrite'nin ayaklarının bulunduğu alanda, sağ dirseğini onun bacaklarına yaslayan bir eros vardır. Kalın bir himation içinde yer alan Amphitrite'nin başıda himationu ile örtülmüştür. Tanrıça tipik bir evlilik kostümü içindedir. Onun yanında ise sağ eliyle yabasını tutan Neptün yer alır. Neptün de gövdesi sağ omuzu ve göğüsü açık bırakacak şekilde himationa sarılı betimlenmiştir. Bu figürlerin altında sağ tarafta yine chiton ve himation giymiş ejder başlı deniz yaratığı üzerinde oturan Nereid bulunmaktadır. Ejderi bir iple, üstte yer alan ikinci bir eros yönlendirmektedir. Sağ elini ejderin boynundan geçiren Nereid figürü işaret parmağını dudaklarına dokundurarak düşünceli bir pozisyon içine sokulmuştur. Başındaki himationun altında yüksekçe bir başlık bulunmaktadır. Bu ikilinin hemen önünde bulunan Nereid ise elinde dolu bir sepet taşıyan triton üzerinde yolculuk yapmaktadır. Burada betimlenen Nereid'in de kolları ve başı himationu ile kapatılmıştır. Sağ eliyle tritonun omzundan destek alan kadın figürünün yüzü tritona dönüktür.

Tarih: İ.S 3. yüzyıl.

Kaynakça: PPM, IX, 118, res. 3; Lochin, Culte, 42, res.8.

E 9 (Lev. 7 Res. 11-12; Lev. 8 Res. 13-14; Lev. 9 Res. 15-16)

Adı: Neptün ve Nereidler alayı.

Buluntu Yeri: Tunus, Hadrumetum (Sousse).

Korunduğu Yer Tunus Bardo Müzesi, Env. No: ?

Ölçüler: 9,00 m x 6, 00 m.

Kullanılan Malzeme: Kireçtaşı.

Korunma durumu: İyi korunmuştur.

Tanım: Sorothus evinin oicusunda bulunan bu döşemenin kompozisyonunda yer alan tekli figürler daire formları ya da altıgenlerle çevrelenmiştir.

Tanrı Neptün'ün arabasını dört ichthyocentaurs çekmektedir ve kompozisyonun ana figürü tanrı Neptün'dür. Ancak kompozisyon Nereid ve yunuslardan oluşan bir alayla zenginleştirilmiştir. Tüm madolyanların alt kısmında zıt renkli tesseralarla dalga etkisi uyandıran hatlar oluşturulmuştur. Resimden anlaşıldığına göre, sol üstte yer alan Nereid deniz ejderine binmekten çok onun yanında yüzmektedir. Sağ eliyle ejderin boynundan tutunurken, sol eliyle vücudundan tamamen bağımsız olan giysini taşımaktadır. Üst vücudu arkadan, başı profilden işlenen Nereid'in saçları topuz olarak arkada toplanmıştır. Ejderin vücudunda yeşil ve kahverengi tonlarındaki tesseralar, Nereid'inkinde ise krem, saçlarında turuncu ve kahve tesseralar kullanılmıştır. Elinde tuttuğu mantosu yeşil tonları ile verilmiştir.

Onun yanındaki madolyon içinde bulunan Nereid denizpanterinin üzerinde ata biner tarzda oturmuştur. Sol eli ile panterin boynundan destek alan Nereid sağ elinde Dionysos şenliklerinde de taşınan kurdela asa tutmaktadır. Kahverengi ve turuncu tesseralarla işlenen saçları arkada atkuyruğu şeklinde toplanmıştır. Dizlerini ve sırtını örten mantosunu sol kolun dirseğinde serbest bırakılmıştır. Alt tarafta altıgen üzerine yerleştirilmiş olan Nereid boğa başlı bir deniz canlısının üzerinde oturmuştur. Sol eliyle boğadan destek alan figür sağ elini boğanın boynuzuna doğru uzatmıştır. Sol dizini ve sırtını örten mantosu sol dizinin altında toplanmıştır. Son olarak onun sağ altında bulunan madalyonda ise yine bir deniz panteri üzerinde pantere binmekten çok adeta çok süratli gidişten dolayı üzerinde uçan bir başka Nereid daha bulunmaktadır. Nereid panterin yılan şeklinde devam eden ve kıvrılan vücudu üzerine ata biner tarzda oturmuştur. Tamamen çıplak olarak betimlenen figür başının üzerinde havalanan bir kumaş parçasını uçlarından her iki eliyle de tutmaktadır. Ortadan ikiye ayrılan Nereid'in saçları arkada serbest bırakılmıştır.

Tarih: İ.S 3. yüzyıl.

Kaynakça: Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 536, res. 338–343

E 10 (Lev. 10 Res. 17)

Adı: Nereid ve denizati mozaïği.

Buluntu Yeri: Tunus, El Jem, Dauphins evi,.

Korunduğu Yer: El Jem müzesi, Env. Nr. ?

Ölçüler: 1,71 x 1,92 m.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

Korunma durumu: Hippocampusun başının sol üst kısmı ve Nereid'in yüzünün sol tarafı tamamen tahrip olmuştur.

Tanım: Pseudo-emblema olarak adlandırılan bu döşemede ana panoyu Nereid ve denizati oluşturmaktadır. En dışta tüm deseni birbirine geçmiş ikili halat kuşağı çevirmektedir. Cubiculumun hemen girişinde bu mozaik ile bağlantılı yine ikili halat kuşağı ile çerçevelenmiş içinde üzüm yiyen bir tavşanın yer aldığı farklı bir pano daha bulunmaktadır.

Nereid ve denizatının bulunduğu kısımlar onarılarak yenilenmiştir. Cubiculumda yer alan bu döşemenin merkezinde denizatına binmiş bir Nereid yer almaktadır. Kanatlı olarak işlenmiş denizati oldukça etkileyici bir şekilde tasvir edilmiştir. Denizatinın kanat, Nereid'in ise baş kısmında ciddi bozulmalar vardır. Başının üzerinde bir kumaş parçası uçuşan Nereid tamamen çıplak olarak tasvir edilmiştir. Arka planda çizgiler şeklinde oluşturulan döşeme deniz görünümü sunmaktadır. Nereid'in sağ bacağının üzerinde yer alan çizgiler de, vücudun alt kısmının dizden itibaren suyun içinde olduğunu ifade etmektedir. Denizatinın hemen altında ard arda giden ikili balık grubu yer almaktadır. Merkez figürü üçlü örgü motifıyla bir çerçeve sınırlamaktadır. Onun etrafında ise devam eden geometrik desen sınıfına giren iç içe geçmiş dairelerin yine içlerinde oluşturulan altıgenler ve onların ortalarına yerleştirilmiş altı yapraklı rozet grupları yer almaktadır. Altıgenlerin tam ortasında oluşan kare çerçeve içine ise beslenen değişik kuşlar yerleştirilmiştir.

Tarih: İ.S 3. yüzyılın ilk yarısı.

Kaynakça: Alexander - Ennaifer, Tunisie, 83-84, lev. XLIV 34 A-C, 34 B.

E 11 (Lev. 10 Res. 18)

Adı: Bacchus ve Ariane evi Mozaïği.

Buluntu Yeri: Kesin buluntu yeri bilinmiyor.

Korunduğu Yer: Bardo müzesi-Tunus, Env. No. 1398

Ölçüler: 1.87 x 5,5 m.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

Korunma durumu: İyi korunmuştur.

Tanım: Üst tarafta koyu renkli tesseralarla, altta ise dış sırası bordürle sınırlanan mozaik, apsis formundadır ve merkezinde Okeanos yer almaktadır. Tanrının sadece başı görkemli şekilde iri dalgalı saç ve sakalları ile dehşet verici bir formda gösterilmiştir. Onun etrafını ise adeta bordür şeklinde yapılmış olan Tritonlarla birlikte Nereid tasvirleri çevirmektedir. Nereidler neredeyse tamamen çıplak olarak verilmişlerdir. Ayrıca söz konusu bu figürlerin yanında denizatı ve değişik deniz yaratıkları da yer almaktadır. Mevcut resimden anlaşıldığı kadarı ile sol üst köşede yer alan Nereid Tritonun yılan gövdesi üzerinde betimlenmiştir. Sağ kolunu Triton'a dayayan Nereid'e Triton da sol eliyle onun sırtından tutarak destek vermektedir. Çıplak olarak betimlenen Nereid'in himationu sadece sol bacağına örtmüştür. Saçları ortadan ikiye ayrılmış ve geriye doğru taranmış formdadır. Boynunda, bilek ve pazılarında takılar mevcuttur. Bu ikilinin arkasında onları takip eden panter başlı deniz yaratığı yer almaktadır. Onların ardında ise Triton, Nereid ve Hippocampusun oluşturduğu üçlü bir grup yer almaktadır. Ortada yer alan Triton sadece ön kısmı işlenmiş denizatının yularını tutarak onu kontrol eder durumda gösterilmiştir. Başında sağa ve sola giden kısaç motifleri taşımaktadır. Figür oldukça güçlü bir kas yapısıyla gösterilmiştir. Sol eliyle de yılan şeklinde gövdesi üzerine uzanan Nereid'e sırtından destek vermektedir. Buradaki Nereid figüründe saçları ortadan ikiye ayrılmış ve geriye doğru taranmıştır. Boynunda, bilek ve pazılarında takılar mevcuttur. Bu figürlerin yer aldığı bordür şeklindeki tasarında tüm arka planı dolduran çizgiler vardır. Muhtemelen deniz etkisini sağlamak amacıyla yapılmıştır.

Tarih: İ.S 5. yüzyıl başı

Kaynakça: Alexander- Khader, Mosaiques, 63-64, lev. XXVI, XXVII.

E 12 (Lev.11 Res.19)

Adı: Neptün ve Amphitrite Triumphu (alayı) mozaiği.

Buluntu Yeri: Tunus, Utica (Bou Chateur), Cato evi hamamları.

Korunduğu Yer: Bardo Müzesi, Env. No.?

Ölçüler: 750 x 415 cm

Kullanılan Malzeme: kireçtaşı.

Korunma durumu: İyi korunmuştur.

Tanım: Bu mozaik Cato evinde büyük bir odada bulunmuştur. Mozaik apsis formundadır. Bu döşemede sadece üst kısımda Okeanos başının etrafı koyu zemin üzerine yapılan açık renkli meander kuşağı ile çevrilirken, alt tarafta yer alan diğer resim alanının etrafında herhangi bir sınırlayıcı unsur bulunmamaktadır. Döşemenin en alt bölümünde deniz yaratıklarına binen iki Nereid yer almaktadır. Sol tarafta bulunan ve cepheden betimlenen Nereid sol elini panter başlı deniz yaratığının gövdesine dayamıştır. Vücudunun üst kısmı çıplak olarak betimlenen Nereid'in sadece dizlerini örten himationu sol omzunun üzerine bırakılmıştır. Sağ elinde ucu kıvrık asa benzeri bir nesne tutar. Saçları arkada topuz yapılarak toplanmıştır. Hemen onun yanında yer alan diğer Nereid de bir deniz panterine binmektedir. Sol dirseğini panterin boynuna dayayarak güç alan bu Nereid'in sağ elinde ise yukarılak bir nesne bulunur. Burada yer alan Nereid'in de diğerinde olduğu gibi vücudu, üst kısmı çıplak alt kısmı dizlerini saran ve sol omzuna bırakılan bir mantoyla gösterilmiştir. İkinci Nereid'in de saç tuvaleti birincisi ile aynıdır. Başlarının üzerinde ve ayaklarının altında koyu renkli tesseralarla verilen çizgiler deniz dalgalarını temsil eder, ayrıca arka zeminde dağınık şekilde yer yer balık motifleri de bulunmaktadır.

Hemen bu Nereid gurubunun üzerinde, orta tasvir alanında Neptün ve Amphitrite kortejini görmekteyiz. Binmiş oldukları at arabası denizatları tarafından çekilmektedir. Dört tane denizatının çektiği araba üzerinde çift kolkola girmiş şekilde ayakta durmaktadırlar. Amphitrite'nin sağ bacağını örten himationu sırtından gelerek yukarıda havalandırılmış ve ucu sağ eli tarafından tutulmaktadır. Ortadan ikiye ayrılmış dalgali saçları geriye doğru taranmıştır. En üstte apsidal formlu tepe noktasında oldukça büyüleyici bir Okeanos başı yer almaktadır. Başın altında her iki tarafta farklı yönlere yönelmiş yunuslar üzerinde yer alan Eroslar bulunmaktadır. Okeanos başını perspektifli yapılmış meander kuşağı bir bordür

oluşturacak şekilde çevirmektedir. Bu mozaikte Afrika mozaiklerinin sevilen konularından biri yer almaktadır.

Tarih: İ.S 3. yüzyıl.

Kaynakça: Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 535, res. 320; Alexander- Ennaifer, Tunisie, 55, lev. 33–34.

E 13 (Lev.12 Res.20)

Adı: Neptün alayı mozaïği.

Buluntu Yeri: Tunus

Korunduğu Yer: Bardo müzesi-Tunus

Ölçüler:

Kullanılan Malzeme: Mermer, kireçtaşı.

Korunma durumu: Döşemede iki madalyon tamamen tahrip olmuştur, bunun dışında iyi korunmuştur.

Tanım: Söz konusu mozaik büyük bir oecus, yemek odası döşemesini oluşturur. İçbükey oluşturulmuş çokgenler ve madolyonlar içinde figürler yer almaktadır. Tam merkez noktada bir çokgen içinde tasvir edilen Neptün tipik simgesi olan üç dişli yaba tutmaktadır. Birbirine dokunan ve girlandlarla çevrili altı daireler ve çerçeve ortasında iç bükey oluşan çokgenler içerisine, değişik deniz yaratıkları üzerine binen Nereid figürleri ve sirenler yerleştirilmiş. Sirenlerden biri lir, Tritonlardan biri de flüt çalmaktadır. Bu figürlerden Siren ve Tritonlar dışında kalanlar, değişik deniz yaratıklarına binmiş olarak betimlenmiş.

Tarih: İ.S 2. yüzyıl.

Kaynakça: Yacoub, Bardo, 51, fig.50.

E 14 (Lev.13 Res.21,22; Lev.14 Res. 23,24)

Adı: Amisos Mozaïği

Buluntu Yeri: Türkiye, Amisos (Samsun) antik kenti, Toroman tepesi mevki.

Korunduğu Yer: Samsun Arkeoloji Müzesi (Env. Nr. 1/ 2–1959)

Ölçüler: Mozaïğin tamamı; 7 x 8 m Nereid betili paneller; 141 x 60 cm

Kullanılan Malzeme: Kireçtaşı.

Korunma durumu: Kurban sahneli panel ve Hippocampos üzerinde Nereid’li panelde büyük ölçüde bozulmalar vardır. Bunların dışında döşeme iyi korunmuştur.

Tanımı: Mozağin ortasındaki merkez panoda Achilleus ve Thetis konu edilmiştir. Bu panonun etrafında tam olarak köşelere gelecek şekilde dört mevsimin kişileştirildiği büstler ve bunların arasında ise birbirinden farklı olarak işlenmiş Hippocampos, deniz canavarları ve Triton'un taşıdığı Nereidler'in konu edildiği dört farklı pano bulunmaktadır. Tüm bu panoların etrafı ise dıştan içe doğru, dalga motifi, birbirine geçmiş üçlü örgü motifi ve son olarak yine dalga motifinden oluşturulan bir bördür kuşağı ile çerçevelenmiştir.

Hippocampos Üzerinde Çıplak Nereid (Lev.13 res.21): Panonun yarısına yakın bölümü eksiktir. Deniz yaratığının başı ve kuyruğunun bir bölümü, Nereid'in kalçasının bir bölümü eksiktir. Zemin koyu yeşil ve açık kahverenginde tesseralarla işlenirken, figürlerde farklı renkler söz konusudur. Hippocampos açık ve koyu yeşil, kırmızı kahve ve beyaz renkli; Nereid beyaz, siyah ve pembe renkli tesseralarla işlenmiştir.

Suda ilerleyen bir yaratık üzerinde, yaratığın boynundan sıkıca tutmuş şekilde uzanan çıplak bir Nereid betimlenmiştir. Boylu boyunca uzanan Nereid'in sol bacağı dizden kırılarak ayağı bir miktar yukarı doğru kaldırılmıştır. Saçları omuzdan aşağı doğru bırakılmış ve kalça üzerine doğru inip orada kalan izlerden anlaşıldığı kadarıyla bir saçın uç kısımları yukarı doğru kıvrılmıştır. Anlaşıldığı kadarıyla belde bir kemer vardır, bu kemere vücuda paralel ilerleyen bir zıpkın takılmıştır. Saçın yapısı, bacakların hareketli olması ve vücudun yaratık üzerine tam oturmaması ile hızlı bir yolculuk anlatılmak istenmiş olmalıdır. Sağ alt köşede betimlenen küçük bir balık yolculuğun denizde olduğuna işaret etmektedir.

Triton Üzerinde Nereid (Lev.13 Res.22): Panonun yüzeyi oldukça bozulmuştur. Zemin kahverenginin değişik tonlarında tesseralarla işlenirken, figürlerde farklı renkler söz konusudur. Triton'un başında siyah ve kahverengi, vücudunda beyaz, pembe ve kırmızı kahverengi, kuyruğunda ise kırmızı kahverengi, beyaz, gri ve sütü kahverengi tesseralar kullanılmışken, Nereid'de siyah, beyaz ve değişik tonlu pembe tesseralar söz konusudur.

Triton uzun kuyruğu ile birlikte tüm resim alanını soldan sağa doğru kaplamaktadır. Vücudunun üst yarısı normal insan alt yarısı ise önce yılan şeklinde kıvrılmakta ve balık kuyruğu şeklinde sona ermektedir. Baş Nereid'e

doğru eğilmiş ve bakışlar ona yöneliktir. Saçlar başın her iki yanından omuz üzerine doğru bırakılmıştır. Sol elinde vücuda çapraz inen bir dümen tutmaktadır. Triton'un kucağında çıplak bir Nereid oturmaktadır. Başı ve bacakları yandan, gövdesi arkadan işlenmiştir. Sağ koluyla Triton'un omzundan, sol kolu ile ise kuyruğundan destek almaktadır. Sağ ayak önde, sol ise bir miktar arkadadır. Nereid'in başıda tritonda olduğu gibi aşağı doğru eğilmiştir ve bakışlar aşağı doğrudur. Saç başın arkasında toplanarak orada bir topuz yapılmıştır. Başın üzerinde beyaz kumaştan bir bant vardır. Her iki kolda bilezik ve pazubent, ayaklarında ise halhal vardır.

Panter Başlı Deniz Canavarı Üzerinde Nereid (Lev.14 Res.23): Zemin üzerinde çatlaklar, Nereid'in göğüs ve deniz canavarının başı üzerindeki eksikler dışında iyi korunmuştur. Zemin değişik tonlu kahverengiyle ve gri renkli tesseralarla işlenirken, figürlerde farklı renkler söz konusudur. Deniz canavarının gövdesi beyaz, kızıl kahverengi ve pembe, kuyruğu ise gri, kızıl kahve ve koyu kahverengi tesseralarla, Nereid ise beyaz, siyah, gri, kahverengi ve değişik pembe renkli tesseralarla işlenmiştir.

Pano yine boydan deniz canavarı ile kaplanmıştır. Canavarın başı ve kolları bir panter şeklinde, alt yarısı yılan gövdesi şeklinde işlenerek balık kuyruğu formunda sona ermektedir, başını ve kollarını öne doğru uzatmış şekildedir. Bunun sırtında cepheden işlenmiş, oturur şekilde bir Nereid vardır. Vücudun üst yarısını açıkta bırakır bir manto giymiştir. Nereid sol kolu ile deniz canavarından tutarken, yukarıya doğru kaldırdığı sağ elinde ise bir sunu tabağı tutmaktadır. Nereid'in başı soluna doğru çevrilmiştir, bakışları ileriye doğrudur.

Resim alanının sağ kenarından sahil ve kenarları düzeltilmiş bir ana kaya vardır, yuvarlak formu ve üzerinde bulunan bir nesne bunun sunak olabileceğini akla getiriyor. Nereid'in bakışlarının buraya yönelmesi ve elinde bir sunu tabağı tutması da bu ana kayanın bir sunak olabileceği olasılığını güçlendirmektedir.

Ejder Başlı Deniz Canavarı Üzerinde Nereid (Lev.14 Res.24): Nereid'in sağ omuzundan başlayıp mide üzerine inen çatlak dışında oldukça iyi korunmuştur. Ana zemin kahverenginin değişik tonlarındadır. Canavar beyaz, pembe ve

kahverenginin değişik tonlarında, Nereid beyaz, hardal, bej, siyah ve değişik tonlu kahverengi tesseralarla işlenmiştir.

Ortada boydan boya yine farklı ejder başlı bir deniz canavarı vardır. Baş oldukça küçük, boyun uzundur, kollar yine başı şeklinde işlenmiştir. Yılanvari kıvrılan uzun alt gövde balık kuyruğu şeklinde sona ermektedir. Bunun sırtına oturur şekilde bir Nereid cepheden betimlenmiştir. Vücudunun üst yarısını açıkta bırakan bir manto giymiştir, mantonun ucu solunda kalçasının yanından aşağıya doğru bırakılmıştır. Şal şeklinde diğer bir kumaşı başının üzerinde havalandırmıştır. Şalın bir ucunu yukarıya doğru kaldırdığı sağ eliyle tutarken, diğer ucunu sol koluyla kıstırmıştır. Baş soluna doğru profilden, gövdesi cepheden, bacakları ise sağına doğru $\frac{3}{4}$ cepheden verilmiştir. Baş soluna doğru dönmüş, bakışlar ileri doğrudur. Saçlar başın arkasına doğru taranmıştır. Sağ eli yukarıdan, sol eli ise aşağıda deniz canavarının sırtı üzerindedir. Sağ yanda yine deniz sona ermekte ve kayalıklar başlamaktadır.

Tarih: İ.S 3. yüzyılın ilk yarısı.

Kaynakça: Şahin, Amisos, 24 vdd.

E 15 (Lev.15 Res. 25)

Adı: Okeanos ve Tethys mozaiği.

Buluntu Yeri: Türkiye, Antiocheia, Calendar Evi.

Korunduğu Yer: Antakya müzesi, Env. No. 850.

Ölçüler: 3.20 m x 5 m

Kullanılan Malzeme: Mermer, kireçtaşı.

Korunma durumu: Döşemenin büyük bir kısmı tahrip olmuştur, sadece panelin ortasında yer alan Tethys'in vücudunun bir kısmı yüzünün sağ yarısı ve arka planda balıkların bir kısmı korunabilmiştir.

Tanım: En dışta kare ve eşkenar dörtgenlerin oluşturduğu kalın bir bordüre sahip paneli, içte üç sıra farklı dalga motifleri çerçevelemektedir. Dikdörtgen panelin ortasında Tethys ve Okeanos betimi yer alır. Deniz üzerinde oturur şekilde betimlenen Tethys'in Nereid betimlerinde alışlageldiği üzere vücudunun üst kısmı çıplak, belinden aşağısı ve bacakları himationa sarılı olarak gösterilmiştir. Sağ elini yan tarafa doğru uzatır pozisyonudadır, ancak mozaiğin bu kısmı tahrip olduğundan elinde ne olduğ u bilinmez. Sol kolunu ise bir yana dayamış gibi

görünmektedir. Ortadan ikiye ayrılan saçları omuzlarına serbest olarak bırakılmıştır. Alnının her iki yanında tanrıçaya özgü kanat motifleri yer almaktadır. Tethys'in sağında güçlü ve tanrısal vücudu ile Okeanos durmaktadır. Tanrının da vücudunun alt kısmı himationa sarılı olarak verilmiştir. Sol elini dizine uzatan tanrı sağ elinde ise bir dümen tutmaktadır. Saçları ve sakalları uzun ve oldukça gür olarak betimlenmiş Okeanos'un ayrıca başının her iki yanında kısaçlar bulunur. Arka planda yeşil tesseralarla işlenmiş zemine yoğun bir şekilde deniz canlıları yerleştirilmiştir.

Tarih: İ.S 2. yüzyıl başı.

Kaynakça: Cimok, Antioch, 68, res.24.

E 16 (Lev. 16 Res. 26)

Adı: Tethys Mozaïği.

Buluntu Yeri: Türkiye, Antiocheia, Güneş kadranı evi.

Korunduğu Yer, Hatay Arkeoloji Müzesi, Env. No: 851

Ölçüler: 6 x 7.30 m.

Kullanılan Malzeme: Kireç taşı.

Korunma durumu: Tethys'in sağ omzunda, boynunda ve sağ arka planda büyük ölçüde tessera kayıpları vardır. Bunun dışında döşeme günümüze iyi durumda ulaşmıştır.

Tanım: Geometrik desenlerin yoğunlukta olduğu uzunca bir koridoru kaplayan mozaïğin merkez noktasında oluşturulan kare panelde Tethys büstü yer almaktadır. Siyah zemin üzerinde basamaklı eşkenar dörtgenlerle bir çerçeve oluşturulmuştur. Kare sınır içine yerleştirilen Tethys figürü büst formundadır. Ortadan ikiye ayrılan saçları omuzlarına serbest olarak bırakılmıştır. Alnının her iki yanında tanrıçaya özgü kanat motifleri yer almaktadır. Yüzünde masum ve sevecen bir ifade vurgulanmıştır.

Tarih: İ.S. 3. yüzyıl.

Kaynakça: Cimok, Corpus, 196–97.

E 17 (Lev. 17 Res. 27- 28)

Adı: Tethys Mozaïği.

Buluntu Yeri: Türkiye, Antiocheia, Yakto villası.

Korunduğu Yer: Hatay Arkeoloji Müzesi, Env. No. 1017.

Ölçüler: 7,30 m x 8,25 m.

Kullanılan Malzeme: Mermer, kireç taşı.

Korunma durumu: Çerçeve tasarımı ve panel içinde yer yer bozulmalar olmasına rağmen iyi korunmuştur.

Tanım: Çerçeve tasarımı tamamen tahrip olan mozaikte ortada göğüslerine kadar deniz yüzeyine çıkmış olan Tethys sağ elinde dümen, sol elinde ise balık tutmaktadır. Vücudunu saran ejderin başı oldukça gösterişli verilmiştir. Ortadan ayrılan saçları yoğun ve yanlara doğrudur. Kulaklarında damla şeklinde küpeleri vardır. Tethys'in başında genellikle kanat motifleri görürken bu defasında tanrı Okeanos'un betimlerinde olduğu gibi kısaç motifleri kullanılmıştır. Oldukça dolgun verilen yüzünde, küçük dudakları ve iri gözleriyle dalgın ve hüzünlü bir ifade yaratılmıştır. Çevresinde balıklar üzerinde giden üç tane kanatsız eros betimi bulunmaktadır. Yoğun yeşil renklerle verilen deniz içinde bol miktarda balık da yer almaktadır. Tethys üzerinde yönü diğer tarafa doğru, adeta çerçeve şeklinde yapılmış, sığ bir suda kayıkta balık avlayan ve ağ çeken çocuk figürleri yer almaktadır.

Tarih: İ.S 450.

Kaynakça: Cimok, Corpus, 248–250.

E 18 (Lev. 18 Res. 29)

Adı: Okeanos Tethys Mozaïği

Buluntu Yeri: Türkiye, Antiocheia, Sun Dial evi koridoru.

Korunduğu Yer: Hatay Arkeoloji Müzesi, Env. No. 1013.

Ölçüler: 2.70 x 2,70 m.

Kullanılan Malzeme: Mermer, kireç taşı.

Korunma durumu: Arka zeminde ve çerçevede küçük bozulmalar dışında iyi korunmuştur.

Tanım: Gökkuşaağı renklerle yapılan dalga motifli bordür içinde, ana sahada Okeanos ve Tethys betimi bulunmaktadır. Her ikisinde göğüslerine kadar denizin üzerine çıkmış şekilde gösterilmiştir. Ön cephede yer alan tanrının vücudu yaşlı olmasına karşın oldukça güçlü ve adeleli olarak verilmiştir. Saçları kat kat omuzlarına kadar inen uzunluktadır. Alnının her iki yanında kışkaçlar bulunur. Hemen onun sol arka

tarafında yer alan Tethys'in sağ omzuna doğru uzanan giysi parçası chiton gibi görünmektedir. Yüzü yeni olgunlaşmaya başlayan genç kız edasıyla yapılmıştır, yanaklarda yoğun bir biçimde pembe renkler kullanılmıştır. Saçları ortadan ikiye ayrılmış ve arkaya taranmıştır. Tanrıçanın başının her iki yanında kanat motifleri yer alır. Kulaklarında bulunan küpelere kadar detaylı olarak işlenmiştir. Panonun dört köşesinde dört eros betimi yer alır. Bunlardan sağ alt köşedeki yunus balığı üzerinde balık avlarken, sol taraftaki kıyıda ağ çekerken, sol üst köşedeki denize olta atarken, sağ üstteki ise yunus balığı üzerinde gösterilmişlerdir.

Tarih: İ.S 3. yüzyıl.

Kaynakça: Cimok, Corpus, 186–87.

E 19 (Lev. 19 Res. 30)

Adı: Tethys Mozaïği.

Buluntu Yeri: Psyche kayığı evi, Antiocheia.

Korunduğu Yer: Hatay Arkeoloji Müzesi, Env. No.987

Ölçüler: 7.50 x 5 m.

Kullanılan Malzeme: Mermer, kireç taşı.

Korunma durumu: Panelin sağ alt ve sol üst kısmındaki dökülmeler dışında iyi korunmuştur.

Tanım: Dikdörtgen bir panel içinde boyuna yerleştirilen kompozisyonun etrafı basamaklı piramit motifi ile çerçevelenmiştir. Panelin üst kısmında denizden başını gösteren tanrıça Tethys bulunur. Ortadan ikiye ayrılan saçları omuzlarına serbest olarak bırakılmıştır. Alnının her iki yanında tanrıçaya özgü kanat motifleri yer almaktadır. Boynuna dolanan deniz ejderinin başı Tethys'in yüzüne dönük ve ağzı açık bir şekilde gösterilmiştir. Gözleri iri ve uzaklara bakar şekildedir. Yüzünde küçük sevimli bir tebessüm ifadesi hâkimdir. Denizden çıkan gövdesi hayli büyük ve etkileyicidir. Sol alt köşede yunus balığı üzerinde pelerini, sadağı ve kanatlarıyla balık tutan eros figürü vardır. Zemine dağınık bir şekilde değişik deniz canlıları yerleştirilmiştir.

Tarih: İ.S 3. yüzyıl.

Kaynakça: Cimok, Corpus, 169.

E 20 (Lev. 20 Res. 31)

Adı: Okeanos Tethys Mozaïği.

Buluntu Yeri: Psyche kayığı evi, triclinium, Antiocheia.

Korunduğu Yer: Hatay Arkeoloji Müzesi, Env. No: 1020.

Ölçüler: 8 x 5.75 m.

Kullanılan Malzeme: Mermer, kireç taşı.

Korunma durumu: İyi korunmuştur.

Tanım: Gökkuşağı bantları ile çevrilmiş panelin en dışında bordür şeklinde tavus kuşu gibi güzel kuşlardan oluşturulan bir çerçeve, onun içinde ise kahve zemin üzerine sarı tesseralarla yapılmış eşkenar dörtgen kuşağı yerleştirilmiştir. Panoda Tethys ile Okeanos yer almaktadır. Her ikisi de büst şeklinde gösterilmişlerdir. Tethys, koyu siyah saçları ve onların arasında yer alan büyük kanatlarla betimlenmiştir. Alışlageldiği üzere ismini belirten bir yazıt mevcut değildir. Boynuna dolanan ejderin başı sol tarafta Okeanos'a dönüktür. Tanrının saç ve sakalı iri bukleler halinde işlenmiştir. Saçlarının ortasında yengeç kısıncasına benzer çıkıntılar mevcuttur. Sol omzunun arkasında bir dümen bulunmaktadır. Mozaikle ilgili herhangi bir konteks buluntu bilinmemektedir.

Tarih: İ.S 3. yüzyıl.

Kaynakça: Cimok, Corpus, 151.

E 21 (Lev. 20 Res. 32)

Adı: Nereid ve Triton mozaïği.

Buluntu Yeri: Türkiye, Ephesos, Yamaç evi güney kanatta yer alıyor.

Korunduğu Yer: in situ

Ölçüler: 2.89 x 1.39 m.

Kullanılan Malzeme: Kireçtaşı, mermer.

Korunma durumu: İyi korunmuştur.

Tanımı: Sütunlu bir roma avlusunda yer alan bu mozağin her iki tarafında dört yapraklı rozetlerle oluşturulmuş geometrik desenler bulunmaktadır. Merkezde yer alan Nereid ve Triton grubunu en dışta birbirine sarılmış ikili halatların oluşturduğu bir bordür çerçeveler. Onun içinde ise siyah başka bir bant kuşağı daha bulunmaktadır. Sağ tarafta sol elinde yaba bulunan ve sağ eliyle Nereid'in binmiş olduğu hippokamposun yularını tutan oldukça kaslı betimlenmiş triton yer alır. Dalgalı güçlü saçlarının ortasından çıkan iki kısıncak göze çarpmaktadır. Tritonun

yönü Nereid'in olduğu tarafa doğrudur. Şahlanmış denizatının yılan şeklinde devam eden kuyruğunda oturan Nereid cepheden işlenmiştir. Kasıklarından ayak bileklerine kadar olan kısmı örten himationun ucu sırt kısmında havalanarak yükselmekte ve uç kısmı Nereid'in sağ eliyle tutulmaktadır. Figür sol elini ise denizatına dayamıştır. Siyah uzun saçlar omuzlar üzerine serbest olarak bırakılmıştır.

Tarih: İ.S geç 3. yüzyıl, ya da erken 4. yüzyıl.

Kaynakça: Dunbabin, Mosaics, 226, res. 238; Jobst, Ephesos, 39–42, H 2/ SR 22

E 22 (Lev. 21 Res. 33)

Adı: Galateia Mozaiği.

Buluntuğu Yer: Türkiye, Zeugma, Poseidon villası, cubiculum.

Korunduğu Yer: Gaziantep Arkeoloji Müzesi. Env. No. ?

Ölçüler: 1.40 x 80 cm

Kullanılan Malzeme: Kireç taşı.

Korunma durumu: İyi korunmuştur.

Tanım: En dışta basamaklı pramidal bordürle, onun içinde farklı kalınlıklarda yapılmış siyah ve beyaz bant kuşağı ve daha sonrada ikili halat dizisi ile sınırlandırılan döşeme iki panelden oluşmaktadır. Her iki panelin etrafı yine benzer bordür kombinasyonu ile çerçevelenmiştir. Üstte yer alan panelde birini Satyr, diğerini Menad olarak değerlendirdiğimiz iki figür karşımıza çıkmaktadır. Sol tarafta yer alan Menad'ın başının üzerinde ANTIOPI (ANTIOPE) ismi yazıtla belirtilmiştir. Sağ elini yukarı kaldırarak def çalan Menad aynı zamanda da dans etmektedir ve sol kolunu da yanında duran Satyre doğru uzatmıştır. Başı sol tarafına doğru keskin bir dönüş yapmıştır. Menad'ın kasıklarından aşağı olan kısmını bir manto örtmektedir, arka taraftan gelen giysinin uç kısımları sağ ve sol kola bırakılmış, orada da dirsekten aşağı sarkıtılmıştır. Saçları ensede topuz yapılmak suretiyle toplanan figürün başında defne yapraklarından oluşturulmuş bir çelenk bulunmaktadır. Yüzündeki ifade anlaşılabilir kadar güçlü işlenmemiştir. Hemen onun yanında yer alan Satyr'in de CATYPOC (SATIROS) olarak başının üzerinde ismi yazıtla belirtilmiştir. Çıplak Satyr sol kolu ile vücudu arasına ucu kıvrık bir asa sıkıştırmıştır. Aynı zamanda sol kolunda leopar derisinden yapılmış mantosunu tutmaktadır. Sağ kolunu Menad'ın sırtına doğru uzatmış bacakları açık

ona doğru hamle yapar pozisyonda işlenmiş olan Satyr başında muhtemel başak yapraklarından oluşturulmuş bir çelenk taşımaktadır. Altta yer alan panoda ise panter başlı bir deniz yaratığı üzerine binen ΓΑΛΑΤΙΑ (GALATIA) adıyla belirtilmiş Nereid yer almaktadır. Galatea sarı chiton üzerine kahverengi himation giymiştir. Sol elinde başının üzerinde tuttuğu mavi şalı yaptığı hızlı yolculuk nedeniyle bu şekilde havalanmış olarak verilmiştir. Sarı, siyah ve kahverengi tesseralarla oluşturulan saçları başın arkasında bir topuzla toplanmıştır. Figürün ayaklarının altında yeşil, siyah ve gri çizgiler şeklinde oluşturulan görünüm deniz dalgalarını temsil ediyor olmalıdır.

Etimolojik bakımdan süt beyazlığını çağrıştıran bu adı taşıyan bir kişi vardır, efsanede Nereus kızlarından biri ve bazı halk efsanelerinde rol oynayan bir denizkızı tanrıçasıdır⁴⁰⁹. Ancak burada diğer katologlardan farklı olarak ilk defa chitonu üzerinde yani giyinik bir Nereid figürü ile karşılaşmaktayız.

Tarih: İ.S 3. yüzyılın ilk yarısı.

Kaynakça: Önal, Zeugma, 42–43; - Darmon, Dionysiaque, 1286, res.6; - Barbet – Monier, Peinture, 1305, res.5a.

E 23 (Lev. 22 Res. 34)

Adı: Poseidon, Okeanos ve Tethys Mozaigi.

Bulunduğu Yer: Türkiye, Zeugma, C açması, peristyl.

Ölçüler: 1.75 x 1.44 cm

Kullanılan Malzeme: Kireç taşı, mermer.

Korunma durumu: İyi korunmuştur.

Tanım: Havuz zemini olduğu tahmin edilen bu mozaikte denizlerin en önemli tanrıları tasvir edilmiştir. En dışta birbirine ters yönlü dalga motifi ile onların arasına yerleştirilmiş yeşil, sarı ve kahverengi tonlarında tesseralardan yapılan üçlü halat (saçörgüsü) bordürü ile çerçevelenmiştir. Mozaik döşemede oluşturulan kompozisyonun merkez noktasında üstte hippocampus adı verilen ön tarafı at, arkası balık olan iki denizatının çektiği arabada Poseidon görülmektedir. Sol tarafta yer alan denizatının göğüs kısmı tahrip olmuştur. Muhtemelen altın araba etkisi yaratmak için özellikle sarı tesseralar seçilmiş olmalıdır. Poseidon'un elinde

⁴⁰⁹ RE 33 (1936), 1–23, bkzn. Nereiden (Gertrud Herzog-Hauser) , 14.

üç dişli dirgen bulunmaktadır. Göğüs kısmı çıplak olarak betimlenen Poseidon'u belinden sırtına ve sol omzundan sol koluna bırakılan oldukça görkemli bir himation sarar. Mantosunun uç kısımları olduğu gibi sol kolunun üzerine bırakılmıştır ve bu kumaş parçası sol kolunu tamamen kapatmaktadır. Tanrının vücudu oldukça güçlü bir şekilde gösterilmiştir. Saçı ve sakalı iri dalgalarla işlenmiş, başı sağına doğru dönük uzaklara bakar şekilde betimlenmiştir. Mozağin alt kısmında ise yine bir diğer deniz tanrısı Okeanos ve denizlerde dişiliği sembolize eden Tethys resmedilmiştir. Sol tarafta sadece tanrı Okeanos'un göğüs kısmından yukarısı büst şeklinde işlenmiştir. Vücudunun diğer kısmı su içindedir. Sağ tarafında ejder başlı yılan vücutlu bir deniz yaratığı yer almaktadır. Bu yaratığın gövdesi tanrının sol omzundan gelerek sağ kol altına sarılmıştır. Poseidon'un da saçı ve sakalı Okeanos da olduğu gibi iri bukleler halinde verilmiştir. Başının her iki tarafında birbirine paralel olarak yapılan kısaç motifleri dikkat çekicidir. Ancak başı Poseidon'un aksine soluna dönüktür. Hemen onun yanında yer alan Tethys 'in çevresinde de sanki aynı deniz yaratığı bulunmaktadır. Deniz ejderi anlaşıldığı kadarı ile çift başlı olmalıdır. Tethys'in sırtından geçen bu ejderin diğer başı solunda görülmektedir. Tethys'in de sadece göğüs kısmından yukarısı büst şeklinde betimlenmiştir. Yanında yer alan tanrıda olduğu gibi onun da vücudunun alt kısmı suyun içinde olduğundan sanatçı tarafından özellikle büst şeklinde gösterilmiş olmalıdır. Uzun olarak işlenen yüzünde iri gözleri hüznü bir ifade ile uzaklara bakmaktadır. Saçları siyahın yoğunlukta olduğu ancak yer yer kahverengisinde kullanıldığı tasseralarla düz ve uzun olarak betimlenmiştir. Alnının bittiği yerde başının ortasında yer alan kanatlar onun denize ait olduğunu özellikle vurgular. Mozağin diğer alanları ahtapot, balık, karides gibi çeşitli deniz yaratıkları ile süslenmiştir.

Tarih: İ.S 2. yüzyıl.

Kaynakça: Ergeç-Önal-Wagner, Zeugma, 110, res.162.

E 24 (Lev. 23 Res. 35-36; Lev. 24 Res. 37-38)

Adı: Europa Mozaigi

Buluntu Yeri: Türkiye, Zeugma.

Korunduğu Yer: Gaziantep Mozaik Müzesi, Env. No.?

Ölçüler: 3,25 x 4,75 cm

Kullanılan Malzeme: Kireç taşı.

Korunma durumu: İyi korunmuştur.

Tanımı: 2000 yılında Gaziantep Müzesi tarafından yapılan kurtarma kazısında Europa Villası olarak adlandırılan evde tam olarak isimlendirilemeyen mekânda bulunmuştur. Etrafı değişik kalkanlardan ve balta motiflerinden oluşturulan genişçe bir bordürün çevrelediği ana panoda biri panter diğeri boğa başlı deniz yaratıklarına binen iki kadın figürü yer almaktadır. Bunlardan sağda bulunan boğa başlı ve yılan vücutlu deniz yaratığının üzerindeki kadın Europa olarak tanımlanmaktadır. Ancak ikonografide genellikle Europa'yı boğaların üzerinde görmekteyiz. Bundan dolayı mozağımız üzerindeki kadını da Europa olarak kabul etmek zor gözükmektedir. Kaldı ki, bilindiği gibi eğer bir kompozisyonda birden fazla Nereid varsa bunlar, boğa başlılar da dâhil olmak üzere, farklı yaratıklar üzerinde yer alırlar ve boğa başlı yaratık üzerinde oturan hiçbir zaman Europa olarak nitelendirilmez. Benzer durumun bizim mozaik üzerinde de olduğunu düşünerek, boğa başlı yaratığın üzerindeki kadını da hemen yanında işlenen gibi Nereid olarak düşünmek istiyoruz. Her iki kadın figürü de gri chiton giymiştir. Belden aşağı kısımlarını sarı-kahve bir himation sarmaktadır. Bilekleri, pazıları bileziklerle süslenmiştir. Europa himationun uç kısmını başının üzerinde tutmaktadır. Başının üzerinde adeta bir çadır gibi kabaran himation parçası pano üzerindeki balıktan da anladığımız gibi denizde geçen bu yolculuğun hızlı bir yolculuk olduğuna işaret etmektedir. Europa'nın sağında bulunan diğer kadın figürü bir nereid olmalıdır. O da panter başlı, kanatlı bir deniz yaratığına binmektedir. Sağ dirseğini denizpanterine dayayan nereid üzgün bir yüz ifadesi ile uzaklara bakar şekilde betimlenmiştir. Yanlarda serbest kalan dalgalı kumral saçları başında bir bantla sıkıştırılmış ve arkada bağlanmıştır. Sağ bileğinde ve her iki pazısında bilezikler vardır. Bu katalogda da yer alan figürlerin giyimli olması bize Zeugma'da Nereidler'in giyimli olarak da işlenebildiğini göstermektedir. Bunun nedeni olarakta sipariş veren kişinin isteği ya da usta tercihi gösterilebilir.

Tarih: İ.S 2–3. yüzyıl.

Kaynakça: Önal vd, Belkis-Zeugma, 178-183.

E 25 (Lev. 25 Res. 39–40)

Adı: Okeanos ve Tethys Mozaïği.

Buluntu Yeri: Türkiye, Zeugma.

Korunduğu Yer: Gaziantep Mozaik Müzesi, Env. No: ?

Ölçüler: 1.50 x 3.30 m.

Kullanılan Malzeme: Kireçtaşı, mermer.

Korunma durumu: Çerçeve tasarımındaki küçük bozulmalar dışında, iyi korunmuştur.

Tanım: Okeanos Villası'nın *peristylli atriumunda* yer alan sığ bir *implivium* döşemesi olan mozaik üzerinde Tethys ile Okeanos yer almaktadır. Her ikiside büst şeklinde gösterilmişlerdir. Resim alanının sol tarafında yer alan Tethys, koyu siyah saçları ve onların arasında yer alan büyük kanatlarla betimlenmiştir. Alışlageldiği üzere ismini belirten bir yazıt mevcut değildir. Boynuna dolanan ejderin başı sağ tarafta bulunan Okeanos'a doğrudur. Tanrının saç ve sakalı iri bukleler halinde işlenmiştir. Saçlarının ortasında yengeç kısılcına benzer çıkıntılar mevcuttur. Tanrının sol omzundan yukarı doğru yükselen nesne muhtemelen bir dümen olmalıdır. Zira resim alanının bu kısmı tahrip olduğundan bu tahminde bulunmaktayız. Her ikisinin başının arasında bir balık betimi bulunmaktadır.

Tarih: İ.S 2. ya da 3. yüzyıl.

Kaynakça: Ergeç-Önal-Wagner, Zeugma, 108, res. 158; Önal vd, Belkıs-Zeugma, 80–85.

E 26 (Lev. 26 Res. 41)

Adı: Marine sahneli Mozaik

Buluntu Yeri: İtalya, Ostia, Dioscurlar Evi.

Korunduğu Yer: in situ

Ölçüler: 10m x 10,50m

Kullanılan Malzeme: Kireçtaşı, mermer.

Korunma durumu: İyi korunmuştur.

Tanım: Ostia'da Dioscurlar evinde bulunan döşeme oldukça büyük ebattadır. En dışta ikili halat daha sonra meander motifi ile çerçevelenmiş kompozisyonun merkezinde iki Triton tarafından deniz kabuğu içinde getirilen Aphrodite yer almaktadır. Çıplak olarak betimlenen tanrıçanın sırtından aşağı doğru uzanan bir mantosu bulunur. Her iki eliyle saçlarının uçlarından tutmuş yukarı doğru kaldırmaktadır. Tanrıçanın solunda yer alan Triton oldukça tahrip olmuştur. Ancak başının ortasından çıkan kısıkaçları ve balık kuyruğu şeklinde sonlanan

kuyruğu görülebilmektedir. Merkezdeki grubun etrafına dağılmış sıralı ve yüzleri seyirciye doğru dönük olarak yapılmış olan Triton, deniz yaratıkları ve Nereid grupları yerleştirilmiştir. Boşluklar açık zemin üzerine koyu tesseralarla yapılan yer yer dalga desenleriyle doldurulmuştur. Nereid kompozisyonunda sol üst köşede kuzu başlı deniz yaratığına ters olarak binmiş olan Nereid yer almaktadır. Nereid her iki koluyla yaratığın boynuna sarılmıştır. Arkadan verilmiş olan Nereid'in kalçalarının altını kapatan himation önde havalanarak sol omuz üzerine düşmektedir. Figürün vücudu "S" formundadır. Üstte ortada bulunan diğer gruptaki deniz yaratığı boğa formundadır. Yanında yüzer şekilde betimlenen Nereid ise tamamen çıplaktır ve sol eliyle havalandan kumaş parçasını tutarken sağ eli ilede boğanın çenesine dokunmaktadır. Saçları tepede topuz yapılmıştır. Onun sağ tarafında üst köşeye yerleştirilen Nereid ise geyik başlı deniz yaratığının üzerinde oturur. Nereid'in kalçalarından alt kısmı ve yaratığın gövedesinin bir bölümü tahrip olmuştur. Figür sağ eli ile geyik boynuzunu tutmaktadır. Onun önünde yine sırttan verilmiş boynuzlu bir deniz yaratığına binen başka bir Nereid bulunur. Sol kolunu yaratığa dayayan Nereid sağ kolunu ise yukarı doğru kaldırmıştır. Sağ alt köşede Hippocampos üzerinde oturan Nereid'in bacak kısmı tamamen eksiktir. Sol eliyle ya ne olduğu belli olmayan bir nesne ya da mantosunun ucunu tutmaktadır. Onun solunda sol elinde dümen tutan başının ortasında kıskaçları bulunan chylamisli Triton, sağ eliyle de yanındaki denizatının yularını kontrol etmektedir. Sağ alt köşede ise Tritonun tuttuğu bu denizatının üzerinde başka bir Nereid yer almaktadır. Yönü seyirciye dönük olan figür sol eli ile denizatına yaslanırken sağ elinde denizatının ağzına doğru uzatmıştır. Arkadan öne doğru gelen himation sol omuzdan aşağı bırakılmıştır. Nereid'in vücudu önden tamamen çıplak olarak işlenmiştir. Onun üst kısmında ise diğer gruplara göre daha büyük ebatta yapılmış panter başlı deniz yaratığı üzerinde Nereid yer almaktadır. Cephede çıplak tasvir edilen Nereid'in sırtından gelen mantosu sol omzuna bırakılmıştır. Sağ elini tamamen kaldırarak başını tutan figür sol dirseğini de denizpanterinin üzerinde bulunan yuvarlak bir nesneye dayamıştır. Denizpanteri ve Nereid'in başları birbirine doğru dönüktür. Dıştaki meander bordürünün içinde yer alan bu kortej yine bir çerçeve etkisi bırakmaktadır.

Tarih: İ.S geç 4. yüzyıl/ erken 5. yüzyıl

Kaynakça: Dunbabin, Mosaics, 67, res. 67; Becatti, Ostia 4, 114–23, nos.215–17, 360–1, lev. LXV, CXLIX-CLIII, CCI, CCXIV-CCXVII.

E 27 (Lev. 27 Res. 42)

Adı: Korint Mozaïği

Bulunduğu yer: Yunanistan, Korint, Roma villası.

Korunduğu yer: in situ.

Ölçüler: 1.65 m x 0.67 m

Kullanılan Malzeme: mermer, cam.

Korunma durumu: Döşeme içinde küçük alanlarda yer yer tessera kayıpları vardır.

Tanım:1934 yılında Prof. Charles H. Morgan başkanlığında kazısı yapılmış. Mozaikle döşenmiş bu büyük alan muhtemelen bir villa yapısı. Anlaşıldığı kadarıyla daha sonraki dönemlerde kiliseye dönüştürülmüş. Döşemede yer alan paneller birbirine geçmiş ikili halatlarla ayrılmış. Burada kullanılan tesseralar büyük oranda beyaz ve renkli mermerden yapılmış, ancak çeşitli renklerdeki cam tesseralarda detayları vermek için kullanmış. Köşelerinde değişik deniz yaratıklarına binmiş eroslar yer almakta. Buradaki merkez panelde panter başlı yaratıklara binen Dionysos yarı çıplak verilmiş. Tanrı araba sürücüsü gibi ayakta mozaikli evde orta odada yer alan dikdörtgen şekilde yapılmış panelde Triton üzerinde bir Nereid tasviri bulunmakta. Mozaiklerin tarihlenmesinde gökkuşağı stili önemli bir göstergedir. Parçalara ayrılmış alanlarda renklerin ustalıkla kullanımı söz konusu. Mavi-gri, mavi-siyah tesseralar, turuncu, kahverengi tesseralar içinde ustalıkla kullanılmış.

Tarih: İ.S 117-193

Kaynakça: Broneer, Corinth, 61-62, lev. XVII . 1-2; Weinberg, Corint, 113–121, lev. 53–57.

E 28 (Lev. 28 Res. 43)

Adı: Achilleus mozaïği

Buluntu Yeri: Yunanistan, Olynthus, İyi kader (Good fortune) villası,

Korunduğu Yer: in-situ

Ölçüler: ?

Kullanılan Malzeme: Çakıl taşı.

Korunma durumu: İyi korunmuştur.

Tanım: Erken dönem çakıl taşı mozaiklerden en iyi bilinen örnekler arasındadır. Panel karşılıklı her iki kısa tarafta üçer palmetle sınırlandırılmış. Resim panelinin etrafı içten dışa doğru önce küçük dönüşler yapan bitkisel bir bordürle, daha sonra meander ve son olarakta dalga motiflerinden oluşan bir kuşakla çerçevelenmiş. Solda çıplak olarak oturan Achilleus'un başının üzerinde onun isminin yer aldığı bir yazıt mevcut. Onun hemen karşısında bir chiton ve himation giymiş annesi Thetis yer alıyor. Thetis'in ismi vücudunun her iki yanında ΘΕ-ΤΙΣ olarak yazılmış. Thetis'in hemen arkasına benzer deniz yaratıklarına binmiş iki Nereid yerleştirilmiş. Nereidler'den biri elinde kalkan, diğeri ise miğfer tutmakta.

Tarih: İ.Ö 348 yıllarından daha önceye tarihlenmektedir.

Kaynakça: Salzmänn, Kieselmosaiken, 103, lev. 14, res. 88; Robinson, Olynthus, 59, lev. 16.

E 29 (Lev. 29 Res. 44)

Adı: Nereid'li mozaik

Buluntu Yeri: Yunanistan, Eretria.

Korunduğu Yer: in situ

Ölçüler: 1.57 x 0,96 m. (Nereidli panel)

Kullanılan Malzeme: Çakıl taşı.

Korunma durumu: İyi korunmuştur.

Tanım: Panelin etrafı dalga motifi ile çerçevelenmiştir. Ters olarak Hippocampus üzerine binmiş olan Nereid sol elinde bir kalkan, sağ elinde ise bir mızrak tutmaktadır. Mozaikte yoğun olarak sarı, beyaz, siyah ve hardal renkleri kullanılmıştır. Saçları toplanarak topuz yapılan Nereid'in diğeri örneklerde olduğu gibi vücudunun üst kısmı çıplak, alt kısmı ise himationa sarılı olarak verilmiştir.

Tarih: İ.Ö. 4. yüzyılın ortası.

Kaynakça: Dunbabin, Mosaics, 74–75

9.2 Hamamlar (H)

H 1 (Lev. 29 Res. 45)

Adı: Banquette

Buluntu Yeri: İsviçre'nin başkenti Zürih'de Aventicum hamamlarında bulunmuş⁴¹⁰.

Korunduğu Yer in situ

 l  ler:  l  lerle ilgili bir bilgiye ulaşılamadı.

Kullanılan Malzeme: Mermer, kireçtaşı.

Korunma durumu: Mozaikte  zellikle Nereid ve Tritonların yer aldığı kısımlar tamamen tahrip olmuştur. Kalan kısımdaki deniz yaratıkları ve figürlerin uzuvları üzerinden çizim yapılabilmektedir.

Tanım: En altta pervane şeklinde geometrik desenlerin oluşturduğu bir bordür daha sonra kalın bir meander kuşağı ve çeşitli incelikte bantların bitimine yerleştirilen piramit motif kuşağı ile çerçevelenen parçalarından olması gerekli Bu  izime göre en sağda bir deniz quadrigası bulunur bunun üzerinde muhtemel büyük deniz tanrılarının biri olmalıydı. Daha sonra bir hippocampos ve onun yanında iki eliyle birlikte deniz kabuğuna benzer bir aleti üflemek suretiyle  alan bir Triton yer almaktadır. Triton insan formuna yakın bir formda verilmiştir. En arkada ise şahlanmış bir hippocampos üzerinde ince bir giysi ile betimlenen bir Nereid bulunmaktadır. Nereid'in sağ ayağı, sol bacağı dizden yukarıya kadar ve deniz atının  n at kısmı korunabilmektedir.

Tarih: Hamamlar Claudius döneminde inş edilindiğinden mozaikler de bu tarihten olmalıdır. Mozaik kaplama Minerva Tapınağına yer elde etmek için sonraki bir tarihte kırmızı bir boya ile kaplanmış olmalıdır.

Kaynakça: Sadece denizatının  n kısmı için bkz. Rebetez, 149–154.

H 2 (Lev. 30 Res. 46)

Adı: Frigidarium mozaiği

Buluntu Yeri: İtalya, Aquileia Kenti Hamamı.

Korunduğu Yer: Lapidarie Galleries of the Museum.

 l  ler: 3,90 m x 2,85 m.

Kullanılan Malzeme: Kireçtaşı.

Korunma durumu: Panelin sol üst köşesi ve Nereid'in göğüs ve baş kısmı tamamen eksiktir.

⁴¹⁰ Henüz yayınlanmamış olan bu mozaiğin resmi Sayın M. Fuchs tarafından gönderilmiştir. Katkısından dolayı kendisine burada bir defa daha teşekkür ederim.

Tanım: Mozaikte bir pano üzerinde deniz yaratığı ile birlikte bir Nereid betimi vardır.

Paneli dışta birbirine sarılı üçlü halatla oluşturulmuş bir bordür sınırlamıştır. Oldukça tahrip olan bu panelde Nereid'in belden yukarı kısmı ve deniz yaratığının tamamı yakını eksiktir. Sadece Nereid'in başının üzerinde isminin yazılı olduğu „ΘΕΤ“ (muhtemelen Thetis) yazısı okunabilmektedir. Aslında genellikle diğer Nereidler'e göre farklı işlenen Thetis burada tipik Nereid formunda karşımıza çıkmaktadır. Ama yine de figürün üzerine ismi yazılarak özellikle işaret edilmiştir. Thetis'in çıplak olarak verilen vücudunun alt kısmını ayaklarına kadar oldukça saydam gösterilen bir giysi sarmaktadır. Bileği bilezik ile süslenmiş sağ eliyle havalanan kumaş parçasını tutar. Sol elinde ise yuvarlak şekilli bir kap bulunmaktadır. Figürlerin bacaklarının altında dalgalı olarak yapılan kısım diğer panellerle aynıdır.

Tarih: İ.S 2. yüzyıl.

Kaynakça: Labreato, Aquileia, 87–99 Pl. XL–2.

H 3 (Lev. 30 Res. 47)

Adı: Frigidarium mozaïği

Buluntu Yeri: İtalya, Aquileia Kenti hamamı.

Korunduğu Yer Lapidarie Galleries of the Museum

Ölçüler: 3,90 x 2,85 m.

Kullanılan Malzeme: Kireçtaşı, mermer.

Korunma durumu: Sağ çerçeve alanındaki bozulma dışında iyi korunmuştur.

Tanım: Büyük dikdörtgen merkezlerin üzerinde geometrik desenler yer almaktadır.

Kuzey tarafındaki döşemede deniz konusunun işlendiği üç dikdörtgen panel bulunmaktadır. Panellerin etrafı dalga motiflerinden oluşturulan bir kuşakla çerçevelenmiştir. Bu panellerden birinde bir triton ve Klymene adında Nereid yer almaktadır. Tanrıça Triton üzerine dikkatli bir şekilde uzanmıştır. Kalçalarından alt kısmını örten himation ayak bileklerine kadar uzanmaktadır. Nereid'in kolları bileziklerle süslenmiştir. Hellenistik kökenli olan Dionisiac Thiasos'dan etkilenecek oluşturulmuş bir kompozisyon olmalıdır. Triton uzaklara bakar şekilde tasvir edilmiştir.

Tarih: İ.S 2. yüzyıl.

Kaynakça: Labreato, Aquileia, 87–99 Pl. XLI–1

H4 (Lev. 31 Res. 48)

Adı: Otricoli mozaïği

Buluntu Yeri: İtalya, Otricoli Kenti Hamamı.

Korunduğu Yer Vatican Müzesi.

Ölçüler: ?

Kullanılan Malzeme: Kireçtaşı, mermer.

Korunma durumu: İyi korunmuştur.

Tanım: Otricoli’de bulunmuş, geometrik ve figürlü motiflerden oluşan, hamam yapısına ait oldukça büyük bir tessellatum döşemedir. Kompozisyonun etrafı üstte birbirine sarılı ikili halat kuşağı ile, altta ise kalın gamalı haç formunda meander kuşağı ile çevrelenmiştir. Merkezde elinde bir tepsî ve mızrak tutan adeleli vücuda sahip bir Triton bulunmaktadır. Triton’un başı üzerine binmiş olan Nereid’e doğru çevrilidir. Triton’un pazılarından tutan Nereid de adeta Hellenistik heykeller gibi iri bir vücutla betimlenmiştir. Saçları topuz yapılarak toplanan Nereid’in yüzü profilden işlenmiştir ve Tritona doğru bakmaktadır. Sol omuzundan yukarı doğru havalanan kumaş parçası oldukça dikkat çekicidir. Kalçasından altı himationa sarılı olarak verilen Nereid’in vücudunun diğer kısımları çıplaktır. Hemen bu ikilinin önünde ise tek başına keçi başlı başka bir deniz yaratığı yer almaktadır. Figürlerin bulunduğu zemin koyu ve açık renkli tesseralarla verilerek deniz etkisi yaratılmak istenmiş olmalıdır.

Tarih: İ.S 2. yüzyılın son çeyreği.

Kaynakça: Darmon, Occident, 266–319.

H 5 (Lev. 31 Res. 49)

Adı: Acholla’dan (Ras-Boutria) deniz şöleni mozaïği.

Buluntu Yeri: Tunus-Acholla (Ras-Boutria), Trajan hamamı frigidariumu.

Korunduğu Yer: Bardo Müzesi (Env. No.3593).

Ölçüler: 9,3 m x 4 m.

Kullanılan Malzeme: Kireçtaşı ve mermer.

Korunma durumu: Döşemenin üst çerçeve alanı, sol önde Hippocampus’un baş kısmı ve Nereid’in sol bacağı tamamen eksiktir.

Tanım: Merkez sahnede Kentaurlarla birlikte Dionisyac aşk sahneleri işlenmiştir. Bir araba ve arabada yer alan üç figür var. Dionysos iki Kentaurla birlikte araba kullanıyor. Dıştan içe doğru baktığımızda en dışta bitkisel bir bordür göze çarpmakta, aralarda insan başı motifleri ve ondan sonrada geometrik dişli bordür ve onunda içerisinde Tritonlar ile birlikte Nereidler bordür olarak kullanılmışlar. Merkez panonun sağında ve solunda mevsimleri refere eden iki büstlü madolyon motifi yer almakta. Sadece bir Nereid'in yer aldığı bu bordür tasarımında önde şahlanmış şekilde işlenmiş bir Hippocampos ve hemen onun arkasında bu Hippocampos'u yularından tutan bir Triton tasviri bulunmakta. Boynunda bir chylamis ile betimlenen Triton'un pelerini oldukça havalanmış olarak verilmiştir. Bu da yapılan yolculuğun çok hızlı olduğuna dair bir gösterge olmalıdır. Oldukça adeleli olarak yapılan figürün başında deniz yaratıklarına özgü olması düşünülen ancak tanımlamak kısmen zor olan çubuk şeklinde iki uzantı bulunmaktadır. Sol elinde büyükçe bir çıpa tutmaktadır. Bu Triton'un kuyruk kısmının bittiği yerde ona göre kısmen daha yaşlı yapılmış ve ayakları istakoz formunda kısaça betimlenen başka bir Triton daha yer almaktadır. Bu ikinci Triton'un da alnının ortasından yukarı yükselen çubuklar vardır, ayrıca başı çelenkle bezenmiştir. Bundan başka vücuduna çapraz olarak astığı başka bir çelenk daha vardır. Sağ elinde meşale tutan figür sağ elini ise tepsi taşır gibi havaya kaldırmıştır ve elinde bir sepet taşımaktadır. Triton'un yılan şeklinde giden vücuduna bir Nereid oturmuştur. Sağ eliyle Triton'dan destek alan Nereid sol eliyle balık kuyruğu gibi görünen Triton'un kuyruğunu tutmaktadır. Nereid'in başında çelenk bulunmaktadır. Çıplak olarak işlenen vücudunun üst kısmında aşağıda kasıklarını ve bacaklarını örten himationun uçları boyundan geçirilerek her iki yanda serbest olarak bırakılmıştır. Her iki kolunda üst kısımda bilezikler bulunmaktadır. Nereid'in yüzü şaşkın bir ifadeyle uzaklara bakar şekilde betimlenmiştir. Zeminde deniz dalgasını göstermek amacıyla koyu renkli tesseralarla dalga motifleri oluşturulmuştur.

Tarih: İ.S 2. yüzyılın ortaları.

Kaynakça: Picard, Thiase Marin, 95-151; Parrish, Season Mosaic, 85-87, res. 2-3

H 6 (Lev. 32 Res. 50-51)

Adı: Balıkçılar ve deniz canlılarına binmiş Nereidler.

Buluntu Yeri: Tunus, El Ouara hamamları.

Korunduğu Yer: Archaeological repository of Sbeitla.

Ölçüler: 2,00 m x 1,00 m.

Kullanılan Malzeme: Kireçtaşı ve mermer.

Korunma durumu: İyi korunmuştur.

Tanım: Figürlü panellin etrafı, siyah renkli tasseralarla meydana getirilen, bantların arasına yerleştirilen ve birbirleri ile bağlantılı, üzeri yaprak formlu kıvrık dallarla oluşturulan bitkisel bir bordürle sınırlanmıştır. Oldukça büyük olarak yapılan bu döşemede kayıklar içerisinde balık tutmaya çalışan balıkçılar ve onların etrafında çok sayıda deniz canlıları işlenmiş, ayrıca deniz yaratıkları üzerinde betimlenen Nereidler yer almaktadır. Nereidler giysisiz tamamen çıplak olarak işlenmişlerdir. Nereid figürlerinin vücut oranları oldukça ilginçtir. Gövdeye göre kısa bacaklar, şişkin bir göbek, gövdeye oranla hayli büyük olan baş ve uygunsuz kabarık saçlar ya özellikle tercih edilmiştir, ya da sanatçının mevcut yeteneğinden kaynaklanmaktadır. Sol alt köşede yunus balığına binen figür balığın ağzından uzanan solungaç kısmından tutunmaktadır. Sağ elinde ise oldukça büyük bir balığı kuyruğundan tutmuştur. Saçlarının bir kısmı tepede toplanmış, bir kısmı ise arkada serbest bırakılmıştır. Her iki bileğinde ve pazısında bilezikler vardır. Sağ üst köşede yer alan diğerlerine göre daha sarışın olan Nereid deniz geyiğinin üzerinde sağ eliyle onun boynuzundan tutar şekilde işlenmiştir. Tamamen çıplak olarak gösterilen bu figürün de kollarında, kulaklarında ve boynunda takılar bulunmaktadır. Hemen onun altında yer alan Nereid boğa başlı bir deniz yaratığı üzerinde denge sağlamaya çalışır bir pozisyonda işlenmiştir. Sağ eliyle boğanın boynuzunu tutarken aynı zamanda yanlara açılan her iki eliyle başının üzerinde havalanan kumaş parçasını tutmaya çalışmaktadır. Boynunda uzun haç motifi bulunan bir kolye taşımaktadır. Saçlarının bir kısmı tepede bant ile toplanmış kalan kısmı ise arkaya serbest bırakılmıştır. Mozağin genelinde, arka planda denizde yer alan balık, istiridye vb. deniz canlıları yoğun bir şekilde vurgulanmıştır.

Tarih: İ. S 6–7. yüzyıl.

Kaynakça: Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 539, res. 418–420

H 7 (Lev. 33 Res. 52)

Adı: Denizaslanı üzerinde oturan Nereid mozaïği.

Buluntu Yeri: Tunus, Sidi Ghrib, hamam yapısı.

Korunduğu Yer: in situ.

Ölçüler: ?

Kullanılan Malzeme: Kireçtaşı.

Korunma durumu: Apsis formunda olan mozaik üzerinde şerit halinde bozulmalar mevcuttur. Panoda yer alan büyük çatlaklar dışında iyi korunmuştur.

Tanım: Panonun etrafını çeviren herhangi bir bordür tasarımı sözkonusu değildir. Mozaik yapımında beyaz, yeşil, krem, kahve, siyah renkli tesseralar tercih edilmiştir.

En altta aslan başlı bir deniz yaratığına binmiş olan Nereid'in üst kısmı çıplak, alt kısım ise kasıklarından başlamak üzere himationa sarılı olarak betimlenmiştir. Sol elinde baş ve işaret parmakları ile bir yaprak tutan figür, sağ elini deniz yaratığının üzerine koymuştur. Hemen Nereid'in başının üzerinde birbirine zıt yönde yapılmış bir Hippocampos ve panter başlı iki deniz yaratığı bulunmaktadır. Panter başlı deniz yaratığı üzerinde elinde balık tutan bir Eros vardır. Sahnenin denizde yer aldığını ima etmek amacıyla sık sık boşluklara yerleştirilen balık motifleri göze çarpmaktadır. Beyaz tesseralarla işlenen arka planda görülen çizgiler deniz dalgası anlamı taşıyor olmalıdır.

Tarih: İ.S geç 4. yüzyıl.

Kaynakça: Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 536, res. 333.

H 8 (Lev. 34 Res. 53)

Adı: Marine korteji. Neptun ve Amymone'nin evliliği mozaïğinden detay.

Buluntu Yeri: Tunus, Sidi Ghrib hamamlarında bulunmuş.

Korunduğu Yer Carthage Müzesi, Env. No.

Ölçüler: 5.10 m uzunluğunda.

Kullanılan Malzeme: Kireçtaşı.

Korunma durumu: Panoda yer alan büyük çatlaklar dışında iyi korunmuştur.

Tanım: Panonun etrafını çeviren herhangi bir bordür tasarımı sözkonusu değildir. Neptun ve Amymone'nin evliliği mozaïğinden detay olarak işlenen kısımda denizde yaşayan mitolojik yaratıkların korteji konu alınmıştır. Beyaz tesseralarla

işlenen arka planda çizgiler vardır. Döşemede yeşil, krem, kahve, beyaz, siyah renkler kullanılmıştır. Panonun alt sağ kısmında elinde bereket boynuzu tutan bir Triton vardır. Hemen onun sağında da panter başlı deniz yaratığına binmiş bir Nereid bulunmaktadır. Nereid'in yine klasik olduğu üzere, üst kısmı çıplak olarak verilmiştir. Pazılarında ve boynunda değişik takılar bulunmaktadır. Bu grubun üzerinde solda alttakine göre sakallı ve oldukça yaşlı olarak verilmiş kanatlı ikinci bir triton daha bulunmaktadır. Triton sağ elini yukarı kaldırmış sol elinde ise çanak formlu büyük bir kap ya da anlamlandıramadığımız başka bir nesne tutmaktadır. Onun sol tarafında geyik başlı deniz yaratığı üzerinde betimlenen Nereid sol eliyle Eros olması muhtemel ancak kanatları olmayan küçük bir çocuk figürüne bazı nesneler yedirmektedir. Sağ elinde küçük bir kap tutan Nereid'in de alttaki diğer figür gibi vücudunun üst kısmı çıplak, kasıklarından aşağısı ise himationa sarılı olarak verilmiştir.

Tarih: İ.S geç 4. yüzyıl.

Kaynakça: Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 536, res. 332.

H 9 (Lev. 34 Res. 54, Lev. 35 Res. 55 – 56)

Adı: Neptün mozaikinden detay, deniz yaratıkları üzerinde Nereidler ve Nymphe.

Buluntu Yeri: Tunus, Sidi Ali Nasrallah Hamamları.

Korunduğu Yer: İn situ.

Ölçüler: ?

Kullanılan Malzeme: Kireçtaşı.

Korunma durumu: İyi korunmuştur.

Tanım: Merkezde sekizgen bir çerçeve içine sol elinde üç dişli yapasını tutan Poseidon'un yerleştirildiği mozaikte, Poseidon'un etrafında dikine yerleştirilmiş kare çerçeveler içinde suyla ilgili betimler bulunmaktadır. Poseidon'un bulunduğu çerçevenin etrafında; Okeanos başı, değişik deniz yaratıkları üzerinde gösterilen Nereidler ve Nympheler olmak üzere sekiz farklı figür bulunmaktadır. Döşemede yer alan çerçevelerin etrafında oluşturulan eşkenar dörtgen ve üçgen formların etrafı ikili halat kuşağından oluşturulan bir çerçeve tasarımı ile kuşatılmıştır. Dikey olarak yerleştirilen üst panoda panter başlı bir deniz yaratığı üzerinde üst kısmı tamamen çıplak, kalçadan altı ise bir himationa sarılı Nereid betimi yer almaktadır. Sol kolunu yaratığın başına dayayarak tutan Nereid sağ elinde bir

phiale tutmaktadır. Tethys'in birçok betiminde olduğu gibi bu Nereid'in de başının ortasında kanatlar bulunmaktadır. Hemen yarattığın vücudunun altında kabuklu bir deniz canlısı betimi yer almaktadır. Nereid'in bulunduğu panonun altında ise bir Nymph'e'nin betimlendiği pano vardır. Bu panoda da figür dikey kare çerçeve içine yerleştirilmiştir. Nymph'e'nin kostümü de Nereid'in kostümünde olduğu gibi vücudunun alt kısmını ve sırtını örtmektedir. Nymph'e bir su kaynağının içinde betimlenmiştir. Sol dirseğini dayadığı formu net anlaşılamayan pişmiş toprak kap içinden su akmaktadır. Sağ eli ilede yine içinde su bulunan kaptaki suyla uğraşmaktadır.

Tarih: İ.S 4. yüzyıl.

Kaynakça: Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 539, res. 406–407

H 10 (Lev. 36 Res. 57)

Adı: Tethys mozaïği

Buluntu Yeri: Türkiye, Antiocheia, F hamam yapısı.

Korunduğu Yer: Antakya Müzesi, Env.No: ?

Ölçüler: 6.60 x 6.20 m.

Kullanılan Malzeme: Kireçtaşı, mermer, yer yer siyah, beyaz, turuncu cam.

Korunma durumu: Çerçeve alanı tamamen eksiktir.

Tanım: Döşemede sekizgen içine yerleştirilmiş Tethys büstü bulunmaktadır. Tethys'in sağında ismini gösteren bir yazıt mevcuttur. Tanrıçanın koyu siyah saçları arasında büyük kanatlar yer almaktadır. Büstün çevresine arka planda kalacak şekilde büyük balıklar yerleştirilmiştir. Tanrıçanın göğsünden sol omzuna doğru uzanan bir dümen betimi bulunmaktadır. Mozaikle ilgili herhangi bir konteks buluntu yoktur.

Tarih: İ.S 325–350

Kaynakça: Priceton Bulletin (1939) 14, fig.3; AMP, 258, levha.LXIIa; - Wages, Tethys, 119-128; - Campbell, Antioch, levha. 142.

H 11 (Lev. 36 Res. 58; Lev. 37 Res. 59)

Adı: Deniz Şöleni parçası

Buluntu Yeri: Türkiye, Antiocheia, E hamamı.

Korunduğu Yer Antakya Müzesi. İlk panel Env. No.825, ikinci panel Env. No. 829

Ölçüler: I. Panel: 1.45 m x 3.45 m II. Panel: 1.50 m x 3.30 m.

Kullanılan Malzeme: Kireçtaşı.

Korunma durumu: Panel içinde değişik alanlarda tessera kayıpları vardır.

Tanım: Antiocheia’da E hamamında benzer tarzda olan iki panel söz konusudur. Bu yapı birçok odasında birbiri ile çağdaş birçok mozaik barındırmaktadır. Bu döşemeler ana sosyal salonlardan olan frigidariumu sıcak odalardan ayırmaktadır. Bu hamamın dekorasyonunda Triton ve Nereidler’e yer verilmiştir. Her iki panelde de Tritonlar tarafından taşınan Nereidler yer almaktadır.

I. Panel: Üzerinde Nereid ve Tritonlar’ın yer aldığı dördüncü sahne oldukça iyi korunmuş. Tritonlar Nereidler’in solunda yer almakta. Panelde yer alan Nereid ve Tritonlar’ın isimleri hemen başlarının üzerinde belirtilmiş. Soldaki triton ΓΑΛΕΟC (Galeos) un başının üzerinde iki tane istakoz kısıkaçı bulunmakta. Sol kalçası üzerinde ΘΕΡΟΥCΑ (Pherousa) isimli bir Nereid taşımakta. Nereid’in başı Triton’a doğru dönük sol elinde yuvarlak kırmızı renkli iki objenin bulunduğu bir tepsi taşımakta. Döşemenin sağında bulunan çiftten tritonun adı ΘΟΡΚΥC (Phorkys) ve Nereid ΔΥΝΑΜ (Dynamene). Tritonun elinde büyük bir meşale bulunmaktadır. Triton başını sol tarafa üzerinde oturan Nereid’e doğru çevirmiştir. Nereid’in sol kolu üzerinde iki bilezik mevcuttur. Saçlarının bir kısmı tepede toplanıp kurdele ile bağlanmış, saçın diğer kısmı ise omuzlarının üzerine bırakılmıştır.

II. Panel: Diğer panelde olduğu gibi burada da Nereid taşıyan iki triton mevcuttur. Soldaki tritonun adı ΑΓΡΕΥC (Agreus), bir hayvan postu giyinmiş ve elinde bir tepsi tutmakta yüzü olduğu gibi kayıp, başının üst kısmında iki tane yengeç kısıkaçı taşımaktadır. Onun üzerinde oturan Nereid’in adı ΚΥΜΟΔΟ / ΚΕ (Kymodoke) ya da Kymothoe de olabilir, yalnızca sol bacağını örten kırmızı bir manto giymiş, başının üzerinde çok renkli bir örtü balon gibi havalanmış. Sağda yer alan tritonun adı ΠΑΛΕΜΩΝ (Palaimon), Nereid ΑΚΤΕΗ (Aktaia) ile birlikte. Aktaia ismi deniz kıyılarından birinden türemiş olmalıdır. Diğer Nereid gibi onunda başının üzerinde çok renkli bir örtü havalanmıştır.

Tarih: İ.S 305–350.

Kaynakça: Campbell, Antioch, 8-9, levha 14, 17-19; - Dawney, Syria, 205; - Levi, Antioch, 260, fig. 100–102, levha. LXIIb, LXIIIa-d, CLXIIIb-CLXV; -Cimok, Corpus, 222–223.

H 12 (Lev. 37 Res. 60)

Adı: Galateia Mozaiği

Buluntu Yeri: Türkiye, Antiocheia, E Hamamı,

Korunduğu Yer: Antakya müzesi, Env. No. 830

Ölçüler: 1.40 m x 2.00 m

Kullanılan Malzeme: Kireçtaşı, mermer.

Korunma durumu: Bu döşemede hamamın kuzeybatı panelinin sağ köşesi korunabilmiş diğer alanlar tamamen tahrip olmuştur.

Tanım: Nereid ve Triton alayının betimlendiği bu döşemede, Nereid ΓΑΛΑΤΙΑ (Galateia) ve Triton ANABHCINHOC (Anabesineos) tasvir edilmiştir. Sol tarafta bulunan diğer çift ellerinde içinde çelenk bulunan tepsi taşımaktalar. Başlarının üzerinde IOC, A yazıt parçası sol tarafta ΔΩ harfleriyle devam etmekte bu yazıda Nereid'in adı olmalıdır.

Triton'un başının üzerinde yengeç kısıkaçları mevcut, kuyruğu balık kuyruğu şeklinde sonlanmaktadır. Galatei'nin sağ kolunda bilezikler mevcut. Üzerindeki örtü sarı ve kırmızı renklindedir. Galateia gibi isimlerde doğrudan mitoloji ile ilgili isimler olarak gösterilmektedir. Onun ismi deniz dalgası ile köpüren süt renginden oluşmuştur⁴¹¹.

Tarih: : İ.S 305–350.

Kaynakça: Campbell, Antioch, 9, levha 17-19; -Dawney, Syria, 205; - Levi, Antioch, 260, fig. 100–102, levha. LXIIb, LXIIIa-d, CLXIIIb-CLXV.

H 13 (Lev. 38 Res. 61)

Adı: Neptün Hamamı Mozaiği

Buluntu Yeri: İtalya, Ostia.

Korunduğu Yer: in situ

Ölçüler: 18,10 x 10,40 m.

Kullanılan Malzeme: Kireçtaşı, mermer.

⁴¹¹ RE 33 (1936), 1–23, bkzn. Nereiden (Gertrud Herzog-Hauser) , 14.

Korunma durumu: İyi korunmuştur.

Tanım: Siyah-beyaz mozaik tekniği Ostia'da çok ilgi görmüş ve yaklaşık bir yüzyıl kadar önemini hiç kaybetmemiştir. Mozaik siyah kalın bir bantla çerçevelenmiştir. Neptün hamamında yer alan bu mozaik, döşemenin merkezinde elinde yabası ise deniz quadrigasına binmiş tanrı Neptün'ü görmekteyiz. Yukarıda havalanan himation tanrının yanlara doğru açık olan iki koluna birden dolanmıştır. Sağ eliyle dört denizatının da yularlarını tutar. Aslında denizatlarına binmekten çok onları kontrol eder pozisyonundadır. Bacaklarına denizatlarının yılan şeklinde devam eden uzuvları sarılmıştır. Yeleleri, başları ve ayakları oldukça hareketli verilen atlardan ayrıca tanrının havalanan mantosundan anlaşıldığı kadarı ile yapılan yolculuk oldukça hızlı olmalıdır. Atların üzerinde bir ıstakoz iki balık ve bir tane yunus balığının üzerinde duran Eros betimi yer almaktadır. Eros yunus balığını ağzından çıkan bir iple kontrol etmektedir. Sağ eliyle yunus balığının ipini tutarken sol elinde de tanımlanması zor kırbaç benzeri bir nesne tutmaktadır. Atların hemen altından sağ taraftan başlayarak bir yunus balığı, daha sonra yüzen bir erkek betimi ve yunus balığı üzerine binmiş yukarıdaki gibi sağ eliyle yunusun ağzından çıkan ipi kontrol eden ve sol eli ile de bir nesne tutan Eros betimi yer almaktadır. Hemen onun önünde yine bir başka yüzen erkek daha bulunur. Bu kompozisyonun yan taraflarına dikey olarak yerleştirilmiş biri sağlam diğeri tahrip olmuş deniz yaratıkları üzerinde iki Nereid betimi bulunur. Bunlardan sağlam olan sağ taraftaki keçi başlı bir deniz yaratığı üzerine yaslanmış bir şekilde işlenmiştir. Sol bacağını örten himationu arkadan öne doğru getirilmiş ve Nereid'in sol eli ile tutulmaktadır. Oldukça hareketli olarak verilen saçları arkada toplanmıştır. Nereid'in sağ ve sol pazısında ikişer tane bilezik bulunmaktadır. Sol tarafta bulunan grupta ise sadece boğa başlı deniz yaratığı görülür, boğanın vücudu tamamen tahrip olduğu için olması gereken Nereid betimide seçilememektedir. Tüm bu figürlerin etrafını bir bordür gibi çepeçevre saran, Triton ve değişik deniz yaratıklarından oluşan sınırlama şekli oldukça ilginçtir. Bu alayda keçi, panter, geyik, koçbaşı yaratıklar ve panelin sadece üst ve alt orta kısmına yerleştirilen iki Triton yer almaktadır. Bunlardan üstte betimlenen Triton genç, alttaki ise daha yaşlıdır.

Tarih: İ.S 139.

Kaynakça: Dunbabin, mosaics, 63, fig.62; - Clarke, Black and White, 26–9, 69–73, 93.100 no.30; -Becatti, Ostia 4, 47–52, nos. 69–72, pls. CXI, CXXIV-CXXXVI; - Blake, Roman Mosaics, 146–147, lev.34. - Sydow, Ostia, 340–415.

H 14 (Lev. 38 Res. 62)

Adı: Büyük salon mozaïği.

Buluntu Yeri: Yunanistan, Istmia, Antik tiyatronun kuzey batısındaki Roma hamamında oda dört olarak isimlendirilen mekânda bulunmuş.

Korunduğu Yer: 1980 yılında üzeri kumla kapatılarak in-situ korunmaya çalışılmış ancak şuan nerede olduğu ve nasıl korunduğu hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadı.

Ölçüler: 20.20 x 7.80 m

Kullanılan Malzeme: Çakıltası.

Korunma durumu: İyi korunmuştur.

Tanım: Oldukça iyi durumda korunan bu mozaïğin yüzeyi köşelerde kare ortada ise dikdörtgen panellere bölümlenmiştir. Her panelin etrafı geometrik desenler, dikdörtgen çerçeveler içinde oluşturulmuş eşkenar dörtgen formlarıyla çevrelenmiştir. Ayrıca köşedeki kare panellerin içi de geometrik motifle doludur. Merkezdeki figürlü kısma iki panel yerleştirilmiş ve her biride Tritonlar'ın üzerinde uzanan Nereidler tasvir edilmiş. Merkezde bulunan Nereid–Triton ikilisinin kuzeyde olanının yönü sola doğrudur. Güneyde olanın ise sağa yöneldiği görülmektedir. Sol tarafta ve yönü sola doğru olan bir yunus balığı üzerinde Eros betimi vardır. Her iki bölümde de Tritonlar'ın ellerinde tuttuğu nesne farklıdır. Kuzeydeki panelde sağ elinde bir balık, sol elinde ise asa şeklinde ucu iç bükey bir nesne tutarken, güney panelde Triton'un elinde kalkan şeklinde bir nesne vardır. Nereidler'in pozisyonları da birbirine benzer durumdadır. Üst panelde yer alan Nereid sağ elini başının üzerinden gelen kumaş parçasını tutarak Triton'a dayamıştır, sol eli ise yukarı doğru kalkmış kumaş parçasını tutar şekilde tasvir edilmiştir. Nereid'in saçları önden geriye doğru taranarak arkada toplanmıştır. Tritonun ayaklarının altında ve kuyruğunun yanında oldukça büyük boyutlarda yapılmış balıklar yer almaktadır. Alt orta panelde ise çıplak olarak verilen Nereid sağ eliyle yukarıda sol tarafından gelen himation parçasıymış gibi görünen kumaşı tutmaktadır. Sol elini tritonun sağ omzuna doğru uzatmıştır. Kalçadan aşağısı

bileklerine kadar olan kısım manto ile örtülüdür. Bu panelde yer alan triton elinde büyük yuvarlak kalkan olması muhtemel bir nesne tutmaktadır. Eğer elindeki kalkan ise Akhilleus’a silah teslimi konusu işlenmiş olabilir. İkisinin sol tarafında ayakta yunus balığı üzerinde işlenmiş bir eros betimi yer alır. En altta ise ahtapot ve değişik balık türleri belli bir düzen takip etmeksizin panoya yerleştirilmiştir.

Tarih: İ.S 2. yüzyılın ortası ya da 2. yarısı.

Kaynakça: Dunbabin, Mosaics, 211, res. 223; Packard, Isthmia, 326–46, lev. 97–101; Waywell, Greece, 48, res. 25; Gregory, Isthmia, 287 vd. Fig. 5.

9.3 *Nympheumlar (N)*

N 1 (Lev. 39 Res. 63)

Adı: Neptün Çeşmesi Mozaïği.

Buluntu Yeri: Cezayir, Cherchel Müzesi⁴¹².

Korunduğu Yer: Cezayir, Cherchel Müzesi.

Ölçüler: Uzunluk: 2.30 m, yükseklik: 0.90 m.

Kullanılan Malzeme: Kireçtaşı, mermer.

Korunma durumu: İyi korunmuştur.

Tanım: Cherchel müzesi avlusunun kuzey kısmında bulunuyor. Yarım daire formunda, antik bir çeşmenin duvarı üzerine işlenmiş. Kompozisyon güzel bir meyveli çelenkle çerçevelenmiş. Muhtemelen bir Roma villasına ait olmalı. Mozaikte, siyah,beyaz, krem, kahve, açık ve koyu mavi, yeşil renkli tesseralar kullanılmıştır. Merkezde bir hippocampos üzerinde Neptün tasviri yer alıyor. Tanrının her iki tarafında suyun içinde yüzer tarza işlenmiş Nereidler bulunmakta ve onlara doğru yüzen iki yunus balığı ile sahne sonlandırılmış. Diğer katalog örneklerinde olduğu gibi burada da çizgiler şeklinde verilen hatlarla su tasviri özellikle vurgulanmaya çalışılmış.

Tarih: İ.S 2-3 yüzyıl.

Kaynakça: Stern, Cherchel, 286, res.1.

N 2 (Lev. 39 Res. 64)

Adı: Sütunlu çeşme mozaïği

⁴¹² Müze olarak kullanılan mekânın bahçesinde yer alan çeşme yapısını kaplayan bir mozaiktir.

Buluntu Yeri: İtalya, Pompeji, Neptün ve Amphitrite evinin avlusu Nymphæum süslemesi.

Korunduğu Yer: İn situ.

Ölçüler: ?

Kullanılan Malzeme: Doğal taş ve cam tessera.

Korunma durumu: İyi korunmuştur

Tanım: Özel bir villanın tam ortasında bulunan ve üzerindeki nişin mozaik ile kaplandığı nymphæum oldukça ilgi çekicidir. Nişler arasındaki dikey panellerde bulunan “kantharoi” lerden asma dalları çıkmaktadır. Çerçeve çalışması mimari ve bitkisel motiflerle kombine edilmiştir. Çerçevelerde büyük ölçülü tessera kullanılmıştır.

Tam ortaya gelecek şekilde yerleştirilen ve tipik Nereid formunda işlenmiş Nymphæ figürü, aynı zamanda da bir deniz kabuğu içinde yanında Eroslarla Aphrodite’yi anımsatmaktadır. Hemen Nymphæ olarak betimlenen figürün altında vücudunun üst kısmı beline kadar görülen başının üzerinde havalanan bir şal benzeri kumaşla tasvir edilen çıplak kadın figürünü Nereid olarak tanımlayabileceğimiz gibi kuşkusuz bir çeşme yapısında bulunmasından dolayı Nymphæ olarak tanımlamak ta olasıdır. Merkez nişin diğer tarafında yer alan uzun panellerde av sahnesi konu edilmiştir. Yeşil ve koyu mavi olarak işlenmiş zemin üzerinde av köpekleri geyikleri takipte betimlenmiştir. Bu sahnenin üzerine yerleştirilmiş ağır bir girland vardır. Bunlara yakın diğer duvarda merkez panelde ise Neptün ve Amphitrite ayakta durmaktadır.

Tarih: İ.S. 1. yüzyılın 2. çeyreği

Kaynakça: Dunbabin, Mosaics, 244, res.258; Joly, Mosaïque, 63–9, res. 2,27–8,32; Sear, Roman Wall, 71–2 no.32, lev.18–19,1; Jashemski, Gardens, 242 no.504, fig. 279.

9.4 Mezar (M)

M 1 (Lev. 40 Res. 65- 66)

Adı: Anamur Nekropol Mozaiği

Buluntu Yeri: Türkiye, Anemurium, A II 14 mezarı.

Korunduğu Yer: İn situ.

Ölçüler: 3 x 5,20 m.

Kullanılan Malzeme: Duvarlar kaba bir harç tabakası ile kaplanmış, onun üzerinde ince bir sıva mevcut, saç ve yüzlerde kullanılan cam tesseraların çoğu kayıp, diğer kısımlarda kireç taşı.

Korunma durumu: Neredeyse tamamen yakını tahrip olmuştur.

Tanım: Çok kötü korunmuş bu duvar mozağini olduğundan iyi bir şekilde tanımlamak olanaksız. Seçilebildiği kadarı ile olasılıkla bir deniz yaratığı üzerinde Nereid betimi söz konusudur. Korunan izlerden anlaşılabilirdiği kadarı ile Nereid $\frac{3}{4}$ cepheden oturur şekilde betimlenmiştir. Sağ kolu dirsekten kırılmış, sağ eli ön yukardadır. Solu ise yan aşağı doğru bırakılmıştır. Çizim olarak tanıdığımız örneğimizin üzerinde giysi olup olmadığı tam anlaşılamıyor. Ancak boynunda göğüslerin arasına inen bir kolye bulunmaktadır. Başı sağına doğru çevrilmiştir, olasılıkla bakışlar sağ eline doğrudur. Alın üzerinden arkaya doğru taradığı saçlar başın arkasında toplanarak, oradan arkaya doğru örgüler şeklinde uçmaktadır.

Tarih: Korunma durumları tam tarihlemeye elverişli değil, ancak İ.S 2. ya da 3. yüzyıla ait olmalı.

Kaynakça: Rosenbaum, Anamurium, 25–26, lev. XXXIV 1–2.

9.5 Kilise (K)

K 1 (Lev. 41 Res. 67)

Adı: Salamanios imzalı ve Thalassa büst mozağı.

Buluntu Yeri: Ürdün, Madaba, Apostles kilisesi.

Korunduğu Yer: İn situ.

Ölçüler: 10.50 m x 5.60 m, madalyon çapı; 2.20 m.

Kullanılan Malzeme: Kireçtaşı.

Korunma durumu: İyi korunmuştur.

Tanım: Madaba, Arabia eyaletinin sınırları içinde bulunan en önemli mozaik üretim merkezidir. Mozaik üzerindeki yazıtlarda bu merkezdeki atölyeler de sıklıkla verilmekteydi. Bu merkezde üretimin aktif olarak başladığı dönem olarak İ.S V. yüzyılın ikinci yarısı verilmektedir. Bu dönem İ.S VI. yüzyılın ortalarına kadar

devam etmiştir. Bir kilise döşemesi olarak kullanılan bu kompozisyonun merkezde yer alan madalyon içinde ΘΑΛΑΚΑ (Thalassa) betimi yer almaktadır. En dışta mozaïği kenger yapraklarından oluşan bir bordür çevirmektedir. Madalyonun etrafı, ortada değişik meyva ve çiçekler olacak şekilde birbirine sırtını dönmüş veya yüzyüze bakan kuş grupları ile doldurulmuştur. Thalassa figürünün vücudunun göğüsten aşağısı suyun içinde olduğu düşünülerek betimlenmemiştir. Sağ eli yukarıya doğru kaldırılarak seyirci selamlanmaktadır. Sol omuzunun arkasında diğer Tethys büst mozaiklerinde gördüğümüz dümen benzeri bir motif yerleştirilmiştir. Etrafı altı balık tarafından doldurularak deniz etkisi şiddetle vurgulanmak istenmektedir. Her ne kadar figürün adı ve tarihi farklı olsada, tipik Roma mozaiklerinde görülen Tethys betimlerinin döneme adapte edilerek kullanımından başka bir durum söz konusu değildir.

Tarih: İ.S 578–579

Kaynakça: Dunbabin, Mosaics, 199–200, res.212.

9.6 Bilinmeyenler (B)

B 1 (Lev. 41 Res. 68)

Adı Beni-Ahmad, Kala mozaïği

Buluntu Yeri: Bilinmiyor.

Korunduğu Yer Cezayir Müzesi, Env. No: 328.

Ölçüler: ?

Kullanılan Malzeme: ?

Korunma durumu: Panelin sağ üst köşesindeki tahribat dışında oldukça iyi korunmuştur.

Tanım: Kataloğun kaynakça kısmında belirtilen makalede Siren olarak tanımlanmış kadın figürü, dikkatli incelendiğinde bize sadece Nereid figürlerini çağrıştırmaktadır. Paneli dışta oldukça görkemli bir bitkisel bordür çevrelemektedir. Beyaz olarak yapılan arka zeminde bitkisel bördürün içinde kalacak şekilde yerleştirilen ince bir bant kuşağı ile ikinci bir çerçeve daha mevcuttur. Çerçevenin tam ortasına yerleştirilen Hippocampus üzerindeki Nereid kısmen çıplak olarak verilmiştir. Kasıkları ve bacağına sadece bir kısmını örten

himationu arka sağından gelerek başının üzerinde havalanmış bir şekilde yapılmıştır. Nereid sol eliyle havadaki himationu tutmaktadır. Dalgalı saçları ortadan ikiye ayrılmış ve muhtemelen arkada topuz yapılmıştır. Nereid'in vücut hareketine dikkatli bakılırsa denizatına binmekten çok yaslanmış gibi görünmektedir. Arka planda açık zemin üzerinde oluşturulan koyu renk çizgi ve balık motifleriyle deniz yolculuğu özellikle vurgulanmaktadır. Denizati yeşelleri ve tüm vücut detaylarıyla oldukça özenli işlenmiş yılan şeklinde devam eden vücudu tüm deniz yaratıklarıyla olduğu gibi balık kuyruğu ile sonlandırılmıştır.

Tarih: İ.S 4. yüzyıl.

Kaynakça: Stern, Cherchel, 298, res.18.

B 2 (Lev. 42 Res. 69-70)

Adı: Nereid alayı Mozaîî.

Buluntu Yeri: Cezayir.

Korunduğu Yeri: Bu resim tarafıma meslektaşım Fátıma Abraços tarafından gönderilmiştir. Resim dışında herhangi bir bilgi mevcut değildir.

Ölçüler: ?

Kullanılan Malzeme: ?

Korunma durumu: Döşemenin çerçeve tasarımı tamamen eksiktir. Panel içinde yer yer tessera kayıpları vardır.

Tanım: Dikdörtgen bir panel içine yerleştirilen Nereid alayında, sağ tarafta ejder başlı bir deniz yaratığı üzerinde bulunan Nereid üst tarafı çıplak, kalçalarından aşağısı ise kahverengi bir himationa sarılı olarak verilmiştir. Sağ kolundan yukarı doğru havalanan himationu ejderin kuyruğunda ayakta duran bir Eros uçlarından tutmaktadır. Nereid'in sağ dirseğı ejderin boynuna dayanmaktadır. Saçları ortadan ikiye ayrılmış ve arkada toplanmış olan Nereid'in boynunda ve pazılarında ince takılar vardır. Ejderin vücudu koyu yeşil tesseralarla işlenmiştir. Bu figürün arkasında, panter başlı deniz yaratığı üzerinde ikinci bir Nereid betimi yer alır. Sağ elini yaratığın yılan şeklinde olan uzuvuna dayayarak destek almaktadır. Boğazında ip bulunan denizpanteri üzerine binen Eros tarafından sürülmektedir. Nereid'in bacaklarını ince bir himation örter. Sağ kolunu yukarıya kaldıran figür, havalanan kumaş parçasını tutmaktadır. Boynunda kolye, bileklerinde bilezik

bulunan bu Nereid'in de saçları ortadan ayrılmış ve arkada toplanmıştır. Aynı kortejde yer alan üçüncü ve son Nereid ise deniz panterine ters binmiş olarak gösterilmiştir. Sol eliyle başının üzerinde kabaran giysisini tutan figürün bindiği panteride başka bir eros idare eder. Saçları tepede topuz yapılmıştır. Tüm figürler adeta üç boyutlu gösterilmiş, kullanılan renklerle ve mükemmel vücut konturlarıyla adeta bir fotoğraf karesi oluşturulmuştur. Figürlerin yüzleri ideal Grek güzelliğinde yapılan heykeltıraşlık eserleri anımsatmaktadır.

Tarih: İ.S. 3. yüzyıl

Kaynakça: Yayınlanmamış⁴¹³

B 3 (Lev. 43 Res. 71)

Adı: Kış ve deniz yaratığı mozaïği.

Buluntu Yeri: Cezayir, Aumale (Auzia).

Korunduğu Yer Cezayir, Musée National des Antiquités.

Ölçüler: 1.31 x 0.90 m.

Kullanılan Malzeme: Kireç taşı, mermer ve cam.

Korunma durumu: İyi korunmuştur.

Tanım: Tüm mozaikten sadece iki panel korunabilmiş. Panellerden birinde mevsimlerden kış betimi yer alıyor. Diğerinde ise deniz yaratığı üzerinde betimlenmiş bir Nereid bulunmakta. Bu panelin etrafı kalın bir meander motifıyla çevrelenmiş. Burada yer alan yarı çıplak figür bir Satyr'i anımsatmakta. Omuzlarında bir hayvan postu işlenmiş. Etrafında değişik uzunlukta bitkiler yer alıyor. Nereid'in bulunduğu panelin etrafı ise siyah bir bantla çerçevelenmiş. Burada Nereid ejder başlı bir deniz yaratığı üzerinde yer alıyor ve onlara yanlarında bir yunus balığı üzerinde elinde lir tutan bir eros eşlik ediyor. Ejderin başı Nereid'e doğru ters dönmüş şekilde gösterilmiş. Vucudunun üst kısmı çıplak olarak betimlenen Nereid'in belden ayaklarına kadar olan kısmını bir himation kapatmaktadır. Saçlarının büyük bir kısmı toplanmış, çok az bir kısımda ensede serbest bırakılmıştır. Nereid'in başıda ejdere doğru dönüktür. Nereid'in başında yeşil renkli bir çelenk kollarında ise bilezikler bulunmaktadır.

Tarih: İ. S geç 3. yüzyıl ya da erken 4. yüzyıl.

⁴¹³ Bu mozaik Ayşe Benabet tarafından yayınlamam için bana gönderilmiştir. Kendisine burada bir defa daha teşekkür ederim.

Kaynakça: Parrish, Season Mosaic, 101, lev. 8-b.

B 4 (Lev. 43 Res. 72)

Adı: Cristianos krallarından, Alcazar mozaïği.

Buluntu Yeri: Bilinmiyor.

Korunduğu Yer: İspanya, Cordoba, Env. No. ?

Ölçüler: ?

Kullanılan Malzeme: ?

Korunma durumu: İyi korunmuştur.

Tanım: Kyklop Polyphemos ve Nereid Galatea'nın tasvir edildiği mozaik bir zemin döşemesi. Kyklop burada alnının ortasına yerleştirilmiş üçüncü bir gözle gösterilmiş, sol eliyle bir destekten güç alan Polyphemos sağ elini Nereid'e doğru uzatmış ona bir şeyler anlatır pozisyonundadır. Bacaklarının üzerinde sadece baldırlarının bir kısmını örten bir hayvan postu vardır. Onun sağ tarafında yer alan Galatea ejder başlı bir deniz yaratığı üzerinde betimlenmiştir. Sağ elini denizejderinin kuyruğuna dayayan Nereid, sol eliyle saçlarını tutmakta ve Polyphemos'un yüzüne bakarak onu dinlemektedir. Saçlarının bir kısmı ise tepede toplanmıştır. Üst kısmı çıplak olarak betimlenen Nereid'in kalçasından ayak bileklerine kadar olan vücudunu yeşil renkli bir himation sarmaktadır. Her iki figürün vucududa genç ve güçlü olarak yansıtılmıştır. Başlarının arkasında uzakta bulunduğu izlenimi veren dağ ve ağaç manzaraları yer almaktadır. Nereid suyun içinde, Kyklop ise kayalık bir alanda, ya kıyıda ya da deniz kenarında gösterilmiştir.

Tarih: İ.S 3. yüzyıl.

Kaynakça: <http://www.theoi.com/Gallery/Z42.1.html>. 6.10.2006

B 5 (Lev. 44 Res. 73)

Adı: Tethys Mozaïği

Buluntu Yeri: İspanya, Jaén.

Korunduğu Yer: Provincial de Bellas Artes Müzesi, Jaén, Env. No. ?

Ölçüler: ?

Kullanılan Malzeme: ?

Korunma durumu: Tethys'in gövde kısmındaki tessera kaybı dışında iyi korunmuştur.

Tanım: Yarım daire formunda sınırlandırılmış bir alanın tam ortasına gelecek şekilde yerleştirilmiş bir Tethys büstü bulunmaktadır. Sağında ve solunda karşılıklı duran ejderler ve sol omzundan uzanan dümen betimi oldukça dikkat çekicidir. Arka zemine dağınık bir şekilde yerleştirilmiş olan balıklar değişik tiplerdedir. Tethys'in başının her iki tarafından yengeç kısıpı çıkmaktadır.

Tarih: İ.S 4. yüzyıl ortası.

Kaynakça: VI. Colloquio Internacional sobre Mosaico Antiguo Palencia-Mérida,1990, 284, fig. 7.

B 6 (Lev. 44 Res. 74, Lev. 45 Res. 75)

Adı: Nereidler'in kararı mozağı.

Buluntu Yeri: Suriye, Apameia'da katedral altındaki bir yapıda bulunmuş.

Korunduğı Yer: Suriye, Apameia Müzesi, Env. No. ?

Ölçüler: 7,69 x 1,56 m

Kullanılan Malzeme: ?

Korunma durumu: Figürlerin bacak kısımları tamamen eksiktir.

Tanım: Mozağın içinde bulunduğı yapı özel bir yapıdan çok resmi bir yapı olarak düşünölmekle birlikte net olarak tanımlanamamıştır.

Mozaik, dalga motifleri ile oluşturulan bir çerçeveye sahip. İçte ise değişik kalınlıkta yapılmış bant kuşakları ile çevrelenmiş. Kompozisyonda yer alan figürlerin isimleri başlarının üzerindeki yazıtlarla belirtilmiştir. Aksi takdirde konuyu anlamak oldukça zorlaşırdı. Ortada yer alan elinde yabasıyla betimlenen Poseidon oldukça güçlü adelerle dikkat çeker, saçları gür ve öne doğru taranmıştır. Hemen onun solunda yer alan ve başının üzerinde KACCIEPIA (Kassiepeia) yer almaktadır. Güzelliğı ile gururlanan kadının tanrı Poseidon ve Nereidler tarafından cezalandırılması konusu işlenmiştir. Dunbabin tarafından yayınlanan çizimden anlaşıldığı kadarıyla, Tritonlar üzerinde yer alan ve çıplak olarak işlenen vücutlarının üst kısmı, aşağıda kasıklarını ve bacaklarını örten himation motifleriyle Nereidler yer almaktadır. Sol taraftan üçüncü sırada Thetis'i bir Triton üzerinde yine tipik Nereid formunda görmekteyiz. Korunan kısımdan anlaşıldığı kadarı ile Thetis başı yanındaki figüre doğru dönüktür. Ortadan ayrılan saçları arkada toplanmıştır. Boynunda ince bir kolye yer alır. Başının sağ üstünde ΘETIC yazısı korunmuştur.

Tarih: İ.S 4. yüzyılın 3. çeyreği

Kaynakça: Dunbabin, Mosaics, 170, res.177. - Balty, Syrie, 82.

B 7 (Lev. 45 Res. 76)

Adı: Tethys Mozaïği.

Buluntu Yeri: Suriye, Shahba-Philippopolis.

Korunduğu Yer: in-situ.

Ölçüler: 2,66 x 2,65 m (ana panel); 1,26 x 1,26 m (pano)

Kullanılan Malzeme: ?

Korunma durumu: İyi korunmuştur.

Tanım: Orta panoda yer alan Tethys büstünün etrafını hareketli Eroslar'dan oluşan oldukça kalın bir bordür çevirmiştir. Kullanıldığı mekân küçük olduğundan yine Tethys büstü baskın motiftir. Eroslar'ın içinde dış sırası ve ince bir bandın oluşturduğu iki sınırlama daha vardır. Tethys'in vücudu hayli görkemli tasvir edilmiştir. Sol omzunda mantosu olması muhtemel az bir kumaş parçası bulunur ve hemen onun önünde dümen betimi yer almaktadır. Boynuna adeta bir kolye gibi dolanan ejderin başı çerçevenin soluna dayanmaktadır. Kat kat dalgalı olarak işlenen saçlarına balıklar tutturulmuştur. Alnının hemen ortasından çıkan kanat ve hemen onun üzerinde göze benzer ahtapot gibi deniz canlısı bulunmaktadır. Dolgun olarak yapılan tanrıçanın yüzünde uzaklara bakan gözleri iri ve etkileyici bir ifadeyle işlenmiştir. Burun yine yüzün dolgunluğuna uygun olarak iri ancak yüzle orantılıdır. Dolgun dudaklar küçük ve kapalıdır.

Tarih: İ.S 4. yüzyılın ilk yarısı.

Kaynakça: Dunbabin, Mosaics, 166, res. 173; Balty, Syrie, 66, res. 28–29.

B 8 (Lev. 46 Res. 77)

Adı: Neptün ve mevsimler mozaïği.

Buluntu Yeri: Tunus, Caput Vada (La Chebba).

Korunduğu Yer: Tunus Bardo Müzesi, Env. No. ?

Ölçüler: 4,90 x 4,85m.

Kullanılan Malzeme: ?

Korunma durumu: İyi korunmuştur.

Tanım: Döşemenin tam orta noktasında daire içinde dört denizatının çektiği ve birde bu denizatlarının yanında tritonun yer aldığı bir araba bulunmaktadır. Bu arabanın içinde ayakta tasvir edilen Neptün sol elinde belirteci olan ucu yabalı asayı, sağ elinde ise bir balık tutmaktadır. Vücudunun üst kısmı çıplaktır ve belden aşağı kısmını bir himation sarmaktadır. Bu sahnenin en arka noktasında ise bir Nereid bulunmaktadır. Nereid tamamen çıplak olarak ve uzun saçlı bir şekilde betimlenmiştir. Sağ eliyle denizatını dizginlemeye çalışan Nereid sol elinde ise baş kısmı iç bükey şekilde sonlandırılmış bir asa tutmaktadır. Daire içinde yer alan bu ana sahneyi köşelerde mevsimleri sembolize eden ayakta duran kadın figürleri ve onların aralarına yerleştirilmiş yine mevsimlerle ilişkilendirilen hayvan ve tarım aktivitelerini yapan erkek figürlerin yer aldığı betimler çevrelemektedir.

Tarih: İ.S 2. yüzyıl

Kaynakça: Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 522, res.92.

B 9 (Lev. 47 Res. 78)

Adı: Yunus balığı ve Nereid mozaïği. Exedradaki büyük mozaikten detay.

Buluntu Yeri: Tunus, Karthago (Carthage),

Korunduğu Yer: Tunus Bardo Müzesi, Env. No:

Ölçüler: 1.630 x 5.65 m tüm mozaïğin ölçüsüdür. Nereid betili kısmın ayrıca bir ölçüsü elimizde mevcut değildir.

Kullanılan Malzeme: ?

Korunma durumu: İyi korunmuştur.

Tanım: Kartaca'da Byrsa tepesi üzerinde erken yirminci yüzyılda keşfedilmiş apsisli bir yapıda bulunan oldukça büyük ebatlarda bir döşemedir. Bu mozaikte deniz kenarındaki büyük evlerin betimlendiği şehir manzarasından oluşturulan bir bordür kullanılmıştır. Burada tasvir edilen evlerin mimarisi oldukça dikkat çekicidir. Özellikle girişler, galeriler ve onların etrafında yer alan tepecik manzaraları ilginçtir. Ayrıca değişik deniz yaratıklarının ve Nereidler'in döşemede yer alması, betimlenen bu bölümün denizin derinliklerinde bulunduğu izlenimi uyandırmaktadır. Bir Hippocampos üzerinde yer alan Nereid'in yönü sağ tarafa doğrudur. Denizatının ağız kısmı oldukça tahrip olmuştur. Atın yeleleri ve ayaklarında, gövdesinde bulunan yüzgeç şeklindeki kısımları kızıl kahve tesseralarla verilmiştir. Cepheden betimlenen bu Nereid sol dirseğini denizatının

gövdesine dayamış, diğer eliyle ise sol tarafından açılarak gelen manto kumaşını ucundan tutmaktadır. Ortadan ayrılmış saçları arkaya doğru taranmış uçları omuzlara bırakılmıştır. Nereid'in boynunda kolye, pazılarında da bilezikler vardır. Sol köşede oldukça büyük ebatta yapılmış genç kanatlı bir erkek başı betimi bulunmaktadır.

Tarih: İ.S 5. yüzyıla tarihlenmektedir.

Kaynakça: Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 537, res. 331, 371–372.

B 10 (Lev. 48 Res. 79)

Adı: Leander mozaïği.

Buluntu Yeri: Tunus, Thugga (Dougga).

Korunduğu Yer: Tunus Bardo Müzesi, Env. No. ?

Ölçüler: 3 x 3 m

Kullanılan Malzeme: ?

Korunma durumu: İyi korunmuştur.

Tanım: Sağlı sollu yukarı doğru yerleştirilmiş ve her iki kenarda bordür oluşturan kuşlar deniz kıyısı manzarası oluşturmuşlardır. Daireyi köşelerde erkek başları süslemektedir. Bu erkek başları kanatlı olarak betimlenmiştir. Bunlar köşelere bir yaşlı bir genç figür olacak şekilde yerleştirilmişlerdir. Yaşlı erkekler sakallı, genç olanlar ise sakalsızdır. Dairenin içinde beş Nereid deniz yaratıklarına binmiş şekilde betimlenmişlerdir. Sağ üst köşeden itibaren bakacak olursak; boğa başlı deniz yaratığı üzerinde betimlenmiş Nereid sağ eliyle boğanın başını tutarken sol eliyle de himationunun ucunu tutmaktadır. Göğüs ve baş kısmı oldukça tahrip olan figürün özelliklerini seçebilmek hayli zordur. Baş sağa doğru hafif eyik ve saçları topludur. Hemen onun önünde yer alan figürün de yönü ona doğrudur. Buradaki deniz yaratığı aslan başıyla gösterilmiştir. Sol koluyla denizaslanının boynuna yaslanan Nereid'in alt kısmı mantoya sarılıdır. Hemen başının üzerinde havalanan kumaşı sağ eliyle ucundan tutmuştur. Bu ikili grubun arkasında ejder başlı, kanatlı deniz yaratığının yanında tamamen çıplak yüzer bir pozisyonda başka bir Nereid yer almaktadır. Uçları Nereid'in her iki dirseğine atılan himationu başının üzerinde adeta şemsiye görünümündedir. Sağ eliyle ejderin boynunu tutan figür sol eliyle de arkasındaki Hippocampos'un balık şeklinde sonlanan kuyruğunu tutmaktadır. Bu Hippocampos ve üzerinde yer alan Nereid'in yönü diğer tarafa

doğrudur. Arkadan betimlenen bu Nereid sol eliyle denizatının yularını, diğer elinde ise sağ yan tarafından açılarak gelen manto kumaşını ucundan tutar. Bu ve onun arkasında yer alan Nereidler'in saçları açık ve dalgalı bir şekilde verilmiştir. Bu grubun önünde ise denizpanteri üzerinde başka bir nereid bulunmaktadır. Bu son Nereid cepheden betimlenmiştir. Sol elini panterin gövdesine dayamış diğer eliyle de panterin boynundan tutunmaktadır. Mevcut mantosu sol omuzu, sırtı ve bacaklarını kaplamıştır. Bu ikilinin önünde ise kanatlı küçük bir Eros betimi bulunur. Bir daire oluşturacak şekilde ard arda işlenen tüm bu figürlerin ortasında oldukça tahrip olmuş yüzen balıklar yer almaktadır.

Tarih: İ.S 3. yüzyıl.

Kaynakça: Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 535, res. 321

B 11 (Lev. 48 Res. 80; Lev. 49 Res. 81-82; Lev. 50 Res. 83)

Adı: Nereidler ve Deniz Kentaurları.

Bulunduğu Yer: Tunus, Thysdrus (El Djem)

Korunduğu Yer: El Djem Müzesi, Env. No: ?

Ölçüler: ?

Kullanılan Malzeme: ?

Korunma durumu: İyi korunmuştur.

Tanım: Bu mozaikte dört Triton ve dört Nereid tasvir edilmektedir. Her Triton ve Nereid birbirinden farklı bir şekilde verilmiştir. Sol üst köşede yer alan Triton sağ eliyle kavala benzer bir enstrüman tutmaktadır ve ona üfler bir pozisyonudur. Triton'un sol kolunda ise bir himation sarılı bulunmaktadır. Yine sol elinde dikdörtgen bir levha tutmaktadır. Onun hemen kuyruğunun uç kısmına binen Nereid'in vücudunun üst kısmı çıplaktır kasıklarından aşağısını ise bir himation sarmaktadır. Sol eli ile Triton'un vücudundan destek alırken sağ eliyle ise sırtından yukarı doğru gelen himationun bir ucunu tutmaktadır. Nereid'in saçları tepede toplanarak topuz yapılmıştır. Boynunda bileklerinde ve pazılarında takılar vardır. Bu iki figürün ayaklarının olduğu hizada adeta tel örgüyü anımsatan, olayın denizde geçtiğini gösteren dört sıra çizgi şeklinde dalgalar mevcuttur. Sol altta yer alan Nereid ve Triton ikilisi daha samimi bir pozda betimlenmiştir. Triton'un sağ koluna sarılı bir giysi parçası bulunurken aynı elinde ucu kıvrık birde asa tutmaktadır, başı Nereide doğru dönüktür ve sol eliyle Nereid'in beline

sarılmıştır. Başında iki taraflı boynuz biçimli bir taç taşımaktadır. Bu sahnede yer alan Nereid ise hafif uzanmış bir şekilde sırttan betimlenmiştir. Onunda başında yeşil tesseralarla işlenmiş taça benzer yeşil bir takı bulunmaktadır. Kalçadan alt kısmını saran himation vücudun üst kısmını açıkta bırakmaktadır. Sağ üst köşede yer alan ikiliye geldiğimizde burada Nereid'i Triton'un yanında yüzerken görmekteyiz. Nereid'in vücudu tamamen çıplak verilmiştir ve sol koluna dolanan himation başının üzerinden geçerek uç kısmından sağ eliyle tutulmaktadır. Boynunda kolye, pazılarında ve kollarında bilezikler bulunmaktadır. Saçlar ortadan ikiye ayrılmış ve arkadan muhtemelen tam görünmese de topuz yapılmış olmalıdır. Sol elini tritonun yüzüne doğru uzatmıştır. Triton ise sağ eliyle Nereid'e dirsekten destek verirken sol elinde de phiale benzeri bir sunu kabı tutmaktadır. Başında dört sivri boynuz bulunmaktadır. Sağ alt köşede yer alan son grubumuza geldiğimizde Triton'un sağ elinde bir meşale, sol elinde ise adeta dizliğe benzeyen dikdörtgen bir levha tutmaktadır. Onunda başında boynuzlar yer almaktadır. Burada yer alan Nereidde diğer iki Nereid de olduğu gibi vücudunun üst kısmı çıplak belden aşağı kısmı ise himationa sarılı olarak betimlenmiştir. Sağ elini Triton'un sırtına dayayan nereid sol elinde üzerinden kumaş sarkan dikdörtgen bir nesne tutmaktadır. Saçları ortadan ayrılmış arkada ve tepede toplanmıştır. Boynunda kolye, pazılarında ise bilezikler bulunmaktadır. Her grupta figürlerin ayaklarının altında farklı renkte tesseralarla yapılmış, dikenli tel formunda ya da yan yana getirilmiş "M" formunda olayın denizde geçtiğini gösteren dalga motifleri yer almaktadır. Ana sahne Dionysos ve içki içen Satyrler'in yer aldığı büyük bir döşeme tarafından çevrilmektedir.

Tarih: İ.S 3. yüzyıl.

Kaynakça: Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 533, res.273–276

B 12 (Lev. 50 Res. 84)

Adı: Nereid ve kanatlı denizati.

Buluntu Yeri: Tunus, Thysdrus (El Djem),

Korunduğu Yer El Djem müzesi.

Ölçüler: 1,88 x 1,70 m.

Kullanılan Malzeme:

Korunma durumu: İyi korunmuştur.

Tanım: Yeşil tesseralar yoğunlukta kullanılarak işlenen kanatlı denizati figürünün tam ortasına gelecek şekilde yaklaşık kırk derecelik bir açı ile yerleştirilmiş olan Nereid tamamen çıplak olarak betimlenmiştir. Söz konusu Nereid denizatının üzerine binmiş olarak değilde, atın geminden tutmuş yan yana yolculuk ederken gösterilmiştir. Atın yılan şeklindeki uzuvları üç kıvrım oluşturacak şekilde uzunca işlenmiştir. Açık krem zemin üzerinde kahverengi ve yeşil tonlu tesseralarla çizgi şeklinde oluşturulmuş desenler deniz dalgasını ifade etmektedir. Sağ elinde bir ucundan tuttuğu kumaş parçası başının üzerinde havalanarak sol koluna inmektedir. Uzun dalgalı saçları taç şeklinde bir bantla sıkıştırılmıştır. Boynunda ince bir kolye ve bileğinde ince bir bilezik vardır. Merkezde bulunan bu iki figürün hemen altında iki büyük balık betimi yer almaktadır.

Tarih: İ.S 3. yüzyıl.

Kaynakça: Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 536, res. 345.

B 13 (Lev. 51 Res. 85)

Adı: Deniz yaratıkları üzerindeki nereidler ve kanatlar.

Buluntu Yeri: Tunus, Maxula Rates (Radés),

Korunduğu Yer Tunus Bardo Müzesi, Env. No: ?

Ölçüler: ?

Kullanılan Malzeme: ?

Korunma durumu: İyi korunmuştur.

Tanım: Bu deniz konulu mozaikten sadece iki parça mevcuttur. Radés'den bir mozaiktir, ancak kesin yeri yani çıkarıldığı yer tam olarak bilinmemektedir. Bunlardan merkez parçada biga üzerinde oturan Neptun'ü iki hippocampos çekmektedir. Tanrının etrafında deniz yaratıklarına binmiş Nereidler betimlenmiştir. Köşelere yerleştirilmiş kişiselleştirilmiş başların etrafında dört tane kanat bulunmaktadır. Bu başlar bize Triton başlarını çağrıştırmaktadır. Hippocamposlar üzerinde klasik formda betimlenen Nereidler'in yüz ve vücut güzellikleri bir sanat harikası olarak değerlendirilmelidir.

Tarih: İ.S 4. yüzyıl.

Kaynakça: Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 536, res. 336.

B 14 (Lev. 51 Res. 86)

Adı: Okeanos'un eşi Tethys Mozaïği.

Buluntu Yeri: Türkiye, Antiocheia.

Korunduğu Yer: Japonya'da Kurashiki Ninagawa Müzesi, Env. No:

Ölçüler: Tüm çerçeve kırık, baş yük, 53 cm, parça yük, 84 cm.

Kullanılan Malzeme: ?

Korunma durumu: Sadece Tethys'in baş kısmı korunmuştur.

Tanım: Beyaz zemin üzerinde normal ölçülerden daha büyük tasvir edilmiş tanrıçanın başı görülmektedir. Uzun gri-siyah saçları ve saçının yine bir parçası olarak alnının ortasına gelecek şekilde yerleştirilmiş bir çift kanat vardır. Bu kanatların sadece başlangıç kısmı korunabilmiştir. Yüzü büyük gözlerle ifade doludur. Kırmızı dudakları gülümser pozisyonda betimlenmiştir. Baş hafifçe sağa dönüktür. Elmacık kemiklerti pembenin iki farklı tonu ile vurgulanmıştır. Yüzünün oval şekli hafif kahverengi tonlarıyla gölgelendirilmiştir. Geri kalan kısmında ise beyaz ten arka zeminin renkleri ile uyum içindedir. Antiocheia'da ele geçen farklı mozaiklerin gösterdikleri gibi, tanrıça deniz yaratıkları içinde bir büst olarak tasvir edilmiştir.

Tarih: İ.S 4. yüzyılın ilk çeyreği.

Kaynakça: Simon, Ninagawa, 14, fig.3.

B 15 (Lev. 52 Res. 87)

Adı: Tethys Mozaïği.

Buluntu Yeri: Türkiye, Seleucia Pieria.

Korunduğu Yer: Hatay Arkeoloji Müzesi, Env. No: ?

Ölçüler: ?

Kullanılan Malzeme: Mermer, kireç taşı.

Korunma durumu: Panel içinde büyük alanlarda yer yer tessera kayıpları vardır.

Tanım: Sınırları eşkenar dörtgen ve meander motifleri ile çevrelenmiş dikdörtgen panelin ortasında Tethys betimi yer almaktadır. Deniz üzerinde oturur şekilde betimlenen Tethys'in Nereid betimlerinde alışlageldiği üzere vücudunun üst kısmı çıplak, belinden aşağısı ve bacakları himationa sarılı olarak gösterilmiştir. Sağ elinde bir ejder, sol elinde ise denizlerin hâkimi olduğunu gösteren bir dümen tutmaktadır. Ortadan ikiye ayrılan saçları omuzlarına serbest olarak bırakılmıştır. Alnının her iki yanında tanrıçaya özgü kanat motifleri yer almaktadır. Panelin her

iki yanında dikine yerleştirilmiş Eroslar vardır. Bunlardan sağ tarafta bulunan Eros amphoraya bağlı bir kumaşla adeta sşrf yapmaktadır. Diğeri ise yunus üzerinde elinde oltası ile balık avlar pozisyonundadır. Eroslar'ın řn tarafında iki tane balık bulunur.

Tarih: İ.S. 3. yşzyıl.

Kaynakça: Cimok, Corpus, 195.

KAYNAKÇA ve KISALTMALAR

Sürelî yayınlar için kullanılan kısaltmalarda Archeologischer Anzeiger 1997, 611–628 sayısında önerilen şekiller kullanılmıştır. Diğer yayınlarda ise daha kolay akılda kalması nedeniyle yazar soyadından sonra tarih yerine isim kullanmayı uygun gördük. Yayına ait ismi seçerken belli bir sıra gözetmek yerine, en vurgulayıcı kelimeyi kullanmaya çalıştık.

Alexander- Ennaifer, Tunisie	M. A. Alexander - M. Ennaifer., Corpus des Mosaïques de Tunisie, Volume I, Fascicule 2, (1974)
Alexander- Khader, Mosaïques	M.A. Alexander-A.B.A.B. Khader, “les mosaïques de la region est mise a jour du catalogue de thuburbo majus et les environs les mosaïques de ain mziger, bir chana, draa ben jouder et zaghouan”, Thuburbo Majus, Corpus des Mosaïques de Tunisie, Margaret A. Alexander-Mongi Ennaifer Co-Directeurs), Volume II, Fascicule 4, Tunis, (1994)
Alexiou, Lament	M. Alexiou, The Ritual Lament in Grek Tradition (Cambridge 1974)
Angiolillo, Italia	S. Angiolillo, Mosaici antichi in Italia, Sardinia (1981)
Balty, Iconographie	J. Balty, ‘Iconographie et réaction païenne’ , in Mélanges P. Lévêque 1, Religion (1988)
Balty, Syrie Balty, Proche-Orient	J. Balty, Mosaïques Antiques. De Syrie, Bruxelles (1977) J. Balty, “La mosaïque antique au Proche-Orient I. Des origines à la Tétrarchie”. H. Temporini- W. Haase (Hrsg.), ANRW. Geschichte und Kultur Roms im Spiegel der neveren Forschung II (Berlin 1981).
Barbet – Monier, Peinture	A. Barbet-F. Monier., “Peinture et Mosaïque: Un Lien Structurel”, La Mosaïque Gréco-Romaine, IX, vol.2 (2005)
Barringer, Nereids	J.M. Barringer, “Europa and the Nereids: Wedding or funeral?” AJA 95, (1991) 657–67.
Barringer, Escort	J.M. Barringer, Divine escort. Nereids in archaic and classical Grek Art (1995)
Becatti, Ostia 4	G. Becatti, Scavi di Ostia, IV: Mosaici e pavimenti marmorei (1961)
Belz, North Africa	C. Belz, Marine Genre Mosaic Pavements of Roman North Africa (1978).

Ben Abed-Ben Khader, Image	A. Ben Abed-Ben Khader (Ed.), Image in Stone. Tunisia Mosaic (2003)
Bieber, Sculpture	Margarete Bieber, The Sculpture of the Hellenistic Age (New York-1955)
Bingöl, Mosaik	O. Bingöl, Malerei und Mosaik der Antike in der Türkei. Kulturgeschichte der Antiken Welt 67 (Mainz a.R.-1997)
Blake, Roman Mosaics	M.E. Blake., “Roman Mosaics of the second century in Italy” Memoires of the American Academy in Roma (MAAR) 13, (1936), 67-214.
Blanck, Privatleben,	H.Blanck, Einführung in das Privatleben der Griechen und Römer (Darmstad–1976)
Blázquez, Mosaicos	J.M. Blázquez., Mosaicos Romanos de España (Madrid-1993)
Boardman, ARF: Classical	J. Boardman, Athenian Red Figure Vases: The Classical Period (London-1989)
Bowersock, Hellenism	G. Bowersock, Hellenism in late Antiquity (Ann Arbor-1990)
Broneer, Corinth,	O. Broneer, “Excavations in Corinth”, AJA 39,(1935), 53-75.
Bulas, Iliade	K. Bulas, Les illustrations antiques de l’Iliade (1929)
Burford, Craftsmen	A. Burford, Craftsmen in Greek and Roman Society (London-1972)
Burkert, Grek Religion	W. Burkert, Grek Religion, trans. John Raffan (Cambridge, Mass. -1985)
Burkert, Orfeo	Walter Burkert, “Le Laminette auree: Da Orfeo a lampone”, Orfismo in Magna Grecia, Atti del quattordicesimo convegno di studi sulla Magna Graecia, Tarantq 6-10 Ottobre 1974 (Naples -1974)
Calabi Limentani, società	I. Calabi Limentani, Studi sulla società romana. Il lavoro artistico (Milan-Varese- 1958)
Calame, Choeurs	Claude Calame, Les Choeurs de Jeunes filles en Grèce archaïque 1 (Rome- 1977),

Cameron – Kuhrt, Images	A. Cameron and A. Kuhrt, (Ed.), Images of Women in Antiquity (Detroit- 1983)
Campbell, Antioch	S. Campbell., The Mosaics of Antioch (1988)
Campbell, Workshops	S. Campbell, “Roman Mosaic Workshops in Turkey”, AJA 83, (1979) 187-292.
Cimok, Corpus	F. Cimok (Ed.), A Corpus Antioch Moasics (1995)
Cimok, Antioch	F. Cimok (Ed.), Antioch Moasics (1995)
Clarke, Black and White	J.R. Clarke., Roman Black and White Figural Mosaics (1979)
Cole, Dionysos	S. G. Cole, “New Evidence for the Mysteries of Dionysos”, GRBS 21 (1980)
Conze, Grabreliefs	A. Conze, Die attischen Grabreliefs 1 (Berlin 1893-1900) VI Colloquio Internacional sobre Mosaico Antiguo Palencia- Mérida (1990)
Connolly- Dodge, Antike	P.Connolly-H.Dodge, Die Antike Stadt, Das Leben in Athen& Rom (Köln-1998)
Crome, Epidauros	J. F. Crome, Die Sculpturen des Asklepiostempels von Epidauros (Berlin- 1951)
Cömert, İkonografi	B. Cömert, Mitoloji ve İkonografi (Ankara-1980)
Darmon, Dionysiaque	J. Pierre Darmon., “Le Décor en Mosaïque de la Télété Dionysiaque”, La Mosaïque Gréco-Romaine, IX, vol.2, 2005-Rome (2005).
Darmon, Occident	J.P. Darmon., “Les mosaïques en Occident I. Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt II (Berlin-Newyork - 1981)
Daszewski- Michaelides, Cyprus	W.A. Daszewski- D. Michaelides, Mosaic Flor in Cyprus (1988)
Dawney, Syria	G. Dawney., A History of Antioch in Syria (Princeton- 1961)

Deichgräber, Nereiden	K. Deichgräber, “Die Musen, Nereiden und Okeaninen in Hesiods Theogonie”, <i>abbMainz</i> (1965) 175-207.
Depuma, Fish Mosaic	Richard D. Depuma, <i>The Roman Fish Mosaic Volume I</i> , 1969 (Dissertation Presented by Richard Daniel De Puma to the Department of classical and Near Eastern Archaeology at Bryn Mawr College in Partial Fulfillment of the Requirements for the degree of Doctor of Philosophy) Die Römische villa von Orbe-Boscéaz und ihre Mosaiken, <i>Archäologische Führer der Schweiz</i> 4, 1997 (Fransızcadan Almancaya çeviri 2001 yılında Silvia Hirsch tarafından yapılmış)
Dumont- Chaplain, Céramiques	A. Dumont - J. Chaplain, <i>Les Céramiques de la Grèce propre</i> (Paris-1888)
Dunbabin, Mosaics	K.M.D. Dunbabin, <i>Mosaics of the Greek and Roman World</i> (1999).
Er, Arkeoloji	Y. Er, <i>Klasik Arkeoloji Sözlüğü</i> (Ankara 2004)
Erdemgil vd., Efes	S. Erdemgil – A. Evren- Ö. Özeren- D. Tüzün- M. Büyükkolancı- P. Büyükkolancı- C. İçten- E. Üçbaylar- U. Yüğrük, <i>Efes Yamaç Evleri</i> (İstanbul Tarihsiz)
Ergeç-Önal-Wagner,	R. Ergeç-M. Önal-J.Wagner, “Seleukeia am Zeugma Euphrat/ Zeugma. Archäologische Forschungen in einer Garnisons- und Handelsstadt am Euphrat”, J. Wagner (Ed.), <i>Gottkönige am Euphrat. Neue Ausgrabungen und Forschungen in Kommagene</i> (2000), 105-113.
Erik, Acheloos Painter	J. Erik- Holmberg, <i>The Redline painter and the workshop of the Acheloos Painter</i> (Jonsred -1990)
Fagan, Public Bath	G.G. Fagan, “The Genesis of the Roman Public Bath: Recent Approaches and Future Directions”, <i>AJA</i> 105, (2001), 403-426.
Foti – Carratelli, Hipponion	G. Foti and G. P. Carratelli, “Un Sepolcro di Hipponion e un nuovo testo orfico”, pp 29 (1974) 91-126: Günther Zuntz, <i>Persephone; Three Essays on Religion and Thought in Magna Graecia</i> (Oxford -1971)
Foucher, Mosaïque	L. Foucher, “Influence de la peinture hellénistique sur la mosaïque africaine aux IIe et IIIe siècles”, <i>Cahiers Tunusienne</i> 26–27, (1959), 263–274.

Foucher, Influence	L. Foucher, "Influence de la Procession Dionysiaque á El-Jem (1963)
Franciscis, Locri	Alfonso de Franciscis, "Gli Acroteri Marmorei del tempio Marasá a Locri Epizefiri", RM 67, (1960).
Gernet, Antropology	L. Gernet, The Antropology of Ancient Greece. Trans. J. Hamilton and B. Nagy (Baltimore and London-1981)
Gonzenbach, Schweiz	V. von Gonzenbach, Die römischen Mosaiken der Schweiz (Basel -1961)
Götte, Fraugemachbilder	E. Götte, Fraugemachbilder in der Vasenmalerei des fünften Jahrhundert (Diss. Ludwig-Maximilians Universität(München-1957).
Gregory, Isthmia	T.E. Gregory, "The Roman Bath at Isthmia: Preliminary Report 1972-1992", Hesperia 64, (1995), 279-313.
Grigson, Aphrodite	G. Grigson, Aphrodite. Göttin der Liebe (Bergisch Gladbach -1978)
Grimal, Mitoloji	P. Grimal, Mitoloji Sözlüğü. Yunan ve Roma. Çev. S. Tamgüç (İstanbul 1997)
Guarducci, Eukleia	M. Guarducci, "Eukleia", Studi e materiali di storia delle religioni 14 (1938)
Hales, Roman House,	S. Hales, The Roman House and Social Identity (Cambridge 2003).
Herdejürgen, Terrakotten	H. Herdejürgen, Die tarentinischen Terrakotten des 6. bis 4. Jahrhunderts v. Chr. im antiken Museum Basel (Mainz-1971)
Heydemann, Nereiden	H. Heydemann, Nereiden mit den Waffen des Achill: Ein Beitrag zur Kunstmythologie, (1879).
Holmberg, Acheloos	Erik J. Holmberg, The Redline painter and the workshop of the Acheloos Painter (Jonsered -1990).
Jashemski, Gardens	W. Jashemski, The Gardens of Pompeii, Herculaneum and the Villas Destroyed by Vesivius II (1993)
Jobst, Ephesos,	W. Jobst, Römische Mosaiken aus Ephesos I, Die Hanghäuser des Embolos. Corpus der antiken Mosaiken in der Türkei I. Forschungen in Ephesos 8 (Vienna-1978).

Jobst, Salzburg	W. Jobst, Römische Mosaiken in Salzburg (Wien- 1982)
Johansen, Attic	K. Friis Johansen, The Attic Grave Reliefs of the Classical Period. Trans. E. Jacobsen (Copenhagen- 1951).
Joly, Mosaïque	D. Joly, “Quelques aspects de la mosaïque pariétale Av.Ier siècle. De Notre ère d’Après Trois documents Pompéïnes”, La Mosaïque Gréco-romaine I (1965)
Jovan, Euripide	F. Jovan, Euripide et les légendes des chants cypriens (Paris-1966)
Kaempf-Dimitriadou, Liebe	Sophia Kaempf-Dimitriadou, Die Liebe der Götter in der attischen Kunst des 5. Jahrhunderts v. Chr.(Bern- 1979).
Kemp-Lindemann, Akhilleus	D. Kemp-Lindemann, Darstellungen des Akhilleus in griechischer und römischer Kunst. (1975)
Korshak, Frontal Faces	Y. Korshak, Frontal Faces in Atik Vase Painting of the Archaic Period (Chicago-1987).
Kossatz-Deissmann, Achilleus	A. Kossatz-Deissmann, “Achilleus”, LIMC 1 (Zurich-Munich 1981) 37–200.
Krieger, Pleus und Thetis	X. Krieger, Der Kampf zwischen Pleus und Thetis in der griechischen Vasenmalerei: Eine typologische Untersuchungen (Diss. Westfälischen Wilhelms-Universität zu Münster -1973)
Labreato, Aquileia	P. Labreato, “Le Grandi Terme di Aquileia I. Mosaici del Frigidarium”, La Mosaïque Gréco-Romaine IV (1984)
Langlotz, Sculpture	E. Langlotz, Ancient Grek Sculpture of South Italy and Sicily (New York -1965)
Lattimore, Thiasos	S. Lattimore, The Marine Thiasos in Greek Sculpture. Monumenta Archaeologica III (1976)
Levi, AMP	D. Levi, Antioch Mosaic Pavements (1947)
Levi, Mystery	D. Levi, “Mors Voluntaria, mystery cults on mosaics from Antioch”, Beritus 3.1, (1942), 19–55
Ling, Painting	R. Ling, Roman Painting (1991)
Ling, Mosaics	R. Ling, Ancient Mosaics (1998)
Lippold, Plastik	G. Lippold, Die griechische Plastik, HdA 3,1 (1950)

Lloyd-Jones, Pindar	Hugh Lloyd-Jones, "Pindar and the after life", Pindare: Entretiens sur l'antiquité classique 31 (Geneva 1984) 269-72
Lochin, Culte	C. Lochin., "Mosaïque et statue de culte", La Mosaïque Gréco-Romaine, IX, vol.1 (2005).
Marec, Hippone	E. Marec., "Une Maison A Étages A Hippone La Villa Dite Du Procurateur" , AntAfr 3, (1969)
McKay, Houses	A.G. McKay., Houses, Villas And Palaces In The Roman World (1975)
McPhee- Trendal,	I. McPhee - A.D. Trendall, Greek Red-Figured Fish-plates (Basel- 1987).
Merkelbach –West, Hesiodica	R. Merkelbach - M.L. West, Fragmenta Hesiodica (Oxford-1967)
Métraux, Domus	G.P.R. Métraux, „Ancient Housing: „Oikos“ and „Domus“ in Greece and Rome“, The Journal of the Society of Architectural Historians 58,(1999-2000), 392-405.
Metzler, Aphrodite	D. Metzler, "Eunomia und Aphrodite: Zur Ikonologie einer Art Klymenetischen Vasengruppe", Hephaistos 2 (1980), 82.
Mevli, Bachofens	Karl Mevli, Nachwort to Johann Jakob Bachofens gesammelte Werke 7 (Basel-1958)
Millar, Roman	F. Millar, The Roman Near East 31 BC- AD 337 (1993).
Minervini, Patera	G. Minervini, "patera del Museo Santangelo", Bullettino archeologico Napoletano n.ser.2 (1854), 125–26
Muth, Nereiden	S. Muth, Gegenwelt als Glückswelt- Glückswelt als Gegenwelt? Die Welt der Nereiden, Tritonen und Seemonster in der römischen Kunst, Gegenwelten zu den Kulturen Griechenlands und Roms in der Antike (hrsg. Tonio Hölscher), (München-Leipzig 2000).
Nock, Sarcophagi Religion	A.D. Nock., "Sarcophagi and symbolism", Essays on in the ancient World, (1972)

Önal, Zeugma	M. Önal, Mosaics of Zeugma (2002)
Önal vd, Belkıs-Zeugma	M.Önal-F.Bulgan-H.Güllüce-A.Beyazlar-B.Balcıoğlu-T.Atalay, Belkıs-Zeugma ve Mozaikleri,(2006).
Packard, Isthmia,	P.M. Packard, “A Monochrome Mosaic at Isthmia”, Hesperia 49, (1980), 326-346 Pl. 97-101.
Pallarés, inscripciones	J. Gómez Pallarés, “Nombres de artistas en inscripciones musivas latinas e ibericas de Hispana”, Epigraphica 53, (1991), 59–96.
Palol, Okeanos-Mosaik	P. De Palol., “Das Okeanos-Mosaik in der römischen Villa zu Dueñas (Prov. Palencia)”, MM 8, (1967), 196–225.
Parlasca, Mosaiken	K. Parlasca, Die römischen Mosaiken in Deutschland (1959).
Parrish, Season Mosaic	D. Parrish., Season Mosaics of Roman North Africa (1984)
Picard, Afrique	G. Ch. Picard, Les Religions de l’Afrique antique (1954)
Picard, Néréidés et Sirènes	C. Picard, “Néréidés et Sirènes: Observations sur le folklore hellénique de la mer”, Etudes d’archéologie grecque, annales de l’école des hautes études de Gand 2 (Gand 1938), 127–153.
Picard, Thiase Marin	G. Picard., “Les Thermes du Thiase Marin Á Acholla”, AntAfr 2, (1968), 95-151.
Pollitt, Grek Art	J.J. Pollitt, The Ancient View of Grek Art (New Haven-1974)
Preller, Mythologie	L. Preller, Römische Mythologie (Essen- Tarihsiz)
Radt, Tragicorum	S. Radt (Ed.), Tragicorum Graecorum Fragmenta 3 (Göttingen-1985)
Reilly, Brides,	Joan Reilly, “Many Brides: ‘Mistress and Maid’ on Athenian Lekythoi”, Hesperia 58 (1989), 411–440.
Rebetez, tesselles	S. Rebetez, Nouvelles tesselles avenchoises. Annuaire de la Société Suisse de Préhistoire 73, (1990).

Richards, Acropolis	G.C. Richards., "Selected Vase-Fragments from the Acropolis of Athens II", JHS 14, (1894), 186-197
Robertson, Grek Art	M. Robertson, A History of Grek Art (Cambridge -1975)
Robbins, Golden Distaff	E. I. Robbins, "Nereids with Golden Distaffs: Pindar, Nem. 5", Quaderni urbinati di cultura classica 25 (1987) 25-33.
Rodenwaldt, Wandgemälde	G. Rodenwaldt, Die Komposition der pompejanischen Wandgemälde (1909).
Rosenbaum, Anamurium	E. Alföldi-Rosenbaum, The Necropolis of Anemurium. TTK VI.12 (1971).
Rumph, Meereswesen	A. Rumph, Die antiken Sarkophagreliefs VI: Die Meereswesen auf den antiken Sarkophagreliefs (1939)
Russell, Necropolis	J. Russell, Restoration, Conservation and Excavation at The Necropolis of Anemurium, Turkey, 1974-75, Journal of Field Archaeology, Vol4, No.1. (Spring-1977), 45-62.
Salzmann, Kieselmosaiken	D. Salzmann, Untersuchungen zu den antiken Kieselmosaiken (1982)
Schmelzeisen, Africa	K. Schmelzeisen, Römische Mosaiken der Africa Proconsularis. Studien zu Ornamenten, Datierungen und Werkstätten (Frankfurt am Main 1992)
Schneider, Thetis	K. Schneider, Thetis im Verwandlungskampf mit Peleus in der griechischen Vasenmalerei (Diss. Schlesischen Friedrich Wilhelms-Universität, Breslau 1941)
Schöne, Thiasos	A. Schöne, Der Thiasos. Eine ikonographische Untersuchung über das Gefolge des Dionysos in der attischen Vasenmalerei des 6. und 5. Jhs v. Chr. (1987).
Sear, Roman Wall	F. Sear, Roman Wall and Vault Mosaics. RM.Ergh.23 (1977).
Shapiro, Personifications	H. A. Shapiro, Personifications in Grek Art (Zurich-1993)
Simon, Festivals	E. Simon., Festivals of Attika: An Archaeological Commentary (London -1983)
Simon, Griechen	E. Simon, Die Götter der Griechen (München- 1985)

Simon, Ninagawa	E. Simon., The Kurashiki Ninagawa Muse Priceton Bulletin (1939) 14, fig.3.
Simon, Locresi	E. Simon, "Criteri per l' esegesi dei pinakes locresi", Prospettiva 10, (1977), 15-21
Simon, Pinakes	E. Simon, "Criteri per l' esegesi dei pinakes locresi", Prospettiva 10, (1977), 15-21.
Simon, Römer	E. Simon, Die Götter der Römer (München -1990)
Stern, Cherchel	H. Stern., "Fontaine de Neptune Au Musée De Cherchel (Algérie)", AntAfr 15 (1980)
Stewart, Sculpture	A. Stewart, Grek Sculpture (London -1990)
Sydow, Ostia	W. Von Sydow., "Archäologische Funde und Grabungen im Bereich der soprintenzen Latium und Ostia, 1957-1975" AA (1976), 340-415.
Şahin, Amisos	D. Şahin., Amisos Mozaîğı. Kùltür ve Turizm Bakanlığı. Kùltür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayını-103 (Ankara -2004)
Şahin, Mozaikler	D. Şahin – M. Şahin, „Mozaikler Işığında Kuzey Güney Anadolu İlişkisi“, R. Ergeç (Ed.), Uluslararası Geçmişten Geleceğe Zeugma Sempozyumu (Gaziantep- 2006), 173-177.
Thimme, Hegeso	J. Thimme, "Die Stele der Hegeso als Zeugnis des attischen Grabkultes", AntK (1964) 16-29
Thompson, Biologist	D.W. Thompson, On Aristotle as a Biologist (Oxford-1913)
Toynbee, Death	J.M.C. Toynbee, Death and Burial in the Roman World, (1996).
Urlichs, Skopas	L. Urlichs, Skopas: Leben und Werke (Greifswald -1863)
Vitruvius	Vitruvius, Mimarlık Üzerine On Kitap. Çev. S. Güven (İstanbul -1990)
Wages, Tethys	S. Wages, "A Note on the Dumbarton Oaks Tethys Mozaik "Dumbarton Oaks Papers (1986)

Waites, Roman House	M.C. Waites, “The Form of the Early Etruscan and Roman House”, <i>Classical Philology</i> 9.2, (1914), 113-133.
Walthew, Villa House	C.V. Walthew, “The Town House and the Villa House in Roman Britain”, <i>Britannia</i> 6, (1975), 189-205.
Ward-Perkins, Architecture	J.B. Ward-Perkins, “The Italian Element in Late Roman and Early Medieval Architecture”, <i>Proceeding of the British Academy</i> , XXXIII, (1948).
Waywell, Greeke	S.E. Waywell, “Roman Mosaics in Greeke”, <i>AJA</i> 83, (1979), 293–320.
Webster, Potter and Patron	T.B.L. Webster., <i>Potter and Patron in Classical Athens</i> (London -1972)
Weinberg, Corint	S.S. Weinberg., <i>Corint 1.V. Result of Excavations conducted by the American school of Classical Studies at Athens</i> (1960)
West, Orphic	M.L. West, <i>Orphic Poems</i> (Oxford -1983)
Wheeler, Roma sanatı	M. Wheeler, <i>Roma sanatı ve mimarlığı</i> (Çeviri, Zeynep Koçel Erdem)(2004)
Winter, Niobegruppe	F. Winter, “Der Meister der Niobegruppe”, <i>Jdl</i> 38-39 (1923-24).
Woodward, Perseus	M. Woodward, <i>Perseus: A Study in Greek Art and Legend</i> (Cambridge-1937)
Wrede, Meerwesen	H. Wrede, “Lebenssymbole und Bildnisse zwischen Meerwesen”, <i>Festschrift für Gerhard Kleiner</i> (Tübingen-1976).
Yacoub, Bardo	M. Yacoub., <i>Musée du Bardo</i> (1969)
Yalouris, Epidauros	N. Yalouris, “Die Sculpturen des Asklepiosteupels von Epidauros”, <i>Archaische und klassische Plastik 2. Atken des internationaler Kolloquim, Athens, 22–25 April 1985</i> (Mainz- 1986).

LEVHA VE RESİM LİSTESİ

Levha 1

Resim 1 Kat.No.E1 Avusturya, Salzburg Kenti, Waagplatz altındaki Roma Villası Mozaïği. Jobst, Salzburg, 76, lev.38, parça.2.

Resim 2 Kat.No.E2 Cezayir, Procurateur A Hippone Villası, Nereidler Mozaïği. Marec, Hippone, 165, res.5.

Levha 2

Resim 3 Kat.No.E3 Güney Kıbrıs, Neo Paphos, Aion Evi, Triclinium Nereidlerin Kararı Mozaïği. Daszewski- Michaelides, Cyprus, 60, fig.26.

Resim 4 Kat.No.E3 Güney Kıbrıs, Neo Paphos, Aion Evi, Triclinium Nereidler Mozaïği Merkez Paneli Detay. . Daszewski- Michaelides, Cyprus, 65, fig. 31.

Levha 3

Resim 5 Kat.No.E4 İspanya, Dueñas, Roma Villası, Tepidarium Okeanos Mozaïği. Palol, Okeanos-Mosaik, Renkli Lev.2.

Resim 6 Kat.No.E5 İspanya, Mérida, Hinojal Villası Mozaïği. VI. Colloquio Internacional sobre Mosaico Antiguo Palencia-Mérida, 1990, 290, fig. 12

Levha 4

Resim 7 Kat.No.E6 İsviçre, Orbe-Boscéaz Villa, Tanrılar Mozaïği. Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 539, res. 418–420.

Resim 8 Kat.No.E6 İsviçre, Orbe-Boscéaz Villa, Tanrılar Mozaïği Detay. Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 539, res. 418–420.

Levha 5

Resim 9 Kat.No.E7 İtalya- Sardinia, Dell' Atrio Tetrastilo Evi, Cubiculum Mozaïği. Angiolillo, Italia, lev. XLIX, res. 42.

Levha 6

Resim 10 Kat. No. E8 İtalya- Pompeji, Toscana Granduca Evi, Ampitrite Alayı Mozaïği. Lochin, Culte, 42, res.8.

Levha 7

Resim 11 Kat.No.E9 Tunus, Hadrumetum (Sousse) Neptün ve Nereidler Alayı Mozaïği. Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 536, res. 338–343

Resim 12 Kat.No.E9 Tunus, Hadrumetum (Sousse) Neptün ve Nereidler Alayı
Mozaïği Detay. Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 536, res. 338–343

Levha 8

Resim 13 Kat.No.E9 Tunus, Hadrumetum (Sousse) Neptün ve Nereidler Alayı
Mozaïği Detay. Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 536, res. 338–343

Resim 14 Kat.No.E9 Tunus, Hadrumetum (Sousse) Neptün ve Nereidler Alayı
Mozaïği Detay. Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 536, res. 338–343

Levha 9

Resim 15 Kat.No.E9 Tunus, Hadrumetum (Sousse) Neptün ve Nereidler Alayı
Mozaïği Detay. Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 536, res. 338–343

Resim 16 Kat.No.E9 Tunus, Hadrumetum (Sousse) Neptün ve Nereidler Alayı
Mozaïği Detay. Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 536, res. 338–343

Levha 10

Resim 17 Kat.No.E10 Tunus, Yunus Balıkları Evi, Nereid ve Denizatı Mozaïği.
Alexander- Ennaifer, Tunisie, 83–84, lev. XLIV 34 A.

Resim 18 Kat.No.E11 Tunus, Bacchus ve Ariadne Evi Mozaïği. Alexander-
Khader, Mosaiques, 63–64, lev. XXVI.

Levha 11

Resim19 Kat.No.E12 Tunus-Utica, Cato Evi, Neptün ve Amphitrite alayı
Mozaïği. Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 535, res. 320

Levha 12

Resim 20 Kat.No.E13 Tunus, Neptün Alayı Mozaïği. Yacoub, Bardo, 51, fig.50.

Levha 13

Resim 21 Kat.No.E14 Samsun, Amisos Mozaïği Detay. D.Şahin arşivi.

Resim 22 Kat.No.E14 Samsun, Amisos Mozaïği Detay. D.Şahin arşivi.

Levha 14

Resim 23 Kat.No.E14 Samsun, Amisos Mozaïği Detay. D.Şahin arşivi.

Resim 24 Kat.No.E14 Samsun, Amisos Mozaïği Detay. D.Şahin arşivi.

Levha 15

Resim 25 E15 Antiochia, Okeanos Tethys Mozaïği. Cimok, Antioch, 68, res.24.

Levha 16

Resim 26 Kat.No.E16 Antiochia, Tethys Mozaïği. Cimok, Corpus, 197..

Levha 17

Resim 27 Kat.No.E17 Antiochia, Yakto Villası, Tethys Mozaïği. Cimok, Corpus, 248.

Resim 28 Kat.No.E17 Antiochia, Yakto Villası, Tethys Mozaïği Detay. Cimok, Corpus, 249.

Levha 18

Resim 29 Kat.No.E18 Antiochia, Okeanos Tethys Mozaïği. Cimok, Corpus, 187.

Levha 19

Resim 30 Kat.No.E19 Antiochia, Tethys Mozaïği. Cimok, Corpus, 169.

Levha 20

Resim 31 Kat.No.E20 Antiochia, Okeanos Tethys Mozaïği. Cimok, Corpus, 151.

Resim 32 Kat.No.E21 Ephesos Yamaç Evi, Nereid ve Triton Mozaïği. Dunbabin, Mosaics, 226, res. 238

Levha 21

Resim 33 Kat.No.E22 Zeugma, Poseidon Villası, Galateia Mozaïği. Önal, Zeugma, 43.

Levha 22

Resim 34 Kat.No.E23 Zeugma, Poseidon, Okeanos Tethys Mozaïği. Ergeç-Önal-Wagner, Zeugma, 110, res.162.

Levha 23

Resim 35 Kat.No.E24 Zeugma, Europa Villası Mozaïği. D. Şahin arşivinden.

Resim 36 Kat.No.E24 Zeugma, Europa Villası Mozaïği. D. Şahin arşivinden.

Levha 24

Resim 37 Kat.No.E24 Zeugma, Europa Villası Mozaïği. D. Şahin arşivinden.

Resim 38 Kat.No.E24 Zeugma, Europa Villası Mozaïği. D. Şahin arşivinden.

Levha 25

Resim 39 Kat.No. E25 Zeugma, Okeanos ve Tethys Mozaïği. Ergeç-Önal-Wagner, Zeugma, 108, res. 158

Resim 40 Kat.No. E25 Zeugma, Okeanos ve Tethys Mozaïği. Ergeç-Önal-Wagner, Zeugma, 108, res. 158

Levha 26

Resim 41 Kat.No. E26 İtalya, Ostia, Dioscur Evi Deniz Sahnesi Mozaïği,
Dunbabin, Mosaics, 67, res. 67.

Levha 27

Resim 42 Kat.No. E27 Yunanistan Korint, Korint Mozaïği. Broneer, Corinth,
61-62, lev.XVII. 1-2.

Levha 28

Resim 43 Kat.No. E28 Yunanistan Olynthus, Achilleus Mozaïği. Salzmann,
Kieselmosaiken, 103, lev. 14, res. 88

Levha 29

Resim 44 Kat.No.E29 Yunanistan Eretria, Nereid Mozaïği. Dunbabin, Mosaics,
75, res.1.

Resim 45 Kat.No.H1 İsviçre Zürich, Aventicum hamamları Banquette Mozaïği.
Henüz yayınlanmamış olan bu mozaïğin resmi Sayın M. Fuchs
tarafından gönderilmiştir.

Levha 30

Resim 46 Kat.No.H2 İtalya Aquileia, Büyük Hamam Frigidariumu Mozaïği.
Labreato, Aquileia, lev. XL-2.

Resim 47 Kat.No.H3 İtalya Aquileia, Büyük Hamam Frigidariumu Mozaïği.
Labreato, Aquileia, lev.XLI-1.

Levha 31

Resim 48 Kat.No.H4 İtalya Otricoli Mozaïği. Darmon, Occident, lev.21, res.37.

Resim 49 Kat.No.H5 Tunus, Acholla Deniz Şöleni Mozaïği. Parrish, Season
Mosaic, res.2.

Levha 32

Resim 50 Kat.No.H6 Tunus El-Ouara, Balıkçılar ve Deniz Canlılarına Binmiş
Nereidler Mozaïği. Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 539, res. 418.

Resim 51 Kat.No.H6 Tunus El-Ouara, Balıkçılar ve Deniz Canlılarına Binmiş
Nereidler Detay. Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 539, res. 420.

Levha 33

Resim 52 Kat.No.H7 Tunus Sidi Ghrib Hamamları, Denizaslanı Üzerinde
Oturan Nereid Mozaïği. Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 536, res. 333.

Levha 34

Resim 53 Kat.No.H8 Tunus Sidi-Ghrib Hamamları, Deniz Korteji Mozaïği. Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 536, res. 332.

Resim 54 Kat.No.H9 Tunus Sidi Ali Nasrallah Hamamları, Neptün Mozaïği. Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 539, res. 406.

Levha 35

Resim 55 Kat.No.H9 Tunus Sidi Ali Nasrallah Hamamları, Neptün Mozaïği Detay. Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 539, res. 407

Resim 56 Kat.No.H9Tunus Sidi Ali Nasrallah Hamamları, Neptün Mozaïği Detay. Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 539, res. 406.

Levha 36

Resim 57 Kat.No.H10 Antiochia, Tethys Mozaïği. Campbell, Antioch, levha. 142.

Resim 58 Kat.No.H11 Antiochia, E Hamamı, Deniz Şöleni parçası. Cimok, Corpus, 223.

Levha 37

Resim 59 Kat.No.H11 Antiochia, E Hamamı, Deniz Şöleni parçası. Cimok, Corpus, 223.

Resim 60 Kat.No.H12 Antiochia, E Hamamı, Galateia Mozaïği. Campbell, Antioch, 9, levha 17.

Levha 38

Resim 61 Kat.No.H13 İtalya Ostia, Neptün Hamamı Mozaïği. Blake, Roman Mosaics, lev.34

Resim 62 Kat.No.H14 Yunanistan Istmia, Büyük Salon Mozaïği. Waywell, Greeke, 48, res. 25.

Levha 39

Resim 63 Kat.No.N1 Cezayir, Cherchel Müzesi, Neptün Çeşmesi Mozaïği. Stern, Cherchel, 286, res.1.

Resim 64 Kat.No.N2 İtalya Pompeji, Sütunlu Çeşme Mozaïği. Jashemski, Gardens, 242 no.504, fig. 279.

Levha 40

Resim 65 Kat.No.M1 Anemurium, Nekropol Mozaïği. Rosenbaum, Anamurium, 25–26, lev. XXXIV, res.1.

Resim 66 Kat.No.M1 Anemurium, Nekropol Mozaïği Olası Nereid Çizimi. Rosenbaum, Anamurium, 25–26, lev. XXXIV res.2.

Levha 41

Resim 67 Kat.No.K1 Ürdün, Madaba, Apostles Kilisesi, Salamanios İmzalı Thalassa Büst Mozaïği. Dunbabin, Mosaics, 200, res.212.

Resim 68 Kat.No.B1 Cezayir, Beni Ahmad Kala Mozaïği. Stern, Cherchel, 298, res.18

Levha 42

Resim 69 Kat.No.B2 Cezayir, Nereid Alayı Mozaïği. Bu resim tarafıma meslektaşım Fátima Abraços tarafından gönderilmiştir. Resim dışında herhangi bir bilgi mevcut değildir.

Resim 70 Kat.No.B2 Cezayir, Nereid Alayı Mozaïği Detay. Bu resim tarafıma meslektaşım Fátima Abraços tarafından gönderilmiştir. Resim dışında herhangi bir bilgi mevcut değildir

Levha 43

Resim 71 Kat.No.B3 Cezayir, Aumale Kış ve Deniz Yaratığı Mozaïği. Parrish, Season Mosaic, 101, lev. 8-b.

Resim 72 Kat.No.B4 İspanya Cordoba Galateia Mozaïği. <http://www.theoi.com/Gallery/Z42.1.html>. 6.10.2006

Levha 44

Resim 73 Kat.No.B5 İspanya, Tethys Mozaïği. VI. Colloquio Internacional sobre Mosaico Antiguo Palencia-Mérida, 1990, 284, fig. 7.

Resim 74 Kat.No.B6 Suriye Apameia, Nereidlerin Kararı Mozaïği. Dunbabin, Mosaics, 170, res.176.

Levha 45

Resim 75 Kat.No.B6 Suriye Apameia, Nereidlerin Kararı Mozaïği. Dunbabin, Mosaics, 170, res.177.

Resim 76 Kat.No.B7 Suriye Shappa-Philippopolis Tethys Mozaïği. Balty, Syrie, 66, res. 28.

Levha 46

Resim 77 Kat.No.B8 Tunus, Caput Vada, Neptün ve Mevsimler Mozaïği. Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 522, res.92.

Levha 47

Resim 78 Kat.No.B9 Tunus, Kartaca, Yunus Balığı Ve Nereid Mozaïği. Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 537, res. 331.

Levha 48

Resim 79 Kat.No.B10 Tunus Dougga, Leander Mozaïği. Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 535, res. 321.

Resim 80 Kat.No.B11 Tunus, El Djem, Nereidler ve Deniz Kentaurları Mozaïği

Levha 49

Resim 81 Kat.No.B11 Tunus, El Djem, Nereidler ve Deniz Kentaurları Mozaïği. Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 533, res.273.

Resim 82 Kat.No.B11 Tunus, El Djem, Nereidler ve Deniz Kentaurları Mozaïği. Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 533, res.274.

Levha 50

Resim 83 Kat.No.B11 Tunus, El Djem, Nereidler ve Deniz Kentaurları Mozaïği. Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 533, res. 276.

Resim 84 Kat.No.B12 Tunus, El Djem, Nereid ve Kanatlı Denizatı Mozaïği. Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 536, res. 345.

Levha 51

Resim 85 Kat.No.B13 Tunus Radés, Denizyaratıkları Üzerinde Nereidler Mozaïği. Ben Abed-Ben Khader, Tunisia, 536, res. 336.

Resim 86 Kat.No.B14 Antiocheia, Okeanos'un Eşi Tethys Mozaïği. Simon, Ninagawa, 14, fig.3.

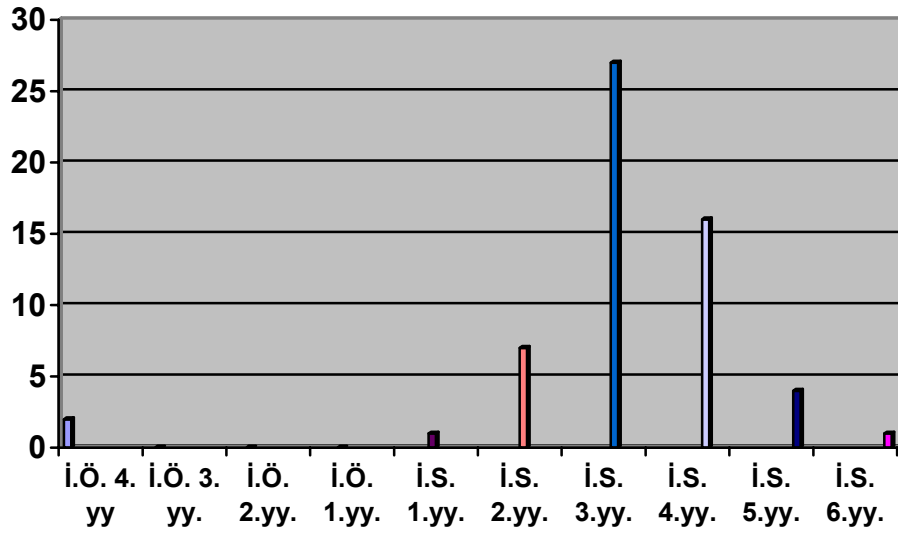
Levha 52

Resim 87 Kat.No.B15 Seleucia Pieria, Tethys Mozaïği. Cimok, Corpus, 195.

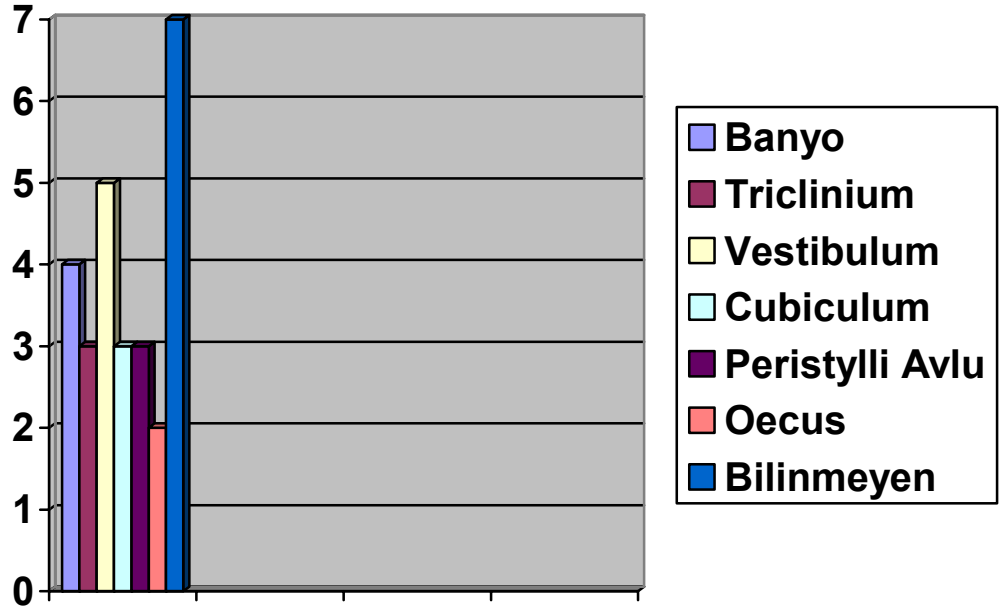
TABLO VE GRAFİKLER

İ.Ö. 4. yüzyıl	E26, E27
İ.Ö. 3. yüzyıl	----
İ.Ö. 2. yüzyıl	----
İ.Ö. 1. yüzyıl	----
İ.S. 1. yüzyıl	N2
İ.S. 2. yüzyıl	B8, E15, E23, E25, H4, H5, H13
İ.S. 3. yüzyıl	B1, B2, B3, B10, B11, B12, B15, E1, E2, E12, E14, E6, E7, E8, E9, E10, E16, E18, E19, E20, E21, E22, E24, E25, H1, M1, N1,
İ.S. 4. yüzyıl	B5, B6, B7, B13, B14, E3, E4, E5, E24, E26, H7, H8, H9, H10, H11, H12.
İ.S. 5. yüzyıl	B9, E11, E17, H6,
İ.S. 6. yüzyıl	K1

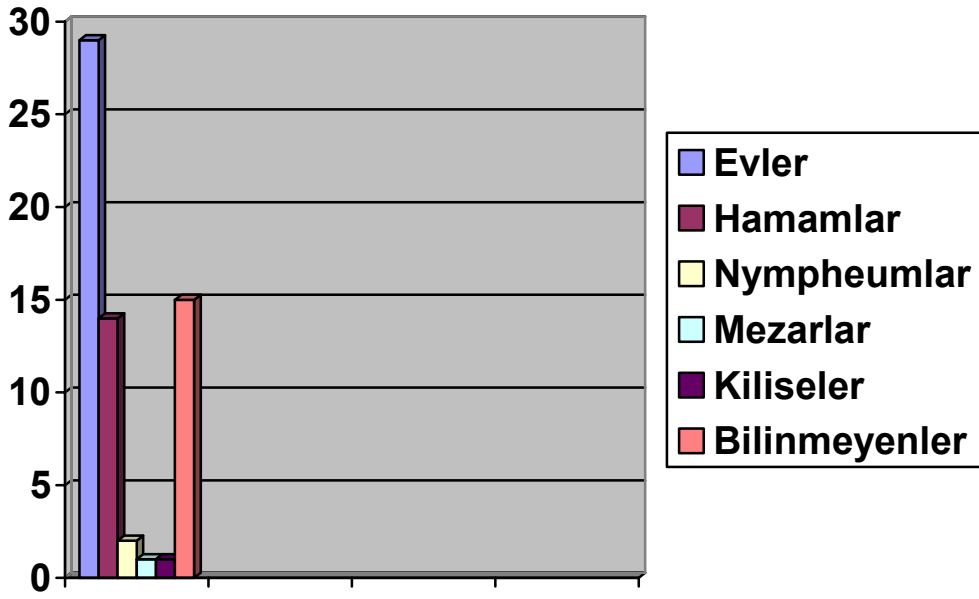
Tablo I: KRONOLOJİ

Grafik 1. Nereid Betili Mozaiklerin Yüzyıllara Göre Dağılımı

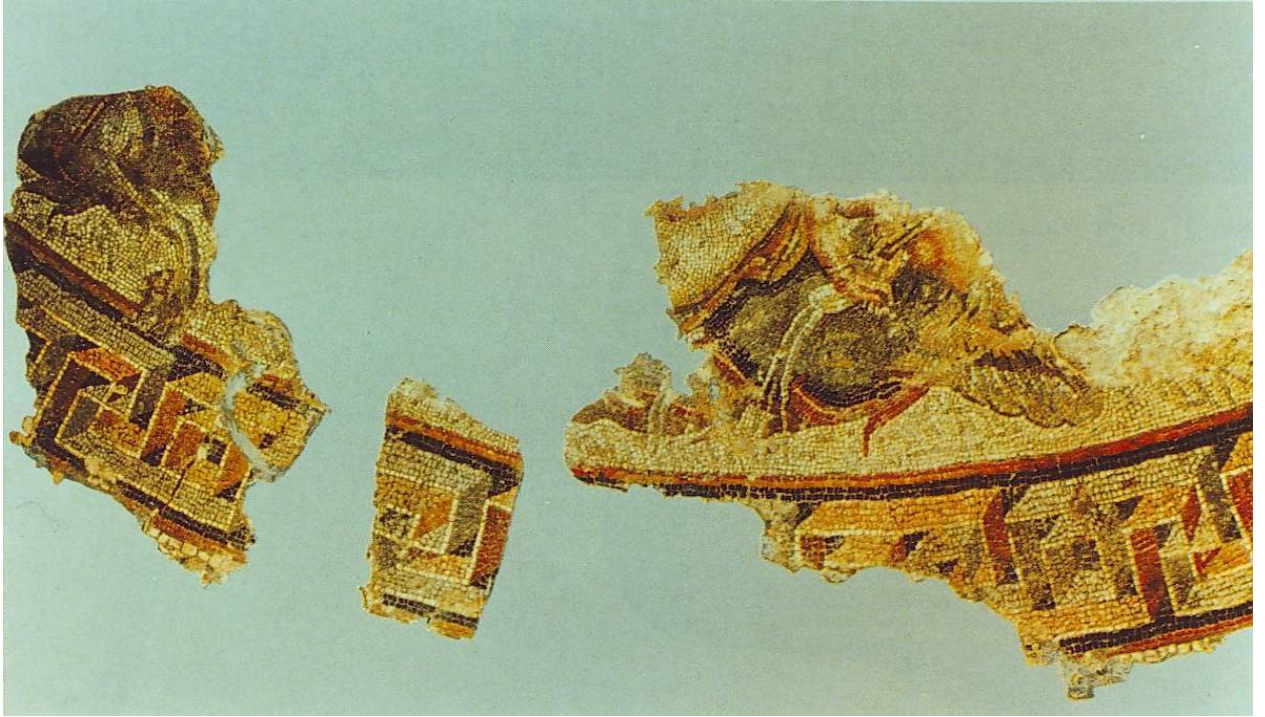

Grafik 2- Ev içinde mekâna göre dağılım

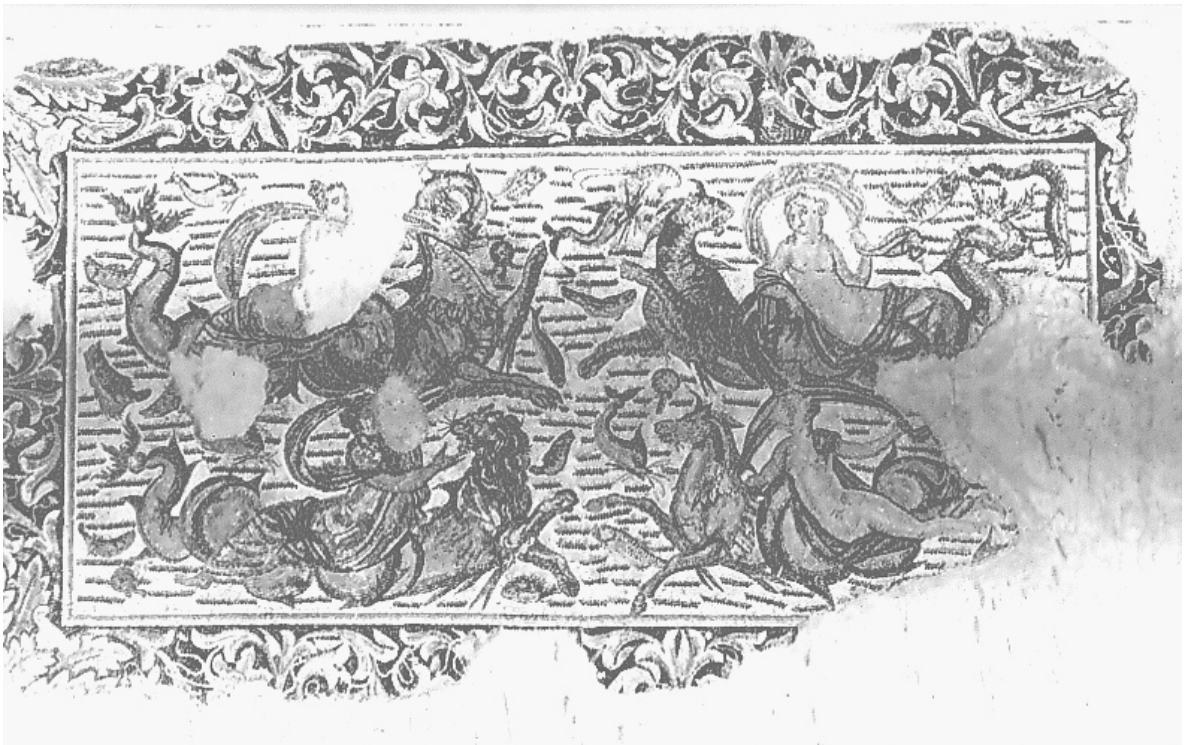

Grafik 3- Yer aldıkları Mimariye göre Nereidler

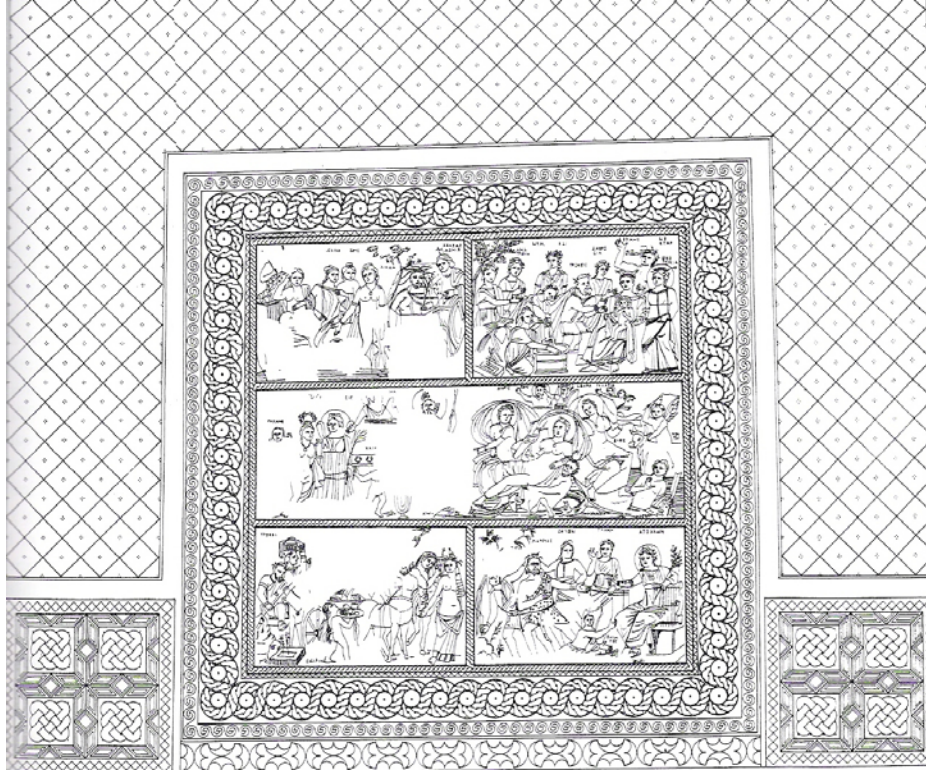
LEVHALAR

Resim 1 Kat.No.E1 Avusturya, Salzburg Kenti, Waagplatz altındaki Roma Villası
Mozaïği

Resim 2 Kat.No.E2 Cezayir, Procurateur A Hippone Villası, Nereidler Mozaïği

Resim 3 Kat.No.E3 Güney Kıbrıs, Neo Paphos, Aion Evi, Triclinium Nereidlerin Kararı Mozaïği

Resim 4 Kat.No.E3 Güney Kıbrıs, Neo Paphos, Aion Evi, Triclinium Nereidler Mozaïği Merkez Paneli Detay

Resim 5 Kat.No.E4 İspanya, Dueñas, Roma Villası, Tepidarium Okeanos Mozaïği

Resim 6 Kat.No.E5 İspanya, Mérida, Hinojal Villası Mozaïği

Resim 7 Kat.No. E6 İsvi  re, Orbe-Bosc  az Villa, G  nler Moza  i

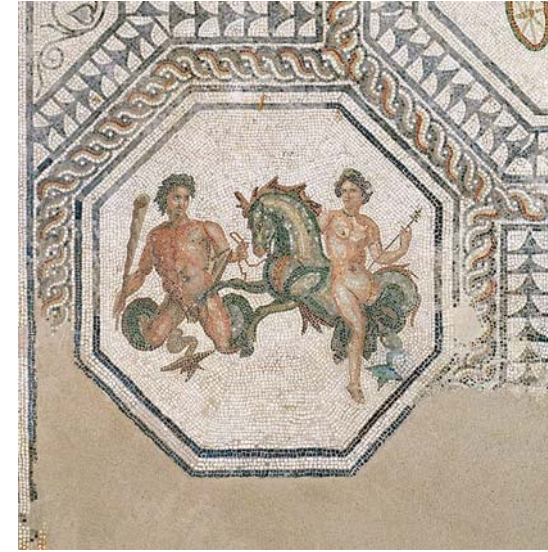
a

b

c

d

Resim 8.a-d, Kat.No.E6 İsviçre, Orbe-Boscéaz Villa, Günler Mozaïği detay

Resim 9 Kat.No.E7 İtalya- Sardinia, Dell' Atrio Tetrastilo Evi, Cubiculum Mozaigi

Resim 10 Kat.No.E8 İtalya- Pompeji, Toscana Granduca Evi, Ampitrite Alayı Mozaïği

Resim 11 Kat.No.E9 Tunus, Hadrumetum (Sousse) Neptün ve Nereidler Alayı Mozaïği

Resim 12 Kat.No.E9 Tunus, Hadrumetum (Sousse) Neptün ve Nereidler Alayı Mozaïği
Detay

Resim 13 Kat.No.E9 Tunus, Hadrumetum (Sousse) Neptün ve Nereidler Alayı Mozaïği
Detay

Resim 14 Kat.No.E9 Tunus, Hadrumetum (Sousse) Neptün ve Nereidler Alayı Mozaïği
Detay

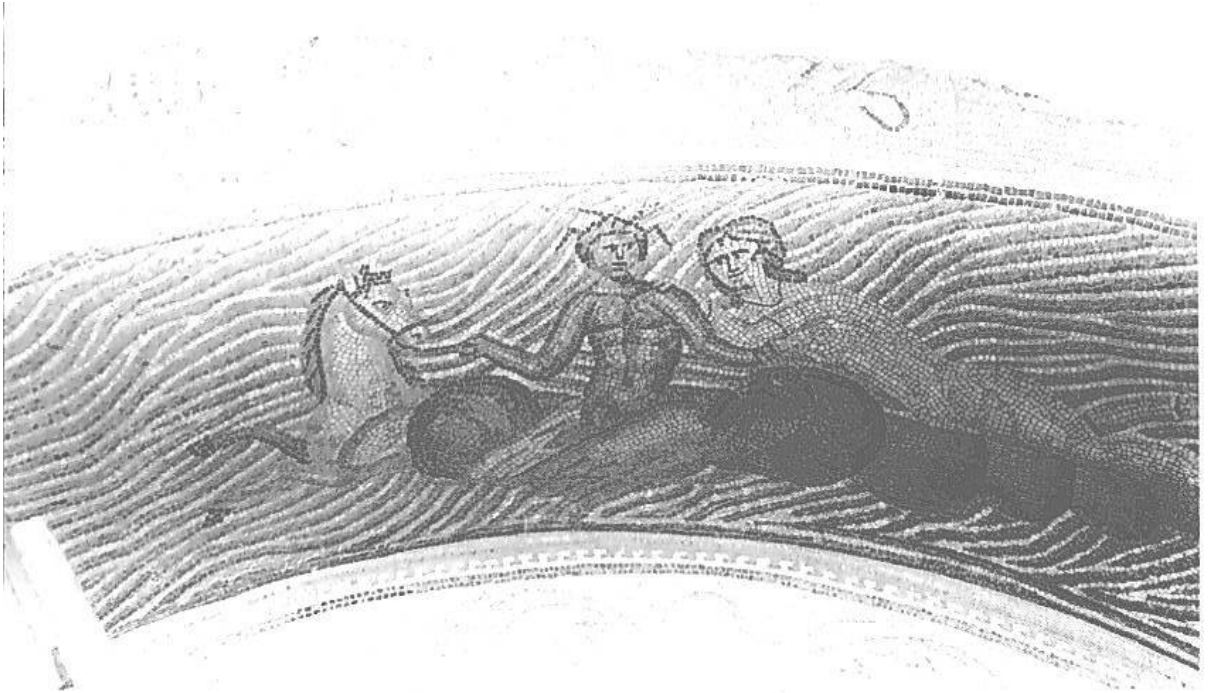
Resim 15 Kat.No.E9 Tunus, Hadrumetum (Sousse) Neptün ve Nereidler Alayı Mozaïği
Detay

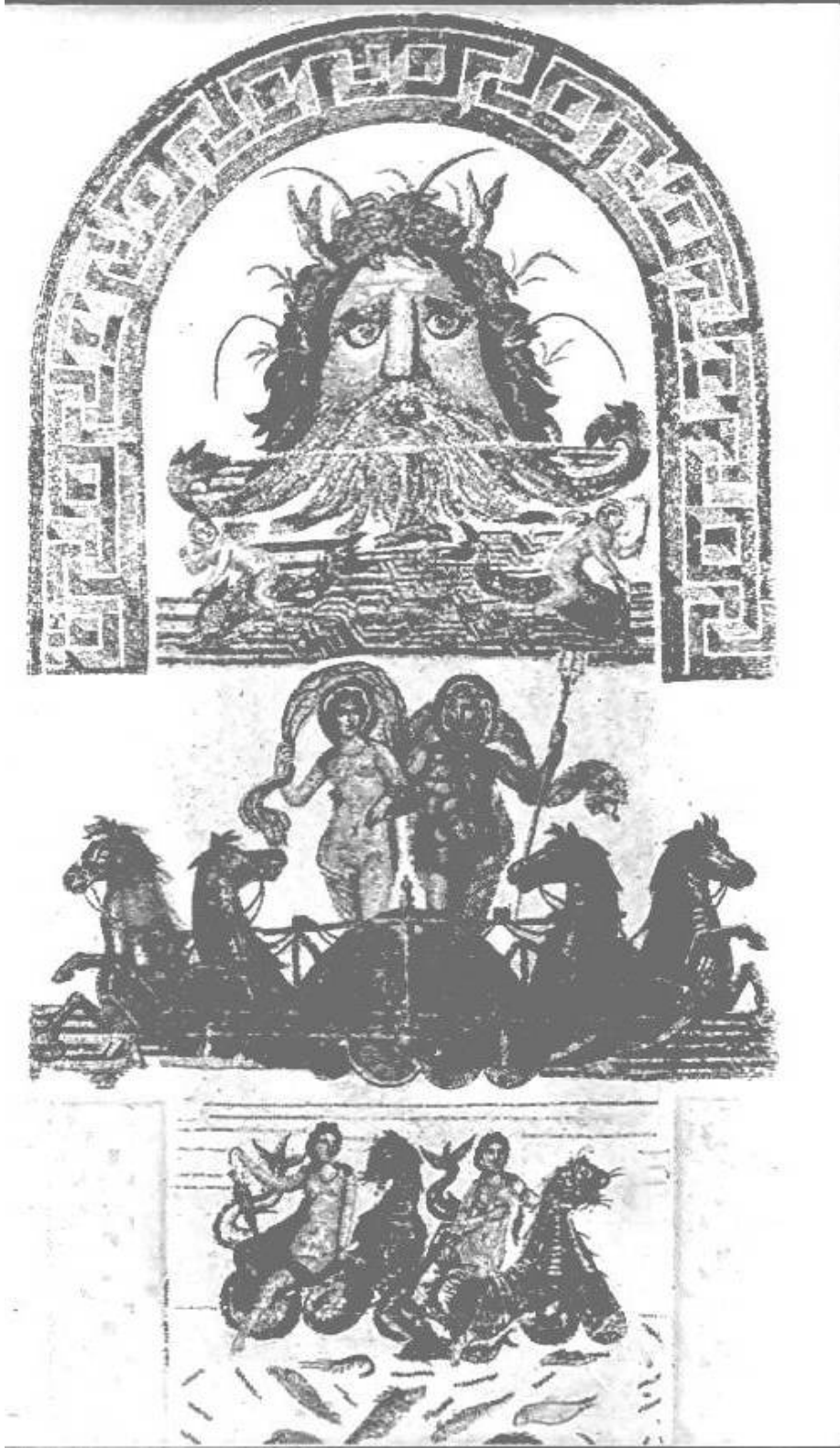
Resim 16 Kat.No.E9 Tunus, Hadrumetum (Sousse) Neptün ve Nereidler Alayı Mozaïği
Detay

Resim 17 Kat.No.E10 Tunus, Yunus Balıkları Evi, Nereid ve Denizatı Mozaïği

Resim 18 Kat.No.E11 Tunus, Bacchus ve Ariadne Evi Mozaïği

Resim19 Kat.No.E12 Tunus-Utica, Cato Evi, Neptün ve Amphitrite alayı Mozaïği

Resim 20 Kat.No.E13 Tunus, Neptün Alayı Mozaïği

Resim 21 Kat.No.E14 Samsun, Amisos Mozaiği Detay

Resim 22 Kat.No.E14 Samsun, Amisos Mozaiği Detay

Resim 23 Kat.No.E14 Samsun, Amisos Mozaiği Detay

Resim 24 Kat.No.E14 Samsun, Amisos Mozaiği Detay

Resim 25 Kat.No.E15 Antiochia, Okeanos Tethys Mozaigi

Resim 26 Kat.No.E16 Antiochia, Tethys Mozaïği

Resim 27 Kat.No.E17 Antiochia, Yakto Villası, Tethys Mozaïği

Resim 28 Kat.No.E17 Antiochia, Yakto Villası, Tethys Mozaïği Detay

Resim 29 Kat.No.E18 Antiochia, Okeanos Tethys Mozaïği

Resim 30 Kat.No.E19 Antiochia, Tethys Mozaigi

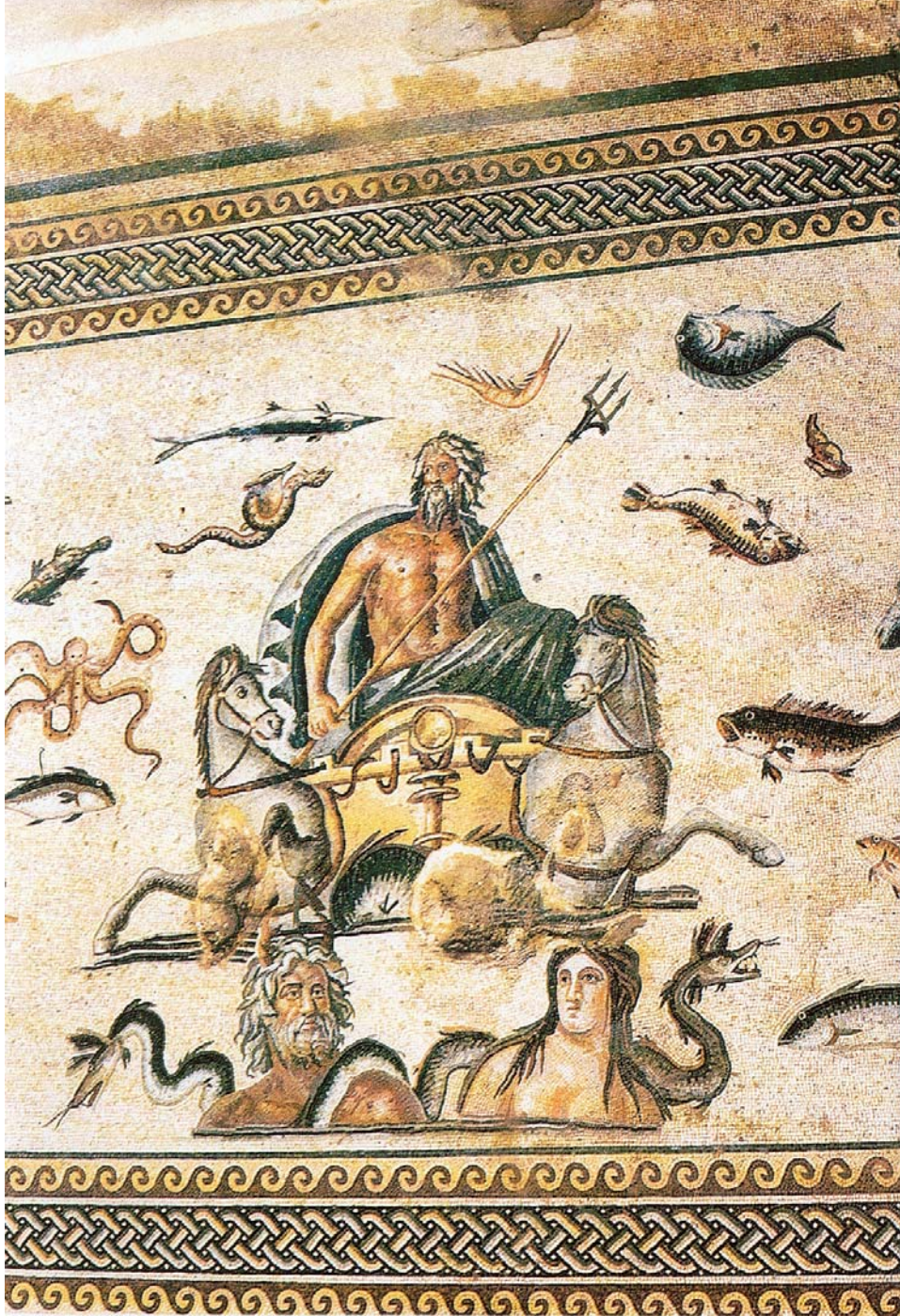
Resim 31 Kat.No.E20 Antiocheia, Okeanos Tethys Mozaïği

Resim 32 Kat.No.E21 Ephesos Yamaç Evi, Nereid ve Triton Mozaïği

Resim 33 Kat.No.E22 Zeugma, Poseidon Villası, Galateia Mozaïği

Resim 34 Kat.No.E23 Zeugma, Poseidon, Okeanos Tethys Mozaïği

Resim 35 Kat.No.E24 Zeugma, Europa Villası Mozaïği

Resim 36 Kat.No.E24 Zeugma, Europa Villası Mozaïği

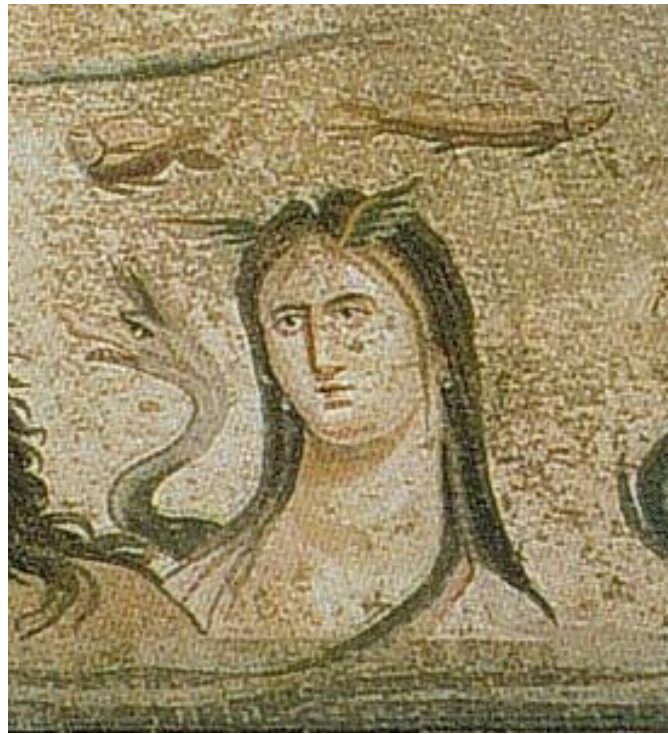
Resim 37 Kat.No.E24 Zeugma, Europa Villası Mozaïği

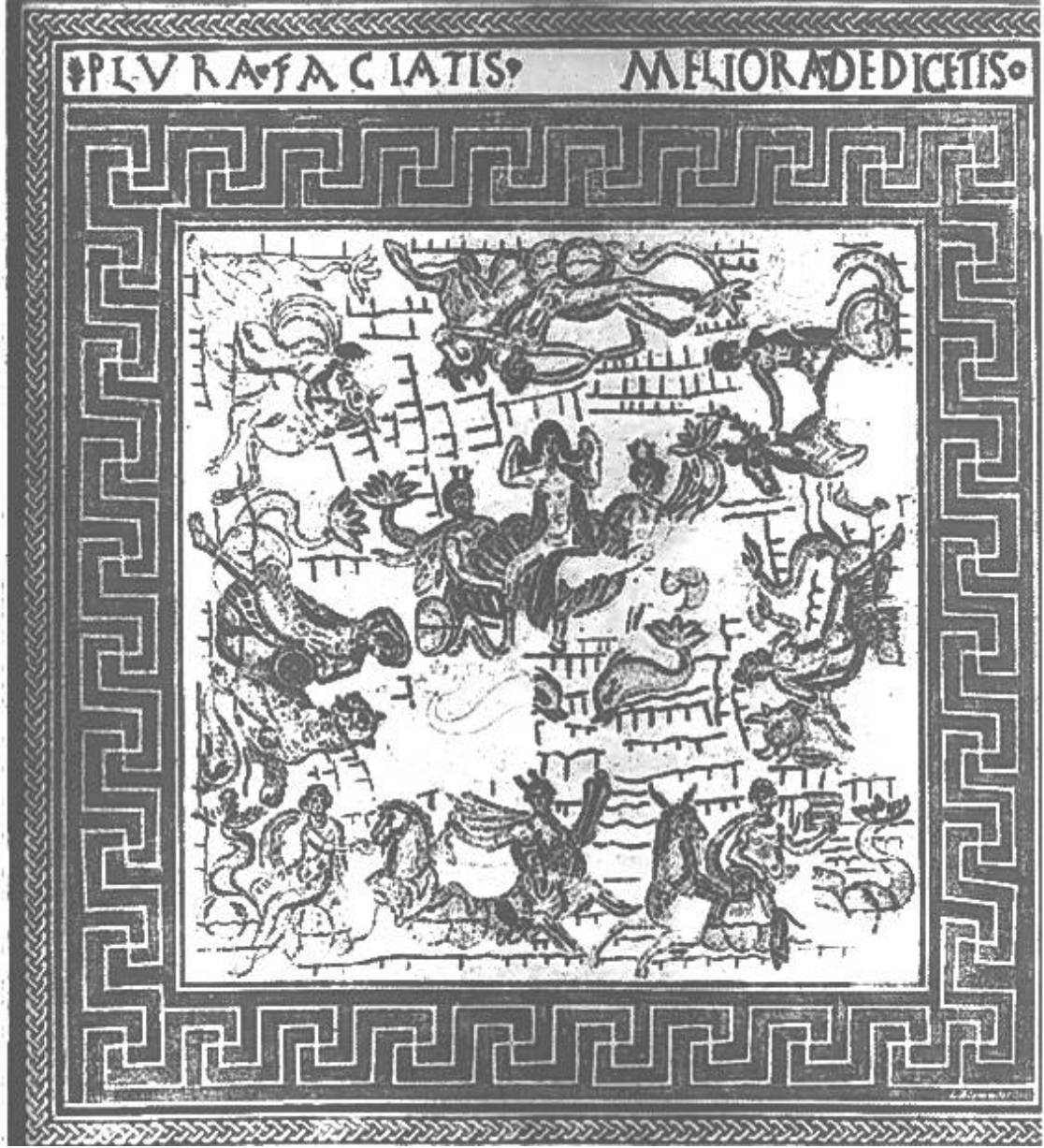
Resim 38 Kat.No.E24 Zeugma, Europa Villası Mozaïği

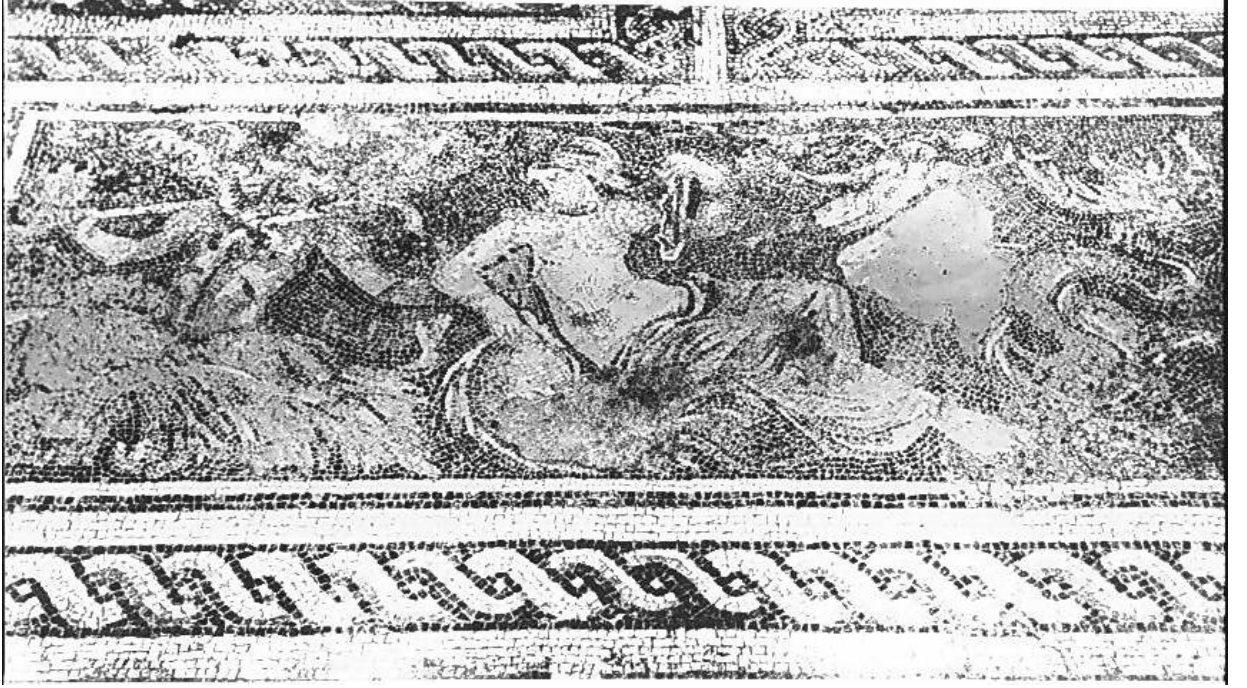
Resim 39 Kat.No. E25 Zeugma, Okeanos ve Tethys Mozaïği

Resim 40 Kat.No. E25 Zeugma, Okeanos ve Tethys Mozaïği (Detay)

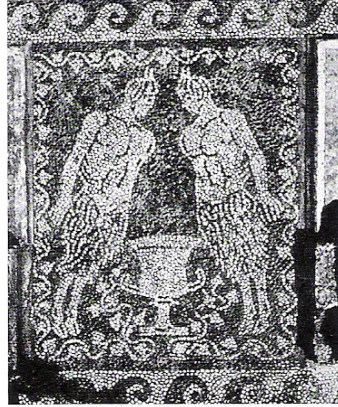
Resim 41 Kat.No.E26 İtalya, Ostia, Dioscur Evi Deniz Sahnesi Mozaïği

Resim 42 Kat.No.E27 Yunanistan, Korint, Korint Mozaigi

2

3

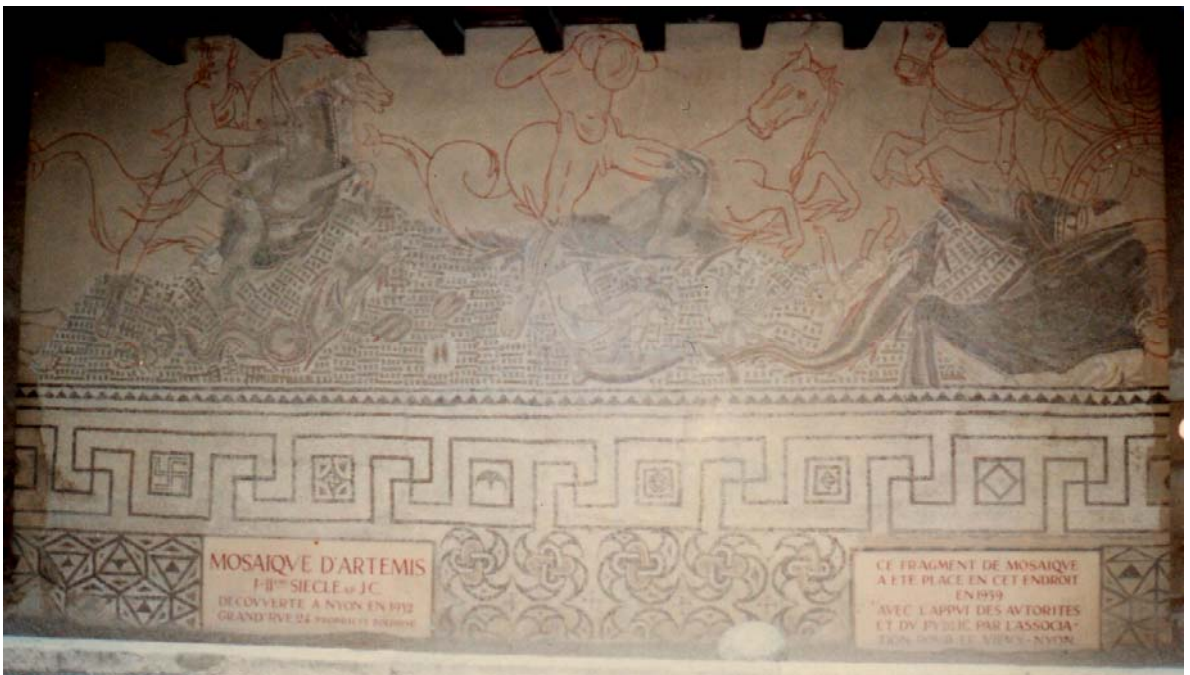
1

Resim 43 Kat.No.E28 Yunanistan Olynthus, Achilleus Mozaigi

Resim 44 Kat.No.E29 Yunanistan Eretria, Nereid Mozaïği

Resim 45 Kat.No.H1 İsviçre Zürih, Aventicum hamamları Banquette Mozaïği

Resim 46 Kat.No.H2 İtalya Aquileia, Büyük Hamam Frigidariumu Mozaïği

Resim 47 Kat.No.H3 İtalya Aquileia, Büyük Hamam Frigidariumu Mozaïği

Resim 48 Kat.No.H4 İtalya Otricoli Mozaïği

Resim 49 Kat.No.H5 Tunus, Acholla Deniz Şöleni Mozaïği

Resim 50 Kat.No.H6 Tunus El-Ouara, Balıkçılar ve Deniz Canlılarına Binmiş Nereidler Mozaïği

Resim 51 Kat.No.H6 Tunus El-Ouara, Balıkçılar ve Deniz Canlılarına Binmiş Nereidler (Detay)

Resim 52 Kat.No.H7 Tunus Sidi Ghrib Hamamları, Denizaslani Üzerinde Oturan Nereid Mozaigi

Resim 53 Kat.No.H8 Tunus Sidi-Ghrib Hamamları, Deniz Korteji Mozaïği

Resim 54 Kat.No.H9 Tunus Sidi Ali Nasrallah Hamamları, Neptün Mozaïği

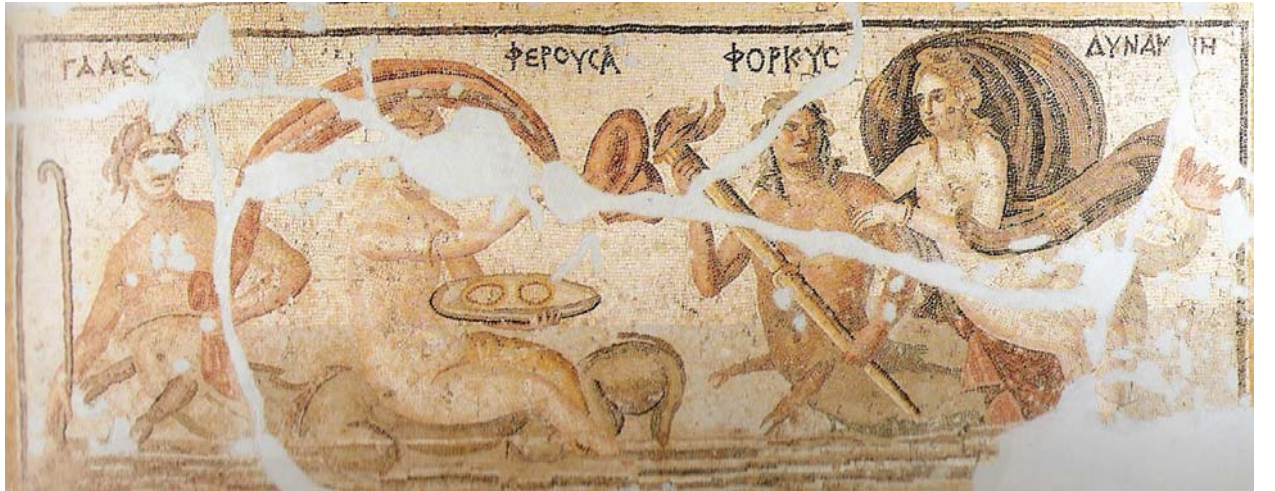
Resim 55 Kat.No.H9 Tunus Sidi Ali Nasrallah Hamamları, Neptün Mozaîği Detay

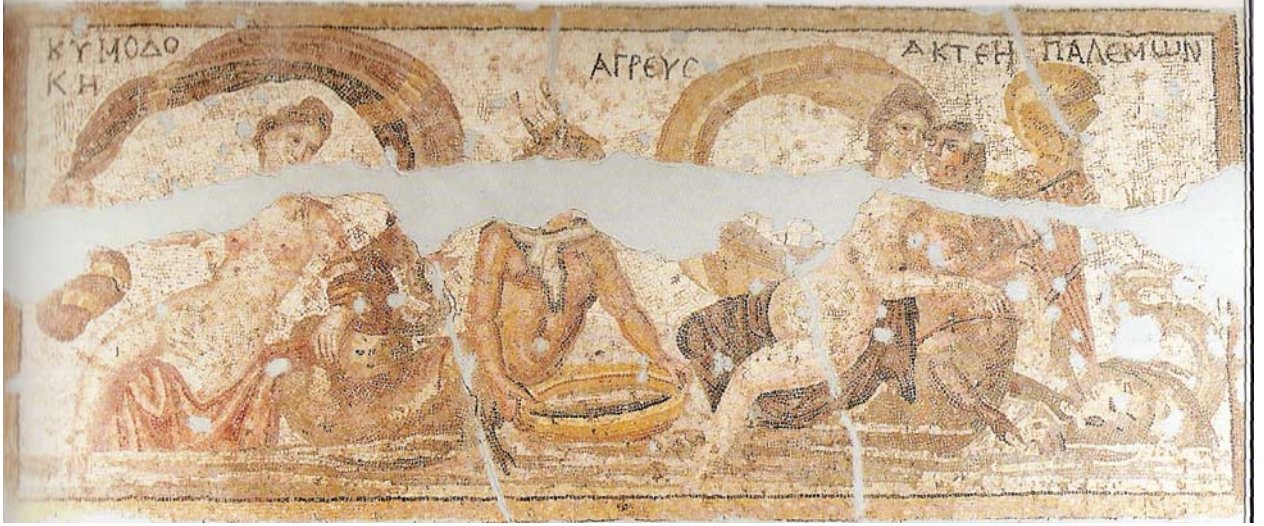
Resim 56 Kat.No.H9Tunus Sidi Ali Nasrallah Hamamları, Neptün Mozaîği Detay

Resim 57 Kat.No.H10 Antiochia, Tethys Mozaïği

Resim 58 Kat.No.H11 Antiochia, E Hamamı, Deniz Şöleni Parçası

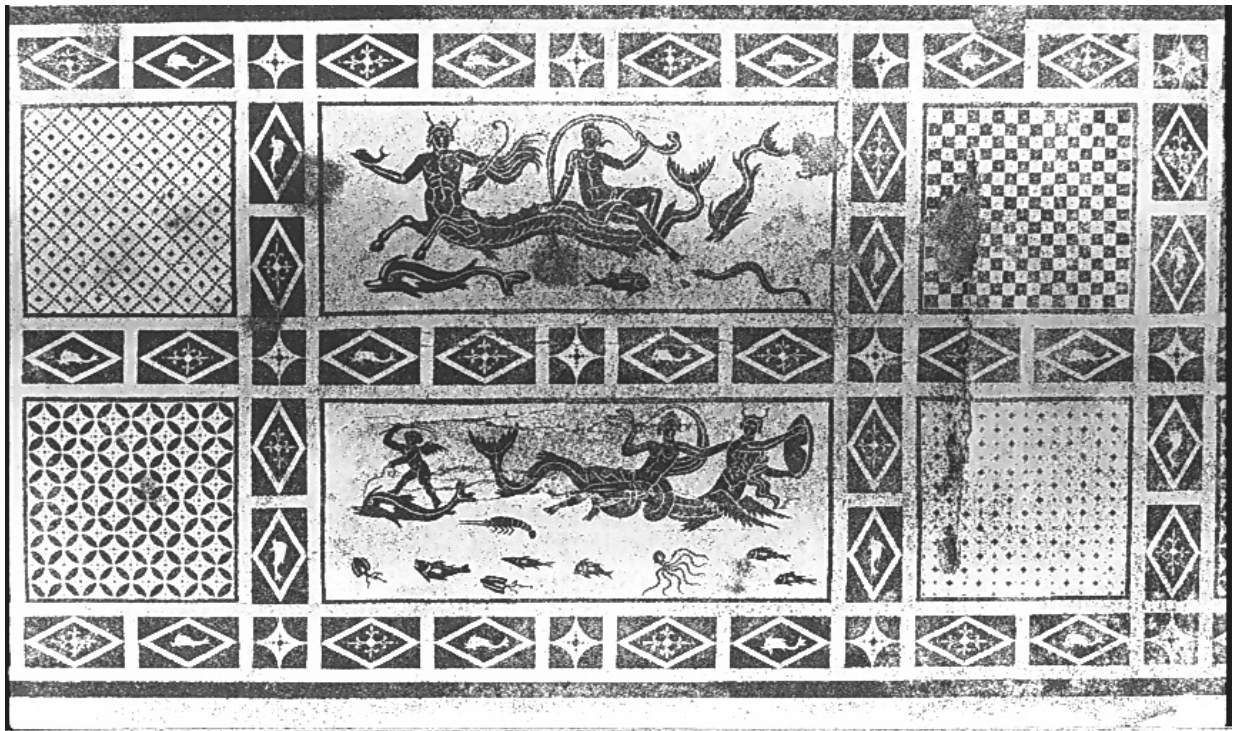
Resim 59 Kat.No.H11 Antiochia, E Hamamı, Deniz Şöleni parçası

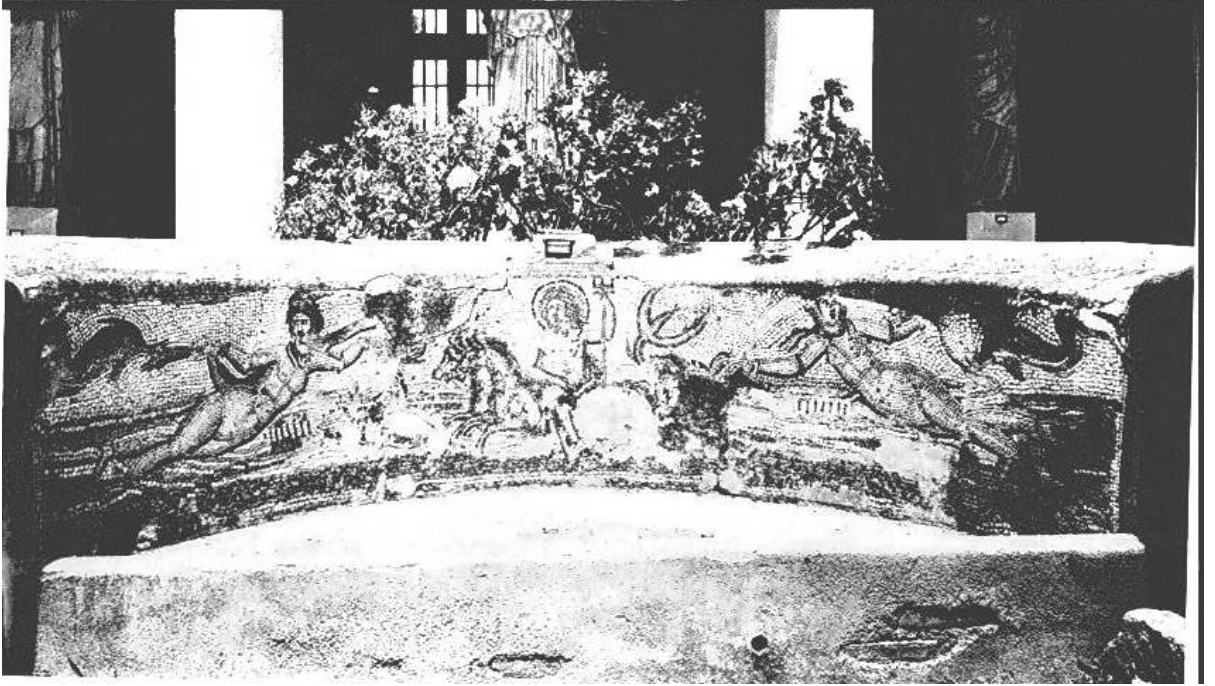
Resim 60 Kat.No.H12 Antiochia, E Hamamı, Galateia Mozaïği

Resim 61 Kat.No.H13 İtalya Ostia, Neptün Hamamı Mozaïği

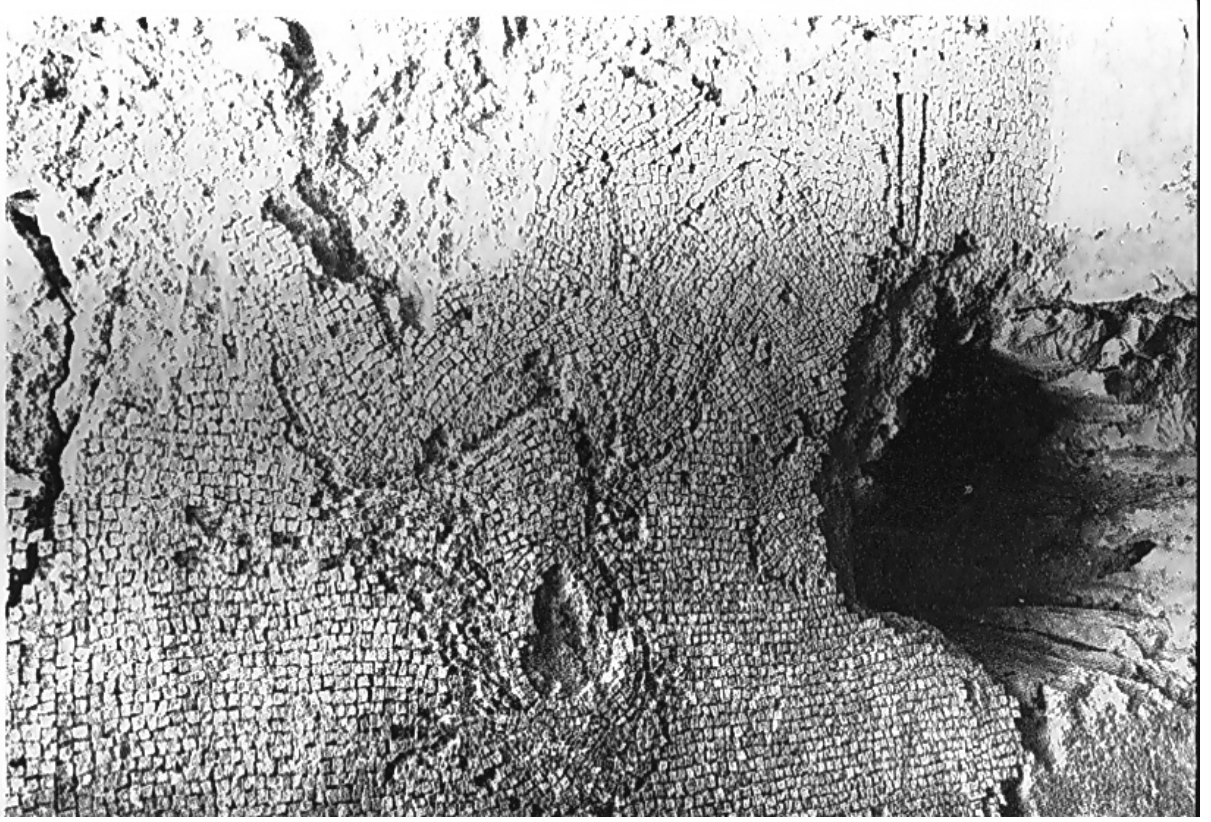
Resim 62 Kat.No.H14 Yunanistan İstmia, Büyük Salon Mozaïği

Resim 63 Kat.No.N1 Cezayir, Cherchel Müzesi, Neptün Çeşmesi Mozaïği

Resim 64 Kat.No.N2 İtalya Pompeji, Sütunlu Çeşme Mozaïği

Resim 65 Kat.No.M1 Anemurium, Nekropol Mozaïği

Resim 66 Kat.No.M1 Anemurium, Nekropol Mozaïği Olası Nereid Çizimi

Resim 67 Kat.No.K1 Ürdün, Madaba, Apostles Kilisesi, Salamanios İmzalı Thalassa Büst Mozaïği

Resim 68 Kat.No.B1 Cezayir, Beni Ahmad Kala Mozaïği

Resim 69 Kat.No.B2 Cezayir, Nereid Alayı Mozaïği

Resim 70 Kat.No.B2 Cezayir, Nereid Alayı Mozaïği (Detay)

Resim 71 Kat.No.B3 Cezayir, Aumale Kış ve Deniz Yaratığı Mozaïği

Resim 72 Kat.No.B4 İspanya Cordoba Galateia Mozaïği

Resim 73 Kat.No.B5 İspanya, Tethys Mozaigi

Resim 74 Kat.No.B6 Suriye Apameia, Nereidlerin Kararı Mozaigi

Resim 75 Kat.No.B6 Suriye Apameia, Nereidlerin Kararı Mozaïği

Resim 76 Kat.No.B7 Suriye Shappa-Philippopolis Tehtys Mozaïği

Resim 77 Kat.No.B8 Tunus, Caput Vada, Neptün ve Mevsimler Mozaïği

Resim 78 Kat.No.B9 Tunus, Kartaca, Yunus Balığı ve Nereid Mozağı

Resim 79 Kat.No.B10 Tunus Dougga, Leander Mozaïği

Resim 80 Kat.No.B11 Tunus, El Djem, Nereidler ve Deniz Kentaurları Mozaïği

Resim 81 Kat.No.B11 Tunus, El Djem, Nereidler ve Deniz Kentaurları Mozaïği

Resim 82 Kat.No.B11 Tunus, El Djem, Nereidler ve Deniz Kentaurları Mozaïği

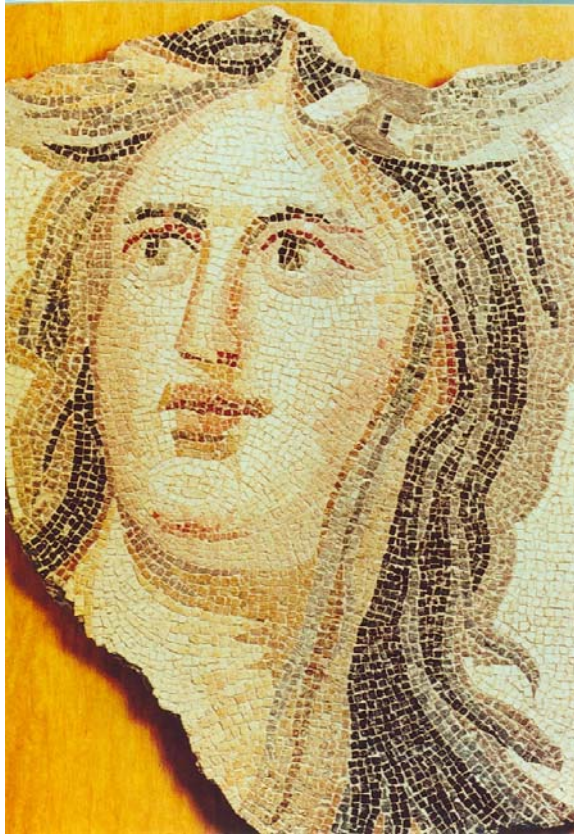
Resim 83 Kat.No.B11 Tunus, El Djem, Nereidler ve Deniz Kentaurları Mozaïği

Resim 84 Kat.No.B12 Tunus, El Djem, Nereid ve Kanatlı Denizatı Mozaïği

Resim 85 Kat.No.B13 Tunus Radés, Denizyaratıkları Üzerinde Nereidler Mozaïği

Resim 86 Kat.No.B14 Antiocheia, Okeanos'un Eşi Tethys Mozaïği

Resim 87 Kat.No.B15 Seleucia Pieria, Tethys Mozaïği

HARİTALAR

Harita 1. Roma Eyaletleri

1 Acholla	9 Hadrumetum/Sousse	17 Smirat
2 Althiburus	10 Karthago/Carthage	18 Thamugadi/Timgad
3 Banasa	11 Kerkouane	19 Thuburbo Maius
4 Batten Zamour (Talh)	12 Lepcis Magna	20 Thysdrus/El Djem
5 Bulla Regia	13 Lixus	21 Utica
6 Caesarea/Cherchel	14 Neapolis/Nabeul	22 Volubilis
7 Clupea/Kelibia	15 Sabratha	23 Zliten
8 Caicul/Djemila	16 Silin	

Harita 2. Kuzey Afrika

- 1 Antioch-on-the-Orontes
- 2 Apamea-on-the-Orontes
- 3 Beth Alpha
- 4 Deir el-'Adas
- 5 Edessa/Urfa
- 6 'En-Gedi
- 7 Et-Tabgha
- 8 Gaza
- 9 Gerasa/Jerash
- 10 Hammath Tiberias
- 11 Jericho

- 12 Jerusalem
- 13 *Kastron Mefaa*/Umm al-Rasas
- 14 Khirbet el-Mafjar
- 15 *Kourion*
- 16 Ma'ale Adummim/Khirbet el-Murassas
- 17 Madaba
- 18 Ma'in
- 19 Ma'on/Nirim
- 20 Mariamin
- 21 Masada
- 22 Nea Paphos

- 23 *Nebo*/Khirbet el-Mukhayyat
- 24 *Palmyra*
- 25 *Salamis*
- 26 Sarrin in Osrhoene
- 27 *Scythopolis*/Beth Shean/Beisan
- 28 *Sepphoris Diocaesarea*
- 29 *Shahba-Philippopolis*
- 30 Shavei Zion
- 31 Tel Anafa

Harita 3. Syria, Palaestina, Arabia

1 Argos	12 Iasos	23 Olynthos
2 Athens	13 Isthmia	24 Patrai/Patras
3 Constantinople	14 Kenchreai	25 Pella
4 Corinth	15 Kephallonia	26 Pergamon
5 Delos	16 Knossos	27 Rhodes
6 Delphi	17 Kos	28 Samos
7 Ephesos	18 Lebena	29 Sikyon
8 Epidamnus/Dyrrhachion	19 Lykosoura	30 Sparta
9 Eretria	20 Mytilene	31 Thessalonica/Thessaloniki
10 Erythrai	21 Nikopolis	32 Tiryns
11 Halicarnassus	22 Olympia	33 Vergina/Aigai

Harita 4. Macedonia – Achaia ve Asia

- 1 *Augusta Raurica*/Augst
- 2 *Augusta Treverorum*/Trier
- 3 *Colonia Claudia Ara Agrippensium*/Cologne
- 4 *Glanum*/Saint-Rémy-de-Provence
- 5 Loupian (Hérault)
- 6 *Lugdunum*/Lyons
- 7 Nennig

- 8 Orbe
- 9 Ouzouër-sur-Trézée (Loiret)
- 10 Séviac (Gers)
- 11 Valence-sur-Baïse (Gers)
- 12 *Vasio*/Vaison-la-Romaine
- 13 *Vienna*/Vienne

Harita 5. Gallia ve Germania

1 Aquileia	11 Lilybaeum/Marsala	21 Privernum
2 Agrigentum/Agrigento	12 Lucus Feroniae	22 Rome
3 Arpi	13 Morgantina	23 Selinus/Selinunte
4 Baiae	14 Motya	24 Soluntum
5 Desenzano	15 Ostia	25 Sperlonga
6 Formiae	16 Panormus/Palermo	26 Stabiae
7 Helorus/Tellaro	17 Patti Marina	27 Syracuse
8 Herculaneum	18 Piazza Armerina	28 Tauromenium/Taormina
9 Lake Nemi	19 Pompeii	29 Tibur/Tivoli
10 Lauro di Nola	20 Praeneste/Palestrina	30 Tyndaris/Tyndari

Harita 6. Italya ve Sicilya